

แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

โดย

นายเวหา เกษมสุข

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาดูแลชีวิตและการพัฒนามนุษย์แบบ 2.1 ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาการศึกษาดูแลชีวิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

โดย
นายเวหา เกษมสุข

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาดูแลชีวิตและการพัฒนามนุษย์แบบ 2.1 ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาการศึกษาดูแลชีวิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE GUIDELINE TO PROMOTE LIFELONG LEARNING FOR ELDERLY SCHOOL

By

MR. Weha KASEMSUK

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Education LIFELONG EDUCATION AND HUMAN DEVELOPMENT

Department of LIFELONG EDUCATION

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2019

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ
โดย	เวหา เกษมสุข
สาขาวิชา	การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์แบบ 2.1 ศีลศาสตร์ ดุขฎฐิบัณทิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริณา จิตต์จรัส

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. รักชนก คชไกร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริณา จิตต์จรัส)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร. จิตตรา มาคะผล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร. ปริญา จิตอร่าม)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุจินดา จารุพัฒน์มารูโอ)

59251901 : การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์แบบ 2.1 ศึกษาศาสตร์ชุมชนบัณฑิต

คำสำคัญ : แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ การเรียนรู้ตลอดชีวิต โรงเรียนผู้สูงอายุ

นาย เวหา เกษมสุข: แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริณา จิตต์จรัส

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและ ความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ 2) สังเคราะห์และเสนอแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ประชากรที่ศึกษาได้แก่โรงเรียนผู้สูงอายุที่ดำเนินการในปี พ.ศ. 2560 มีสถานที่ติดต่อที่ดำเนินการชัดเจน สามารถติดต่อได้ ทั้ง 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 220 แห่ง กลุ่มตัวอย่างคือโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 142 แห่ง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง และโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ จำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย กรรมการโรงเรียน ผู้สูงอายุ และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง แห่งละ 12 คน รวมทั้งหมด 36 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วย 2 ส่วน ได้แก่ แบบสอบถาม สภาพ ความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ และแนวคำถามการสนทนากลุ่ม (Focus group) เครื่องมือในการดำเนินการวิจัยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของข้อคำถาม (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ = .98 ส่วนแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุผ่านการตรวจสอบยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) จำนวน 11 คน

ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมโรงเรียนผู้สูงอายุมีสภาพการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตพบว่า ด้านสุขภาพกาย ด้านโครงสร้าง การดำเนินงาน และด้านกระบวนการดำเนินงาน มีความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ จากการสังเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ผลพบว่าควรใช้แนวทาง SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) โดยแนวทางนี้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงจากภาวะเป็นพลังตามองค์ประกอบ 3 ด้านได้แก่ด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านความมั่นคงปลอดภัย โดยใช้บูรณาการกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ควรรู้ และอยากรู้ เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

59251901 : Major LIFELONG EDUCATION AND HUMAN DEVELOPMENT

Keyword : Guideline Lifelong learning Elderly school

MR. WEHA KASEMSUK : THE GUIDELINE TO PROMOTE LIFELONG LEARNING FOR ELDERLY SCHOOL THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR SIRINA JITCHARAT, Ph.D.

The The purposes of this mixed method research were: 1) to study the needs and condition for promoting lifelong learning of elderly schools, and 2) to synthesize and propose guidelines for promoting lifelong learning of the elderly school. The population studied included 220 elderly schools that operated in 2017. There are clear contact locations in 4 regions: North, Central, Southern and North-East. The sampling contained 142 elderly schools. Data collection techniques employed questionnaires and a focus group with 36 people consisting of 12 school Boards, 12 elderly, and 12 stakeholders from 3 Best-practice elderly schools were evaluated by Ministry of Social Development and Human Security. The research instrument consisted of 2 parts: the questionnaire for the needs condition promoting lifelong learning of the elderly school, and the focus group questionnaire guideline. A panel of five experts examined content validity. The content validity index (CVI) is .98. Additionally, the guidelines for promoting lifelong learning in the elderly school has been verified by eleven connoisseurship experts

The results revealed that overall, the elderly school has a condition of promoting lifelong learning at a moderate level. As, dimensions of the need for lifelong learning promotion, it was found that physical health, operational structure and operational processes have a need for life-long learning promotion at a high level respectively. From synthesis of data collected, The results propose schools use the SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R-L-E-R-N-E-R) guidelines for promoting lifelong learning. This guideline encourages the elderly to exercise their potential by shifting power to change focus from that of a burden to that of power drawing on 3 elements: health, participation, and security, It was determined through integration of the learning contents that the elderly should know, have a desire to know and want to know in order for the guideline to promote lifelong learning of the elderly.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาและความกรุณา ที่ได้รับจาก รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริมา จิตต์จรัส อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้เป็นครูที่คอยแนะนำสั่งสอน เอื้อให้เกิดการเรียนรู้และเชื่อมั่นในศักยภาพของศิษย์คนนี้เสมอ อาจารย์ ดร. จิตตรา มาคะผล และ อาจารย์ ดร. ปริญญา จิตอร่าม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่เป็นผู้ร่วมเส้นทางการเรียนรู้ของผม และคอยแนะนำสั่งสอนและให้ข้อคิดเห็นที่ดี รองศาสตราจารย์ ดร. รักชนก คชไกร ประธานกรรมการและผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจินดา จารุพัฒน์ มารุโอ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือในการวิจัย ผู้บริหารและกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย รวมไปถึงคณาจารย์ พี่ๆน้องๆ ในภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิตทุกๆท่านที่เป็นกัลยาณมิตร ทำยสุดขอขอบคุณ บิดา มารดา และทุกๆคนในชีวิตและครอบครัว ที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจในการดำเนินกรวิจัยมาโดยตลอด

คุณค่าอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ น้อมบูชาคุณ มารดา บิดา ครูอาจารย์ทุกท่านตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน รวมทั้งขอบคุณผู้ที่จะนำเอาความรู้จากวิทยานิพนธ์นี้ไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามนุษย์ต่อไป

เวหา เกษมสุข

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามในการวิจัย	8
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	9
ขอบเขตการวิจัย	9
กรอบแนวคิด	10
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	14
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
แนวคิด ทฤษฎีความสูงอายุ	17
พัฒนาการด้านร่างกายและจิตใจในผู้สูงอายุ	18
การปรับตัวกับบทบาทใหม่ของผู้สูงอายุ	20
ความต้องการของผู้สูงอายุ	21
การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและสรีระร่างกายในผู้สูงอายุ	25
การประเมินผู้สูงอายุอย่างครอบคลุมและเป็นองค์รวม	26
แนวคิดพหุมิติพลังและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง	30

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ	32
สวัสดิการด้านสังคมและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการผู้สูงอายุประเทศไทย	36
ปรัชญาแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และการเรียนรู้ตลอดชีวิต	52
แนวคิด ทฤษฎีของการเรียนรู้ หลักการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้	54
ลักษณะธรรมชาติในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ	75
การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21	84
หน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการดูแล การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุไทย .	86
การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนกรณีต่างประเทศ	91
การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนของประเทศไทย	99
โรงเรียนผู้สูงอายุและโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ	105
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	115
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	144
ประชากร	144
กลุ่มตัวอย่าง	144
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	146
การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ	148
วิธีดำเนินการวิจัย	149
การวิเคราะห์ข้อมูล	151
บทที่ 4 ผลการวิจัย	152
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลและโรงเรียนผู้สูงอายุ	152
ตอนที่ 2 สภาพและความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ	160
ตอนที่ 3 แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ	211
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	232
สรุปผลการวิจัย	232

อภิปรายผลการวิจัย	237
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	273
รายการอ้างอิง	275
ภาคผนวก	287
ภาคผนวก ก	288
ภาคผนวก ข	295
ภาคผนวก ค	301
ภาคผนวก ง.....	318
ประวัติผู้เขียน	332

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 คุณลักษณะทั่วไปของผู้มีหน้าที่หลักในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ	152
ตารางที่ 2 ข้อมูลลักษณะโครงสร้างและการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ (n=142).....	154
ตารางที่ 3 เครือข่ายสนับสนุนของโรงเรียนผู้สูงอายุ (n=142).....	158
ตารางที่ 4 สภาพและความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรวม	160
ตารางที่ 5 สภาพและความต้องการ การเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านสุขภาพกาย (health)	161
ตารางที่ 6 สภาพและความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านสุขภาพจิตใจ (health).....	163
ตารางที่ 7 สภาพและความต้องการ การเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการมีส่วนร่วม (Participation).....	165
ตารางที่ 8 สภาพและความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความมั่นคงในชีวิต (Security)	168
ตารางที่ 9 สภาพและความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านโครงสร้างของโรงเรียนผู้สูงอายุ	170
ตารางที่ 10 สภาพและความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านกระบวนการดำเนินงานของโรงเรียน ผู้สูงอายุ	172
ตารางที่ 11 สรุปประเด็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลราชสถิตย์จาก การสนทนากลุ่ม	180
ตารางที่ 12 สรุปประเด็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลนครสกลนคร จากการสนทนากลุ่ม.....	189
ตารางที่ 13 สรุปประเด็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนอง ลานจากการสนทนากลุ่ม	199
ตารางที่ 14 สรุปประเด็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบทั้ง 3 แห่ง	202
ตารางที่ 15 แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ SENIOR LEARNER (S-E-N-I- O-R L-E-A-R-N-E-R).....	217
ตารางที่ 16 ผลการตรวจสอบยืนยันแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R)โดยผู้เชี่ยวชาญ	221

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย	12
ภาพที่ 2 ตัวแบบ (model)โรงเรียนผู้สูงอายุ	108
ภาพที่ 3 กรอบหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ.....	109
ภาพที่ 4 แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ.....	229
ภาพที่ 5 แนวคิดการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อการบูรณาการสู่การปฏิบัติ	231

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุส่งผลให้หลายประเทศเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุทั้งในยุโรป อเมริกาเหนือ ได้เข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ในขณะที่บางประเทศในเอเชียเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด ซึ่งคาดว่าจะมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี โดยมากกว่าครึ่งของประชากรสูงอายุอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา (United Nation, 2017) ส่วนผู้สูงอายุในอาเซียน ในปี พ.ศ. 2558 พบว่าทั้งจำนวนและสัดส่วนผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มสังคมสูงวัยอันดับที่ 2 ของกลุ่มประเทศอาเซียนรองจากประเทศสิงคโปร์ ส่วนประเทศเวียดนามเป็นอันดับที่ 3 และคาดว่าปี พ.ศ. 2568 ประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียนทุกประเทศ จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยในปี พ.ศ. 2583 ประเทศไทยจะมีสัดส่วนประชากรสูงอายุสูงสุด (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559) จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรทำให้ประเทศไทยเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559; มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2558) เมื่อพิจารณารายภาคพบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผู้สูงอายุมากที่สุด (ร้อยละ 31.9) รองลงมาคือภาคกลาง (ร้อยละ 25.6) (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559) แนวโน้มสังคมผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2556 – 2573 คาดการณ์ว่าทั้งจำนวนและสัดส่วนจะเพิ่มขึ้นส่งผลให้ประเทศไทยเป็นสังคมผู้สูงวัยระดับสุดยอด (สัดส่วนมากกว่าร้อยละ 28) นอกจากนี้สัดส่วนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ยังพบว่าดัชนีการสูงวัย (Aging index) มีแนวโน้มสูงขึ้นตามด้วยในทุกจังหวัด (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557)

จากการสำรวจประชากรสูงอายุของประเทศไทยโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2557 พบว่าผู้สูงอายุ สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 75.8) เป็นผู้สูงอายุที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ถึงร้อยละ 11.6 แต่ผู้สูงอายุมีการเข้าร่วมกิจกรรมกับหมู่บ้านหรือชมรมมากขึ้น และมีความต้องการอยากที่จะทำงาน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559; คณะอนุกรรมการจัดสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ, 2558; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) ครอบครัวซึ่งส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยวต้องเผชิญปัญหาภาระค่าใช้จ่าย ขาดแคลนรายได้ ขาดคนดูแลผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพังเพิ่มสูงขึ้น ก่อให้เกิดความหวาด เหวง และรู้สึกไร้คุณค่าตามมา ผู้สูงอายุต้องอยู่ในครอบครัวที่เล็กกลงและอยู่คนเดียวเพิ่มมากขึ้น มีผู้สูงอายุต้องอยู่ในครอบครัวที่ยากจน รายได้ครัวเรือนต่ำกว่าเส้นความยากจน (ร้อยละ 34) รายได้ที่ได้รับจากบุตรหลานลดลง ผู้สูงอายุตอนต้นยังคงทำงานและมีรายได้หลัก

จากการทำงานร้อยละ 34.9 (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559; มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2558) การสร้างความมั่นคงให้แก่ผู้สูงอายุจำเป็นต้องพิจารณาถึงความพอเพียงของรายได้ของผู้สูงอายุในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีที่รายได้จากการทำงาน บำนาญ เบี้ยยังชีพ คู่สมรส หรือบุตรหลานเป็นต้น (คณะอนุกรรมการจัดสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ, 2558) ทศนคติของประชาชนไทยที่มีต่อผู้สูงอายุเห็นว่าควรต้องเตรียมตัวในการเข้าสู่วัยสูงอายุ เรื่องการเงิน ร้อยละ 98.4 รองลงมาคือเรื่องสุขภาพ ที่อยู่อาศัย สภาพจิตใจ และการใช้ชีวิตหลังทำงาน สำหรับการดูแลผู้สูงอายุในปัจจุบัน มีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ การจ้างผู้ดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน การรวมกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อดูแลกัน แต่ประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 67.1 เห็นว่าหน้าที่หลักในการดูแลผู้สูงอายุควรจะเป็นบุตรหลาน ส่วนความคาดหวังของประชาชนที่จะพึ่งพาบุตรหลานในยามชราพบว่า ร้อยละ 6.2 คาดหวัง ซึ่งประชาชนในเขตชนบทคาดหวังที่จะพึ่งพาบุตรหลานมากกว่าประชาชนในเขตเมืองแต่จากสภาพปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบันที่วัยแรงงานไปประกอบอาชีพในเขตเมืองใหญ่ปล่อยให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพัง หรือต้องเลี้ยงดูบุตรหลานแทนนั้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อาจสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุในปัจจุบันไม่ได้เป็นภาระให้บุตรหลาน ในทางกลับกันอาจจะเป็นผู้ที่เข้ามาช่วยเหลือบุตรหลานและครอบครัวมากกว่า (สำนักสถิติแห่งชาติ, 2554)

การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย ส่งผลกระทบต่อหลายมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สวัสดิการสังคม การแพทย์และการสาธารณสุข ถึงแม้ว่าประชากรมีอายุยืนยาวขึ้นแต่พบว่าผู้สูงอายุมีการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ความพิการ และภาวะทุพพลภาพส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ รัฐบาลด้านสวัสดิการของรัฐเพื่อผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น มิติด้านภาวะสุขภาพผู้สูงอายุไทย พบว่าแม้ผู้สูงอายุจะมีอายุยืนยาวขึ้นแต่มีปัญหาสุขภาพด้านการเคลื่อนไหวที่พบมากที่สุด (ร้อยละ 58) เป็นผู้สูงอายุที่มีปัญหาความพิการไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้และมีภาวะติดเตียง (ร้อยละ 2) มีปัญหาการเคลื่อนไหวร่างกายออกจากบ้านไม่สะดวก (ร้อยละ 19) มีปัญหาการได้ยิน การสื่อความหมาย การมองเห็น การเรียนรู้ ปัญหาด้านจิตใจและสติปัญญา มีภาวะโรคเรื้อรังที่มีระยะเวลาในการดำเนินของโรคนาน มีค่าใช้จ่ายสูงทั้งค่าใช้จ่ายของรัฐและครอบครัว (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2558) สถิติระหว่างปี พ.ศ. 2549-2553 ประเทศไทย มีผู้เป็นโรคเรื้อรังจำนวน 3,093,546 คน มีภาวะแทรกซ้อนในอัตราที่สูง (อัมพาต ท้องหงส์ และ คมมะ, 2555) โรคเรื้อรังเป็นโรคประจำตัวที่เกิดจากพฤติกรรมสุขภาพที่สามารถป้องกันได้ที่พบมากที่สุดในผู้สูงอายุ 5 อันดับแรกได้แก่ โรคความดันและไขมันในเลือดสูง เบาหวาน กระดูกและข้อ โรคหัวใจ และอัมพฤกษ์ อัมพาต (คณะอนุกรรมการจัดสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ, 2558) การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง และ ภาวะแทรกซ้อน นอกจากทำให้ต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการรักษาครอบครัว และ รัฐแล้ว ยังมีผลให้คุณภาพชีวิตของผู้เป็นโรคเรื้อรังต่ำลงอีกด้วย (WHO, 2013) ดังนั้นควรมีการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพและความสามารถในการดูแลตนเอง

การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุมีพหุพลัง (Active ageing) คือกระบวนการ ในการส่งเสริมศักยภาพอันสูงสุดเพื่อให้มีสุขภาวะที่ดี การมีส่วนร่วม มีความมั่นคงปลอดภัย ด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีตามช่วงชีวิตของปัจเจกบุคคล (World Health Organization, 2002) ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุมีสุขภาวะที่ดี (Healthy Aging) มีความสามารถตามสภาวะการเปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนการชราที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม การส่งเสริมสนับสนุนผู้สูงอายุให้เป็นผู้สูงอายุมีศักยภาพเป็นสิทธิมนุษยชนที่ผู้สูงอายุควรได้รับ (Human right of older adult) เป็นการส่งเสริมการมีชีวิตที่อิสระ (Independence) การมีส่วนร่วม (participation) กับสังคม การมีศักดิ์ศรี (dignity) การได้รับการดูแล (care) การส่งเสริมให้สามารถจัดการชีวิตได้ด้วยตนเอง (self- fulfillment) พยายามพึ่งพาตัวเองให้มากที่สุด เพื่อนำไปสู่การเป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ (Successful Aging) สามารถที่จะคงไว้ซึ่งการมีส่วนร่วมกับสังคม (Active engagement with life) ลดความเสี่ยงและปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคและความพิการ (Low risk of disease & Disease-related disability) คงไว้ซึ่งความสามารถในการทำหน้าที่ของร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์ (High mental & physical function) (Martha R. Crowther, Michael W. Parker, W. A. Achenbaum, Walter L. Larimore, & Koenig, 2002) ซึ่งการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นอีกแนวทางที่จะช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีในผู้สูงอายุเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น หลายหน่วยงานให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุและได้กำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนาผู้สูงอายุเป็นประเด็นระดับนานาชาติ

จากแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing) ที่ได้กำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนาผู้สูงอายุใน 3 ประเด็น คือ ผู้สูงอายุกับการพัฒนา (Older persons and development) สูงวัยอย่างสุขภาพดีและมีสุขภาวะ (Advancing health and well-being into old age) และการสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม (Ensuring enabling and supportive environment) ซึ่งเป็นพันธกรณีที่ประเทศภาคีองค์การสหประชาชาติจะต้องร่วมยึดถือเป็นเป้าหมายการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ และร่วมกำหนดทิศทางกลยุทธ์ของการพัฒนาเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559) ซึ่งการศึกษาจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์

การศึกษาเป็นเครื่องมืออีกวิธีการหนึ่งของรัฐในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทุกวัยในชุมชนและสังคมเพื่อตอบสนองเป้าหมายการพัฒนาดังกล่าว แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) ระบุแนวทางการจัดการศึกษาโดยให้ยึดหลัก การจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการ

พัฒนาสาระกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่มีค่าใช้จ่าย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ทุกช่วงวัยตั้งแต่เกิดจนตายเพราะเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาคนให้มีความรู้ สามารถปรับตัวที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมในสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและลึบซับซ้อน (สุมาลี สังข์ศรี, 2544) เพราะถึงแม้ว่าจะจะเป็นวัยสูงอายุแต่ยังคงต้องการด้านการเรียนรู้ ส่งเสริมศักยภาพด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต เหตุผลที่สำคัญที่ผู้สูงอายุยังต้องการการเรียนรู้คือให้มีสุขภาพกาย ใจที่ดี สามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย สามารถประกอบอาชีพและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและสังคม เพื่อบริหารจัดการและกระตุ้นจิตใจลดการสูญเสียความทรงจำ เป็นต้น (สุธีรา บัวทอง, สุทธิพงศ์ สภาอรรถ, และ ศิริณา จิตต์จรัส, 2558)

จากรายงานการวิจัยเปรียบเทียบเพื่อพัฒนานโยบาย เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยสภาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) พบว่าปัญหาใหญ่ของประเทศไทยคือ ผู้สูงอายุในชนบทมีฐานะยากจน ไม่มีเงินออม มีพื้นฐานการศึกษาน้อย และมีปัญหาสุขภาพ ในขณะที่ประชากรสูงอายุเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วจะต้องหาวิธีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพ มีศักยภาพในการดำรงชีวิตตามปกติซึ่งการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับการสูงอายุอย่างมีพลังสามารถพัฒนาสุขภาพกายสุขภาพใจ และป้องกันโรคสมองเสื่อมได้ กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาผู้สูงอายุไทยให้สูงวัยอย่างมีพลังและลดภาระพึ่งพิงทางสังคมของการให้การศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ การจัดการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย มีเป้าหมายที่สำคัญคือ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ และมีสุขภาพที่ดี ผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพที่ดีกับสมาชิกของครอบครัว สามารถปรับตัวเข้ากับชุมชนสังคม สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมีความสุข สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในสังคมได้ (อาชัญญา รัตนอุบล, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, ปาน กิมปี และระวี สัจจโสภณ, 2554)

กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทยต้องมีการผสมผสาน บูรณาการในลักษณะสาระบันเทิง มีการสร้างและส่งเสริมแกนนำผู้สูงอายุ ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ทั้งที่พึ่งตนเองได้ และกลุ่มที่พึ่งตนเองไม่ได้ เนื้อหาการเรียนรู้ต้องสามารถประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริงตามความสามารถในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุแต่ละบุคคล เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี เนื้อหาสาระที่สำคัญแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ด้านเศรษฐกิจและการออม ด้านการเรียนรู้ และด้านสิทธิของผู้สูงอายุตามกฎหมาย (อาชัญญา รัตนอุบล,

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, ปาน กิมปี และระวี สัจจโสภณ, 2554) วิธีการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุได้แก่ การจูงใจให้ผู้สูงอายุเข้ารับการศึกษ ควรเน้นการประชาสัมพันธ์กิจกรรม โดยเสริมแรงจูงใจเรื่องประโยชน์ผู้สูงอายุจะได้รับหลังจากเข้ารับการศึกษ ผู้จัดการศึกษาและผู้สอน ควรเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาผู้สูงอายุในพื้นที่

กิจกรรมการจัดการศึกษาควรบูรณาการอย่างหลากหลายรูปแบบ ในลักษณะพหุวัยเน้นการอภิปรายหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกันอย่างไม่เป็นทางการ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ควรมีบทบาทสำคัญและใกล้ชิดในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล การประเมินผลควรประเมินตามสภาพจริงด้วยการสังเกต โดยมีการบริหารจัดการในลักษณะที่ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายร่วมกันบริหารจัดการ ใ้ทั้งงบประมาณสนับสนุนและจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนร่วมกัน (อาชัญญา รัตนอุบล, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, ปาน กิมปี และระวี สัจจโสภณ, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติของรัฐบาลไทย

ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” นำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุข และตอบสนองต่อการบรรลุซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ ในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างรายได้ และสร้างความสุขของคนไทยให้เป็นสังคมที่มีความมั่นคง เสมอภาค และเป็นธรรม ตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต การยกระดับการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพเท่าเทียมและทั่วถึง การสร้างเสริมให้คนมีความสุขภาวะที่ดี การสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย สร้างความมั่นคงและการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม เน้นการสร้างโอกาส ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม พัฒนาระบบบริการและระบบบริหารจัดการสุขภาพ ส่งเสริมสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตในสังคมสูงวัย สร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม ทูทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ซึ่งผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าที่ต้องพัฒนาให้มีศักยภาพตามกรอบยุทธศาสตร์ดังกล่าว

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสารสนเทศที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุเป็นเป้าหมายที่สำคัญซึ่งสอดคล้องกับแผนงานระดับชาติหลายฉบับ เช่น แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ข้อเสนอเชิงนโยบายจากการประชุมสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ ปี พ.ศ. 2553 และปี พ.ศ. 2556, 2558 (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559; คณะอนุกรรมการจัดสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ, 2558) เป็นการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมั่นคงและมีความสุข ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันและความเข้มแข็งให้กับผู้สูงอายุในการดูแลตนเองและปกป้องตนเองจากภัยรอบด้าน ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุมี

ความเข้มแข็งโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ช่วยสร้างเสริมสุขภาพอนามัย สุขภาวะ ความผาสุก และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุควรดำเนินการควบคู่ไปกับมาตรการของอื่นๆ รัฐ ภายใต้แนวคิดที่ให้ความสำคัญว่าผู้สูงอายุมีคุณค่า ประสบการณ์ และมีศักยภาพ ซึ่งควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน ให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ตามศักยภาพ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะในการดูแลตนเอง โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ เพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มทางสังคม เนื้อหาสาระที่จะให้ผู้สูงอายุเรียนรู้ ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานศาสตร์การเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ สามารถนำไปใช้ในชีวิตได้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี

แนวทางการพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุที่พบเป็นรูปธรรมของประเทศไทยที่สำคัญ ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุ และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้ เจตคติ และทักษะในประเด็นที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เพราะผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า มีพลังความสามารถ แนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นอีกรูปแบบที่จะช่วยส่งเสริมพลังดังกล่าวโดยเน้นที่การทำแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาศิเครือข่าย การศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุและชมรมผู้สูงอายุให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้สูงอายุได้มีพื้นที่ทำกิจกรรม เกิดการพึ่งพาตนเอง สามารถพัฒนาศักยภาพและเรียนรู้สิ่งต่างๆ เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพได้ ที่สำคัญคือช่วยลดการเป็นผู้สูงอายุที่ติดบ้าน ติดเตียง รวมถึงลดภาระการดูแลผู้สูงอายุของครอบครัว วัตถุประสงค์ของโรงเรียนผู้สูงอายุประเทศไทยในปัจจุบันจึงมุ่งให้ความรู้ทั้งด้านสุขภาพ สังคม อาชีพ และกิจกรรมตามอัธยาศัยแก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองในทุกด้าน และเพื่อเปิดพื้นที่ทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ การเรียนการสอนในโรงเรียนผู้สูงอายุจัดขึ้นตามแผนการสอน หรือหลักสูตรที่โรงเรียนแต่ละแห่งกำหนด การเรียนการสอนเน้นกิจกรรมเรียนปนเล่น มีกิจกรรมการปฏิบัติสอดแทรกไปในการสอนที่สนุกสนาน โดยผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างปัญญา สุขภาพกาย จิต และสังคม รวมทั้งเป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุมีเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เนื้อหารายวิชาต่างๆ ประกอบด้วย 4 ชุด วิชา ได้แก่ ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในสังคมที่เปลี่ยนแปลง ศาสนา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ครอบคลุมรายวิชา การเกษตร ดนตรี งานประดิษฐ์ คหกรรม ทักษะวิชาการ การจัดการด้านการเงิน การใช้สมาร์ทโฟน (Smartphone) การใช้คอมพิวเตอร์ เพื่อการสืบค้นข้อมูล และทัศนศึกษา แต่ละโรงเรียนมีจุดเน้นของแต่ละชุดความรู้ที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่

กับเงื่อนไข ความพร้อมของทรัพยากรของแต่ละโรงเรียน และบริบทของแต่ละชุมชน (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, ภาวนา พัฒนศรี, และธนิกันต์ ศักดาพร, 2560)

จากรายงานการวิจัยเปรียบเทียบเพื่อพัฒนานโยบาย เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยสภาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) พบว่าการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุประเทศไทย ทั้ง 4 ภาค มีหลายแห่งที่ชมรมผู้สูงอายุร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุในพื้นที่ แต่การส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยยังไม่สามารถจัดได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ผู้สูงอายุจำนวนน้อยที่มีโอกาสได้เรียนรู้สาระการเรียนรู้ต่างๆ ส่วนรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในประเทศที่คัดสรรและให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ พบว่าทุกประเทศให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ แต่ละประเทศมีจุดเด่นต่างกันไป บางประเทศมีองค์กรอาสาสมัครซึ่งเป็นภาคเอกชนจัดสอนในรูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม (The Universities of the Third Age - U3A) ซึ่งต่างจากมหาวิทยาลัยทั่วไป เนื่องจากเป็นการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจ งานวิจัยดังกล่าวมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านงบประมาณ การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร องค์กรความรู้ เทคนิคทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ และควรดำเนินงานแบบบูรณาการร่วมกัน ผู้สูงอายุก็มีโอกาสได้ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในสังคมเช่นเดียวกับคนวัยอื่นๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุขที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ป้องกันภาวะสมองเสื่อม และสามารถมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้กับสังคมได้มากที่สุด และมีข้อเสนอแนะให้ทำการวิจัยเพื่อให้มีข้อมูลความต้องการในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสำหรับออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม และมีแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice)

รัฐบาลมีนโยบายจะจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุให้ได้ 2,600 แห่งทั่วประเทศภายในระยะเวลา 3 ปี (2561-2564) (สำนักข่าวHfocusเจาะลึกระบบสุขภาพ, 2018) เพื่อเป็นกลไกในการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้เป็นพลังของสังคม มีคุณค่า ไม่ถูกกลืน โดยจะมีการทบทวนแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 รวมทั้งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จะดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ ตามแนวคิดการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเปลี่ยนภาวะให้เป็นพลัง ลดการพึ่งพิง เสริมการทำงานของภาครัฐ พัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุในประเด็นที่จำเป็นต้องรู้ เช่น การดูแลสุขภาพร่างกาย สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ประเด็นที่ควรรู้ เช่น การใช้เทคโนโลยี และประเด็นที่อยากรู้ เช่น กิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ดนตรี เป็นต้น ทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นพลังของ

สังคม และเกิดการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิตอย่างแท้จริง ปัจจุบันประเทศไทยมีการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่ทั่วประเทศ และบางแห่งเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุที่ดำเนินการในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต และส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2560) และจากการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบที่เข้มแข็งและยั่งยืน โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีโรงเรียนผู้สูงอายุผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 ทั้งรอบที่ 1 และ 2 จำนวน 63 แห่งกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆทั่วประเทศ

โรงเรียนผู้สูงอายุในปัจจุบันมีความหลากหลายทั้งสถานที่ รูปแบบ และวิธีการ ขึ้นอยู่กับบริบทพื้นที่และความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละแห่ง เนื้อหาความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องเรียนรู้มีความหลากหลาย บางแห่งมีความเข้มแข็งสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลายแห่งยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเข้มแข็ง ยั่งยืน และไม่มีแนวทางในการดำเนินการที่เพียงพอ เหมาะสม ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการในโรงเรียนผู้สูงอายุมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและผลลัพธ์ที่ดีจึงจำเป็นต้องทำการศึกษาสภาพ ความต้องการในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุว่าเป็นอย่างไร และแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นอย่างไร โดยทำการศึกษาจากโรงเรียนผู้สูงอายุของประเทศไทยในการจัดการเรียนรู้ทั้งด้าน สุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัย ผลการศึกษาครั้งนี้จะนำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เหมาะสมกับประชากรเป้าหมายในโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเองแบบชี้นำตนเอง (Self-directed) การเรียนรู้แบบคู่คิดคู่ปรึกษา (Peer Supervision; Buddy Learning) และการเรียนรู้เป็นกลุ่ม (Collaborative Learning; Group Process) เพื่อการนำสู่แนวทางในการปรับเปลี่ยนและต่อยอดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เหมาะสมกับประชากรเป้าหมายผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุต่อไป

คำถามในการวิจัย

1. สภาพและความต้องการ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นอย่างไร
2. แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา สภาพและความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ
2. เพื่อสังเคราะห์และเสนอแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) มีเนื้อหาหรือตัวแปรที่ศึกษา ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

สภาพ เป็นสถานการณ์ สถานะ ปรัชญาการณ ที่เป็นจริงขณะปัจจุบันในโรงเรียนผู้สูงอายุเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัยของผู้สูงอายุ

ความต้องการ เป็นความปรารถนา ความคาดหวัง ต่อโรงเรียนผู้สูงอายุเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัยของผู้สูงอายุ

แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นวิธีการ แนวปฏิบัติ หลักสูตร กิจกรรมในการสนับสนุนการเรียนรู้ ส่งเสริมศักยภาพ ความสามารถ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 3 ด้าน ได้แก่ด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัยทั้งในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต

โรงเรียนผู้สูงอายุ ตามฐานข้อมูลกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ดำเนินการในปี พ.ศ. 2560

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ศึกษาได้แก่โรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 220 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้มีหน้าที่หลักหรือผู้รับผิดชอบหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ และโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบตามเกณฑ์การประเมินระดับโรงเรียนผู้สูงอายุ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 จำนวน 63 แห่ง

ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างประกอบไปด้วย 2 ส่วนคือ

1. โรงเรียนผู้สูงอายุ ที่ดำเนินการในปี พศ. 2560 ผู้วิจัยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 142 แห่ง จากนั้นผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage sampling) ตามสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างแต่ละชั้น ได้กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ ภาคเหนือ 69 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 35 แห่ง ภาคกลาง 25 แห่ง และภาคใต้ 13 แห่ง จากนั้นผู้วิจัยสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) เลือกโรงเรียนผู้สูงอายุที่อยู่ในจังหวัดต่างๆตามภูมิภาคนั้นๆ ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้มีหน้าที่หลัก หรือผู้รับผิดชอบ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุจำนวน 142 แห่ง

2. โรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบตามเกณฑ์การประเมินระดับโรงเรียนผู้สูงอายุ ประจำปีงบประมาณ พศ. 2560 โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบตามเกณฑ์การประเมินระดับโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 3 แห่ง ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารและกรรมการโรงเรียนตามโครงสร้างผู้สูงอายุ และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง แห่งละ 12 คน รวม 36 คน

ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

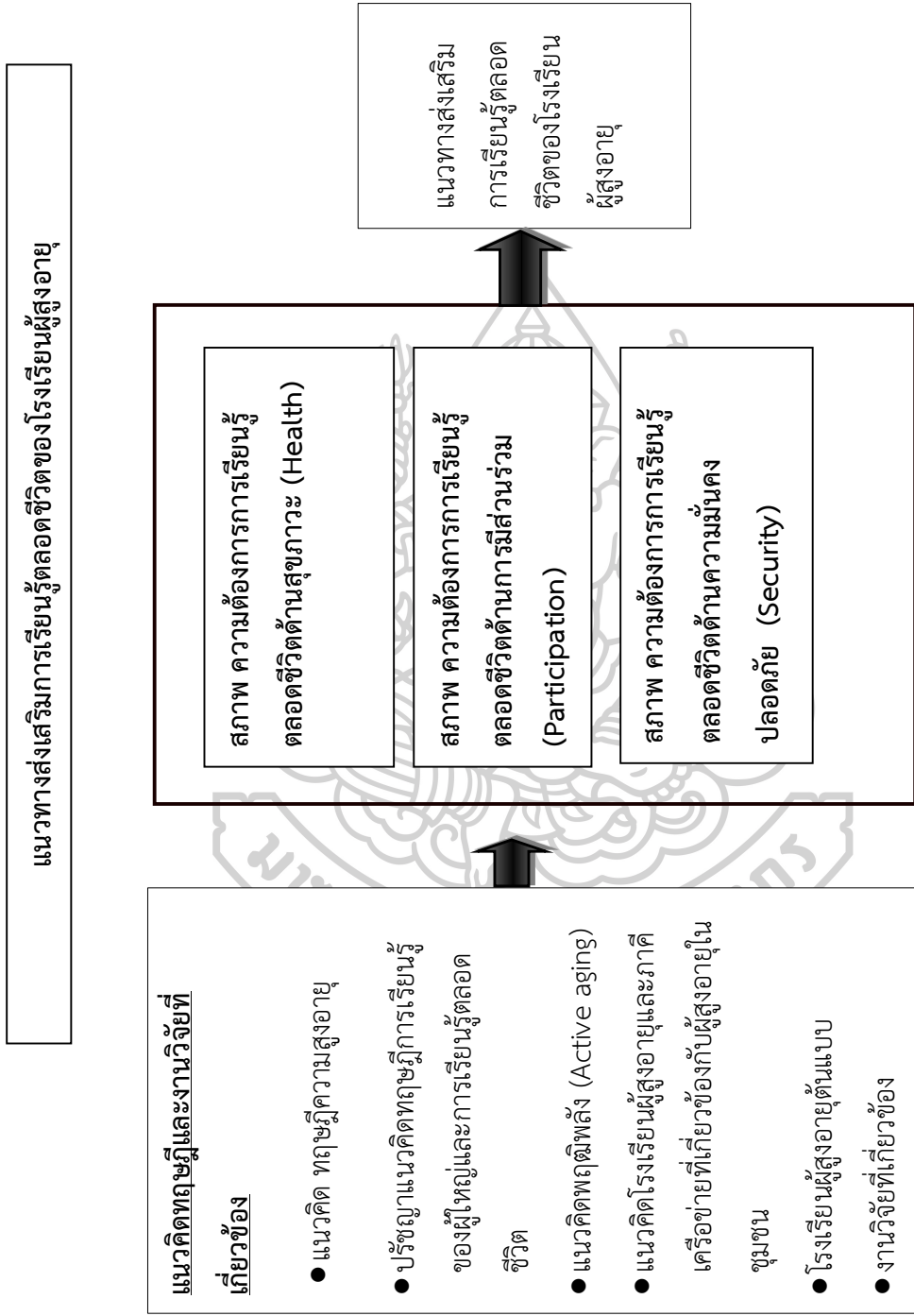
ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย สภาพ ความต้องการและแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านสุขภาพ (Health) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านความมั่นคงปลอดภัย (Security) ของโรงเรียนผู้สูงอายุและโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ

กรอบแนวคิด

การศึกษาครั้งนี้ประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดพหุมิติพลัง (active ageing) ขององค์การอนามัยโลก ปี 2002ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ สุขภาวะ (Health) การมีส่วนร่วม (Participation) และความมั่นคงปลอดภัย (Security) (World Health Organization, 2002) และองค์ประกอบการบริหารจัดการเรียนรู้ 3 ด้าน ได้แก่ด้าน “โครงสร้าง” (Structure) “กระบวนการ” (Process) และ “ผลลัพธ์” (Outcome) ด้านโครงสร้าง แสดงถึงลักษณะของสถานที่ในการให้บริการ รวมถึง ทรัพยากรทั้งเครื่องมืออำนวยความสะดวก เงินทุน ทรัพยากรบุคคล เช่น จำนวนบุคลากร

และคุณวุฒิ และโครงสร้างองค์กร (Organizational structure) เช่น โครงสร้างองค์กร เจ้าหน้าที่ การบริหารงาน กระบวนการ แสดงถึงการกระทำที่เกิดขึ้นจริงในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการแสวงหาความรู้และการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ และผู้ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ทั้งด้านสุขภาวะ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัย ผลลัพธ์ เป็นสิ่งที่เกิดตามมาจากการการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการแสวงหาความรู้และการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ และผู้ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ได้แก่ แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งจะนำไปสู่หลักการจัดการเรียนรู้ทุกองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง เช่น กระบวนการคิดและจัดประสบการณ์ บรรยากาศ และหลักสูตร เพราะว่า การมีโครงสร้างที่ดีย่อมนำมาซึ่งกระบวนการที่ดี และเมื่อมีกระบวนการที่ดีย่อมนำมาสู่ผลลัพธ์ที่ดี ซึ่งองค์ประกอบทั้งสามส่วนมีความสัมพันธ์กัน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ ในการศึกษาครั้งนี้มีนิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กิจกรรม กระบวนการที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเชื่อ เจตคติ และพฤติกรรมด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม ความมั่นคงปลอดภัยของผู้สูงอายุ โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม ก่อให้เกิดการเพิ่มสมรรถนะความสามารถ (Performance) อาจเป็นทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต

แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง วิธีการ แนวปฏิบัติ หลักสูตร กิจกรรม ในการสนับสนุนการเรียนรู้ ส่งเสริมศักยภาพ ความสามารถ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ 3 ด้าน ได้แก่ด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัยทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต

สุขภาพ (Health) หมายถึง ความสมบูรณ์แข็งแรงทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ตามช่วงชีวิตของผู้สูงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลง ตามความเป็นจริงและการรับรู้ของผู้สูงอายุหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง โอกาสและความสามารถของผู้สูงอายุในการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการเศรษฐกิจการเงิน รายได้ อาชีพ อาสาสมัครตามความต้องการและศักยภาพของผู้สูงอายุที่เป็นจริงและการรับรู้ของผู้สูงอายุหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ความมั่นคงปลอดภัย (Security) หมายถึง ความปลอดภัยทางร่างกาย ความเชื่อมั่นในการได้รับการส่งเสริมและประกันในการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แก่ผู้สูงอายุทั้งด้านสังคม การเงิน ปลอดภัยไม่เท่าเทียมตามสิทธิของผู้สูงอายุ ตามความเป็นจริงและการรับรู้ของผู้สูงอายุหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สภาพ หมายถึง สถานการณ์ สถานะ ปรากฏการณ์ ที่เป็นจริงขณะปัจจุบันในโรงเรียนผู้สูงอายุ เกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัยของผู้สูงอายุ ตามความเป็นจริงและการรับรู้ของผู้สูงอายุหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ความต้องการ หมายถึง ความปรารถนา ความคาดหวัง ต่อโรงเรียนผู้สูงอายุเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัยของผู้สูงอายุ ตามการรับรู้ของผู้สูงอายุหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปตามปีปฏิทิน เป็นผู้ที่อยู่ในวัยช่วงสุดท้ายของชีวิตมีความเสื่อมทางร่างกาย และจิตใจลักษณะที่เสื่อมถอยลงไป ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านพันธุกรรม วิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล

โรงเรียนผู้สูงอายุ หมายถึง สถานที่ที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้ เจตคติ และทักษะในการดูแลตนเอง ในประเด็นที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ พัฒนา โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ เพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มทางสังคม โดยจัดตั้งขึ้น ดำเนินการ และให้บริการสำหรับผู้สูงอายุ

โรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ หมายถึง สถานที่ จัดการเรียนรู้อ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้ เจตคติ และทักษะในการดูแลตนเอง ในประเด็นที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ พัฒนา โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ เพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มทางสังคม โดยจัดตั้งขึ้น ดำเนินการ และให้บริการสำหรับผู้สูงอายุตามข้อกำหนดของกรมกิจการผู้สูงอายุและผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ ตามเกณฑ์การประเมินระดับโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ข้อมูลและสารสนเทศในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านสุขภาพ (Health) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) ด้านความมั่นคงปลอดภัย (Security)
2. ข้อมูลและสารสนเทศในการเตรียมความพร้อมสำหรับวันผู้ใหญ่ในการก้าวสู่ผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ
3. เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตและศักยภาพ
4. ข้อเสนอแนะแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อนโยบายองค์กรภาครัฐ เอกชน ชุมชนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสูงอายุ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) เพื่อศึกษาสภาพความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ การสังเคราะห์และพัฒนาแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

แนวคิด ทฤษฎีความสูงอายุ

พัฒนาการด้านร่างกายและจิตใจในผู้สูงอายุ
การปรับตัวกับบทบาทใหม่ของผู้สูงอายุ
ความต้องการของผู้สูงอายุ
ลักษณะภาวะความสูงอายุ
การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและสรีระร่างกายในผู้สูงอายุ
การประเมินผู้สูงอายุอย่างครอบคลุมและเป็นองค์รวม
แนวคิดทฤษฎีพลังและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง
แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
สวัสดิการด้านสังคมและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการผู้สูงอายุประเทศไทย

ปรัชญาแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนวคิด ทฤษฎีของการเรียนรู้ หลักการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้
ลักษณะธรรมชาติในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21
หน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการดูแลการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ

วิธีการและกลยุทธ์การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน

การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนกรณีต่างประเทศ
แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน
เครือข่ายอำเภอเพื่อการดูแลและจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุแบบบูรณาการ
ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน
ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.)

โรงเรียนผู้สูงอายุและโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางและต้องการการดูแลและให้ความสนใจ นับตั้งแต่องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้จัดให้มีการจัดการประชุมสมัชชาาระดับโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ ครั้งที่ 2 (the 2nd world Assembly on Ageing) ณ กรุงมาดริด ประเทศสเปน ในปี พ.ศ.

2545 ผลจากการประชุมได้ก่อให้เกิดพันธกรณีระหว่างประเทศในเรื่องของผู้สูงอายุที่เรียกว่า แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing) ที่ได้กำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนาผู้สูงอายุใน 3 ประเด็นต่อไปนี้ คือ ผู้สูงอายุกับการพัฒนา (Older persons and development) สูงวัยอย่างสุขภาพดีและมีสุขภาวะ (Advancing health and well-being into old age) และการสร้างความมั่นใจว่าจะมี สภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม (Ensuring enabling and supportive environment) ซึ่งเป็นพันธกรณีที่ประเทศภาคีองค์การสหประชาชาติจะต้องร่วมยึดถือเป็นเป้าหมายการดำเนินงาน ด้านผู้สูงอายุ และร่วมกำหนดทิศทางกลยุทธ์ของการพัฒนาเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายดังกล่าวร่วมกันและ มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นอีกหนึ่งกลไกที่จะส่งเสริมให้แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุบรรลุ เป้าหมายดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจผู้สูงอายุในมิติต่างๆดังนี้

แนวคิด ทฤษฎีความสูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทยในช่วง 3 - 4 ทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ จากรายงานการสถานการณ์และแนวโน้มสังคมผู้สูงอายุ ไทย พ.ศ. 2556 - 2573 มีการคาดการณ์ว่าจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุไทยจะเพิ่มเป็น 17.7 ล้านคน หรือร้อยละ 25 ซึ่งมีแนวโน้มที่จะส่งผลให้ประเทศไทยกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (สัดส่วนมากกว่าร้อยละ 20) และสังคมผู้สูงวัยระดับสุดยอด (สัดส่วนมากกว่าร้อยละ 28) ตามลำดับ นอกจากนี้สัดส่วนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ยังพบว่าดัชนีการสูงวัย (Ageing index) มีแนวโน้มสูงขึ้นตามด้วย ในทุกจังหวัด ดัชนีการสูงวัย (Ageing index) ซึ่งแสดงถึงการเปรียบเทียบโครงสร้างการทดแทนกัน ของประชากรกลุ่มผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป) กับกลุ่มประชากรวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) ดัชนีการสูงวัยคือ ร้อยละของอัตราส่วนจำนวนประชากรสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ต่อจำนวนประชากรวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) ดังสูตร $IoA (Index of Ageing) = (P_{60+} / P_{15-}) \times 100$ โดยดัชนีการสูงวัยที่มีค่า สูงกว่า 100 แสดงว่าจำนวนประชากรสูงอายุมากกว่าจำนวนเด็ก (ปราโมทย์ ปราสาทกุล, 2556) ใน ปัจจุบันจำนวนประชากรสูงอายุของโลกมีจำนวนสูงขึ้นจึงมีการใช้ดัชนีการสูงวัยจำแนกสังคมตาม ลักษณะ ดังนี้

1. สังคมเยาว์วัย (young society) หมายถึงค่าดัชนีการสูงวัยต่ำกว่า 50
2. สังคมสูงวัย (ageing society) หมายถึงค่าดัชนีการสูงวัย ช่วงระหว่าง 50 - 119.9

3. สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (completed ageing society) หมายถึงค่าดัชนีการสูงวัยช่วงระหว่าง 120-199.9
4. สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (young society) หมายถึงค่าดัชนีการสูงวัยตั้งแต่ 200 ขึ้นไป

พัฒนาการด้านร่างกายและจิตใจในผู้สูงอายุ

พัฒนาการของผู้สูงอายุ (Development) หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงคุณภาพและปริมาณทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดเวลา อย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ไม่ได้เกิดขึ้นทันทีทันใด เพื่อให้เกิดผลดีต่อการปรับตัว (มาลีนี จูโทปะมา, 2554) พัฒนาการในผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นเป็นผลสืบเนื่องมาอย่างเป็นขั้นตอนตั้งแต่อยู่ในครรภ์จนถึงวัยสูงอายุ ซึ่งเป็นไปตามลักษณะพัฒนาการของมนุษย์ 4 ด้าน ได้แก่

พัฒนาการด้านร่างกาย (Physical Development) เป็นการเจริญเติบโตและพัฒนาการทางด้านร่างกายของมนุษย์ทั้งหมด

พัฒนาการด้านอารมณ์ (Emotional Development) เป็นความสามารถในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมให้อยู่ในขอบเขตที่กฎหมาย คุณธรรม จริยธรรม กฎเกณฑ์ที่สังคมยอมรับ

พัฒนาการทางด้านสังคม (Social Development) เป็นความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ได้เป็นอย่างดี

พัฒนาการทางด้านสติปัญญา (Cognitive Development) เป็นความสามารถด้านความคิด ความจำ ความมีเหตุผล การแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

พัฒนาการของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้นั้น เป็นผลมาจากวุฒิภาวะ (Maturation) คือสภาวะการเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่เกิดขึ้นถึงระดับแสดงศักยภาพที่มีอยู่ในตัวบุคคลที่เกิดขึ้นตามวิถีทางธรรมชาติ และส่งผลให้เกิดความสามารถของบุคคลในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างเหมาะสมตามวัย ความพร้อม (readiness) เป็นสภาพการณ์ที่เหมาะสมที่มนุษย์จะสามารถกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้บรรลุผลสำเร็จ ซึ่งขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะและประสบการณ์ และการเรียนรู้ (Learning) ของ

มนุษย์ ซึ่งส่งผลให้แต่ละคนมีวุฒิภาวะแตกต่างกันจากปัจจัยทั้ง 3 อย่างที่แตกต่างกัน ทั้งวุฒิภาวะ ความพร้อม และการเรียนรู้ ส่งผลต่อพัฒนาการของมนุษย์ให้เกิดขึ้นได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ ซึ่งการเรียนรู้จะเป็นตัวช่วยพัฒนาความสามารถของมนุษย์ให้เกิดขึ้นตามวุฒิภาวะและความพร้อม พัฒนาการด้านต่างๆ ดังนี้

พัฒนาการทางร่างกาย (Physical Development) พัฒนาการทางร่างกายเป็นการเจริญเติบโตและพัฒนาการทางด้านร่างกายของมนุษย์ทั้งหมด บุคคลในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นมีการพัฒนาทางร่างกายอย่างเต็มที่ทั้งเพศหญิงและเพศชาย ร่างกายจะมีความสมบูรณ์ มีการพัฒนาด้านความสูงต่อมาจากวัยรุ่นและจะมีความสูงที่สุดในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นนี้ รวมทั้งกล้ามเนื้อและเนื้อเยื่อไขมัน มีการพัฒนาอย่างเต็มที่เช่นกัน ในวัยนี้ร่างกายจะมีพลัง คล่องแคล่วว่องไว การรับรู้ต่าง ๆ จะมีความสมบูรณ์เต็มที่ เช่น สายตา การได้ยิน ความสามารถในการดมกลิ่น การลิ้มรส จนกระทั่งเข้าสู่วัยกลางคนความสามารถต่าง ๆ เหล่านี้จะลดลง

พัฒนาการด้านอารมณ์ (Emotional Development) เป็นความสามารถในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมให้อยู่ในขอบเขตที่กฎหมาย คุณธรรม จริยธรรม กฎเกณฑ์ที่สังคมยอมรับ วัยผู้ใหญ่จะมีการควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น มีความมั่นคงทางจิตใจดีกว่าวัยรุ่น คำนิยามถึงความรู้สึกของผู้อื่น รู้สึกยอมรับผู้อื่นได้ดีขึ้น มีพัฒนาการด้านอารมณ์รัก (Love) ได้ในหลายรูปแบบ เช่น รักแรกพบ (Infatuation) หรือรักแบบโรแมนติก (Romantic love) ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นนี้จะมีความรู้สึกแตกต่างจากในวัยรุ่น โดยจะมีความรู้สึกที่จะปรารถนาใช้ชีวิตคู่ด้วยกัน มีการใช้กลไกทางจิตชนิดฝันกลางวัน (Fantasy) การเก็บกด (Impulsiveness) น้อยลง แต่จะใช้การตอบสนองด้วยเหตุผลทั้งกับตนเองและผู้อื่นมากขึ้นเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุพัฒนาการด้านอารมณ์ของมนุษย์อาจมีการเปลี่ยนแปลงจากความเสื่อมถอยต่างๆ

พัฒนาการด้านสังคม (Social Development) เป็นความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ได้เป็นอย่างดี ทฤษฎีพัฒนาบุคลิกภาพของอิริคสัน วัยผู้ใหญ่ตอนต้นอยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 6 คือความใกล้ชิดสนิทสนมหรือการแยกตัว (intimacy and solidarity vs. isolation) สังคมของบุคคลวัยนี้คือ เพื่อนรัก คู่ครอง บุคคลจะพัฒนาความรัก ความผูกพัน แสวงหามิตรภาพที่สนิทสนม หากสามารถสร้างมิตรภาพได้มั่นคง จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างไว้นับถือและนับถือซึ่งกันและกัน ตรงข้ามกับผู้ใหญ่ที่ไม่สามารถสร้างความสนิทสนมจริงจังกับผู้อื่นได้จะมีความรู้สึกอ้างว้างเดียวดาย (isolation) หรือเป็นคนทีหลงรักเฉพาะตนเอง (narcissism) วัยนี้จะให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนร่วมวัยลดลง จำนวนสมาชิกในกลุ่มเพื่อนจะลดลง แต่สัมพันธ์ภาพในเพื่อนที่ใกล้ชิดหรือเพื่อนรักยังคงอยู่และจะมีความผูกพันกันมากกว่า

ความผูกพันในลักษณะของคู่รักและพบว่ามีมากขึ้นในเพื่อนเพศเดียวกัน การสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวจะเพิ่มขึ้น เนื่องจากเป็นวัยที่เริ่มใช้ชีวิตครอบครัวกับคู่ของตนเอง และเกิดการปรับตัวกับบทบาทใหม่

พัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive Development) เป็นความสามารถด้านความคิด ความจำ ความมีเหตุผล การแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วพัฒนาการทางความคิดตามแนวคิดของเพียเจท์ (Piaget's theory) กล่าวว่าวัยผู้ใหญ่มีพัฒนาการทางสติปัญญาอยู่ในระดับ Formal operations ซึ่งเป็นขั้นสูงสุดที่สุดของพัฒนาการ มีความสามารถทางสติปัญญาสมบูรณ์ที่สุดคือคุณภาพของความคิดจะเป็นระบบ มีความสัมพันธ์กันและมีความคิดรูปแบบนามธรรม (Abstract logic) ผู้ใหญ่จะมีความคิดเปิดกว้าง ยืดหยุ่นมากขึ้น และรู้จักจดจำประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี และได้มีผู้สำรวจศึกษาหลายคนให้เห็นว่าความคิดของผู้ใหญ่ นอกจากจะเป็นความคิดในการแก้ไขปัญหาตามที่เพียเจท์กล่าวไว้แล้ว ยังมีลักษณะของความคิดสร้างสรรค์และค้นหาปัญหาด้วย

การปรับตัวกับบทบาทใหม่ของผู้สูงอายุ

พัฒนาการด้านต่างๆ ในวัยสูงอายุเริ่มเสื่อมถอยลง แต่คงไว้ซึ่งประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมา เป็นวัยที่มีความมั่นคงสมบูรณ์ในชีวิตกับความสิ้นหวัง (Integrity vs. Despair) (Boeree, 2006; ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2553) พัฒนาการขั้นนี้มีพื้นฐานจากการปรับตัวในช่วงต้นของชีวิต บุคคลในช่วงวัยนี้มักแสวงหาความมั่นคงภายในจิตใจ ซึ่งเกิดเมื่อบุคคลสามารถผ่านพัฒนาการในขั้นต่างๆ มาได้อย่างดี เป็นวัยของการยอมรับความเป็นจริง ใช้คุณค่าจากประสบการณ์ ที่สั่งสมมาให้เป็นประโยชน์ เป็นช่วงของการระลึกถึงความทรงจำในอดีต ถ้าในอดีตที่ผ่านมาบุคคลมีความสุข ประสบความสำเร็จในพัฒนาการ และสิ่งต่างๆ รอบตัว ก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความมั่นคงทางจิตใจ แต่ในทางตรงข้ามถ้าบุคคลมีความทรงจำที่ผิดหวังอยู่ตลอด และพบปัญหาอุปสรรคในพัฒนาการของช่วงที่ผ่านมา จะมีความรู้สึกท้อแท้ หมดหวัง เหนื่อยหน่ายกับชีวิต วิตกกังวลกับอดีตที่ไม่ดีงามของตนเอง ขาดกำลังใจในการต่อสู้ และไม่สามารถพัฒนาชีวิตในวัยชราได้อย่างมีความสุข ผู้ที่สามารถปรับตัวได้ในช่วงเกษียณอายุการทำงานจะเห็นว่า ตนได้ทำประโยชน์แก่สังคมอย่างเต็มที่แล้ว เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง มีความพอใจในชีวิต รู้จักหาความสุข ความสงบในจิตใจ ยอมรับกับสภาพความเป็นจริง และความเป็นอยู่ของตนเองในปัจจุบัน และไม่รู้สึกเสียใจ หรือเสียดายเวลาที่ผ่านมา กับ ประสบการณ์ในอดีตของตนเอง

ผู้สูงอายุในครอบครัวใหญ่หรือครอบครัวที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ที่มีลักษณะระบบการทำงานที่ไม่มีการเกษียณอายุการทำงาน การเผชิญต่อปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นผู้สูงอายุ และการปรับตัวมักค่อยเป็นค่อยไป จึงไม่ต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางด้านร่างกายและจิตใจ เพราะส่วนใหญ่ ผู้สูงอายุที่อยู่ในครอบครัวและสังคมลักษณะนี้ยังเป็นบุคคลที่มีความสำคัญและมีคุณค่า เป็นผู้สูงอายุที่ยังสามารถประกอบอาชีพและหารายได้เลี้ยงตนเองตามอัตภาพ การเปลี่ยนแปลงอาชีพและบทบาททางสังคมน้อย มีความคุ้นชินกับครอบครัว ชุมชน และสังคม และวิถีชีวิตของผู้สูงอายุก่อนหน้า ส่งผลให้สามารถปรับตัวได้ง่าย ส่วนการเข้าสู่วัยสูงอายุในสังคมเมืองและครอบครัวเล็ก บทบาททางสังคมและเศรษฐกิจมักผูกพันกับอาชีพที่ีการทำงานระบบองค์กร ขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ส่งผลให้เกิดความอ้างว้างทางสังคม เมื่อเกษียณอายุการทำงานเข้าสู่วัยสูงอายุมีเวลาว่างมากขึ้น ขาดแนวทางในการบริหารเวลาว่างอย่างเพลิดเพลิน วิถีชีวิตและการดำรงชีวิตอยู่ห่างจากธรรมชาติ ความตาย และสังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้ความสามารถปรับตัวได้ยากกว่าผู้สูงอายุผู้สูงอายุในครอบครัวใหญ่หรือครอบครัวที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2553) ดังนั้นการเข้าใจความเป็นผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจจึงมีความสำคัญเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และตอบสนองตามความต้องการของผู้สูงอายุต่อไป

ความต้องการของผู้สูงอายุ ตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการพื้นฐานของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of need theory) แนวคิดของมาสโลว์ (Maslow) จัดอยู่ในกลุ่มมนุษยนิยม ซึ่งมีทัศนคติในการมองมนุษย์ด้านที่ดีงาม โดยอธิบายว่ามนุษย์มีธรรมชาติใฝ่ดี สร้างสรรค์ความดี ประารถความเจริญก้าวหน้า รู้จักคุณค่าในตนเอง รู้จักผิดชอบชั่วดี มีความรับผิดชอบในชีวิต ทุกสิ่งเกิดจากการเลือกของตนเอง ที่สำคัญคือมนุษย์มีความปรารถนาจะรู้จักตนเอง และความสามารถเฉพาะของตนเอง เพื่อใช้ความรู้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ ถ้ามนุษย์อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีเอื้อต่อการพัฒนาแล้วจะพัฒนาไปสู่สิ่งที่ดี ความเจริญของบุคลิกภาพและวุฒิภาวะเสมอ มาสโลว์ เห็นต่างจากทฤษฎีบุคลิกภาพอื่นหลายทฤษฎีว่า ควรจะศึกษาจิตวิทยาจากบุคคลที่มีสุขภาพจิตดี บุคลิกภาพมั่นคง ประสบความสำเร็จและมีความสุขในชีวิต เพื่อค้นหาว่าคุณลักษณะของบุคลิกภาพที่ดีนั้นต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง มีแนวทางพัฒนาอย่างไร นอกจากนี้ในการศึกษาเรื่องคนนั้นต้องศึกษาคนทั้งคน ไม่ใช่ศึกษาแยกเป็นส่วนย่อยแล้วนำมาสรุปเป็นกฎเกณฑ์ หรือวิธีการบำบัด ซึ่งวิธีการนี้เสี่ยงต่อความผิดพลาดมากมาสโลว์ ระบุว่ามนุษย์จะมีความต้องการที่เรียงลำดับจากระดับพื้นฐานไปยังระดับสูงสุด ขอบข่ายทฤษฎีของ มาสโลว์ จะอยู่บนพื้นฐานของสมมติฐาน 3 ข้อ คือ มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอและไม่มีที่สิ้นสุด ความต้องการของบุคคลจะถูกเรียงลำดับตามความสำคัญ หรือเป็นลำดับขั้น ความต้องการพื้นฐาน ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมนั้นๆ ต่อไป มาสโลว์ แบ่งลำดับความต้องการของมนุษย์ไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs) ความต้องการในขั้นนี้เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic needs) ซึ่งมีพลังมากที่สุด เพราะเป็นความต้องการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ตัวอย่างเช่น ความต้องการอากาศ อาหาร ยา รักษาโรค หากความต้องการขั้นแรกยังไม่ได้รับการตอบสนองก็ยากที่จะพัฒนาสู่ขั้นอื่นๆ ได้

ขั้นที่ 2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety and security needs) ความต้องการในขั้นนี้จะเกิดเมื่อขั้นแรกได้รับการตอบสนอง ความต้องการในขั้นนี้เป็นความต้องการที่จะรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง หากไม่ได้รับการตอบสนองหากไม่ได้รับการตอบสนองจะเกิดความรู้สึกหวาดกลัว ผวา รู้สึกไม่มั่นคง

ขั้นที่ 3 ความต้องการความรัก และความเป็นเจ้าของ (Belonging and love needs) เมื่อ 2 ขั้นแรกได้รับการสนองความต้องการแล้ว มนุษย์จะสร้างความรักและความผูกพันกับผู้อื่น

ขั้นที่ 4 ความต้องการการได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem needs) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ความต้องการนับถือตนเอง (Self-respect) คือ ความต้องการมีอำนาจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถและความสำเร็จ มีความเคารพนับถือตนเอง และความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem from others) คือ ความต้องการชื่อเสียงเกียรติยศ การยอมรับยกย่องจากผู้อื่น

ขั้นที่ 5 ความต้องการที่จะเข้าใจประจักษ์ตนเองอย่างแท้จริง (Self-actualization needs) เป็นความต้องการเพื่อตระหนักรู้ความสามารถของตนกับประพฤติดิปฏิบัติตนตามความสามารถ และสุดความสามารถ โดยเพ่งเล็งประโยชน์ของคนอื่นและของสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ

ผู้สูงอายุก็มีความต้องการตามลักษณะพัฒนาการและความต้องการขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกับวัยอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ให้การดูแลหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุต้องตระหนักถึงกลุ่มผู้สูงอายุว่าเป็นวัยที่สภาพร่างกาย จิตใจ และสถานภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงเสื่อมถอยลงตามธรรมชาติซึ่งจะมีความต้องการที่ต้องให้ความสำคัญโดยความต้องการของผู้สูงอายุที่สำคัญ (ส่วนอนามัยผู้สูงอายุ, 2562) ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ ด้านร่างกายของผู้สูงอายุต้องการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์ต้องการมีผู้ช่วยเหลือดูแลอย่างใกล้ชิด ต้องการที่อยู่อาศัยที่สะอาด อากาศดี สิ่งแวดล้อมดี ต้องการอาหารการกินที่ถูกต้องสุขลักษณะตามวัย ต้องการมีผู้ดูแลช่วยเหลือให้การพยาบาลอย่างใกล้ชิดเมื่อยามเจ็บป่วย ต้องการได้รับการตรวจสุขภาพ และการรักษาพยาบาลที่สะดวก รวดเร็ว ทันทีที่ต้องการได้รับการรักษาพยาบาลแบบให้เปล่าจากรัฐ ความต้องการได้

พักผ่อน นอนหลับอย่างเพียงพอ ความต้องการบำรุงรักษาร่างกาย และการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ (ส่วนอนามัยผู้สูงอายุ, 2562)

2. ความต้องการทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ ด้านจิตใจของผู้สูงอายุเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและสังคม จะส่งผลทำให้จิตใจของผู้สูงอายุเปลี่ยนไปด้วย ผู้สูงอายุจะปรับจิตใจ และอารมณ์ไปตามการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และสิ่งแวดล้อม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ จะมีการปรับปรุงและพัฒนาจิตใจของตัวเอง ให้เป็นไปในทางที่ดีงามมากขึ้น สามารถควบคุมจิตใจได้ดีกว่าหนุ่มสาว ดังนั้น เมื่ออายุมากขึ้น ความสุขุมเยือกเย็น จะมีมากขึ้นด้วย แต่การแสดงออก จะขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละบุคคล การศึกษา ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมในชีวิต ความเครียดที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุ มีผลต่อจิตใจของผู้สูงอายุมาก ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของจิตใจที่พบคือการรับรู้ ผู้สูงอายุจะยึดติดกับความคิด และเหตุผลของตัวเอง การรับรู้สิ่งใหม่ๆ จึงเป็นไปได้ยาก ความจำก็เสื่อมลง การแสดงออกทางอารมณ์ของผู้สูงอายุ เกี่ยวเนื่องกับการสนองความต้องการของจิตใจ ต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผู้สูงอายุจะมีความรู้สึกต่อตนเองในแง่ต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นความท้อแท้ น้อยใจ โดยรู้สึกว่าการสังคมไม่ให้ความสำคัญกับตนเอง เหมือนที่เคยเป็นมาก่อนทำให้ผู้สูงอายุ มีอารมณ์ไม่มั่นคง การกระทบกระเทือนใจเพียงเล็กน้อย จะทำให้ผู้สูงอายุเสียใจ หงุดหงิดหรือโกรธง่าย ต้องการการยอมรับ และเคารพยกย่องนับถือ และการแสดงออกถึงความมีคุณค่าของผู้สูงอายุ โดยสมาชิกในครอบครัว สังคมของผู้สูงอายุ ความสนใจสิ่งแวดล้อม ผู้สูงอายุจะสนใจสิ่งแวดล้อม เฉพาะที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ และตรงกับความต้องการของตนเองเท่านั้น (ส่วนอนามัยผู้สูงอายุ, 2562)

3. ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุต้องการได้รับความสนใจจากผู้อื่น ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว สังคมและหมู่คณะ ต้องการช่วยเหลือสังคมและมีบทบาทในสังคมตามความถนัด ต้องการการสนับสนุน ช่วยเหลือจากครอบครัว และสังคมทั้งทางด้านความเป็นอยู่รายได้บริการจากรัฐ ต้องการมีชีวิตร่วมในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และสังคม ต้องการลดการพึ่งพาคนอื่นให้น้อยลง ไม่ต้องการความเมตตาสงสาร (ที่แสดงออกโดยตรง) ต้องการการประกันรายได้ และประกันความชราภาพ (ส่วนอนามัยผู้สูงอายุ, 2562)

ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุต้องคำนึงและตระหนักอยู่เสมอว่าต้องอยู่บนพื้นฐานของการได้รับการตอบสนองความต้องการรวมทั้งจิตวิทยาพัฒนาการของผู้สูงอายุด้วย

ลักษณะภาวะความสูงอายุ

ภาวะผู้สูงอายุในแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะภาวะสูงอายุมีทั้งปรากฏการณ์ทางสภาวะทางจิต สังคม และชีววิทยา การบ่งชี้ว่าเป็นผู้สูงอายุอาจมีการจัดแบ่งโดยการใช้เกณฑ์ดังนี้ (ชื่นฤทัย กาญจนะจินดาและคณะ, 2550)

1. แบ่งตามระดับอายุ (chronological age) นับอายุตามปีปฏิทิน
2. แบ่งตามระดับความสามารถในการทำหน้าที่ของร่างกาย (functional or biological age) โดยพิจารณาจากสภาพร่างกาย รูปร่าง หน้าตา และความสามารถในการทำกิจกรรมและการดำรงชีวิต
3. แบ่งโดยการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Age) โดยประเมินจากสติปัญญา การรับรู้และ เรียนรู้ที่ถดถอยลง
4. แบ่งโดยใช้ภาวะทางสังคม (Socio-logical Age) โดยประเมินจากการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ สถานภาพ ในระบบสังคม

ซึ่งเป็นการยากต่อการกำหนดภาวะสูงอายุหน่วยงานต่างๆกำหนดภาวะสูงอายุได้แก่องค์การสหประชาชาติ กำหนดให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ส่วนองค์การอนามัยโลกกำหนดภาวะสูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปี หรือมากกว่า แต่หากนับตามวัยหรือผู้ที่สังคมยอมรับว่าสูงอายุจากการกำหนดของสังคม หรือการเกษียณอายุจากการทำงานเมื่อนับตามสภาพเศรษฐกิจ ในประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะใช้เกณฑ์ที่อายุ 65 ปี (World Health Organization, 2010) ดังนั้นจึงมีการนับปีปฏิทินเป็นเกณฑ์ในการกำหนดภาวะสูงอายุที่ 60-65 ปีเป็นต้นไป ทั้งนี้นักชราวิทยาแบ่งช่วงสูงอายุออกเป็น 4 ช่วงระยะ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2553) ดังนี้

1. ผู้สูงอายุช่วงยังวัยเยาว์ (the young-old) ช่วงอายุประมาณ 60-69 ปี เป็นช่วงที่ผู้สูงอายุต้องเผชิญวิกฤตและการเปลี่ยนแปลงในชีวิตหลายด้าน เช่นรายได้ การเกษียณอายุการทำงาน การสูญเสียตำแหน่งทางสังคม การจากไปของเพื่อนและมิตรสนิท โดยทั่วไปสภาพร่างกายยังแข็งแรงแต่อาจพึ่งพิงผู้อื่นบ้าง การปรับตัวต้องส่งเสริมให้ผู้สูงอายุช่วงนี้ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆทางสังคม (engagement) ทั้งในและนอกครอบครัว
2. ผู้สูงอายุช่วงวัยกลาง (the middle age-old) ช่วงอายุประมาณ 70-79 ปี เป็นช่วงที่เริ่มมีการเจ็บป่วยมากขึ้น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางครอบครัวและสังคมลดน้อยลง (disengagement) เพื่อนผู้สูงอายุวัยใกล้เคียงกันเริ่มเสียชีวิตมากขึ้น

3. ผู้สูงอายุช่วงแก่จริง (the old-old) ช่วงอายุประมาณ 80-90 ปี ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุวัยนี้ลดลง เนื่องจากสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมต้องมีความเป็นส่วนตัวสงบ ไม่วุ่นวาย เหมาะสมตามวัย (both privacy and stimulating)

4. ผู้สูงอายุช่วงแก่มาก (the very old-old) ช่วงอายุตั้งแต่ 90 ปี เป็นระยะที่มีปัญหาสุขภาพ ไม่มีความต้องการด้านการแข่งขัน การทำกิจกรรมต่างๆ ซาลง ต้องการเวลา การทำกิจกรรมต่างๆ จะเลือกสนใจในกิจกรรมที่พึงพอใจและต้องการจะทำในชีวิต

จะเห็นได้ว่าในแต่ละช่วงอายุของผู้สูงอายุจะมีลักษณะความสูงอายุและการเปลี่ยนแปลงในคุณลักษณะต่างๆ ที่แตกต่างกันซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้สูงอายุได้

การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและสรีระร่างกายในผู้สูงอายุ

พัฒนาการของผู้สูงอายุด้านร่างกายจะเป็นจุดเด่นและเป็นพัฒนาการนำพัฒนาการด้านอื่นๆ เนื่องด้วยการดำเนินชีวิตประจำวัน แบบแผนการดำเนินชีวิต (life style) การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นจะอยู่บนพื้นฐานพัฒนาการและความสามารถทางกาย (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2553b) พัฒนาการทางกายของผู้สูงอายุโดยทั่วไปมีลักษณะเสื่อมและถดถอย ทั้งที่เห็นได้ชัดเจนและไม่ค่อยชัดเจน การเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาเนื่องจากความชราของผู้สูงอายุที่สำคัญ (ประเสริฐ อัสสันตชัย, 2554; ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2553b) ได้แก่

1. **ระบบผิวหนัง** ผู้สูงอายุผิวหนังจะแห้งและหยาบกร้าน ต่อมเหงื่อลดลง ต่อมไขมันผลิตไขมันลดลง และที่สำคัญการรับรู้ความเจ็บปวดของระบบประสาทบริเวณผิวหนังลดลง ทำให้ผู้สูงอายุมีอาการคันตามผิวหนัง และการบาดเจ็บได้ง่าย

2. **ระบบกล้ามเนื้อและกระดูก ระบบหัวใจและหลอดเลือด** การเปลี่ยนแปลงทางสรีระวิทยาของระบบกล้ามเนื้อและกระดูกในผู้สูงอายุ เช่นความแข็งแรงในการหดตัวของกล้ามเนื้อลดลง ความสามารถในการรับแรงกระแทกลดลง ทำให้ผู้สูงอายุเสียสมดุล หกล้มได้ง่าย ส่วนระบบระบบหัวใจและหลอดเลือดในผู้สูงอายุจะมีภาวะหลอดเลือดแดงแข็ง (atherosclerosis) เกิดขึ้นตามอายุ ส่งผลให้เกิดภาวะโรคความดันโลหิตสูง อัตราการเต้นหัวใจสูงสุด (maximum heart rate) ลดลง ส่งผลให้ปริมาณเลือดที่ออกจากหัวใจเพื่อไปเลี้ยงร่างกายในเวลา 1 นาที (cardiac output) ซึ่งต้องขึ้นกับปริมาณเลือดที่สูบฉีดออกจากหัวใจในแต่ละครั้ง (stroke volume) เป็นอย่างมาก ผู้สูงอายุที่มีอาการหัวใจเต้นผิดปกติแบบหัวใจเต้นพริ้ว atrial fibrillation (AF) จะมีอาการรบกวนหมดสติ (syncope) หรือภาวะหัวใจวายได้ง่ายจากปริมาณการสูบฉีดเลือด (cardiac output) ลดลง อีกทั้งความสามารถ

ในการทำหน้าที่ในการการเต้นของหัวใจและความแข็งแรงของหลอดเลือด (vascular tone) ลดลงทำให้ผู้สูงอายุเกิดภาวะความดันโลหิตต่ำจากการเปลี่ยนท่าทาง (postural hypotension) ได้ง่าย

3. **ระบบทางเดินอาหาร** ผู้สูงอายุจะมีการรับรู้รสชาติอาหารเสื่อมลง สูญเสียการรับรสเค็มและขมส่งผลให้ผู้สูงอายุรับประทานอาหารรสชาติเค็ม การแนะนำให้ผู้สูงอายุลดการรับประทานอาหารเค็มมักไม่ค่อยได้ผลด้วยเหตุผลดังกล่าว อีกทั้งปริมาณของตับ การไหลเวียนเลือดไปตับ (liver blood flow) ลดลง ส่งผลให้ความสามารถในการกระบวนการเปลี่ยนสภาพของยา (drug metabolism) ลดลง ถ้าผู้สูงอายุขาดความรู้ในการใช้ยาอาจเกิดอันตรายได้ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงของการเคลื่อนไหวและเลือดที่ไปเลี้ยงกระเพาะอาหารและลำไส้ ส่งผลให้การหลั่งกรดในกระเพาะอาหารลดลงด้วย

4. **ระบบไตและทางเดินปัสสาวะ** ในผู้สูงอายุจำนวนและขนาดของหน่วยไต (nephron) ลดลง ร่วมกับการไหลเวียนเลือดไปที่ไต (renal blood flow) ลดลง ส่งผลให้อัตราการกรองของไต (glomerular filtration rate; GFR) ลดลง การขับน้ำเกินในร่างกายลดลง ประกอบกับกล้ามเนื้อหูรูดหย่อน ความจุของกระเพาะปัสสาวะลดลง ส่งผลให้ผู้สูงอายุปัสสาวะบ่อย ควบคุมการกลั้นปัสสาวะ อูจจาจะไม่ได้ ส่งผลให้ผู้สูงอายุขาดความมั่นใจ ไม่ต้องการเข้าสังคมและไม่อยากทำกิจกรรมนอกบ้านเพราะรู้สึกลำบากและเขินอาย

5. **ระบบประสาท** ในผู้สูงอายุพบการเปลี่ยนแปลงของน้ำหนักของสมองจะลดลง พบสมองฝ่อ (brain atrophy) และการเสื่อมสลายของนิวรอน (neuron) การสร้างสารสื่อประสาทโดปามีน (dopamine) ลดลง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดเลือดออกในสมอง (subdural hematoma) ได้ง่ายแม้จะได้รับการบาดเจ็บหรืออุบัติเหตุเพียงเล็กน้อย อุบัติการณ์ของโรคพาร์กินสันเพิ่มขึ้นในผู้สูงอายุ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสรีระดังกล่าวยังส่งผลให้ผู้สูงอายุความจำลดลงและสูญเสียความจำในการจดจำและการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ

6. **ระบบภูมิคุ้มกัน** ในผู้สูงอายุการตอบสนองของระบบภูมิคุ้มกันเสื่อมและลดลง การกระตุ้นการเพิ่มขึ้นของแอนติบอดี (antibody peak titer) จากการฉีดวัคซีนทุกชนิดจะขึ้นไม่สูงนัก และลดลงเร็วกว่าวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ

การประเมินผู้สูงอายุอย่างครอบคลุมและเป็นองค์รวม

ในการจัดกระบวนการและการส่งเสริมการเรียนรู้ในผู้สูงอายุจำเป็นต้องตระหนักและเข้าใจหลักการประเมินผู้สูงอายุก่อนเพื่อประเมินความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุก่อนการจัด

กระบวนการเรียนรู้ การประเมินผู้สูงอายุอย่างครอบคลุมและเป็นองค์รวมมีประเด็นสำคัญดังนี้ (ประเสริฐ อัสสันตชัย, 2554)

1. ต้องมีความเข้าใจลักษณะของผู้สูงอายุที่แตกต่างจากผู้ที่ยุ่่น้อยกว่า ดังนี้

- 1) มีการเสื่อมและถดถอยลงของร่างกาย การสะสมพลังงานสำรองต่างๆในร่างกายลดลง (Reduce body reserve; R)
- 2) ลักษณะอาการและการเปลี่ยนแปลงทุกด้านของร่างกายไม่จำเพาะเจาะจง (Atypical presentation; A)
- 3) มีโรค ปัญหาสุขภาพและพยาธิสภาพหลายอย่างรวมกัน (Multiple pathology; M) กลุ่มโรคที่พบได้บ่อยได้แก่ กลุ่มระบบกล้ามเนื้อและกระดูก กลุ่มเกี่ยวกับภาวะหลอดเลือดแข็ง และกลุ่มโรคเกี่ยวกับความเสื่อมของระบบประสาท
- 4) ผู้สูงอายุมักมีการใช้ยารักษาโรคและอาหารเสริมหลายชนิด ซึ่งอาจได้รับผลข้างเคียงจากปฏิกิริยาต่อกันของยา (Polypharmacy; P)
- 5) ผู้สูงอายุต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการสูญเสียหลายประการ (Social adversity; S)

ดังนั้นในการดูแลส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในผู้สูงอายุผู้ถ่ายทอดความรู้ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้สูงอายุที่แตกต่างจากวัยอื่นๆดังกล่าว เพื่อให้เข้าใจลักษณะของผู้สูงอายุอย่างเป็นองค์รวม

2. เข้าใจหลักการประเมินผู้สูงอายุ

ผลจากการเปลี่ยนแปลงของวัยผู้สูงอายุที่แตกต่างจากวัยอื่นๆดังที่กล่าวข้างต้น และแม้ว่าจะมีอายุเท่ากัน (heterogeneity) สุขภาพพื้นฐานก็มีความแตกต่างกันอย่างมาก การประเมินผู้สูงอายุให้ครบถ้วนในทุกมิติจึงเป็นสิ่งจำเป็น (ประเสริฐ อัสสันตชัย, 2554) โดยก่อนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ควรที่จะมีการประเมินด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) ประเมินสุขภาพด้านร่างกาย (physical assessment) รวมทั้งข้อมูลด้านโภชนาการและการขาดสารอาหารโดยใช้ (Mini-Nutrition Assessment: MNA) รวมทั้งการประเมินท่าเดินเพื่อประเมินการทรงตัวและความสามารถทางกายในผู้สูงอายุ

2) การประเมินด้านสุขภาพจิต (mental assessment) การตรวจคัดกรองสภาวะจิตใจ ภาวะซึมเศร้า ภาวะสมองเสื่อม เพื่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสามารถทางสติปัญญาและการรับรู้ของผู้สูงอายุ

3) การประเมินด้านจิตสังคมและสิ่งแวดล้อม (social assessment) โดยประเด็นที่ต้องประเมินได้แก่ ผู้ดูแลผู้สูงอายุ รายได้ สิ่งแวดล้อมและสังคมรอบตัวผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการรวบรวมแหล่งประโยชน์ (resources) และสิ่งสนับสนุน (social support) ที่จะนำมาใช้เป็นประโยชน์และปัจจัยเอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ

4) การประเมินความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน (functional assessment) เพื่อให้สามารถรับรู้ปัญหาของผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริงและนำไปสู่การแก้ปัญหาที่ตรงจุดเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถประกอบกิจวัตรประจำวันได้แม้จะมีปัญหาสุขภาพและโรคประจำตัว แบ่งเป็น 2 ระดับได้แก่

1) ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันขั้นพื้นฐาน (basic activity of daily living; basic ADL) เช่น การล้างหน้าแปรงฟัน การเดิน การลุกจากที่นอน

2) ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันที่ต้องใช้อุปกรณ์ (instrument activity of daily living; instrument ADL) เป็นระดับความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวันที่ซับซ้อนขึ้น เช่นการขับรถ การประกอบอาหาร การไปซื้อของ การไปตลาด การใช้จ่ายเงิน

ผลจากการประเมินอย่างครอบคลุมดังกล่าวข้างต้นทำให้สามารถค้นหาปัญหาที่มีผลกระทบต่อผู้สูงอายุได้อย่างครอบคลุม เข้าใจมิติด้านต่างๆที่อาจจะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเรียนรู้และมองเห็นแหล่งประโยชน์และการสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุที่อยู่ในความรับผิดชอบดูแล นอกจากนี้การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพที่แข็งแรงยังประกอบด้วยการสร้างเสริมสุขภาพตามแนวทางการส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุต้องการการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคทั้ง 3 ระดับ (ประเสริฐ อัสสันตชัย, 2554) ดังนี้

1) การป้องกันระดับปฐมภูมิ (primary prevention) เป็นการป้องกันโรคโดยการส่งเสริมสุขภาพให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีตามอัตภาพ เพื่อการคงไว้ซึ่งสุขภาพทางกาย (physical well-being) สุขภาวะทางจิต (mental well-being) สุขภาวะทางสังคม (social well-being) และ

สุขภาวะทางจิตวิญญาณ (spiritual well-being) ให้ยาวนานที่สุดเท่าที่จะสามารถปฏิบัติได้ ซึ่งกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีตามอัตภาพที่สำคัญได้แก่

1. การหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ
2. การออกกำลังกายสม่ำเสมอ
3. การได้รับสารอาหารและโภชนาการที่เหมาะสม
4. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและสังคม
5. การมีสุขภาพจิตที่ดีอยู่เสมอ
6. การหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงโรคและปัญหาที่สำคัญได้แก่ ภาวะหกล้ม

โรคกระดูกพรุน โรคระบบหัวใจและหลอดเลือด การหลีกเลี่ยงการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น โรคมะเร็งที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ

7. การฉีดวัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อที่มีความสำคัญในผู้สูงอายุ

2) การป้องกันระดับทุติยภูมิ (secondary prevention) เป็นการป้องกันโรคที่เกิดขึ้นแล้วแต่การป้องกันระดับนี้เพื่อไม่ให้โรคและการเจ็บป่วยรุนแรงขึ้น

3) การป้องกันระดับตติยภูมิ (tertiary prevention) เป็นการป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากโรคที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เกิดความพิการ

ผู้สูงอายุบางรายอาจมีข้อจำกัดหลายประการที่อาจส่งผลต่อการเรียนรู้ เช่นมีภาวะพังกาติง ติดบ้านติดเตียงต้องการผู้ดูแลหรือการสนับสนุนการดูแลจากกลุ่มเพื่อน (self help group) เพื่อกระตุ้นให้กำลังใจ และเป็นแรงบันดาลใจในการการเรียนรู้และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ดังนั้นผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ต้องมีความเข้าใจในปัญหาและข้อจำกัดดังกล่าว เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการให้การส่งเสริมความสามารถและศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนที่ดำเนินการภายใต้เงื่อนไข ข้อจำกัดที่มีดังกล่าว

ภาวะพึ่งพาและความสามารถของผู้สูงอายุ แนวคิดการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนเริ่มได้รับความสนใจ เพื่อขับเคลื่อนการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงระยะยาว โดยใช้ชุมชนท้องถิ่นเป็นฐาน และมียุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการดูแลในระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (2557-2561) โดยสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เป้าหมายหลักของยุทธศาสตร์ดังกล่าว ต้องการให้ผู้สูงอายุ ครอบครัว และชุมชน ได้รับการสนับสนุนให้มีความสามารถในการดูแลผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิต

ได้อย่างมีศักดิ์ศรี โดยเชื่อมโยงบริการสุขภาพและบริการสังคม ตามเป้าหมายเฉพาะ ดังนี้ (ลัดดา คำนี การเลิศ, 2557)

1. ผู้สูงอายุทุกคนได้รับคัดกรองเพื่อแยกปัญหาและความต้องการ ส่งผลให้เกิดระบบการส่งเสริม ป้องกัน ฟื้นฟู เพื่อการดูแลระยะยาวในชุมชนอย่างมีศักดิ์ศรีตามความจำเป็น
2. มีเป้าหมายในการระดมการเงินการคลังที่ยั่งยืนในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงอย่างครบวงจร
3. ส่งเสริมให้ทุกชุมชนมีระบบสนับสนุนการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงเพื่อให้อาศัยอยู่ในครอบครัวได้อย่างมีความสุข
4. สถานพยาบาลทุกแห่ง ทุกระดับ มีระบบสนับสนุนการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในชุมชนและครอบครัว

ส่วนยุทธศาสตร์ของรัฐสำหรับการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงระยะยาว พบว่า รัฐมีนโยบายรัฐที่สำคัญ 6 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. การคัดกรองผู้สูงอายุและพัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้สูงอายุในชุมชน
2. การพัฒนาระบบการดูแลระยะยาวทำให้เกิดการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง และเพื่อส่งเสริมและป้องกันไม่ให้เกิดภาวะพึ่งพิง
3. การพัฒนาระบบการเงินการคลังและสิทธิประโยชน์ภายใต้การเงินการคลัง
4. การพัฒนากำลังคนเพื่อพัฒนาการจัดการบริการระยะยาวในชุมชน
5. การสร้างและจัดการความรู้และติดตามประเมินผล ขยายผลให้เต็มทุกพื้นที่ของประเทศไทย
6. การพัฒนากฎหมาย ระเบียบ มาตรฐาน และการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดการจัดการดูแลระยะยาวในชุมชน

แนวคิดพหุพลังและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง

ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางและต้องการการดูแลและให้ความสนใจ ส่งเสริมการเข้าถึงสวัสดิการและบริการต่างๆจากภาครัฐและเอกชนตามความจำเป็น เน้นการส่งเสริมครอบครัวและการดูแลตนเองตามศักยภาพและความสามารถให้ได้มากที่สุด แต่เมื่อมีความต้องการพึ่งพิง ระบบสวัสดิการด้านสังคมของผู้สูงอายุเป็นอีกหนึ่งแหล่งประโยชน์ทางสังคมที่มีคุณค่าต่อผู้สูงอายุและครอบครัวเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี พัฒนาการและการเรียนรู้ในวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุนั้น เป็นความรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยตรง ซึ่งผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งจิตวิทยาการพัฒนาการ จิตวิทยา ผู้ใหญ่

และผู้สูงอายุ และทฤษฎีการเรียนรู้ มีความสำคัญอย่างมากในการที่จะทำให้การเรียนการสอน ประสบผลสำเร็จ ซึ่งโนลส์ ได้เสนอไว้แล้วคือ ความต้องการและความสนใจ สถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง กับชีวิตผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ การวิเคราะห์จากประสบการณ์ การที่ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุต้องการเป็นผู้นำ ตนเอง ตลอดจนความแตกต่างระหว่างบุคคล สารสำคัญจากทฤษฎีนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัด กิจกรรมการเรียนรู้สำหรับ ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ได้นำไปประยุกต์กับเทคนิคการสอนผู้ใหญ่และ ผู้สูงอายุ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุโดยการส่งเสริม active ageing (WHO, 2002) ประกอบ ไปด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. สุขภาวะ (Health) เป็นกระบวนการที่จะบรรลุซึ่งความสมบูรณ์แข็งแรงทางด้าน ร่างกาย จิตใจ และสังคม ตามช่วงชีวิตของคนที่ผ่านไปในแต่ละปี โดยการลด หลีกเลี่ยง และป้องกัน ความเสี่ยง ผลกระทบจากความพิการ โรคเรื้อรัง และการเสียชีวิต พัฒนาและส่งเสริมการเข้าถึงง่ายได้ อย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพ ทั้งบริการทางสุขภาพและสังคมตามความต้องการในสิทธิที่พึงได้รับ และให้ การฝึกอบรมและความรู้แก่ผู้ดูแล
2. การมีส่วนร่วม (Participation) โดยให้โอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดช่วง ชีวิต ตระหนักและส่งเสริมความสามารถและการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในกิจกรรมด้านการเศรษฐกิจ การเงิน รายได้ ทั้งอาชีพการงานที่เป็นทางการ อาชีพเสริม หรืออาสาสมัครตามความต้องการ ความสามารถ และศักยภาพของแต่ละบุคคล ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมกับครอบครัวและชุมชน ไม่แยกตัวไปอยู่คนเดียว ช่วยเหลือตนเองได้พอควร มีเครือข่ายทางสังคม มีการสนับสนุนทางสังคม
3. ความมั่นคงปลอดภัย (Security) โดยสร้างความเชื่อมั่นในการได้รับความมั่นคง ปลอดภัย ได้รับความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แก่ผู้สูงอายุทั้งด้านสังคม การเงิน ความ ปลอดภัยทางร่างกาย ลดความไม่เท่าเทียมตามสิทธิ์ของผู้สูงอายุ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่จะช่วยในการส่งเสริม Active Ageing ภายใต้อัตลักษณ์ส่วนบุคคลและ วัฒนธรรม (WHO, 2002) ได้แก่

1. สุขภาพและสวัสดิการทางสังคม (Health and social services)
2. พฤติกรรม (Behavioural determinants)
3. ลักษณะส่วนบุคคล (Personal determinants)
4. สิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ (Physical environment)
5. ด้านสังคม (Social determinants)
6. เศรษฐกิจ (Economic determinants)

ดัชนีชี้วัดด้านพหุพลังในผู้สูงอายุ (Active Ageing Index; AAI) มีการพัฒนาขึ้นในปีคริสต์ศักราช 2012 โดย European Center for Social Welfare Policy and Research in Vienna (ECV) ซึ่งดัชนีชี้วัดด้านพหุพลังดังกล่าวพัฒนาให้สอดคล้องตามนิยามของ Active Ageing ที่จะนำไปใช้ ซึ่งหมายถึง สถานการณ์ที่บุคคลยังคงมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในการทำงานและกิจกรรมต่างๆ การมีจิตอาสาร่วมกิจกรรมกับบุคคลและองค์กรอื่นๆตามความสามารถ การดำรงชีวิตอยู่อย่างสุขภาพดี มีอิสระและความปลอดภัยตามช่วงอายุ ผลสะท้อนในกรอบแนวคิดและมุมมองที่หลากหลายต่อผู้สูงอายุ (multidimensional concept) ส่งผลให้กรอบดัชนีชี้วัดด้านพหุพลังแบ่งออกเป็น 4 ด้าน โดย 3 ด้านแรกจะเป็นประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมาของผู้สูงอายุ ได้แก่ การทำงาน งานช่วยเหลือสังคมและสาธารณะประโยชน์ การดำรงชีวิตอย่างอิสระ ด้านที่สี่ เป็นความสามารถทางด้านร่างกายและจิตใจตามสภาพแวดล้อม

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

คุณภาพชีวิต เป็นระดับของการรับรู้ของบุคคลต่อ การมีชีวิตที่ดี มีความพึงพอใจในชีวิต ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สุขภาพ เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง ศาสนาและการดำเนินชีวิตในสังคมภายใต้วัฒนธรรม ค่านิยม และเป้าหมายชีวิตของแต่ละคน มีความสัมพันธ์กับหลายปัจจัย ทั้งเรื่องความจำเป็นและความต้องการของการดำรงชีวิตของคนที่แตกต่างกัน

ความหมายและความสำคัญของคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิต (quality of life) หมายถึง คุณภาพในด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมืองและศาสนา ซึ่งเป็นค่าเปรียบเทียบเคียงไม่มีกฎเกณฑ์ตัวแน่นอน คือทุกคนหรือทุกประเทศอาจจะมีกำหนดมาตรฐานต่างๆ กันไปตามความต้องการของแต่ละสังคม และความต้องการในคุณภาพชีวิตย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลและภาวะ คุณภาพชีวิตนั้นมีความสัมพันธ์กับหลายปัจจัยทั้งเรื่องความจำเป็นและความต้องการของการดำรงชีวิตของประชาชนที่แตกต่างกัน

คุณภาพชีวิตมีลักษณะเป็นนามธรรมและมีการให้คำจำกัดความที่แตกต่างกัน เช่น ระดับรัฐที่เป็นผู้กำหนดนโยบายทางสังคม ให้ความสำคัญในด้านหลักประกันแก่ประชาชนในด้านบริการและสวัสดิการสังคมด้านต่างๆ เช่น สาธารณูปโภค การส่งเสริมด้านสิทธิ นักเศรษฐศาสตร์ ให้ความสำคัญของคุณภาพชีวิต หมายถึง รายได้มวลรวมของประเทศ อัตราเงินเฟ้อ ดัชนีผู้บริโภค ส่วนคุณภาพชีวิตทางการแพทย์ อาจมองในมิติการเข้าถึงบริการ การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นจากรักษา เป็นต้น (ปิยะวัฒน์ ตรีวิทยา, 2559) จะเห็นได้ว่าความหมายเรื่องคุณภาพชีวิตเปลี่ยนแปลงไป

ตามบริบทต่างๆ ซึ่งจะส่งผลต่อการวัดและวิธีการแปลผลการวัดที่แตกต่างกัน โดยกรอบแนวคิดเรื่องคุณภาพชีวิตในระดับปัจเจกบุคคลที่สำคัญ ดังนี้

1. การมีชีวิตอย่างเป็นปกติ (Normal life)
2. การสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมและสังคม (Social utility)
3. การได้รับประโยชน์ (Utility)
4. ความพึงพอใจในชีวิต (Life satisfaction (subjective well-being))
5. ความสุข (Happiness/affect)
6. มีความสามารถตามธรรมชาติ (Natural capacity)

การศึกษาเป็นเครื่องมือของรัฐในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทุกวัยในชุมชนและสังคม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 10 วรรค 1 บัญญัติว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” การจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิดเป็น ทำเป็นมุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่เก่ง ดี มีสุข

การพัฒนาคุณภาพชีวิต ถือว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพราะปัญหาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ส่วนใหญ่ก็มีสาเหตุมาจากมนุษย์นั่นเอง เช่น ปัญหาจำนวนประชากรมากเกินไป ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางสังคม รวมถึงค่านิยมต่างๆ ของสังคม ดังนั้นหากจะกล่าวถึงแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ควรพิจารณาที่องค์ประกอบคุณภาพชีวิต ดังนี้

1. ด้านสุขภาพ
2. ด้านการบริโภคอาหาร
3. ด้านการศึกษา
4. ด้านอาชีพและสภาพของงานที่ทำ
5. ด้านบ้านเรือนที่อยู่อาศัย
6. ด้านหลักประกันทางสังคม
7. ด้านเครื่องนุ่งห่ม
8. ด้านสถานที่พักผ่อนและเวลาพักผ่อน
9. ด้านสิทธิมนุษยชน

โดยสุขภาพเป็นองค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบแรกที่มีความสำคัญมาก สามารถเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตได้อย่างดี การบริโภคอาหารต้องครบถ้วน ถูกสุขลักษณะ ได้รับการศึกษาตามเกณฑ์อายุ ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตมีดังนี้

1. **มาตรฐานการครองชีพ (standard of living)** หมายถึง มาตรฐานความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของประชากร เกี่ยวข้องกับรายได้ต่อบุคคล สุขภาพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย และการสังคมสงเคราะห์ สิ่งต่างๆ นี้ เป็นส่วนสำคัญทำให้มาตรฐานการครองชีพของมนุษย์เปลี่ยนแปลงได้

2. **การเปลี่ยนแปลงของประชากร (population dynamics)** หมายถึง การเปลี่ยนแปลงประชากรอันเป็นผลมาจากการเกิด การตาย และการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัย มีผลให้ประชากรเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เพิ่มจำนวนหรือลดลง การเปลี่ยนแปลงประชากรมีผลกระทบต่อสถานการณ์หลายด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการจัดบริการสาธารณสุขไปโรค ปัจจัยต่างๆ ล้วนมีผลต่อคุณภาพชีวิต

3. **ระบบสังคมและวัฒนธรรม (socio – cultural factors)** มนุษย์เมื่อรวมกันมากจำเป็นต้อง มีระบบ มีกฎเกณฑ์ที่เรียกว่า รูปแบบการปกครอง กฎหมาย และมีแนวปฏิบัติอันเกิดจากความเชื่อและศรัทธาในลักษณะเดียวกัน เพื่อให้การดำรงชีวิตร่วมกันมีความสงบสุขซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี

4. **กระบวนการพัฒนา (process of development)** การพัฒนาเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องกันและสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคม สภาพแวดล้อมและทรัพยากร ด้านคุณภาพชีวิตทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และประเทศนั้น ประชากรแต่ละกลุ่มจะต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

5. **ทรัพยากร (resources)** เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์จะมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ จะมีผลทำให้มาตรฐานการดำรงชีวิตอยู่ในระดับสูง ประเทศใดมีสภาพตรงกันข้าม ก็จะมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นทรัพยากรจึงเป็นเครื่องกำหนดลักษณะประเทศที่ร่ำรวยและประเทศที่ยากจนได้

ดัชนีชี้วัด และการประเมินคุณภาพชีวิต มีหลายหน่วยงานได้สร้างและพัฒนาดัชนีวัดคุณภาพชีวิตไว้แตกต่างกัน ดังนี้

คณะกรรมการความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก (ESCAP)
ได้กำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต ดังนี้

1. เศรษฐกิจและการกระจายรายได้
2. การเรียนรู้ และวัฒนธรรมการดำรงชีวิต
3. ชีวิตการทำงาน

กลุ่มประเทศความร่วมมือพัฒนาการทางเศรษฐกิจยุโรป (OECD) ได้กำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต ดังนี้

1. การมีงานทำ และคุณภาพชีวิตการทำงาน
2. ความสามารถของบุคคลในการควบคุมสินค้าและบริการ
3. การเรียนรู้ของบุคคล

องค์การสหประชาชาติ กำหนดดัชนีชี้วัดการพัฒนามนุษย์ ดังนี้

1. อายุขัยเฉลี่ยของประชากร
2. อัตราการรู้หนังสือของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ
3. จำนวนปีโดยเฉลี่ยที่ประชากรได้รับการศึกษา
4. ดัชนีการรู้หนังสือ
5. ดัชนีการได้รับการศึกษา
6. ความสำเร็จในการรับการศึกษา
7. รายได้ประชาชาติโดยรวม

คุณภาพชีวิตและสุขภาวะผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีจะเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุข โดยคุณภาพชีวิตที่ดีประกอบด้วย ปัจจัย 3 ประการที่จะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดี ในการดูแลผู้สูงอายุจะต้องมองให้เห็นมิติที่หลากหลาย (ลัดดา ดำริการเลิศ, 2557) ดังนี้

1. สุขภาพ หมายถึงความสมบูรณ์ทางกาย จิต สังคม และปัญญา
2. ความสามารถในการทำกิจกรรมทางกายและทำงาน หรือการมีส่วนร่วมในงานโดยไม่อยู่ว่าง มีกิจกรรมที่ช่วยให้ยังคงรักษาความตื่นตัว ความมีชีวิตชีวา(keep active) ตลอดเวลา เป็นงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคมได้
3. ความมั่นคง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ความปลอดภัย ทรัพย์สิน สิ่งแวดล้อมรอบตัว

สวัสดิการด้านสังคมและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการผู้สูงอายุประเทศไทย

ความหมายของ “สวัสดิการสังคม” จากหลากหลายมุมมองพอสรุปได้ว่า เป็นระบบการบริการทางสังคม ซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพึ่งตนเองได้ทั่วถึง เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ ซึ่งการจัดสวัสดิการสังคมของไทยเริ่มต้นจากระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างไม่เป็นทางการของครอบครัว เครือญาติและชุมชน ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้การจัดสวัสดิการสังคมมีการปรับเปลี่ยนทิศทางไปสู่สวัสดิการแบบบูรณาการและเป็นสังคมสวัสดิการ (สุดารัตน์ สุตสมบุรณ์, 2557)

ปัจจุบันประเทศไทยมีรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ 4 รูปแบบ คือ การประกันสังคม การช่วยเหลือสาธารณะ การบริการสังคม และการช่วยเหลือเกื้อกูลของภาคประชาชน นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่า การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุไทยยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น 1) ขาดการบูรณาการและขาดความต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึง การดำเนินงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุแยกส่วนระหว่างงานด้านสุขภาพกับงานด้านสังคม กระจายความรับผิดชอบตามหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ 2) ขาดการนำนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง 3) ความไม่พร้อมของงบประมาณ และการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านผู้สูงอายุโดยตรง และ 4) สวัสดิการสังคมที่รัฐจัดให้กับผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้สูงอายุ ไม่สามารถตอบสนองปัญหาได้อย่างแท้จริงและไม่ครอบคลุมผู้สูงอายุได้ทั้งหมด แต่ประเด็นที่สำคัญคือ บุตรหลานหรือคนในครอบครัวขาดความตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ สรุปได้ว่า การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุจะต้องมีการบูรณาการจากหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อรองรับผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นผู้มีคุณค่าต่อสังคมและประเทศชาติ โดยระบบสวัสดิการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน แก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมเพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีพึ่งพาตนเองได้ทั่วถึงนั้นมีรูปแบบการจัดสวัสดิการ 4 รูปแบบ (สุดารัตน์ สุตสมบุรณ์, 2557) ดังนี้

1. การประกันสังคม ระบบประกันสังคมของประเทศไทย ประกอบด้วยกองทุนต่างๆ ได้แก่ กองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ

กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ กองทุนสงเคราะห์ครูโรงเรียนเอกชน กองทุนทวีสุข กองทุนสวัสดิการชุมชน กองทุนการออมชราภาพ เป็นต้น

2. การช่วยเหลือสาธารณะ เป็นการสงเคราะห์แบบให้เปล่าสำหรับผู้ที่ต้องการการช่วยเหลือ ได้แก่ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ กองทุนดูแลผู้สูงอายุที่ขาดที่พึ่ง การช่วยเหลือให้คำปรึกษาทางคดีของกระทรวงยุติธรรม การช่วยเหลือค่ายานพาหนะ ค่าบริการสาธารณะและค่าธรรมเนียมต่างๆ

3. การบริการสังคม เป็นบริการเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานต่างๆ 5 ด้าน ได้แก่

- ด้านสุขภาพ เช่น หลักประกันสุขภาพ บริการทางการแพทย์และสาธารณสุข บริการสุขภาพปฐมภูมิ การเยี่ยมบ้าน อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ
- ด้านการศึกษา
- ด้านที่อยู่อาศัย
- ด้านการมีงานทำและการมีรายได้
- ด้านสวัสดิการและนันทนาการ เช่น ชมรมผู้สูงอายุ ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ศูนย์ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุในวัด กองทุนผู้สูงอายุ

4. การช่วยเหลือเกื้อกูลของภาคประชาสังคม เป็นการจัดสวัสดิการของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

นโยบายรัฐ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ วิวัฒนาการการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุไทย (กรมประชาสงเคราะห์, 2542) เป็นผลสืบเนื่องจากการที่องค์การสหประชาชาติ ได้จัดประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย เมื่อปี พ.ศ. 2525 โดยได้กำหนดแผนปฏิบัติการระยะยาวระหว่างประเทศเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และเชิญชวนประเทศสมาชิกจัดกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ ในปีนี้ประเทศไทยได้กำหนดให้วันที่ 13 เมษายนของทุกปี เป็นวันผู้สูงอายุแห่งชาติ

ปี พ.ศ.2534 สมัชชาองค์การสหประชาชาติได้รับรองสิทธิของผู้สูงอายุ ในด้านความเป็นอิสระ การมีส่วนร่วม การดูแลเอาใจใส่ ความพึงพอใจในตนเองและศักดิ์ศรี รวม 20 ประการ

ปี พ.ศ.2541 คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก องค์การสหประชาชาติ ได้จัดประชุมประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกที่เมืองมาเก๊า ประเทศจีน เพื่อให้การรับรองปฏิญญามาเก๊าและแผนปฏิบัติการเรื่องผู้สูงอายุในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก

ปี พ.ศ.2542 องค์การสหประชาชาติ ได้ประกาศให้ ปี พ.ศ.2542 เป็นปีสากลว่าด้วยผู้สูงอายุ

ประเทศไทยมีการจัดทำแผนผู้สูงอายุระยะยาว ปี พ.ศ. 2525 -2544 กำหนดนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว พ.ศ. 2535 -2554 กำหนดแนวทางหลักในการพัฒนากลุ่มผู้สูงอายุที่ยากจนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 -2544 และมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ อื่นๆตามมาอีกหลายประการ รวมทั้งปฏิญญาผู้สูงอายุไทย

ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย ปีพุทธศักราช 2542 เป็นวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา ประกอบกับองค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นปีสากลว่าด้วยผู้สูงอายุ รัฐบาล องค์กรเอกชน ประชาชน และสถาบัน ต่างๆ ได้ตระหนักถึงศักดิ์ศรีและคุณค่าของผู้สูงอายุซึ่งได้ทำประโยชน์ในฐานะ "ผู้ให้" แก่สังคมมาโดยตลอด ดังนั้นจึงควรได้รับผลในฐานะเป็น "ผู้รับ" จากสังคมด้วยปฏิญญาผู้สูงอายุไทยเป็นพันธกรณีเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ จึงได้กำหนด สาระสำคัญไว้ดังนี้

ข้อ 1 ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้ง และละเมิดสิทธิโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ และผู้พิการที่สูงอายุ

ข้อ 2 ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวโดยได้รับความเคารพ รัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับ บทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข

ข้อ 3 ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่องเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและ บริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน เพื่อสามารถ ปรับบทบาทของตนให้สมวัย

ข้อ 4 ผู้สูงอายุควรได้ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ให้สังคม มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัยและตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นชีวิตมีคุณค่า

ข้อ 5 ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ต้องมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงบริการด้าน สุขภาพอนามัยอย่างครบวงจรโดยเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการดูแลจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบ ตามคตินิยม

ข้อ 6 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่พึ่งพาตนเองได้ สามารถช่วยเหลือครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในสังคมเป็นแหล่งภูมิปัญญาของคน รุ่นหลัง มีการเข้าสังคม มีนันทนาการที่ดี และมีเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

ข้อ 7 รัฐ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องกำหนดนโยบายและแผนหลักด้านผู้สูงอายุ ส่งเสริมและประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้บรรลุ ผลตามเป้าหมาย

ข้อ 8 รัฐ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องตรากฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกันและการบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิคุ้มครองสวัสดิภาพ และจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ

ข้อ 9 รัฐ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องรณรงค์ปลูกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรม ไทย ที่เน้นความกตัญญูกตเวทีย และเอื้ออาทรต่อกัน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่ออกตามความในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เพื่อเป็นการดูแล คุ้มครอง และส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๐ ตอนที่ ๑๓๐ ก ลงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๔๖ มีผลบังคับใช้เมื่อ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๔๗ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓ ประกาศใน ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๗ ตอนที่ ๕๖ ก ลงวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๓ มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๕๓ โดยมีสาระสำคัญ ๔ เรื่อง คือ คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (กผส.) สิทธิผู้สูงอายุ การลดหย่อนภาษี เงินได้ และกองทุนผู้สูงอายุ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายและที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติจะต้องมีการออกกฎหมาย/ประกาศ/ระเบียบ เพื่อรองรับการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓ และแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่สำคัญดังนี้ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2553)

1. พระราชบัญญัติผู้สูงอายุแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๖ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่กำหนดที่กำหนดนโยบายและมาตรการในการดูแลผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่น้อยโดยการให้เงินช่วยเหลือเพื่อการยังชีพ เพื่อให้ได้รับสวัสดิการที่จำเป็น และกองทุนผู้สูงอายุ

2. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การกำหนดหน่วยงานผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ พ.ศ. ๒๕๕๓และมีการกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครองการส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ
3. กฎกระทรวงมหาดไทย กำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพ และคนชรา พ.ศ. ๒๕๔๘
4. ประกาศกระทรวงคมนาคม เรื่องให้หน่วยงานในสังกัดกระทรวงคมนาคม กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการคุ้มครองการส่งเสริมและการสนับสนุนแก่ผู้สูงอายุในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข รวมทั้งการขนส่งสาธารณะ
5. ประกาศคณะกรรมการควบคุมการขนส่งทางบกกลางเรื่อง การกำหนด (สำรอง) ที่นั่งสำหรับพระภิกษุสงฆ์ สามเณรและผู้สูงอายุ บนรถโดยสารประจำทาง หมวด ๑ และหมวด ๔
6. กฎกระทรวงคมนาคม กำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วยความปลอดภัยในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน การรักษาความสงบเรียบร้อยความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในเขตรบบรรทุกไฟฟ้า พ.ศ. ๒๕๔๗
7. ข้อบังคับการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการกำหนดอัตราค่าโดยสาร วิธีการจัดเก็บค่าโดยสาร และการกำหนดประเภทบุคคลที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องชำระค่าโดยสารรถไฟฟ้ามหานคร สายเฉลิมรัชมงคล พ.ศ. ๒๕๕๓
8. คำสั่งฝ่ายการเดินรถ ที่ พ.๕/ตส.๔๗/๖/๒๕๔๖ เรื่อง การสำรองที่พระภิกษุสามเณร/คนพิการ/ผู้สูงอายุ./ผู้ปฏิบัติงานบนขบวนรถ
9. คำสั่งฝ่ายเดินรถ ที่ พ.๕/ตส.๑/๑/๒๕๔๗ เรื่อง ระเบียบการลดค่าโดยสารครึ่งราคาให้แก่ผู้โดยสารสูงอายุ ๖๐ ปี ขึ้นไป
10. คำสั่งฝ่ายเดินรถ ที่ พ.๕/ตส.๑/๑๖/๒๕๕๓ เรื่อง ระเบียบปฏิบัติในด้านการช่วยเหลือคนพิการ ผู้สูงอายุ และสตรีมีครรภ์
11. ประกาศบริษัทขนส่ง จำกัด เรื่องการลดหย่อนค่าโดยสารให้แก่ผู้สูงอายุ
12. คำสั่งฝ่ายบริหารการเดินรถ ที่ ๘/๒๕๕๒ เรื่อง การจัดทำมีเจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกผู้พิการและผู้สูงอายุภายในสถานีขนส่งผู้โดยสารกรุงเทพ
13. ประกาศ องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริมและสนับสนุนผู้สูงอายุ...
14. แนวทางการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๑๑ ของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน).

15. ประกาศกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เรื่อง การยกเว้นค่าบริการเข้าอุทยานแห่งชาติให้แก่ผู้สูงอายุ
16. ประกาศองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ เรื่อง การยกเว้นค่าบริการเข้าเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้
17. ประกาศองค์การสวนพฤกษศาสตร์ เรื่อง ปรับอัตราค่าธรรมเนียมในการเข้าชมสวน
18. ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนการช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรม หรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง และการให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางการแก้ไขปัญหาคอบครัว
19. หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของสำนักงานอัยการสูงสุดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิ การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖
20. ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนการจัดที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่มให้ผู้สูงอายุตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง
21. ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๕๒
22. ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนการสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี พ.ศ. ๒๕๕๓.
23. ประกาศกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในการจัดบริการเพื่ออำนวยความสะดวกสถานที่ท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ
24. ประกาศกระทรวงวัฒนธรรม เรื่อง การจัดบริการเพื่ออำนวยความสะดวกด้านพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน หอจดหมายเหตุ หอศิลป์และการจัดกิจกรรมด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม
25. ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการคุ้มครอง การส่งเสริมและสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุและเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติงานของหน่วยงานที่จัดบริการตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ ให้ทราบเกี่ยวกับสิทธิผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง
26. ศูนย์ประสานงานพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖

ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางและต้องการการดูแลและให้ความสนใจ นับตั้งแต่ องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้จัดให้มีการจัดการประชุมสมัชชาาระดับโลกว่าด้วย ผู้สูงอายุ ครั้งที่ 2 (the 2nd world Assembly on Ageing) ณ กรุงมาดริด ประเทศสเปน ในปี พ.ศ. 2545 ผลจากการประชุมคราวนั้นได้ก่อให้เกิดพันธกรณีระหว่างประเทศในเรื่องของผู้สูงอายุที่เรียกว่า แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing) ที่ได้กำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนาผู้สูงอายุใน 3 ประเด็นต่อไปนี้ คือ ผู้สูงอายุกับการพัฒนา (Older persons and development) สุขวัยอย่างสุขภาพดีและมีสุขภาวะ (Advancing health and well-being into old age) และการสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อม ที่เกื้อหนุนและเหมาะสม (Ensuring enabling and supportive environment) ซึ่งเป็นพันธกรณีที่ ประเทศภาคีองค์การสหประชาชาติจะต้องร่วมยึดถือเป็นเป้าหมายการดำเนินงานผู้สูงอายุ และร่วม กำหนดทิศทางกลยุทธ์ของการพัฒนาเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายดังกล่าวร่วมกัน (กรรมาธิการผู้สูงอายุ, 2559)

ประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ได้จัดทำรายงานผลการ ดำเนินงานผู้สูงอายุภายใต้พันธกรณีสหประชาชาติดังกล่าว โดยเป็นการประมวลและนำเสนอผล ความก้าวหน้าการดำเนินงานผู้สูงอายุระหว่าง พ.ศ. 2545 ถึง พ.ศ. 2559 ที่เป็นผลการดำเนินงาน หลักและงานที่มีความโดดเด่นในทิศทางที่สอดคล้องและตอบสนองต่อเป้าหมายของการพัฒนา ผู้สูงอายุภายใต้แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing) ประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (พ.ร.บ) พ.ศ. 2546 เป็น พ.ร.บ ที่ให้ความคุ้มครองและเป็นหลักประกันด้านสิทธิแก่ผู้สูงอายุ ด้าน สุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิทธิประโยชน์ต่างๆในการเข้าถึงและได้รับบริการสาธารณสุข มีการ แต่งตั้งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ที่เป็นแรงผลักดันงานด้านผู้สูงอายุ รัฐมีการดำเนินการด้าน ผู้สูงอายุของประเทศไทยตามแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยผู้สูงอายุ ระหว่างปี พ.ศ. 2545-2559 พบว่ามีการจัดทำแผนการพัฒนาผู้สูงอายุ (Older person and development) มีการ จัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ปี พ.ศ. 2552 ที่ชี้แนะทิศ ทิศทางการพัฒนาและการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุอย่างเป็นองค์รวม ประกอบด้วยเรื่องการเตรียมความ พร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ การคุ้มครองทางสังคม การส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ การบริหารจัดการเพื่อพิจารณาผู้สูงอายุอย่างบูรณาการ มีการคุ้มครองผู้สูงอายุและประกันชรา ภาพโดยให้เงินช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุแบบขั้นบันไดตามอายุ (600-1,000 บาท) ต่อเดือน มีระบบ ประกันชราภาพตามพระราชบัญญัติประกันสังคมสำหรับวัยทำงานเพื่อเป็นการประกันการได้รับการ

ดูแลช่วยเหลือเมื่อสูงอายุ ให้สิทธิ์ลดหย่อนภาษีสำหรับผู้สูงอายุและบุตรที่ดูแลผู้สูงอายุ จัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุให้การสนับสนุนทุนกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพแก่ผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล จัดตั้งกองทุนการออมแห่งชาติ (National saving fund) เพื่อขยายโอกาสด้านการออมแก่วัยทำงานเพื่อเป็นหลักประกันรายได้เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559)

จากการศึกษาความต้องการและรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงานพบว่า ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเตรียมความพร้อมเรื่องนี้ไว้ ปัญหาและความต้องการในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงานในเขตเมืองและเขตชนบทในมีความแตกต่างกันควรเน้นการมีส่วนร่วมและดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน อีกทั้งการพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถของผู้สูงอายุและผู้ดูแลมีความจำเป็นและสำคัญ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพและความผาสุก ต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุในปัจจุบันและอนาคต (อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2552) จากที่ประชุมสมัชชาผู้สูงอายุปี พ.ศ. 2558 มีข้อตกลงร่วมกันเพื่อสร้างพลังสังคมผู้สูงอายุในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 5 ประเด็นที่สำคัญ (คณะอนุกรรมการจัดสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ, 2558) อาทิ เช่น การส่งเสริมทักษะอาชีพผู้สูงอายุ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการสำรวจความต้องการทำงานและประเภทงานที่ผู้สูงอายุต้องทำเพื่อวิเคราะห์ทักษะที่สำคัญในงานแต่ละประเภท วิเคราะห์ตลาดแรงงานที่มีความต้องการแรงงานผู้สูงอายุ ทักษะอาชีพพื้นฐาน ทักษะเฉพาะที่สำคัญในแต่ละอาชีพที่มีโอกาสในการจ้างงานผู้สูงอายุ และกำหนดมาตรฐานฝีมือแรงงานผู้สูงอายุ จัดอบรม การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานจำเป็น ส่งเสริมให้ชมรมผู้สูงอายุ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพและทักษะอาชีพผู้สูงอายุ และสถานประกอบการที่มีแรงงานสูงอายุเป็นศูนย์เรียนรู้ในการฝึกอบรมอาชีพ การส่งเสริมบทบาทภาคเอกชน วิสาหกิจเพื่อสังคม ในการสร้างตลาดผู้สูงอายุครอบคลุมธุรกิจอุตสาหกรรมด้านสินค้าและบริการการรักษายาบาล ด้านการดูแลและการดำรงชีวิตประจำวัน พัฒนาศูนย์ให้ข้อมูล คำปรึกษาแก่ผู้ดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน ศูนย์บริการดูแลผู้สูงอายุกลางวัน ส่งเสริมพลังผู้สูงอายุไทยเป็นพลังต้นแบบผู้สูงวัยอาเซียน ส่งเสริมชมรมผู้สูงอายุต้นแบบและศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ การศึกษาเป็นเครื่องมือของรัฐในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทุกวัยในชุมชนและสังคม

แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) ระบุแนวทางการจัดการศึกษาโดยให้ยึดหลัก การจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการพัฒนาสาระกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้น

พื้นฐาน รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ทุกช่วงวัยตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะเป็นสิ่งที่จะช่วยพัฒนาคนให้มีความรู้ สามารถปรับตัวที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมในสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อน (สุมาลี สังข์ศรี, 2544) รัฐมีการส่งเสริมผู้สูงอายุให้เป็นผู้สูงวัยอย่างสุขภาพดีและมีสุขภาวะ (Advancing Health and Well-Being into Old Age) โดยดำเนินนโยบาย หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (National Health Care Coverage) แก่ประชาชนทุกกลุ่มวัยที่ครอบคลุมกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อให้ได้รับบริการสุขภาพที่ครอบคลุมอย่างเป็นองค์รวมโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย กระจายอยู่ทั่วประเทศ ตั้งแต่ระดับตำบลและระดับจังหวัด บริการด้านสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุที่มุ่งเน้นการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงบริการ เช่น การให้บริการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่บ้าน (Home Health Care) โดยทีมแพทย์ประจำครอบครัว (Family Care Team) ที่ประกอบไปด้วย สหสาขาวิชาชีพ (Multidisciplinary) คลินิกผู้สูงอายุ การให้บริการฟื้นฟู การคัดกรองเพื่อป้องกันและการดูแลภาวะสมองเสื่อม การส่งเสริมสุขภาพในผู้สูงอายุ และการส่งเสริมการรวมกลุ่มชมรมผู้สูงอายุในระดับตำบลเพื่อทำกิจกรรมด้านสุขภาพและสังคมร่วมกัน ดำเนินโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพ ที่ช่วยทำหน้าที่ในการส่งเสริมสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุ ในชุมชนจำนวน 1 วัดต่อ 1 อำเภอ มีการผสมผสานความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพให้เข้ากับกิจกรรมทางด้านศาสนาของคนในชุมชนที่สอดคล้องและกลมกลืนกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่เป็นผู้สูงอายุ

การสร้างความมั่นใจในเรื่องสภาพแวดล้อมที่เอื้อหนุนและเหมาะสม (Ensuring enabling and Supportive Environments) (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559) โดยใน ปี พ.ศ. 2546 รัฐได้ดำเนินโครงการอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน (Volunteer Care givers Project) โดยมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลและการช่วยเหลือเกื้อกูล จากอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชนเดียวกัน ทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมในครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีความสุข (Ageing in Place) และได้มีการขยายผลทั่วประเทศครอบคลุมพื้นที่ทุกตำบลทั่วประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 เป็นต้นมา มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน ในพื้นที่ระดับตำบลในทุกอำเภอ โดยมีการบูรณาการภารกิจกับหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคีเครือข่ายด้านผู้สูงอายุ จัดให้มีความปลอดภัยในบ้านและสภาพแวดล้อมในพื้นที่สาธารณะภายในชุมชนที่เหมาะสมและปลอดภัยกับผู้สูงอายุและเพื่อทุกคน (Universal Design : UD) นอกจากนี้ยังมีการค้นหารวบรวม ส่งเสริม และสนับสนุน “คลังปัญญาผู้สูงอายุ” (Older Persons Brain Bank) ในระดับชุมชน เพื่อให้มีการจัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา ทักษะ และประสบการณ์ที่เป็นความเชี่ยวชาญของผู้สูงอายุในสาขาต่าง ๆ และสร้างเครือข่ายในการประสานงานด้านข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงกันทั่วประเทศและมีการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

การฝึกอบรมผู้ให้บริการดูแลและบุคลากรวิชาชีพเพื่อดูแลผู้สูงอายุ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน สภาวิชาชีพไทย สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ได้ให้ความสนับสนุนในการจัดฝึกอบรมความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดูแลผู้สูงอายุ โดยจัดการฝึกอบรมให้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุดังนี้

การฝึกอบรมบุคลากรด้านสาธารณสุข เป็นการฝึกอบรมความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ในการให้บริการดูแลผู้สูงอายุแก่แพทย์ พยาบาล และบุคลากรทางการแพทย์ รวมถึงการฝึกอบรมการรักษาทางการแพทย์ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งเป็นการส่งเสริมความรู้ ความสามารถในการดูแลผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะมาจากสถาบันทางการแพทย์ทั่วประเทศ เช่น โรงพยาบาลในส่วนกลาง โรงพยาบาลประจำจังหวัด โรงพยาบาลประจำชุมชน และศูนย์สุขภาพ โดยระยะเวลาในการฝึกอบรมขึ้นอยู่กับเนื้อหาของหลักสูตรและความจำเป็นต่อการดูแลผู้สูงอายุโดยเฉพาะ เช่น การรักษาและการให้การดูแลสำหรับโรคเฉพาะทาง เป็นต้น นอกจากนี้ ในแต่ละปีคณะแพทยศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัยรวมทั้งกระทรวงสาธารณสุข จะให้ทุนการศึกษาและทุนฝึกอบรมในสาขาเฉพาะทางแก่แพทย์ที่มีความสนใจ โดยเฉพาะในสาขาเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ เพื่อให้ไปศึกษาความรู้เพิ่มเติมหรือฝึกอบรมเพิ่มเติมในต่างประเทศ และกลับมาปฏิบัติงานในฐานะแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ

การฝึกอบรมผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุ เป็นการฝึกอบรมความรู้และทักษะการดูแลผู้สูงอายุเบื้องต้นให้แก่บุคคลทั่วไป หรือบุคคลที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการอบรมให้ความรู้และทักษะการดูแลผู้สูงอายุทั้งผู้สูงอายุที่ยังมีสุขภาพดีและผู้สูงอายุอยู่ในภาวะพึ่งพิง เป็นโรคเรื้อรัง หรืออยู่ในภาวะติดเตียง โดยผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่คือ สมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุ หรือบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจที่จะปฏิบัติงานเป็นผู้ให้บริการดูแลผู้สูงอายุ นอกจากนี้ กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมอนามัย ได้รับความสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติให้ดำเนินการจัดการอบรมบุคลากรด้านสาธารณสุขเพื่อให้ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการดูแลผู้สูงอายุ โดยเป็นการอบรมให้ความรู้ด้านการจัดทำแผนการดูแลผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล ใช้เวลาในการอบรม 70 ชั่วโมง เพื่อให้บุคลากรซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคลากรทางด้านสาธารณสุข ได้มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถทำหน้าที่ในการจัดทำแผนการดูแลผู้สูงอายุและประสานการดูแลผู้สูงอายุกับผู้ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ หรืออาสาสมัครที่ดูแลผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่

การดูแลด้านสุขภาพจิตผู้สูงอายุ กรมสุขภาพจิตได้จัดทำคู่มือในการดูแลสุขภาพจิตผู้สูงอายุเบื้องต้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดูแลผู้สูงอายุและจัดการฝึกอบรมการส่งเสริมสุขภาพจิตผู้สูงอายุ โดยการให้ความรู้และทักษะพื้นฐานให้แก่อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งคู่มือดังกล่าวได้รับการออกแบบให้ใช้เป็นแนวทางในการฝึกอบรมและเป็นเครื่องมือพื้นฐานสำหรับอาสาสมัครในการคัด

กรองและประเมินสุขภาพจิตผู้สูงอายุเมื่อไปเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่บ้าน การคัดกรองเบื้องต้นโดยเครื่องมือนี้จะทำให้อาสาสมัครสามารถประเมินสภาวะสุขภาพจิตเบื้องต้นของผู้สูงอายุได้ และอาสาสมัครสามารถประสานความช่วยเหลือเพื่อให้การรักษาที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุที่มีความเสี่ยงต่อปัญหาทางสุขภาพจิต เช่น ความวิตกกังวล ความว้าวุ่น และความซึมเศร้า

นอกจากนี้ กรมสุขภาพจิตยังให้การสนับสนุนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลและโรงพยาบาลชุมชนในระดับอำเภอ เพื่อริเริ่มโครงการส่งเสริมสุขภาพจิตให้แก่ผู้สูงอายุ ซึ่งโครงการนี้ครอบคลุมกิจกรรมทั้งการป้องกันและการส่งเสริมสุขภาพจิตผู้สูงอายุ กิจกรรมประกอบด้วย การบริหารสมองโดยการกระตุ้นการรับรู้และความทรงจำกิจกรรมส่งเสริมความมั่นใจในตนเอง และสนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม หรือกิจกรรมนันทนาการเพื่อลดความเสี่ยงของโรคสมองเสื่อมและลดโอกาสในการเป็นโรคซึมเศร้าในผู้สูงอายุ

การดูแลด้านความพิการของผู้สูงอายุ จากข้อมูลคนพิการในปี พ.ศ. 2558 ที่ระบุว่า มีจำนวนคนพิการกว่า 1.5 ล้านคนในจำนวนคนพิการดังกล่าวกว่าร้อยละ 50 พบว่า เป็นคนพิการที่มีอายุเกิน 60 ปี ซึ่งผู้สูงอายุที่มีความพิการสามารถเข้าถึงสิทธิของตนเองได้ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 โดยการไปรับการจดทะเบียนเป็นคนพิการและรับบัตรประจำตัวคนพิการได้ที่กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ทั้งในกรุงเทพมหานครและที่สำนักพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประจำจังหวัดทั่วประเทศ การช่วยเหลือที่จะได้รับจะครอบคลุมบริการด้านสุขภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ได้แก่ การรักษาพยาบาลทางการแพทย์ การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการตามที่จำเป็น

การดูแลผู้สูงอายุระยะยาว นโยบายของรัฐในการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว ประกอบด้วยเกณฑ์ประเมิน 6 องค์ประกอบ ได้แก่

1. มีข้อมูลผู้สูงอายุตามกลุ่มความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน (Barthel Activity of Daily Living: ADL)
2. มีชมรมผู้สูงอายุผ่านเกณฑ์ชมรมผู้สูงอายุคุณภาพ
3. มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชน
4. มีบริการการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่บ้านที่มีคุณภาพโดยบุคลากรสาธารณสุข (Home health care)
5. มีบริการส่งเสริมป้องกันทันตสุขภาพระดับตำบล
6. มีระบบการดูแลผู้สูงอายุ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มติดบ้าน และกลุ่มติดเตียง

สิทธิและสวัสดิการผู้สูงอายุ

ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมั่นคงและมีความสุข ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันและความเข้มแข็งให้กับผู้สูงอายุในการดูแลตนเองและปกป้องตนเองจากภัยรอบด้าน ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุมีความเข้มแข็งโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ช่วยสร้างเสริมสุขภาพอนามัย สุขภาวะ ความภาคภูมิใจ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุควรดำเนินการควบคู่ไปกับมาตรการของอื่นๆ ภายใต้นโยบายที่ให้ความสำคัญว่าผู้สูงอายุมีคุณค่า ประสบการณ์ และมีศักยภาพ ซึ่งควรได้รับการส่งเสริม สนับสนุน ให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุตามศักยภาพ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะในการดูแลตนเอง โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ เพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มทางสังคม เนื้อหาสาระที่จะให้ผู้สูงอายุเรียนรู้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานศาสตร์การเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ สามารถนำไปใช้ในชีวิตได้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี

สิทธิและสวัสดิการผู้สูงอายุที่สำคัญ ดังนี้

1. มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 บัญญัติว่า ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง ส่งเสริม สนับสนุนในด้านต่างๆ ดังนี้

- (1) การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ
- (2) การศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
- (3) การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม
- (4) การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน
- (5) การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น
- (6) การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม
- (7) การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ
- (8) การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกรังแกหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง

(9) การให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางการแก้ไขปัญหาครอบครัว

(10) การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความเป็นจำเป็นอย่างทั่วถึง

(11) การจ่ายเงินเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

(12) การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี

(13) การอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

2. สิทธิผู้สูงอายุสหประชาชาติ องค์การสหประชาชาติได้รับรองหลักการ 18 ประการสำหรับผู้สูงอายุ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2534 ดังต่อไปนี้

การมีอิสรภาพในการพึ่งตนเอง

1. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะได้รับอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และการดูแลสุขภาพอย่างเพียงพอ ทั้งจากการจัดสรรรายได้ การสนับสนุนช่วยเหลือจากครอบครัวและชุมชน ตลอดจนการช่วยเหลือตนเอง

2. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิและโอกาสได้ทำงาน หรือมีโอกาที่จะสร้างรายได้ทางอื่นให้กับตนเอง

3. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการกำหนดการเกษียณอายุการทำงาน

4. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิเข้าถึงโครงการฝึกอบรมและโครงการด้านการศึกษาที่เหมาะสม

5. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และสามารถที่จะปรับให้เข้ากับสภาพพึ่งพอใจส่วนบุคคลและความสามารถที่เปลี่ยนแปลงไป

6. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะพักอาศัยอยู่ที่บ้านของตนเองได้นานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

การมีส่วนร่วม

1. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิคงอยู่ในสังคม และมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดและดำเนินนโยบายที่มีผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่อันดีของผู้สูงอายุ รวมทั้งแลกเปลี่ยนความรู้และทักษะกับคนรุ่นใหม่

2. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะแสวงหาและพัฒนาโอกาสในการให้บริการแก่ชุมชน และทำงานอาสาสมัครในตำแหน่งที่เหมาะสมกับความสนใจและความสามารถ

3. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะก่อตั้งขบวนการหรือสมาคมเพื่อผู้สูงอายุ

การอุปการะเลี้ยงดู

1. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูและการปกป้องคุ้มครองจากครอบครัวและชุมชน ตามคุณค่าวัฒนธรรมของแต่ละระบบสังคม

2. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิเข้าถึงบริการด้านการดูแลสุขภาพ เพื่อช่วยให้สามารถและคงไว้หรือฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ให้อยู่ในระดับที่สมบูรณ์ที่สุด และเพื่อช่วยป้องกันหรือชะลอการเกิดภาวะเจ็บป่วยอีกด้วย

3. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิได้รับการทางด้านสังคมและกฎหมาย เพื่อส่งเสริมอิสรภาพในการดำเนินชีวิตการปกป้องคุ้มครองและการอุปการะเลี้ยงดู

4. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากการเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์ ซึ่งจะให้บริการด้านการปกป้องคุ้มครอง การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการกระตุ้นทางด้านจิตใจและสังคม ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและบรรยากาศที่เป็นมิตรตามความเหมาะสมกับสถานภาพและความต้องการ

5. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิมนุษยชนทั้งปวงและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในขณะที่อยู่ในสถานที่ใดใด หรือในสถานที่ให้บริการดูแลรักษา รวมทั้งพึงได้รับการยอมรับในศักดิ์ศรี ความเชื่อ ความต้องการ และความเป็นส่วนตัว ตลอดจนสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับการอุปการะเลี้ยงดูและคุณภาพชีวิตของตนเอง

การบรรลุความต้องการ

1. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะแสวงหาโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่

2. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิเข้าถึงแหล่งการศึกษา วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา และนันทนาการในสังคม

ความมีศักดิ์ศรี

1. ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และมีความมั่นคงปลอดภัยปราศจากการถูกแสวงหาผลประโยชน์ ตลอดจนการปฏิบัติอย่างทารุณทั้งทางร่างกายและจิตใจ

2. ผู้สูงอายุพึงได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัยเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ภูมิภาค ศาสนา ความพิการ ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสถานภาพอื่นใด

กรอบการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของประเทศไทยภายใต้แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศ มาตราว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ กรอบการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของประเทศไทยภายใต้แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาตราว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ผู้สูงอายุกับการพัฒนา (Older Persons and Development)

Issue 1: การมีส่วนร่วมในสังคมและการพัฒนา

- สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง

Issue 2: การทำงานของผู้สูงอายุ

- โอกาสในการทำงานของผู้สูงอายุ

Issue 3: การพัฒนาชนบท การย้ายถิ่น และการขยายตัวของเมือง

- การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบท

Issue 4: การศึกษา และการฝึกอบรม

- โอกาสในการศึกษา อบรม ฝึกอาชีพ
- การส่งเสริมการใช้ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของผู้สูงอายุ

Issue 5: การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัย

Issue 6: การขจัดความยากจน

Issue 7: ความมั่นคงทางรายได้ ความคุ้มครองทางสังคม ความมั่นคงทางสังคม และการป้องกันความยากจน

- การมีรายได้เพื่อการดำรงชีพ บำนาญ ประกันสังคม

Issue 8: ผู้สูงอายุในสถานการณ์ฉุกเฉิน

- การช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ประสบภัยธรรมชาติ

2. สูงวัยอย่างสุขภาพดีและมีสุขภาวะ (Advancing Health and well – being into Old Age)

Issue 1: การส่งเสริมสุขภาพ และสุขภาวะตลอดชีวิต

- นโยบายด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

Issue 2: การเข้าถึงบริการสุขภาพอย่างเท่าเทียม ทั้งถึง

Issue 3: ผู้สูงอายุกับโรคเอดส์

- ผลกระทบของโรคเอดส์ต่อผู้สูงอายุ และในฐานะผู้ดูแล
- การได้รับข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และบริการทางการแพทย์

Issue 4: การฝึกอบรมผู้ดูแล และบุคลากรสาธารณสุข

Issue 5: การดูแลสุขภาพจิตผู้สูงอายุ

- บริการป้องกัน ส่งเสริม รักษา

Issue 6: ผู้สูงอายุกับภาวะความพิการ

- ส่งเสริมศักยภาพ และการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุที่มีภาวะความพิการ

3. การสร้างความมั่นใจในเรื่องสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม (Ensuring Enabling and Supportive Environments)

Issue 1: บ้านพักอาศัยและสภาพแวดล้อม

- ส่งเสริมแนวคิดให้ผู้สูงอายุอยู่ร่วมในครอบครัวและชุมชน (Ageing in Place)

Issue 2: การสนับสนุนผู้ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ

- บริการสนับสนุนผู้ทำหน้าที่ผู้ดูแลผู้สูงอายุ

Issue 3: ผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง ละเมิดสิทธิ และถูกระงับการกระทำรุนแรง

- บริการให้ความช่วยเหลือ

Issue 4: การส่งเสริมภาพลักษณ์ผู้สูงอายุ

- สร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญของผู้สูงอายุต่อสาธารณะ

ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน เพื่อให้สามารถปรับบทบาทของตนให้สมวัย ผู้สูงอายุควรได้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ให้สังคม มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัยและตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นชีวิตมีคุณค่า ผู้สูงอายุต้องได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง สามารถเข้าถึงบริการด้าน สุขภาพอนามัยผู้สูงอายุได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้อยู่กับครอบครัวโดยได้รับความเคารพ รัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับ ตามบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกัน อย่างเป็นสุข ดังนั้นในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมีความรู้ความเข้าใจพัฒนาการด้านร่างกายและจิตใจในผู้สูงอายุ การปรับตัวกับบทบาทใหม่ของผู้สูงอายุ ความต้องการของผู้สูงอายุ ลักษณะภาวะความสูงอายุ การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและสรีระร่างกายในผู้สูงอายุ และการการประเมินผู้สูงอายุอย่างครอบคลุม และเป็นองค์รวมเบื้องต้น รวมทั้ง แนวคิดพฤติกรรมและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และสวัสดิการด้านสังคมและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการผู้สูงอายุประเทศไทยเพื่อให้กระบวนการในการจัดการเรียนรู้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุดตามเป้าหมายต่อไป ดังกล่าวข้างต้น

ปรัชญาแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้ในทุกมิติและทุกระดับในชีวิตของคนและเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของบุคคล สังคม สิ่งแวดล้อม เป็นการบูรณาการความรู้กับวิถีชีวิตไม่ยึดติดแค่กระบวนการและการจัดการแต่ต้องสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ การศึกษาที่แท้จริงจึงไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงในระบบโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเน้นการศึกษาตลอดชีวิตซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับทิศทางการปฏิรูปการศึกษาที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านอื่นๆ ให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่เน้นประเด็นหลัก 3 ประการได้แก่ (อัจฉรา สากระจาย, 2557)

1. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานด้านการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย
2. เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ส่งผลให้คนไทยเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีนิสัยใฝ่รู้ตลอดชีวิต มีจิตสำนึกและความภูมิใจในความเป็นไทย วิทยแรงงานและผู้สูงอายุได้รับการศึกษาและการเรียนรู้เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีทักษะและความรู้พื้นฐานในการทำงานและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยยึดชุมชนเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ และใช้ทุนทางสังคมที่มีเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ ทำให้ชุมชนและสังคมมีการพัฒนาเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีทักษะพื้นฐานทางอาชีพและการดำรงชีวิต สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ในการศึกษาตลอดชีวิตนั้นมีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุซึ่งเป็นบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปจนถึงวัยสูงอายุ ที่มีลักษณะการเรียนรู้ที่แตกต่างจากเด็ก ความต้องการการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุที่เป็นผู้สูงอายุ ที่ควรจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นมีประเด็นที่สำคัญได้แก่ (Mauk, 2010)

1. อาหารและโภชนาการ (Diet and nutrition)
2. การออกกำลังกายและสร้างเสริมสมรรถนะทางกาย (Exercise and fitness)
3. การควบคุมน้ำหนัก (Weight control)

4. การจัดการความเครียด (Stress management)
5. การดูแลตนเองแบบผสมผสาน และแพทย์ทางเลือก (Complementary and alternative practices)
6. อาชีพและความก้าวหน้า (Career and advancement)
7. ทักษะชีวิตพื้นฐาน (Basic life skills) เช่น การอ่าน การเขียน การคำนวณ การขับรถ
8. งานอดิเรก (Hobbies)
9. การมีส่วนร่วมกับชุมชน (Community involvement)
10. กิจกรรมอาสาสมัคร (Volunteering)
11. ศิลปวัฒนธรรมและการสร้างคุณค่าให้ตนเอง (Art and culture or personal enrichment)
12. นันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ (Enjoyment out of life)
13. ทักษะศึกษาและการท่องเที่ยว (Education travel)
14. การพัฒนาด้านจิตวิญญาณและการพัฒนาตนเอง (Spiritual and personal growth)
15. การปรับตัวและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น (Getting along with others)

พัฒนาการและการเรียนรู้ในวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุนั้น เป็นความรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับ การศึกษาตลอดชีวิต การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ต้องให้ความสนใจ ทั้งจิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยา ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ และทฤษฎีการเรียนรู้ มีความสำคัญอย่างมากในการที่จะทำให้การเรียนการสอน ประสบผลสำเร็จ การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพและความสามารถในการดูแลตนเองหรือพหุฒิพลัง (Active Ageing) มีความสำคัญ องค์การอนามัยโลก ได้ให้นิยาม ความหมายผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการดำเนินชีวิต มีพหุฒิพลัง (Active Ageing) ว่า คือกระบวนการ ในการส่งเสริมศักยภาพอันสูงสุดเพื่อโอกาสที่จะมีสุขภาวะที่ดี การมีส่วนร่วม การเรียนรู้ตลอดชีวิต ความมั่นคงปลอดภัย เพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีตามช่วงชีวิตของปัจเจกบุคคล (World Health Organization, 2002) ซึ่งเมื่อเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active Ageing) จะส่งผลให้ผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะที่ดี (Healthy Ageing) ซึ่งหมายถึง การเป็นผู้สูงอายุที่มีความสมบูรณ์ทั้งกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณไม่ใช่แค่เพียงปราศจากโรคเท่านั้นและรวมถึงการมีความสามารถตามสภาวะ การเปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนการชราที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม และเป็นผู้สูงอายุที่ประสบ ผลสำเร็จในชีวิต (Successful Ageing) การมีมุมมองเชิงบวกต่อผู้สูงอายุ การเข้าใจผู้สูงอายุและปัจจัย ที่ส่งผลต่อการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพมีความสำคัญเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้และศักยภาพผู้สูงอายุ

การส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active Ageing) จะนำไปสู่การแก้ปัญหาพียงพียงทางสังคม แนวคิดทางการศึกษาเพื่อพัฒนาพลเมืองได้แก่ แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต แนวคิดพฤกษศาสตร์ด้านการศึกษา (Educational Gerontology) แนวคิดการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ แนวคิดการพัฒนาเมืองสำหรับผู้สูงอายุ (ระวี สัจจโสภณ, 2556) ทุกแนวคิดดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกันในเป้าหมายและกระบวนการที่จะพัฒนาผู้สูงอายุในระดับปัจเจกบุคคลให้เป็นผู้สูงอายุที่มีพลเมืองเพื่อนำไปสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีพลเมือง การก้าวเข้าสู่ผู้สูงอายุที่ยังประโยชน์ได้ต้องได้รับการฝึกฝนการทำงานและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่องและมีโอกาสในการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ เน้นให้ผู้สูงอายุพึ่งพิงตนเองได้ ได้รับการศึกษามีสุขภาพกายและจิตดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงทางรายได้ มีส่วนร่วมและไม่เป็นภาระต่อสังคม

แนวคิด ทฤษฎีของการเรียนรู้ หลักการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้

การเรียนรู้ (Learning) การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง กระบวนการที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ความรู้ ความเชื่อ เจตคติ และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ ก่อให้เกิดการเพิ่มสมรรถนะความสามารถ (Performance) ของการเรียนรู้ในอนาคต ซึ่งการเรี้นรู้ดังกล่าวเป็นสิ่งที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ เป็นผลจากการตีความ และตอบสนองต่อประสบการณ์ของตน โดยผู้รู้และไม่รู้ตัว ทั้งในอดีตและปัจจุบัน (วิจารณ์ พานิช, 2556)

แนวคิดของการเรียนรู้ การเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนาการที่สัมพันธ์กับพัฒนาการด้านต่างๆของผู้เรียนที่มีต้นทุนปัจจัยด้านประสบการณ์ทางสังคม อารมณ์ ที่มีผลต่อทัศนคติ ค่านิยมที่อาจส่งผลต่อความสนใจเรียน ซึ่งไม่ใช่มีแต่ทักษะ ความรู้ และความสามารถเท่านั้น หลักการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ที่สำคัญ (วิจารณ์ พานิช, 2556) ดังนี้

1. ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้เดิมที่มีผลต่อการเรียนรู้ที่อาจช่วยส่งเสริมหรือขัดขวางการเรียนรู้
2. แรงจูงใจมีผลต่อพฤติกรรม ความสนใจ และความพยายามในการเรียนรู้
3. วิธีการจัดระเบียบโครงสร้างความรู้ของผู้เรียนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้เดิม
4. การบูรณาการด้านความรู้และทักษะการปฏิบัติจะส่งผลต่อความชำนาญและความสามารถในการเรียนรู้
5. การลงมือฝึกปฏิบัติอย่างมีเป้าหมาย ทั้งได้รับคำแนะนำป้อนกลับ (Feedback) อย่างชัดเจน จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้
6. ระดับพัฒนาการของผู้เรียนมีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กับสภาพบรรยากาศ

ในชั้นเรียน ทั้งด้านสังคม อารมณ์ สติปัญญา และมีอิทธิพลส่งผลต่อการเรียนรู้

7. บรรยากาศเชิงลบมีผลขัดขวางการเรียนรู้ บรรยากาศเชิงบวกช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนต้องประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตน

หลักการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ในการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็น การเรียนรู้ในเด็ก หรือการเรียนรู้ในผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุ แรงจูงใจ (Motives) มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ส่งผลดีต่อผู้เรียน และส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน โดยเฉพาะแรงจูงใจภายใน ดังนั้นในกระบวนการเรียนรู้ต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน (ซิดซงค์ ส. นันทนาเนตร, 2560)

แรงจูงใจ (Motives) หมายถึง สิ่งที่กระตุ้นให้กระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอย่างมีจุดหมายปลายทาง ซึ่งอาจเกิดจากสิ่งเร้าภายในหรือภายนอกก็ได้ เป็น แรงผลักดันที่ทำให้บุคคลกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจนสำเร็จ หรืออาจกล่าวว่าเป็นแรง ชักนำจากสิ่งที่มาเร้าให้ความต้องการเกิดแรงขับขึ้นมา ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมไปในแนวทางใดแนวทางหนึ่ง แรงจูงใจเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมโดยการเร้าภายใน ตัวบุคคล

ทฤษฎีแรงจูงใจมีความเชื่อว่า การจูงใจอยู่ภายใต้การควบคุม การรับรู้ การคาดการณ์ ล่วงหน้า ถ้าคาดว่าจะได้ประโยชน์จะมีแรงจูงใจในการตัดสินใจกระทำสิ่งนั้นสูง แรงจูงใจที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลโดยตรงต่อ การศึกษา คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่มีอยู่ใน มนุษย์ทุกคน เป็นความต้องการทางจิตใจของมนุษย์ที่จะเอาชนะอุปสรรคฝ่าฟันกระทำสิ่งที่ยาก ๆ ให้ประสบผลสำเร็จ เป็นความปรารถนาที่จะกระทำสิ่งใด ๆ ให้สำเร็จโดยเร็ว ที่สุดและได้ผลดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง จะบรรลุผลสำเร็จ ทางการศึกษา และมีความพยายามทางการศึกษาให้ระดับสูงขึ้นไป บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงหรือต่ำ แสดงออกให้เห็นในรูปพฤติกรรมของ แต่ละบุคคล บุคคลที่มี แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีความทะเยอทะยาน มีการแข่งขันและมีความพยายามที่จะ ปรับปรุงตัวเองให้ดียิ่งขึ้น-(ศิริบุรณ์ สายโกสม, 2548;-ซิดซงค์ ส. นันทนาเนตร, 2560)

ในการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็น การเรียนรู้ในเด็ก หรือการเรียนรู้ในผู้ใหญ่ แรงจูงใจ (Motives) มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ส่งผลดีต่อผู้เรียน และส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน

ลักษณะของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงไว้ ดังนี้

1. มีความทะเยอทะยาน
2. มีความหวังว่าจะประสบผลสำเร็จ ถึงแม้ว่าการกระทำนั้นจะขึ้นอยู่กับการโอกาส
3. มีความพยายามไต่เต้าไปสู่สภาพสังคมสูงขึ้น
4. มีความอดทนทำงานที่ยากได้เป็นเวลานาน

5. เมื่อสิ่งที่กำลังทำอยู่มีอุปสรรค ผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์พยายามต่อไปจนสำเร็จ แรงจูงใจในการศึกษาของบุคคลแต่ละระดับจะแตกต่างกันออกไปตามวัย ฐานะ และโอกาสในวัย เด็กแรงจูงใจในการศึกษาขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. สถานภาพ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่าง
2. ทุนทรัพย์ใช้ในการศึกษามากหรือน้อยกว่า
3. คุณภาพของจุดการศึกษาที่แตกต่าง
4. ภูมิลำเนาของสถานศึกษาที่อยู่ในส่วนภาคกลางหรือส่วนภูมิภาค

ทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดของแมคเคลแลนด์ (McClelland, 1985 อ้างใน ศิริบุรณ สบายโกสุม, 2548 (ศิริบุรณ สบายโกสุม, 2548)) เสนอว่า ความต้องการของมนุษย์มี 3 เรื่อง คือ ความต้องการประสบ ความสำเร็จ (Achievement : nAch) ความต้องการด้านสัมพันธ์ภาพ (Affiliation : nAff) และความต้องการอำนาจ (Power : nPow) ซึ่งความต้องการที่ต่างกันจะนำไปสู่ พฤติกรรมของบุคคลที่ต่างกัน นักจิตวิทยาเรียกทฤษฎีของแมคเคลแลนด์ว่า ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation Theory) ที่เน้นถึงแรงจูงใจพื้นฐานของ บุคคล 3 ประการ ได้แก่

1. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement motive) คือ ความปรารถนาที่จะทำสิ่งหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยพยายามแข่งกับเกณฑ์มาตรฐานอื่นให้ดีที่สุด จะมีความรู้สึก เป็นทุกข์ กังวลใจ ไม่สบาย เมื่อประสบความล้มเหลวหรืออุปสรรค

2. แรงจูงใจใฝ่สมาคม (Affiliation motive) คือ ความปรารถนาที่เป็นที่ยอมรับ ของคนอื่น ต้องการเป็นที่นิยมชมชอบของคนอื่น ต้องการมีเกียรติยศชื่อเสียงในสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นแรงจูงใจที่จะทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมให้ได้มาซึ่งการยอมรับจาก บุคคลอื่น

3. แรงจูงใจใฝ่อำนาจ (Power motive) คือ ความปรารถนาที่จะได้มาซึ่งอิทธิพลเหนือกว่าคนอื่น ๆ ในสังคม ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่อำนาจสูงจะเป็นผู้ที่พยายามควบคุมสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองบรรลุตามความต้องการที่จะมีอิทธิพลเหนือคนอื่น แมคเคลแลนด์ (McClelland) เน้นในเรื่องของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มากกว่า แรงจูงใจด้านอื่น ๆ เพราะเห็นว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีความสำคัญมากที่สุด ใน ความสำเร็จของคนเราและสรุปลักษณะของคนมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงไว้ดังนี้ (ศิริบุรณ สบายโกสุม, 2548)

1. มีความรับผิดชอบในพฤติกรรมของตน และตั้งมาตรฐานความเป็นเลิศในการทำงาน

2. ตั้งวัตถุประสงค์ที่มีโอกาสจะสำเร็จ 50 – 50 หรือมีความเสี่ยงปานกลาง
 3. พยายามทำงานอย่างไม่ท้อถอยจนถึงจุดหมายปลายทาง
 4. มีความสามารถในการวางแผนระยะยาว
 5. ต้องการข้อมูลย้อนกลับของผลการทำงาน
 6. เมื่อประสบความสำเร็จมักอ้างสาเหตุจากภายใน เช่น ความสามารถ ความพยายาม
- ลักษณะของเหตุจูงใจ แบ่งแรงจูงใจออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) หมายถึง สภาวะของบุคคลที่มีความต้องการหรือแสดงบางอย่างตามความชอบของตัวเอง เพราะฉะนั้นบุคคลใดก็ตามที่มี แรงจูงใจภายใน ย่อมแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ด้วยความยินดี และนักจิตวิทยาเชื่อว่า แรงจูงใจภายในมีความสำคัญมากกว่าแรงจูงใจภายนอก

2. แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) สภาวะของบุคคลที่ได้รับแรง กระตุ้น จากภายนอกทำให้มองเห็นจุดหมายปลายทาง และนำไปสู่การแสดงพฤติกรรม ของบุคคลโดยทั่วไป นักจิตวิทยาเชื่อว่าการแสดงพฤติกรรมของบุคคลส่วนใหญ่เกิดจาก แรงจูงใจภายนอกเกือบทั้งสิ้น

การจัดประสบการณ์และการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุต้องคำนึงถึงทฤษฎีการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้และหลักการจัดการศึกษาของผู้ใหญ่ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นผู้ใหญ่ที่มีทั้งความต้องการความคาดหวังการเรียนรู้ ประสบการณ์ แรงจูงใจ และความพร้อมที่แตกต่างจากเด็ก ดังนั้นจึง ต้องมีความเข้าใจในหลักการและทฤษฎีที่สำคัญดังนี้

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theories) การเรียนรู้เป็นกระบวนการทั้งด้านสมรรถภาพ ทักษะและทัศนคติที่คนเราได้รับตั้งแต่เป็นทารก จนเป็นผู้ใหญ่ กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นส่วนสำคัญของความสามารถของคนเรา มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวว่า “การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม” ซึ่งในการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ได้มีการศึกษาค้นคว้าด้านความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ จนเกิดเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ (ทิตนา แคมมณี, 2553; วารินทร์ รัศมีพรหม, 2542) ดังนั้น หากกล่าวโดยสรุปแล้ว ทฤษฎีการเรียนรู้ หมายถึง แนวความคิด หลักการรวมทั้งกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า และทดลองจนเป็นที่ ยอมรับว่า สามารถอธิบายถึงลักษณะของการเกิดการเรียนรู้ หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็น ผลมาจากประสบการณ์ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

หน้าที่ของทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่นักคิด นักการศึกษาได้รวบรวมจากงานวิจัย หลักการและแนวคิดต่าง ๆ มีหน้าที่สำคัญ 4 ประการ คือ (วารินทร์ รัชมีพรหม, 2542)

1. เป็นกรอบของงานวิจัย โดยเป็นการป้องกันการรวบรวมข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเข้าใจสถานการณ์การเรียนรู้ออกไป เป็นการทำให้มีกรอบที่กระชับรัดกุมขึ้น
2. เป็นการจัดระบบของความรู้ เป็นกรอบของข้อมูลที่เกี่ยวข้อง หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง
3. เป็นการระบุเหตุการณ์การเรียนรู้ที่ซับซ้อน โดยมีการให้ตัวอย่างขององค์ประกอบที่หลากหลายที่มีผลต่อการเรียนรู้
4. เป็นการจัดระบบใหม่ของประสบการณ์เดิมที่มีมาก่อน เนื่องจากความรู้ทั้งหลายที่เป็นประสบการณ์เดิมจะต้องมีการจัดระบบใหม่อยู่เสมอ

หลักการของทฤษฎีการเรียนรู้นอกเหนือจากหน้าที่ทั้ง 4 ประการแล้ว ยังเป็นพื้นฐานความรู้ อีก 2 แนวทาง คือ 1) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์กระบวนการของการปฏิบัติการในห้องเรียน และ 2) เป็นการวิเคราะห์ห้วงการนำเอาผลงานวิจัยมาใช้ในกระบวนการในห้องเรียนและการจัดบรรยากาศในห้องเรียนด้วย

บรรยากาศในการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ตลอดชีวิต การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงศักยภาพที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกหรือการปฏิบัติที่ได้รับ การเสริมแรง การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ก็แสดงว่าผลที่เกิดจากการเรียนรู้จะต้องอยู่ใน รูปของพฤติกรรม ที่สังเกตได้ หลังจากเกิดการเรียนรู้แล้ว ผู้เรียนสามารถทำสิ่งหรือเรื่องที่ไม่เคยทำมาก่อนการเรียนรู้ นั้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนไปอย่างทันทีทันใด แต่มันอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงศักยภาพ (Potential) ที่จะกระทำ สิ่งต่าง ๆ ต่อไปในอนาคต การเปลี่ยนแปลง ศักยภาพนี้อาจแฝงอยู่ในตัวผู้เรียน ซึ่งอาจจะยังไม่ได้แสดงออกมา เป็นพฤติกรรมในทันที

การจัดบรรยากาศในการเรียนรู้มีความสำคัญ เนื่องจากบรรยากาศของการเรียนส่งผลต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะในผู้ใหญ่ (Knowles, 1970 อ้างใน ชิตขงค์ ส. นันทนาเนตร, 2560) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนกระทำก่อนหรือระหว่างการพบผู้เรียนในครั้งแรก บรรยากาศ การจัดสภาพห้องเรียน วิธีการที่ผู้สอนต้อนรับและแนะนำตนเองต่อผู้เรียนล้วนมีความสำคัญและอาจส่งผลต่อผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้

ปัจจัยสำคัญในสภาพการเรียนรู้ ในสภาพการเรียนรู้ต่างๆ ย่อมประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการได้แก่

1. ตัวผู้เรียน (Learner)

2. เหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เป็นตัวเร้า (Stimulus Situation)

3. การกระทำหรือการตอบสนอง (Action หรือ Response)

ลำดับขั้นในกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์มีลำดับขั้นในกระบวนการเรียนรู้ ๗ ขั้นตอน ตามที่มูลลี (George J. Mouly cited in Sirikanya, 2014) กำหนด ดังนี้

1. เกิดแรงจูงใจ (Motivation) เมื่อใดก็ตามที่อินทรีย์เกิดความต้องการหรืออยู่ในภาวะที่ขาดสมดุลก็จะมีแรงขับ (Drive) หรือแรงจูงใจ (Motive) เกิดขึ้นผลักดันให้เกิดพฤติกรรมเพื่อหาสิ่งที่ขาดไปนั้นมาให้ร่างกายที่อยู่ในภาวะที่พอดี แรงจูงใจมีผลให้แต่ละคนไวต่อการสัมผัสสิ่งเร้าแตกต่างกันเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางและความเข้มของพฤติกรรมและเป็นสิ่งจำเป็นเบื้องต้น สำหรับการเรียนรู้

2. กำหนดเป้าประสงค์ (Goal) เมื่อมีแรงจูงใจเกิดขึ้นแต่ละบุคคลก็จะกำหนดเป้าประสงค์ที่จะก่อให้เกิดความพึงพอใจ เป้าประสงค์จึงเป็น ผลันปลายที่อินทรีย์แสวงหา ซึ่งบางครั้งอาจจะชัดเจน บางครั้งอาจจะเลือนลอย บางครั้งอาจกำหนดขึ้น เพื่อสนองความต้องการทางสรีระ หรือบางครั้งเพื่อสนองความต้องการทางสังคม

3. เกิดความพร้อม (Readiness) คนแต่ละคนมีขีดความสามารถที่จะรับ และความต้องการพื้นฐานเพื่อที่จะเสาะแสวงหาความพอใจ หรือหาสิ่งที่สนอง ความต้องการได้จำกัดและแตกต่างกันไปตามสภาพความพร้อมของแต่ละบุคคล เช่น เด็กทารกซึ่งมีความเจริญ ทางสรีระ ยังไม่มากก็ยังไม่พร้อมที่จะเรียนรู้วิธีการหาอาหารด้วยตนเองได้ เด็กที่ร่างกายอ่อนแอ หรือมีความบกพร่องของอวัยวะบางส่วน ก็จะไม่พร้อมในการเล่นกีฬาบางอย่างได้ กล่าวได้ว่าสภาพความพร้อมในการเรียนของบุคคลนั้นจะต้องอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ หลายประการ อาทิเช่น ความเจริญเติบโตของโครงสร้างทางร่างกาย การจูงใจ ประสบการณ์ด้วย เป็นต้น เรื่องของความพร้อมนี้นับว่า เป็นสิ่งจำเป็นมากที่จะต้องดีก่อนที่จะเกิดการเรียนรู้

4. มีอุปสรรค (Obstacle) อุปสรรคจะเป็นสิ่งขวางกั้นระหว่างพฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจกับเป้าประสงค์ ถ้าหากไม่มีอุปสรรค หรือสิ่งกีดขวางเราก็จะไปถึงเป้าประสงค์ได้โดยง่าย ซึ่งเราก็ถือว่าสภาพการณ์เช่นนี้ ไม่ได้ช่วยให้เกิดความต้องการที่จะแก้ปัญหาและเรียนรู้ ตรงกันข้ามการที่เราไม่สามารถไปถึงเป้าหมายได้จะก่อให้เกิดความเครียดและจะเกิดความพยายามที่จะหาวิธีการแก้ปัญหาซึ่งจะทำให้เกิด การเรียนรู้ขึ้น

5. การตอบสนอง (Response) เมื่อบุคคลมีแรงจูงใจ มีเป้าประสงค์ เกิดความพร้อม และเผชิญกับอุปสรรคเข้าก็จะมีพฤติกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้น พฤติกรรมนั้นอาจเริ่มด้วยการตัดสินใจ เกิดอาการตอบสนองที่เหมาะสมทดลองทำแล้วปรับปรุงแก้ไขการตอบสนองนั้นให้แก่ปัญหาได้ดีที่สุด ซึ่งแนวทางของ การตอบสนองอาจมุ่งสู่เป้าประสงค์โดยตรงหรือโดยทางอ้อมอย่างใดอย่างหนึ่ง

6. การเสริมแรง (Reinforcement) การเสริมแรงก็หมายถึง การได้รางวัลหรือให้สิ่งเร้าที่ ก่อให้เกิดความพอใจ ซึ่งปกติผู้เรียนจะได้รับ หลังจากที่ตอบสนองแล้ว ตัวเสริมแรงไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งของหรือวัตถุที่มองเห็นได้เสมอไป เพราะความสำเร็จ ความรู้ ความก้าวหน้า ฯลฯ ก็เป็นตัวเสริมแรงได้เช่นเดียวกัน

7. การสรุปความเหมือน (Generalization) หลังจากที่ผู้เรียนสามารถตอบสนองหรือหาวิธีการที่จะมุ่งสู่เป้าประสงค์ได้แล้ว เขาก็อาจจะประสงค์ใช้กับปัญหา หรือสถานการณ์ที่จะพบในอนาคตได้นั้นก็แสดงว่า ผู้เรียนเกิดความสามารถที่จะสรุปความ เหมือนระหว่างสถานการณ์การเรียนรู้ที่มีมาก่อน กับปัญหาหรือสถานการณ์ที่เพิ่งจะพบใหม่ ซึ่งเป็นการขยายขอบเขตของพฤติกรรม

สภาพแวดล้อมทางการเรียน (Learning Environment) หมายถึง สภาพแวดล้อมใด ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สภาพแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม (Concrete Environmental) หรือสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) ได้แก่ สภาพต่าง ๆ ที่มนุษย์ทำขึ้น เช่น อาคาร สถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ วัสดุ อุปกรณ์ หรือสื่อต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ตาม ธรรมชาติ อันได้แก่ ต้นไม้พืช ภูมิประเทศ ภูมิอากาศในสังคมนานาชาติ สภาพแวดล้อมใหม่เพื่อการเรียนรู้ไม่ได้จำกัดเพียงในห้องเรียน หากแต่เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือนวัตกรรมเทคโนโลยีจะมีบทบาทในการขยายขอบเขตของสภาพการเรียนรู้ที่กว้างขวางขึ้น และไม่จำกัดในเรื่องของเวลาและสถานที่ รูปแบบแนวคิดสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มี 4 องค์ประกอบได้แก่

1. **การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-centered Approach)** หมายถึงผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างกระฉับกระเฉงและเน้นเนื้อหาที่ผู้เรียนสนใจ เป้าหมายของการเรียนการสอนยุคใหม่คือ การให้ผู้เรียนตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง และมีความสามารถที่จะสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ภารกิจที่สำคัญของผู้สอนคือ การออกแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้สอนจะเน้นบทบาทในการเป็นผู้อำนวยการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน รูปแบบการเรียนการสอนแบบนี้ ได้แก่ การเรียนแบบร่วมมือระหว่างผู้เรียนกันเอง การเรียนการสอนแบบร่วมมือระหว่างผู้เรียน และผู้สอน การเรียนแบบโครงการ การเรียนรู้ด้วยการแก้ปัญหา เป็นต้น

2. **ความรู้เป็นศูนย์กลาง (Knowledge-centered approach)** ความสามารถในการคิด การคิดอย่างใคร่ครวญ และการแก้ปัญหาจะแข็งแกร่งก็ด้วยการเข้าถึงความคิด สมมติฐาน ความคิดรวบยอด ที่ผู้รู้ต่าง ๆ ได้จัดไว้อย่างมีความหมาย การเรียนที่มีความรู้เป็นศูนย์กลางนี้ จะเน้นบทบาทที่สำคัญของผู้สอนในการจัดรายวิชาการเรียนรู้ให้ผู้เรียน และสร้างสภาพการเรียนรู้ที่สามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย มิได้จำกัดตำราเพียงเล่มเดียว ยิ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งความรู้ แหล่งสารสนเทศได้มากเท่าใด ยิ่งเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้ว่าแหล่งความรู้

นั้นมีอยู่มากมาย การจะได้ความรู้มาได้นั้นอยู่ที่ตัวเขาเอง สารสนเทศในยุคนี้มีการเก็บในรูปแบบที่หลากหลาย และที่สำคัญคือในรูปอิเล็กทรอนิกส์รูปแบบต่าง ๆ ซึ่งทำให้สืบค้นและเข้าถึงได้ง่าย นวัตกรรมเทคโนโลยีนี้มีบทบาทที่สำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมใหม่ในการเรียนรู้

3. ชุมชนเป็นศูนย์กลาง (Community-centered approach) สิ่งนี้เป็นมิติที่วิกฤตอย่างหนึ่งของสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ชุมชนของผู้เรียนมีความแตกต่างอย่างเด่นชัดกับห้องเรียนของผู้เรียน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ กลุ่มคนที่มีลักษณะดังนี้

- (1) มีความสนใจร่วมในหัวเรื่อง งาน หรือปัญหา
- (2) เคารพต่อความหลากหลายของแนวคิด
- (3) มีระดับของทักษะและความสามารถ
- (4) มีโอกาสและความมุ่งมั่นที่จะทำงานเป็นหมู่คณะ
- (5) มีเครื่องมือที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- (6) ผลผลิตทางความรู้เป็นเสมือนเป้าหมายหรือผลผลิตร่วมของชุมชนของผู้รู้

ชุมชนของผู้เรียนเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญในสังคมสารสนเทศเพราะนวัตกรรมเทคโนโลยีสามารถเชื่อมโยงชุมชนของผู้เรียนจากต่างสถาบัน ต่างภาค ต่างประเทศ ให้ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชนแห่งปราชญ์ (Community of scholars) ในสาขาวิชาซึ่พนั้น ประสบการณ์ใหม่ที่ได้จากมิติของสภาพแวดล้อมใหม่ในการเรียนรู้ จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีประสิทธิภาพ

4. การประเมินผลเป็นศูนย์กลาง (Assessment-centered approach) การรู้ว่าผู้เรียนกำลังเรียนอะไรอยู่ และอะไรคือสิ่งที่เขากำลังเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญในการตัดแปลงสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ การประเมินต้องเป็นการนำไปสู่การพัฒนาที่ดีกว่า มากกว่าการตัดสินว่าผู้เรียนเรียนรู้หรือไม่ การประเมินผลในสภาพจริง เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งของการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมใหม่ เป็นการประเมินกระบวนการ การประเมินผลของการปฏิบัติงาน มากกว่าการวัดเพียงความรู้ความจำ เครื่องมือของการประเมินจึงออกมาในรูปของการประเมินเชิงมิติ (Rubrics) ที่มีการวางแผนต่าง ๆ ที่ชัดเจน การประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนการสร้างแผนที่มโนคติ (Concept-map) ที่แสดงออกของการเชื่อมโยงความคิดที่หลากหลายเหล่านี้ เป็นต้น

การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environment) หรือการสร้างบรรยากาศทางการศึกษา (Educational Climates) หมายถึง สิ่งต่าง ๆ หรือสภาวะแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวผู้เรียน ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) และสิ่งแวดล้อมเชิงจิตวิทยา (Psychological Environment) ซึ่งส่งผลต่อผู้เรียนทั้งทางบวกช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ และทางลบที่ขัดขวางหรือเป็น

อุปสรรคต่อการเรียนรู้ และมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น ห้องเรียนที่ถูกสุขลักษณะ มีแสงสว่างพอเพียง สะอาด สงบ อากาศถ่ายเท มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีคุณภาพเหมาะสมและสนับสนุนการเรียนรู้ มีบรรยากาศในการเรียนที่ดี ก็จะส่งผลทางบวกต่อผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความสุข มีความตั้งใจและกระตือรือร้นในการเรียน หากบรรยากาศเป็นไปในทางลบ เช่น ความเคร่งเครียด ความกดดัน สภาพแวดล้อมเต็มไปด้วยความสกปรก รกรุงรัง เต็มไปด้วยข้าวของที่ไม่เป็นระเบียบ ก็จะส่งผลทางลบต่อผู้เรียนทำให้บรรยากาศในการเรียนเต็มไปด้วยความเคร่งเครียด ผู้สอนก็จะรู้สึกท้อแท้ ขาดความกระตือรือร้น ไม่เป็นผลดีต่อการเรียนการสอน

บรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี เป็นบรรยากาศที่เป็นความร่วมมือกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้รับบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย ทำท่าย ยืดหยุ่น ปราศจากแรงกดดันและความกดดัน (ชิด ชงค์ ส. นันทนาเนตร, 2560) การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับวัยและระดับของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อที่จะเป็นสิ่งที่สนับสนุนหรือเสริมแรงทางบวกทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกที่อยากเรียนและเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ความสำคัญของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ได้แก่

1. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้สนับสนุนและเอื้อในการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น ห้องเรียนมีความสะอาดสบาย มีอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนครบถ้วน ทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน ผู้สอนก็มีความสุขในการสอน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยความราบรื่น สะดวก รวดเร็ว ตามแผนที่วางไว้

2. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้สนับสนุนการเรียนรู้หลายด้าน เช่น ทำให้ผู้เรียนเกิดความประทับใจ เป็นตัวกระตุ้นผู้เรียนให้มีความสนใจและเกิดแรงจูงใจในการเรียนเปลี่ยนเจตคติไปในทางที่ดี มีความพึงพอใจในการเรียนช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปัจจัยสำคัญในกระบวนการเรียนการสอนก็คือความรู้สึกที่เกิดจากตัวผู้เรียน ความรู้สึกพึงพอใจ สนใจ อยากเรียน อยากรู้ ซึ่งจะเป็นตัวการนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในที่สุด ดังนั้นถ้าผู้เรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ทั้งทางด้านกายภาพ จิตภาพ และทางด้านสังคมภาพแล้ว จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกดังกล่าวได้

3. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ช่วยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน ประสบการณ์การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ตามปกติแล้วการรับรู้และการเรียนรู้ของผู้เรียนจะเกิดขึ้นหลังจากที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งภายนอกที่มากระตุ้นประสาทสัมผัสของผู้เรียน การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ เป็นการสร้างประสบการณ์ ดังนั้นถ้าต้องการให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดี ผู้สอนต้องจัดให้ผู้เรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีก่อน แล้วสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดประสบการณ์ของผู้เรียนภายหลัง

4. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีจะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียน จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการจัดการศึกษาประการหนึ่งก็คือมุ่งให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพดี มีการแสดงออกทางกาย วาจาและใจตามแบบอย่างที่ยอมรับว่าคือมีคุณธรรม และจริยธรรมที่เป็นเครื่องหมายของคนดี มีการประพฤติ ปฏิบัติสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดี การที่จะหล่อหลอมพฤติกรรม หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์นั้น ต้องใช้เวลา และอาศัยปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน จึงจะสามารถกล่อมเกล่าผู้เรียนได้ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยปรับหรือโน้มน้าวพฤติกรรมของผู้เรียนโดยเฉพาะสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร มีความเป็นประชาธิปไตย ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตัดสินปัญหาด้วยเหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้จะค่อย ๆ แทรกซึมเข้าไปในความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียน สะสมทีละน้อยจนในที่สุดก็จะแสดงออกในลักษณะของบุคลิกภาพรูปแบบในการรับรู้ ตลอดจนค่านิยมต่าง ๆ ของผู้เรียน

5. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้มีส่วนช่วยในการควบคุมชั้นเรียนให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย สภาพแวดล้อมการเรียนรู้เป็นตัวกำหนดอาณาเขตของการเรียน ทำให้มีบรรยากาศที่แตกต่างไปจากกิจกรรมอื่น ยกตัวอย่างเช่น ลักษณะของสภาพแวดล้อมในสถานเริงรมย์ ผู้เรียนเมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่จัดไว้อย่างเหมาะสม ก็จะมีระเบียบวินัยมากขึ้น โดยเฉพาะถ้ามีการจัดโต๊ะ เก้าอี้ ของนักเรียนอย่างมีวัตถุประสงค์ จะช่วยให้การควบคุมชั้นเรียนมีระบบระเบียบ และง่ายสำหรับผู้สอนมากขึ้น

6. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้เป็นแหล่งทรัพยากรทางการเรียน การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในปัจจุบันเป็นไปอย่างกว้างขวาง แหล่งการเรียนรู้หลายแหล่งเห็นความสำคัญของมุมวิชาการ ศูนย์วิชาการ มุมสื่อการเรียนการสอน ทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอน สามารถใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมได้ตลอดเวลาที่ต้องการ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้อย่างดี นอกจากนี้แหล่งทรัพยากรการเรียนจะช่วยพัฒนาความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนตลอดจนเป็นการสร้างนิสัยใฝ่เรียนใฝ่รู้ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ไม่ยึดติดอยู่เฉพาะความรู้ที่ได้จากผู้สอน

7. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้เสริมสร้างบรรยากาศในการเรียน สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีจะทำให้บรรยากาศในการเรียนเอื้อต่อการเรียนการสอนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด ในสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีความสะดวกสบาย สงบ ปราศจากสิ่งรบกวน จะช่วยสร้างบรรยากาศทางวิชาการให้เกิดขึ้นทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาหาความรู้หรือทำกิจกรรมการเรียนต่าง ๆ อย่างตั้งใจและมีสมาธิ ยิ่งถ้าผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นซึ่งจัด

ว่าเป็นสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านจิตภาพมีบุคลิกลักษณะที่อบอุ่น เป็นมิตร ก็จะทำให้บรรยากาศในการเรียนการสอนเป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์มากยิ่งขึ้น

8. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดี สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีจะช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกัน การจัดสถานที่ โต๊ะเก้าอี้ อุปกรณ์ต่าง ๆ ให้ง่ายต่อการเคลื่อนไหวโยกย้าย ทำให้ผู้สอนไปถึงตัวผู้เรียนได้สะดวก ตำแหน่งของผู้สอนไม่จำเป็นต้องอยู่หน้าชั้นเสมอไป ผู้สอนอาจนั่งอยู่ท่ามกลางผู้เรียนเพื่อให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางสภาพแวดล้อมเช่นนี้ช่วยให้ผู้สอนมีความใกล้ชิดกับผู้เรียนมากขึ้น ทำให้ได้รู้จักอุปนิสัย ตลอดจนจนพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นรายบุคคลได้ดี ส่วนผู้เรียนจะลดความกลัว และมีความกล้ามากขึ้น กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น มีเจตคติที่ดีต่อผู้สอน

9. สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมจะช่วยลดความเมื่อยล้า หรือความอ่อนเพลีย ทางด้านสรีระของผู้เรียนเช่นการจัดโต๊ะเก้าอี้ที่มีขนาดพอเหมาะกับร่างกายของผู้เรียนช่วยให้การนั่งสบายสามารถนั่งได้นาน ๆ โดยไม่ปวดหลัง การให้แสงสว่างในห้องเรียนที่เหมาะสม จะช่วยให้ผู้เรียนคลายความเมื่อยล้าของสายตา นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาด้วย

แนวคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมจำเป็นจะต้องอาศัยแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ มาใช้เพื่อให้การออกแบบพัฒนา รูปแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้มีระบบ แม่นยำ และเชื่อถือได้ โดยแนวคิดสำคัญมีดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเชิงปรัชญาการศึกษา ปรัชญาการศึกษาจะเป็นสิ่งบ่งชี้นโยบายในการจัดการศึกษา การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้จะต้องดำเนินไปให้สอดคล้องกับนโยบายนั้นๆ
2. แนวคิดเชิงทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาอันได้แก่ จิตวิทยาการเรียนรู้ จิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาสังคม ตลอดจนจิตวิทยาในการทำงาน หลักการต่าง ๆ ทางด้านจิตวิทยานี้จะช่วยให้เข้าใจพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละวัย การเรียนรู้การรับรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร สภาพแวดล้อมที่จะช่วยเอื้อให้เกิดการเรียนรู้และเรียนรู้ได้ดีควรเป็นอย่างไร
3. แนวคิดเชิงทฤษฎีการสื่อสารเนื่องจากการเรียนการสอนนั้นเป็นกระบวนการติดต่อสื่อสารหรือเป็นการสื่อความหมายระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนหลักการต่าง ๆ ของการสื่อสารจะช่วยให้การตัดสินใจเลือกสื่อหรือจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม เช่นหลักการที่ว่า การสื่อความหมายจะได้ผลดีต่อเมื่อ ผู้รับเกิดความเข้าใจตรงกันกับผู้ส่ง ดังนั้นผู้สอนควรทำอย่างไร จะใช้สื่อชนิดใด หรือจัดสถานการณ์อย่างไรจึงจะช่วยให้เกิดความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ในที่สุด

4. แนวคิดเชิงเทคโนโลยีการศึกษา เป็นแนวคิดเกี่ยวกับระบบการเรียนการสอนที่ไม่เพียงแต่อาศัยสื่อประเภทวัสดุ อุปกรณ์เท่านั้น แต่ยังมีอาศัย เทคนิค วิธีการตลอดจนแนวคิดต่างๆ เพื่อมาปรับปรุงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้เป็นที่น่าสนใจ หรือสร้างความสนใจของผู้เรียน

5. แนวคิดการศาสตร์ (ergonomics) ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมในการทำงาน เออร์โกโนมิกส์และการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาคำตอบว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพลักษณะใดจะเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับ เช่น ความกว้าง ความสูง ของโต๊ะ เก้าอี้ ขนาดของห้องเรียน ขนาดของห้องฉาย การติดตั้งจอ ระบบเสียงในห้องเรียน ห้องฉาย สภาพแวดล้อมทางกายภาพต่าง ๆ เหล่านี้ควรมีลักษณะอย่างไรจึงจะเอื้ออำนวยความสะดวกสบาย ความปลอดภัยและการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน

แนวทางการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกัน ในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันมีแนวทาง ดังนี้

1. การยอมรับในความแตกต่างของบุคคล เนื่องจากบุคคลมีความเป็นพลวัตรที่มีมโนทัศน์หรือวิถีทัศน์ต่อการเรียนรู้ที่ความแตกต่างหลากหลาย ซึ่งขึ้นอยู่กับเพศ เชื้อชาติ ศาสนา อายุ ความสามารถของแต่ละคนที่แตกต่างกัน
2. ตระหนักในความซับซ้อนของผู้เรียนแต่ละคนในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ ผู้เรียนแต่ละคนจะพัฒนาเอกลักษณ์ของตนเพื่อตอบสนองปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม
3. สะท้อนประสบการณ์ของผู้เรียนทั้งประสบการณ์ส่วนบุคคลและประสบการณ์ในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของประสบการณ์นั้นเพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ และประเมินผลการเรียนรู้
4. ให้ความสนใจในพลังอำนาจที่มากับความรู้
5. ตระหนักเสมอว่าผู้เรียนแต่ละคนจะแตกต่างกันทั้งเรื่องการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และเนื้อหาความรู้
6. ยอมรับในการกระจายอำนาจระหว่างผู้เรียน ผู้สอน ผู้อำนวยความสะดวกหรือเอื้อในกระบวนการการเรียนรู้

อุปสรรคของกระบวนการเรียนรู้ อุปสรรคหรือสิ่งที่ขัดขวางกระบวนการเรียนรู้ที่อาจเกิดขึ้นกับผู้เรียนที่สำคัญๆ ประกอบด้วย

1. อุปสรรคหรือสิ่งที่ขัดขวางกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นเอง ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนขาดความมั่นใจและแรงจูงใจในการเรียน หรือ เลือกวิธีการเรียนที่ไม่เหมาะสมกับตนเอง
2. อุปสรรคหรือสิ่งที่ขัดขวางกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการจัดประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้ เช่น การขาดความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ การขาดการแนะนำช่วยเหลือ การบริหารจัดการไม่มีประสิทธิภาพ
3. อุปสรรคหรือสิ่งที่ขัดขวางกระบวนการเรียนรู้ที่ติดตัวผู้เรียนมา เช่น เหตุผลส่วนตัวที่ผู้เรียนตัดสินใจในการเรียนรู้ ผู้เรียนที่ไม่มีทักษะในการเรียนรู้ ประสบการณ์ด้านลบที่เคยได้รับจากการเรียนรู้

วิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคหรือสิ่งที่ขัดขวางกระบวนการเรียนรู้ วิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคหรือสิ่งที่ขัดขวางกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้นสามารถจัดการได้โดยใช้กระบวนการสื่อสารที่ดี ก่อนการจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องกำหนดเป้าหมายและการประเมินผลตั้งแต่ครั้งแรกของกระบวนการ ผู้สอนต้องสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่สนับสนุน ส่งเสริม (supportive) ทำทาย (challenging) และมีความเป็นกันเอง (friendly) ลดบรรยากาศที่เป็นทางการเพื่อลดแรงกดดัน (informal) เปิดใจกว้าง

โดยสรุป การจัดบรรยากาศในการเรียนรู้มีความสำคัญ เนื่องจากบรรยากาศของการเรียนส่งผลต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะในผู้ใหญ่ บรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี เป็นบรรยากาศที่เป็นความร่วมมือกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้รับรู้บรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย ทำทาย ยืดหยุ่น ปราศจากแรงกดดันและความกดดัน การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับวัยและระดับของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อที่จะเป็นสิ่งที่สนับสนุนหรือเสริมแรงทางบวกทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกที่อยากเรียนและเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

เทคนิคการสอนผู้ใหญ่ การสอนผู้ใหญ่ ให้ได้ผลดี ผู้สอนต้องมีความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือในการสอนผู้ใหญ่ และการนำวิธีการสอนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด วิธีการที่ใช้ในการสอนผู้ใหญ่ที่ใช้อยู่มีดังนี้ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559)

1. การบรรยาย (lecture)

2. การสาธิต (demonstration)
3. กรณีศึกษา (case study)
4. การแสดงบทบาท (role play)
5. การจำลองเหตุการณ์ (simulation)
6. เกมส์ (game)
7. การสอนกลุ่มย่อยแบบศูนย์การเรียนรู้ (learning center)
8. การฝึกงาน (internship)
9. การทำโครงการเป็นกลุ่ม (group project)
10. เพื่อนสอนเพื่อน (peer teaching)
11. การถามคำถาม (questioning)
12. การทัศนศึกษา (field trip)
13. การสัมภาษณ์ (interview)
14. การแบ่งกลุ่มย่อย (small group)
15. การระดมสมอง (Brain storming)
16. การอภิปรายกลุ่ม (group discussion)
17. การอภิปรายแบบพาเนล (Panel discussion)
18. การอภิปรายแบบฟอรัม (Forum discussion)
19. การสอนแบบบับชกรู๊ป (buzz group)
20. การสัมมนา (seminar)
21. การโต้วาที (debate)
22. การอภิปรายทั้งชั้น (class discussion)
23. การอ่านหนังสือหรือเอกสาร (reading printed materials)
24. การศึกษาเป็นกลุ่ม (study group)
25. การประชุมรายบุคคล (individual conference)
26. การเรียนรู้ด้วยตนเอง (self-directed learning)
27. การเรียนรู้แบบโครงการ (project based learning)
28. การเรียนรู้เป็นทีม (team based learning)

นอกจากนี้ยังมีเทคนิควิธีการที่จะช่วยให้การสอนดีขึ้น (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559) ได้แก่

1. การอภิปราย
2. การสาธิต

3. คำถาม
4. การทำแบบฝึกหัด
5. การโต้สวน
6. การอภิปรายกลุ่ม
7. การระดมสมอง

วิธีการสอนดังกล่าวอาจจะไม่สามารถนำมาใช้กับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ได้ทุกวิธี ผู้สอนต้องเลือกวิธีการสอนโดยคำนึงถึงธรรมชาติของผู้ใหญ่ ลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพ สภาพการณ์ต่างๆ และความเหมาะสมของผู้ใหญ่ เช่น ตำแหน่งหน้าที่การงาน ประสบการณ์ เป็นหลักในการพิจารณา การสอนที่จะให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี ผู้สอนจำเป็นต้องรู้จักมีความเข้าใจในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. คุณลักษณะของวิธีการสอน

การพิจารณาวิธีการสอนแบบใด ผู้สอนต้องเข้าใจคุณลักษณะของการสอนแต่และแบบว่าสามารถช่วยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังหรือไม่เพื่อช่วยให้ผู้สอนตัดสินใจเลือกได้อย่างถูกต้องเหมาะสม คุณลักษณะของวิธีการสอนและเทคนิคที่สำคัญ ดังนี้ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559c)

1. วิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้เนื้อหาและข้อมูลต่างๆ เช่น การบรรยาย การสาธิต
2. วิธีการสอนที่เน้นการฝึกทักษะ เช่น การสาธิต การฝึกงาน
3. วิธีการสอนที่เน้นให้คนมีจิตสำนึก เช่น การทัศนศึกษา การจำลองเหตุการณ์
4. วิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ เช่น การสัมมนา การทำโครงการกลุ่ม
5. วิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนรู้จักการผสมผสาน เช่น การสัมมนา การศึกษาเป็นกลุ่ม
6. วิธีการสอนที่ใช้ในห้องเรียนขนาดใหญ่ เช่น การบรรยายแบบมีส่วนร่วม คำถาม สื่อต่างๆ วิดีโอ
7. วิธีการสอนที่ใช้กับผู้เรียนคนเดียว เช่น การสาธิต บทเรียนสำเร็จรูป การศึกษารายบุคคล
8. วิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกชื่นชมและจุดเน้นเป็นแบบประยุกต์ เช่น กรณีศึกษา การอภิปราย

9. วิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกชื่นชมและจุดเน้นเป็นแบบทฤษฎี เช่น การบรรยาย การอ่านหนังสือ บทเรียนสำเร็จรูป
10. วิธีการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงทางทักษะและเจตคติจุดเน้นเป็นแบบทฤษฎี เช่น การสัมมนา การโต้วาที
11. วิธีการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงทางทักษะและเจตคติจุดเน้นเป็นแบบประยุกต์ เช่น เกมส์ การแสดงบทบาท การอภิปราย
12. วิธีการสอนที่ก่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เช่น ฟอรัม บัชชักรูฟ การโต้วาที การอภิปรายกลุ่ม
13. วิธีการสอนที่ทำให้เห็นมุมที่แตกต่าง เช่น การอภิปรายแบบพาเนล การเชิญวิทยากร

2. การเลือกวิธีในการสอน

เพื่อให้การสอนผู้ใหญ่ได้ผลตามคาดหวัง การเลือกวิธีในการสอนผู้ใหญ่ ควรคำนึงประเด็นดังนี้

1. วัตถุประสงค์การสอนที่ต้องการ (ความรู้ เจตคติ ทักษะการปฏิบัติ)
2. ผู้เรียน (ลักษณะและจำนวนผู้เรียน)
3. เนื้อหา
4. สถานที่และอุปกรณ์
5. เวลา
6. จุดเด่น จุดด้อยของการสอนแต่ละวิธี

การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง (Self-Directed Learning, SDL) ในสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยข่าวสารและข้อมูลต่างๆ ที่อาจมีทั้งความจริงและข้อมูลข่าวสารที่ถูกบิดเบือน ส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตและการตัดสินใจของผู้คน ผู้ที่สามารถเข้าถึงและมีข้อมูลที่ถูกต้องย่อมตัดสินใจต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้ด้วยตนเองอาจมีความเกี่ยวข้องกับการรับรู้ข่าวสารและข้อมูลเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง ที่จะรับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นจริง ในอดีตระบบการศึกษาเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง กระบวนการถ่ายทอดการเรีนยดังกล่าวดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียนขาดกระบวนการเรียนรู้ที่เข้มแข็งและไม่ได้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการ คิดเอง ใฝ่รู้และเรียนรู้ตลอดชีวิต (สายสุตา ชันธเวช, 2557) การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง

ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต (วรนุช ตุนทกิ, 2553; สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 “การศึกษา” หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และการเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545) เป้าหมายของการจัดการศึกษา ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต และการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การศึกษาที่สร้างคุณภาพชีวิต และสังคมบูรณาการ อย่างสมดุลระหว่างปัญญา ธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรม เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อคนไทยทั้งปวง มุ่งสร้างพื้นฐานที่ดีในวัยเด็ก ปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตั้งแต่วัยการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนา ความรู้ ความสามารถ เพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ การศึกษาตลอดชีวิตเป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่ผสมผสานการศึกษาทุกรูปแบบ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ทุกสถานการณ์ (จินตนา สุจิตานนท์, 2554) เวลาและสถานที่อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความต้องการและความสุขใจ เพื่อการพัฒนาบุคคลอย่างเต็มศักยภาพให้มี ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อย่างเพียงพอต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพและการปรับตัวเข้ากับ สภาพแวดล้อมและสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ในทุกช่วงชีวิต

การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง เป็นวิธีการจัดการศึกษาที่สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจตามเป้าหมายของตนเองมากกว่าที่จะให้ผู้อื่นกำหนดเป้าหมายให้ ผู้เรียนจะเป็นผู้ควบคุม และ จัดการการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองจึงเป็นวิธีการ เรียนรู้หนึ่งที่มีความสำคัญและเป็นสิ่งที่ควรได้รับการส่งเสริมให้มีขึ้นในตัวผู้เรียน เพราะเมื่อผู้เรียนมีใจรัก ที่จะศึกษาค้นคว้าตามความต้องการ ก็จะทำให้เกิดการศึกษาต่อเนื่องโดยไม่ต้องมีคนอื่นมาบอก และมีแรงกระตุ้นให้เกิดการอยากรู้อยากเห็นอย่างไม่มีสิ้นสุด ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) หรือบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning person) อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการศึกษา (วิจารณ์ พานิช, 2556)

การเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง มีแนวคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีกลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งมีความเชื่อเรื่องความเป็นอิสระ และความเป็นตัวของตัวเองของมนุษย์ ดังที่มีผู้กล่าวไว้ว่า มนุษย์ทุกคน เกิดมาพร้อมกับความดี มีความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง สามารถหาทางเลือกของตนเอง มีศักยภาพ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างไม่มีขีดจำกัด มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับนักจิตวิทยามนุษยนิยม (Humanistic Psychology) ที่ให้ความสำคัญใน

ฐานะที่ผู้เรียนเป็นปัจเจกบุคคล และมีแนวคิดที่ว่า มนุษย์ ทุกคนมีศักยภาพและมีแนวโน้มที่จะใส่ใจ ใฝ่รู้ ขวนขวายเรียนรู้ด้วยตนเอง มนุษย์สามารถรับผิดชอบ พฤติกรรมของตนเองและถือว่าตนเองเป็นคนที่ มีค่า การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง เป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพราะเป็น การบูรณาการเกี่ยวกับ การจัดการตนเอง (Self-management) การกำกับตนเอง (Self-monitoring) และการเกิดแรงจูงใจ (Motivation) จะทำให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่สูง การเรียนรู้ ด้วยการชี้นำตนเอง จะทำให้ตระหนักถึงแรงจูงใจ ความตั้งใจจริงที่เด่นชัด ความคงทนของความพยายาม ในการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วม ความมุ่งหวังเห็นผลสำเร็จสุดท้าย ความกระตือรือร้น การมองปัญหา ว่าเป็น สิ่งที่ทำหาย การเรียนรู้แบบชี้นำตนเองมีความเกี่ยวข้องกับความสามารถในการปฏิบัติงาน ผู้ที่ มีลักษณะการเรียนรู้แบบชี้นำตนเองสูงจะมีความเชื่อมั่นในการทำงานมากกว่าผู้ที่มีลักษณะการเรียนรู้ แบบชี้นำตนเองต่ำกว่า ผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีความกระตือรือร้น ความ เพียรพยายาม และความรับผิดชอบเกี่ยวกับการเรียน ชอบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง หรือกับเพื่อน จำสิ่งที่ ลงมือ ปฏิบัติ หรือทดลองด้วยตนเองได้ดีที่สุด การนำหลักการเรียนรู้แบบชี้นำตนเองมาใช้ น่าจะเกิดผลดี ใน การพัฒนาความรู้ ความสามารถและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

โนลส์ (Knowles, 1975 อ้างใน สมคิด อิศระวัฒน์, 2543) ได้เสนอทฤษฎีการศึกษาผู้ใหญ่ (andragogy) ซึ่งเขาเชื่อว่า การเรียนรู้จะเรียนได้มากที่สุด เมื่อมีวิธีการและเทคนิคการสอนให้ ผู้เรียนมีส่วนเกี่ยวข้องในการ เรียนรู้แบบนำตนเอง ซึ่งทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานของการเรียนรู้ 4 ประการ คือ 1. ด้านมโนทัศน์ (self-concept) เมื่อบุคคลเจริญวัยขึ้นเป็นผู้ใหญ่มีวุฒิภาวะจะมอง ตนเองว่าสามารถควบคุมและนำตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาใคร มีอิสระเป็นผู้ชี้นำตนเองได้ 2. ประสบการณ์ (experience) บุคคลจะแสวงหาประสบการณ์เพิ่มมากขึ้นตามอายุและ วุฒิภาวะ ประสบการณ์จะสามารถรองรับการเรียนรู้ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นจนเปี่ยมไปด้วยแหล่งการเรียนรู้ 3. ความ พร้อม (readiness) ผู้ใหญ่พร้อมที่จะเรียนเมื่อเห็นว่า สิ่งที่เรียนมีความหมาย และความจำเป็นต่อ บทบาทและสภาพทางสังคม พร้อมทั้งจะเพิ่มพูนความรู้ได้พัฒนาตนเอง 4. แนวโน้มต่อการเรียนรู้ (orientation to learning) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นการเรียน เพื่อแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน ยึด ปัญหาเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาสาระ จึงสนใจที่จะเรียนเนื้อหาใกล้ตัวและเกิด ประโยชน์ต่อตนเอง ผู้ใหญ่จะทำตามแรงจูงใจภายในมากกว่าภายนอก เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการ เรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง สามารถสรุปได้ดังนี้ (สมคิด อิศระวัฒน์, 2543)

1. ผู้ที่เริ่มเรียนรู้ด้วยตนเอง จะเรียนรู้ได้มากกว่าและดีกว่าผู้ที่รอรับจากผู้อื่น ผู้เรียนที่เรียนรู้โดย ชี้นำตนเองจะเรียนอย่างตั้งใจ อย่างมีจุดมุ่งหมายและอย่างมีแรงจูงใจสูง นอกจากนั้นยังใช้ประโยชน์ จากการเรียนรู้ได้ดีกว่าและยาวนานกว่าผู้ที่รอรับความรู้

2. การเรียนรู้โดยชี้นำตนเอง สอดคล้องกับการจิตวิทยาพัฒนาการ กล่าวคือ เด็กตามธรรมชาติต้องพึ่งพิงผู้อื่นและต้องการผู้ปกครองปกป้องเลี้ยงดูและตัดสินใจแทน เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็พัฒนาขึ้นให้มีความอิสระ พึ่งพิงจากภายนอกลดลง และเป็นตัวเองจนมีคุณลักษณะการเรียนรู้ชี้นำตนเอง

3. ความรู้ในอดีตจะล้าสมัยในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ จุดมุ่งหมายของการศึกษาจึงจำเป็น จะต้องเน้นในเรื่องการพัฒนาทักษะของการแสวงหาความรู้ใหม่ รู้จักการเรียนรู้ เพื่อว่าผู้เรียน นอกจากจะได้รับความรู้ที่เป็นปัจจุบันแล้ว ยังจะต้องมีทักษะและความสามารถที่จะแสวงหาความรู้ใหม่ๆ สำหรับอนาคตอีกด้วย จึงควรเป็นผู้มีทักษะการเรียนรู้แบบชี้นำตนเอง นวัตกรรมใหม่ รูปแบบของกิจกรรมการศึกษาใหม่ เช่น ห้องเรียนแบบเปิดศูนย์การเรียนรู้ independent study เป็นต้น เป็นรูปแบบของกิจกรรมการศึกษาที่เพิ่มบทบาทของผู้เรียน ให้ผู้เรียนรับผิดชอบกระบวนการเรียนรู้ของตนเองเพิ่มมากขึ้น ในลักษณะเรียนรู้โดยชี้นำตนเองเพิ่มมากขึ้น

4. การพัฒนาทางการศึกษา มีหลักสูตรใหม่ การเรียนเปิดกว้างแบบไร้พรมแดน มีศูนย์บริการทางวิชาการ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองที่จัดในสถาบันต่างๆ เป็นโปรแกรมการศึกษาอย่างอิสระจัดให้แก่บุคคลทั่วไป รูปแบบของการศึกษาล้วนผลักภาระความรับผิดชอบให้ผู้เรียนต้องเรียนด้วยตนเอง

5. การเรียนรู้โดยชี้นำตนเองเป็นลักษณะการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ตามสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาและทวีความรวดเร็วมากขึ้น ตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การเรียนรู้โดยการเรียนรู้ชี้นำตนเองเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตของมนุษย์โลกเป็นการเรียนรู้ที่ยอมรับสภาพความแตกต่างของแต่ละบุคคล เป็นความรู้ที่เคารพในศักยภาพของผู้เรียน และเป็นการเรียนรู้ที่สนองตอบต่อความต้องการและความสนใจของผู้เรียน โดยที่ยอมรับว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยตนเองได้ เพื่อที่จะให้ ตนเองสามารถดำรงอยู่ในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุข จึงต้องเป็นกระบวนการ เรียนที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต จากความสำคัญของการเรียนรู้แบบชี้นำตนเองจะเห็นว่า มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เนื่องจากเป็นการสร้างนิสัยและความสามารถในการแสวงหาความรู้ การมีวิสัยทัศน์สูอนาคต การรู้ ความต้องการของตนเอง และการเรียนรู้ในตัวผู้อื่น ทำให้ผู้เรียนมีความยืดหยุ่น มีความริเริ่ม สร้างสรรค์ มีแรงจูงใจสูงในการฟันฝ่าอุปสรรค และสามารถนำผลการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิต อย่างยั่งยืน การเรียนรู้แบบชี้นำตนเองส่วนใหญ่เน้นไปที่กลุ่มเป้าหมายผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่หรือเป็น การเรียนในระดับอุดมศึกษา แต่ก็ได้ปรากฏชัดเจนในแนวคิดการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็น นวัตกรรมการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

การเรียนรู้ที่ดีควรที่จะต้องผ่านกระบวนการการศึกษา เป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์และสังคมเจริญงอกงามอย่างเป็นระบบ การศึกษาเป็นกระบวนการในการเพิ่มสมรรถนะ ทักษะ คุณลักษณะและความสามารถของบุคคลทั้งด้านพุทธิพิสัย (cognitive Domain) จิตพิสัย (affective domain) และความสามารถในการปฏิบัติ (psychomotor) การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคน ด้านปัญญาเป็นแกนกลางที่ดำเนินไปในตัวบุคคล แกนกลางของกระบวนการแห่งการศึกษาได้แก่ ความเข้าใจ ความคิดเห็น ทักษะคิด แนวความคิด ค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม เกื้อกูลต่อชีวิตและสังคม สอดคล้องตามความเป็นจริงหรือสัมมาทิฐิ (พระพรหม คุณากรณ (ป.อ. ปยุตโต), 2556) การศึกษา ก่อให้เกิดการเรียนรู้ (Learning) ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ เพิ่มสมรรถนะความสามารถของการเรียนรู้ในอนาคต

แนวคิดสำคัญที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เป็นส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต โนลล์ (Malcolm S. Knowles) ได้สรุปพื้นฐานของ ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ มีสาระสำคัญต่อไปนี้ (นันทกา ชัยบาล, 2009)

1. ความต้องการและความสนใจ (Needs and Interests; the learner's need to know) ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุจะถูกชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากตรงกับความต้องการและความสนใจในประสบการณ์ที่ผ่านมาจะเกิดความพึงพอใจ การจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุเกิดการ เรียนรู้ขึ้นต้องคำนึงเสมอ ก่อนที่จะให้ความร่วมมือในการเรียนรู้ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุมักต้องการทราบ เหตุผลว่าตนจะเรียนไปเพื่ออะไร มีประโยชน์กับชีวิตตนอย่างไร

2. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต (Life Situation; The learner's orientation to learning) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุจะได้ผลดีถ้าหากถือเอาตัวผู้ใหญ่และผู้สูงอายุเป็น ศูนย์กลางในการเรียนการสอน (Life-Centered) ดังนั้น การจัดหน่วยการเรียนที่เหมาะสมเพื่อการ เรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุควรยึดถือเอาสถานการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่และ ผู้สูงอายุเป็นหลักสำคัญ มิใช่ยึดที่ตัวเนื้อหาวิชาทั้งหลาย

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis of Experience; The role of learner's Experience)

เนื่องจากประสบการณ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ดังนั้น วิธีการหลักสำคัญของการศึกษาผู้ใหญ่และผู้สูงอายุก็คือ การวิเคราะห์ถึงประสบการณ์ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุแต่ละคนอย่างละเอียดว่ามีส่วนไหนของประสบการณ์ที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ได้บ้าง แล้วจึงหาทางนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป การแบ่งปัน ประสบการณ์และการชื่นชมสนับสนุนจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญ บทบาทของประสบการณ์ ข้อ สันนิษฐานเกี่ยวกับประสบการณ์ เชื่อว่าบุคคลที่เริ่มบรรลุวุฒิภาวะเขาก็จะได้สะสมประสบการณ์ที่

กว้างขวางมากขึ้น ซึ่งประสบการณ์นั้นนับว่าเป็นแหล่งที่มีคุณค่าสูงยิ่งสำหรับการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นการช่วยขยายโลกทัศน์ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุคนอื่นๆ ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เพื่อการเรียนรู้

4. ความต้องการเป็นผู้นำตนเอง และต้องการความเป็นอิสระ (Self-Directing; Self-Concept) ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุก็คือ การมีความรู้สึกต้องการที่จะสามารถนำตนเองได้ ต้องการความเป็นอิสระในการควบคุมและรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุอาจไม่พึงพอใจ ต่อต้าน ลดการให้ความร่วมมือในสิ่งที่ขัดกับความต้องการ เพราะฉะนั้นบทบาทของครูจึงอยู่ในกระบวนการสืบหาหรือค้นหาคำตอบร่วมกันกับผู้เรียน (Mutual Inquiry) มากกว่าการทำหน้าที่ส่งผ่านหรือเป็นสื่อสำหรับความรู้ แล้วทำหน้าที่ประเมินผลว่าเขาคล้อยตามหรือไม่เพียงเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงด้านมโนภาพแห่งตน ข้อสันนิษฐานนี้คือ บุคคลเจริญเติบโตและบรรลุวุฒิภาวะไปสู่มโนภาพแห่งตนจากการอาศัยหรือพึ่งพาบุคคลอื่นๆ ในวัยเด็กทารก และนำไปสู่การเป็นผู้นำตนเองได้มากขึ้น ทฤษฎีการสอนผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ คาดว่าจุดที่บุคคลบรรลุความสำเร็จในด้านมโนภาพแห่งตนในทางการเป็นผู้นำตนเอง ก็คือลักษณะทางจิตวิทยาของการเป็นผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ถ้าหากเขาเกิดความรู้สึกว่าตัวเองไม่ได้รับการยอมรับในสถานการณ์ต่างๆ เลย เขาอาจจะเกิดความเครียดและอาจจะต่อต้านและสิ่งที่สำคัญก็คือ ต้องพยายามทำให้ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุเกิด "Self - directing" ในการเรียนการสอนให้มากที่สุดด้วย

5. ความพร้อมของผู้เรียน (The learner's readiness to learn) ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุมีความพร้อมที่จะเรียนรู้เมื่อสิ่งที่จะเรียนรู้มีประโยชน์ ตรงกับความต้องการของตน และสามารถนำมาแก้ปัญหาหรือนำมาใช้ได้ในชีวิตจริง

6. แรงจูงใจที่มีต่อการเรียน (The learner's motivation to learn) แรงจูงใจมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุแรงจูงใจที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลโดยตรงต่อ คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่มีอยู่ใน มนุษย์ทุกคน เป็นความต้องการทางจิตใจของมนุษย์ที่จะเอาชนะอุปสรรคฝ่าฟันกระทำการที่ยากให้ประสบผลสำเร็จ เป็นความปรารถนาที่จะกระทำสิ่งใด ๆ ให้สำเร็จโดยเร็ว หรืออาจเป็นแรงจูงใจภายใน ความพร้อมในการเรียน คือ บุคคลจะมีวุฒิภาวะและเกิดความพร้อมในการเรียนรู้อันเป็นผลมาจากการพัฒนาทางชีววิทยา และแรงกดดันทางด้านความต้องการเกี่ยวกับวิชาการ ส่วนที่เกิดความพร้อมมากขึ้นก็คือ ผลพัฒนาของภาระหน้าที่ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับบทบาททางสังคมความแตกต่างกัน ในการสอนผู้ใหญ่และผู้สูงอายุนั้นผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ถ้าหากเขาเกิดความต้องการ ในการสร้างให้เกิดความพร้อมนั้น นอกจากจะดูแลพัฒนาการด้านความพร้อม แล้วยังมีวิธีการกระตุ้นในรูปแบบของการกระทำได้ อาจจะ ในลักษณะของความมุ่งมั่นหวังในระดับสูง ซึ่งเขาเรียกว่า "แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์" นอกจากนี้ต้องมีความ

เข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) เพราะความแตกต่างระหว่างบุคคล จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในแต่ละบุคคลเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น เพราะฉะนั้นการสอนนักศึกษาผู้ใหญ่และผู้สูงอายุจะต้องจัดเตรียมการในด้านนี้อย่างดีพอ เช่น รูปแบบของการเรียนการสอน (Style) เวลาที่ได้ทำการสอน สถานที่สอน และประการสำคัญ คือความสามารถในการเรียนรู้ในแต่ละชั้นของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ย่อมเป็นไปตามความสามารถของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุแต่ละคน (Pace of Learning)

ลักษณะธรรมชาติในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุถือว่าเป็นผู้ใหญ่ซึ่งในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นั้นมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. **เหตุผลในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ** เนื่องจากผู้ใหญ่และผู้สูงอายุนั้นเข้าใจตนเองและรู้ว่าตนเองมีความรับผิดชอบต่อผลของการตัดสินใจของตนเองได้ก่อนการเรียนรู้ ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุมักต้องการจะรู้ว่าเพราะเหตุใดหรือทำไมเขาจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ เขาจะได้รับประโยชน์อะไร จากการเรียนรู้และจะสูญเสียประโยชน์อะไรบ้างถ้าไม่ได้เรียนรู้สิ่งเหล่านั้น ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุจึงมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่เขาต้องการเรียนรู้และพึงพอใจมากกว่าจะให้ผู้อื่นกำหนดให้และมักมีแรงจูงใจในการเรียนรู้จากภายในตนเองมากกว่าแรงจูงใจภายนอก

2. **ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ** ในกระบวนการเรียนรู้ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุต้องการเป็นอย่างมากที่จะชี้นำตนเองมากกว่าจะให้ผู้สอนมาชี้นำหรือควบคุมเขา นั่นคือผู้ใหญ่และผู้สูงอายุอยากที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองมากกว่าและด้วยการเรียนรู้มีลักษณะเป็นการแนะแนวมากกว่าการสอน ดังนั้นบทบาทของผู้สอนควรจะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้เรียนในกระบวนการค้นหาความจริงหรือที่เรียกว่าผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) มากกว่าที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ของตนไปยังผู้เรียน นอกจากนี้บทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ควรจะต้องเป็นผู้สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ด้วยการยอมรับฟังและยอมรับในการแสดงออก ทศนคติและความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของวิชาที่เรียนของผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ของแต่ละคนและของกลุ่มทำหน้าที่จัดหาและจัดการทรัพยากรในการเรียนรู้หรืออาจเป็นแหล่งทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเสียเอง

3. **ประสบการณ์ของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ** ประสบการณ์ชีวิตมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ข้อแตกต่างในการเรียนรู้ที่สำคัญระหว่างผู้ใหญ่และผู้สูงอายุกับเด็กอย่างหนึ่งก็คือผู้ใหญ่และผู้สูงอายุมีประสบการณ์มากกว่าซึ่งอาจเป็นได้ทั้งข้อดีและข้อเสีย ทั้งนี้เพราะวิธีการเรียนรู้เบื้องต้นของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ คือ การวิเคราะห์และค้นหาความจริงจากประสบการณ์ซึ่งนักจิตวิทยาบางคนเชื่อว่าหากเขาเรียนรู้ว่าสิ่งที่เขาเรียนรู้นั้นมีส่วนช่วยรักษาหรือเสริมสร้างประสบการณ์ภายในตัวเขา ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุก็จะเรียนรู้ได้มากขึ้น แต่ถ้าหากกิจกรรมใดหรือประสบการณ์ใดจะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในของเขา ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุก็มี

แนวโน้มที่จะต่อต้านโดยการปฏิเสธหรือบิดเบือนกิจกรรมหรือประสบการณ์นั้น นอกจากนี้ ประสบการณ์เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุมีความแตกต่างระหว่างบุคคลเพราะยิ่งอายุมากขึ้น ประสบการณ์ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุก็ยิ่งจะแตกต่างกันมากขึ้น ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่และผู้สูงอายุจึงควรคำนึงถึงทั้งในด้านของความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ และควรจะอาศัยข้อดีของการมีประสบการณ์ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุและทำให้ประสบการณ์นั้นมีคุณค่าโดยการใช้เทคนิคฝึกอบรมต่างๆ ซึ่งเน้นการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ (Experiential techniques) ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสผสมผสานความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ ทำให้การเรียนรู้ที่ได้รับใหม่นั้นมีความหมายเพิ่มเติมขึ้นอีก อาทิเช่น วิธีการอภิปรายกลุ่ม กิจกรรมการแก้ปัญหา กรณีศึกษา และเทคนิคการฝึกอบรมโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มต่างๆ

4. แนวโน้มในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ โดยทั่วไปเด็กมีแนวโน้มที่จะเรียนรู้โดยอาศัยเนื้อหาวิชาและมองการเรียนรู้ในลักษณะเอง การแสวงหาความรู้จากเนื้อหาสาระของวิชาใดวิชาหนึ่งโดยตรงแต่สำหรับผู้ใหญ่และผู้สูงอายุการเรียนรู้จะมุ่งไปที่ชีวิตประจำวัน (Life-centered) หรือเน้นที่งานหรือการแก้ปัญหา (Task-centered) เสียมากกว่า นั่นคือผู้ใหญ่และผู้สูงอายุจะยอมรับและสนใจกิจกรรมการเรียนรู้ของเขา หากเขาเชื่อและเห็นว่าการเรียนรู้นั้น ๆ จะช่วยให้เขาทำงานได้ดีขึ้นหรือช่วยแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของเขา ดังนั้นการจัดหลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุจึงควรจะอาศัยสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวของเขาและเป็นการเพิ่มความรู้ ความเข้าใจ ทักษะซึ่งมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงของเขาด้วย

5. บรรยากาศในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุจะเรียนรู้ได้ดีกว่าในบรรยากาศที่มีการอำนวยความสะดวกต่างๆ ทั้งทางกายภาพ เช่น การจัดแสงสว่าง อุณหภูมิที่พอเหมาะ การจัดที่นั่งที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์กัน และมีบรรยากาศของการยอมรับในความแตกต่างในทางความคิด และประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละคน มีความเคารพซึ่งกันและกัน มีอิสรภาพในการแสดงออกเป็นกันเอง

วิธีการสอนผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ (Andragogy) วิธีการสอนผู้ใหญ่และผู้สูงอายุหรือ "Andragogy" นั้นเป็นแนวความคิดใหม่ในการเรียนการสอน ที่พยายามจะชี้ให้เห็นความแตกต่างออกไปจากวิธีการสอนเด็ก อย่างไรก็ตาม คำว่า "Andragogy" การส่งเสริมให้การเรียนรู้มีความเหมาะสม ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุส่วนมากมักจะมีการเรียนรู้โดยอาศัยปัญหาเป็นศูนย์กลาง ความแตกต่างที่เห็นได้ชัด เป็นผลลัพธ์มาจากความแตกต่างของการเห็นคุณค่าของเวลานั้นเอง ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุเข้ามาเรียนและยุ่งเกี่ยว กับกิจกรรมทางการศึกษา ก็เพราะว่าเขาขาดความรู้และประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาปัจจุบัน ดังนั้นจึงต้องการที่จะนำไปใช้ในภาคอันใกล้หรือโดยเร็วที่สุด ที่สามารถนำไปใช้ได้

ทันทีทันใด ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุจึงต้องการได้รับการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ประเภทของการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ เพื่อให้การเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างสมบูรณ์ ผู้สอนต้องเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ และยังสามารถประยุกต์หลักการต่างๆ เข้ากับปัจจัยต่างๆ ทางการศึกษา เพื่อให้เกิดสภาพที่จะสนับสนุนและเหมาะต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุให้มากที่สุด พิจารณาจาก 4 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1. **Structure of Learning Experience** การจัดกิจกรรมควรมีกำหนดการที่ยืดหยุ่น เพื่อตอบสนองต่อข้อจำกัดเรื่องเวลา ควรเน้นการเรียนการสอนแบบ face-to-face มากกว่าการสอนผ่านสื่อต่างๆ และควรให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ กับผู้อื่น ตัวอย่าง การสัมมนากลุ่มย่อย หรือการโต้วาที เป็นต้น

2. **Learning Climate** บรรยากาศการเรียนที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ผู้เรียนต้องการเป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือในสายตาของผู้อื่น ควรเปิดโอกาสให้มีการแบ่งปันและรับฟังความคิดเห็นในกลุ่มเพื่อนผู้สอนควรทราบถึงความคาดหวังของผู้เรียน และช่วยปรับแต่งให้เหมาะสมขึ้น

3. **Focus of Learning** การเรียนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้และวิเคราะห์ ประสบการณ์ที่ตนมี ผู้เรียนควรมีอิสระในการวางแผนและจัดการการเรียนรู้ของตนเอง ผู้สอนเป็นแค่คนคอยช่วยเหลือ ประเด็นการเรียนรู้ควรอยู่ในรูปของ “จะอย่างไร เมื่อ.....” มากกว่าเป็นเรื่องของทฤษฎีล้วนๆ

4. **Teaching-Learning Strategy and Media** การเรียนควรเป็นไปในเชิง การแก้ปัญหา และส่งเสริมให้เรียนด้วยกัน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ให้มากที่สุด โดยอาจมีส่วนร่วมในวิธีการสอน เช่น วิธีบทบาทสมมติ หรือมีส่วนในการประเมิน (Self-assessment) ก็ได้

บทบาทที่สำคัญของผู้สอนและผู้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ จำเป็นที่ผู้รับผิดชอบจัดการฝึกอบรมจะต้องเข้าใจและพยายามที่จะดำเนินการต่างๆ ในการฝึกอบรมให้สอดคล้องกัน สรุปได้ดังนี้

1. ผู้สอนจะต้องยอมรับว่าผู้เรียนแต่ละคนมีคุณค่าและจะต้องเคารพในความรู้สึกนึกคิดและความเห็น ตลอดจนประสบการณ์ของเขาด้วย

2. ผู้สอนควรพยายามทำให้ผู้เรียนตระหนักด้วยตนเองว่ามีความจำเป็นที่เขาจะต้องเปลี่ยนพฤติกรรม (ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ และทัศนคติ) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเรียนเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งและอาจประสบปัญหาบางอย่างใดบ้างอันเนื่องมาจากการขาดพฤติกรรมที่มุ่งหวังดังกล่าว

3. ควรจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้สะดวกสบาย (เช่นที่นั่ง อุณหภูมิ แสงสว่าง การถ่ายเทอากาศ เป็นต้น) รวมทั้งเอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองด้วย

4. ผู้สอนจะต้องแสวงหาวิธีการที่จะแสวงหาความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนด้วยกันเพื่อสร้างความรู้สึกไว้นับถือเชื่อใจและความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันควรพยายามหลีกเลี่ยงการแข่งขัน

5. หากเป็นไปได้ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในเรื่องดังต่อไปนี้

5.1 การพิจารณาวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ ตามความต้องการของผู้เรียนโดยสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาด้วย

5.2 การพิจารณาทางเลือกในการกำหนดกิจกรรมเพื่อการเรียนการสอนและวิธีการเรียนการสอน

5.3 การพิจารณากำหนดมาตรการหรือเกณฑ์การเรียนการสอน ซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกันรวมทั้งร่วมกำหนดเครื่องมือและวิธีการวัดผลความก้าวหน้าเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ตั้งแต่แรกด้วย

6. ผู้สอนจะต้องช่วยผู้เรียนให้รู้จักพัฒนาขั้นตอนและวิธีการในการประเมินตนเองตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้แล้ว

แนวคิดในการสอนผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ แนวทางความคิดเกี่ยวกับการสอนแบบผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ เราให้ความสำคัญกับบทบาทของครูที่สอนผู้ใหญ่และผู้สูงอายุว่าควรจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อการเรียนรู้ นอกจากนั้นได้กล่าวถึงบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างผู้อำนวยความสะดวกกับผู้เรียนว่าขึ้นอยู่กับทัศนคติของผู้อำนวยความสะดวกรวม 3 ประการที่เป็นคุณสมบัติสำคัญ คือ

1. การให้ความไว้วางใจ และความนับถือยกย่องแก่ผู้เรียน
2. การมีความจริงใจต่อผู้เรียน
3. การมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจ รวมทั้งการตั้งใจฟังผู้เรียนพูด

นอกจากทัศนคติ 3 ประการที่กล่าวมานี้แล้วยังมีแนวทางเพื่อการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้รวมทั้งสิ้นอีก 10 ประการ ดังนี้

1. ต้องเริ่มต้นในการสร้างบรรยากาศภายในกลุ่มเพื่อให้เกิดประสบการณ์ที่ดีในชั้นเรียน

2. ควรช่วยให้เกิดจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนของแต่ละบุคคลในชั้นเรียน รวมทั้งจุดมุ่งหมายของกลุ่มด้วย
3. ควรจะดำเนินการเรียนการสอนไปตามความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนเพราะว่ามีความหมายสำหรับ นักศึกษาอย่างมากและถือว่าเป็นพลังจูงใจที่จะก่อให้เกิดผลสำเร็จทางการเรียนอันสำคัญยิ่ง
4. จะต้องพยายามจัดการเกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ (Resource for Learning) ให้เป็นไปได้อย่างกว้างขวางและแลดูเป็นเรื่องง่ายๆ สำหรับผู้เรียนด้วย
5. ควรจะต้องมีความเข้าใจตนเองในฐานะเป็น "แหล่งความรู้ที่มีความคล่องตัวและยืดหยุ่นได้" ในการที่สมาชิกในกลุ่มอาจจะสามารถนำมาใช้ให้เกิดคุณประโยชน์ต่อการเรียนรู้
6. ในการแสดงออกต่อสมาชิกในกลุ่มผู้เรียนเขาจะต้องยอมรับทั้งทางด้านเนื้อหาวิชาการและด้านทัศนคติหรืออารมณ์ของผู้เรียนคือพยายามที่จะก่อให้เกิดความพอดิกันทั้งสองด้านสำหรับสมาชิกแต่ละคนและรวมทั้งกลุ่ม
7. เพื่อที่จะให้บรรยากาศในห้องเรียนดำเนินไปด้วยดี ผู้อำนวยการควมสะดวกสามารถช่วยให้เกิดขึ้นได้ ด้วยการเปลี่ยนฐานะตนเองเป็นเสมือนหนึ่งผู้เรียน เช่น มีฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่ม โดยการร่วมแสดงความคิดเห็นได้เช่นเดียวกับผู้เรียนแต่ละคน
8. ควรจะได้เริ่มต้นแสดงความรู้สึกรู้สึก ให้เกิดขึ้นในกลุ่มเมื่อมีความคิดเห็นแต่ไม่ใช่โดยการบังคับหรือวิธีการข่มขู่ซึ่งความคิดที่แสดงออกมานั้นสมาชิกอื่นๆ อาจจะยอมรับฟังหรือไม่รับฟังก็ได้
9. ตลอดเวลาของการมีประสบการณ์ร่วมกันในห้องเรียน ผู้อำนวยการควมสะดวกจะต้องมีความว่องไวอยู่ตลอดเวลาในการแสดงออกเพื่อการรับรู้อารมณ์ต่างๆ อย่างลึกซึ้ง
10. และจะต้องพยายามรับรู้และยอมรับว่าตัวเองก็ย่อมจะมีข้อจำกัดอยู่หลายประการด้วยกัน

ปัจจัยที่ควรคำนึงในการสอนผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ นั้น ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุจะเรียนรู้ได้ดี มีปัจจัยสำคัญ 12 ประการ ดังนี้

1. **มีความเข้าใจและเห็นด้วยกับจุดมุ่งหมายของวิชาที่เรียน** นั่นคือถ้าต้องการให้ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว เขาควรจะได้ทราบถึงจุดมุ่งหมายทั่วไปของวิชานั้น โดยที่เขาต้องมองเห็นภาพโดยส่วนรวมได้อย่างชัดเจน และทิศทางที่จะดำเนินไปในการเรียนรู้ ดังนั้น จึงมีความสำคัญในการอธิบายถึงรายละเอียดของวิชา เป้าหมายที่แจ่มชัดให้ผู้เรียนได้รับทราบในการพบบันครั้งแรก นอกจากนั้น ถ้าหากว่าผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้อยู่แล้ว เขาก็จะมีส่วนร่วมในการตั้งเป้าหมายเฉพาะของการเรียนวิชานั้น ๆ ผู้เรียนย่อมจะเกิดความมั่นใจว่าการสอนเป็นไปในทิศทาง

ที่เขาต้องการทราบ การอธิบายปัญหาทั้งหลายในตอนต้นวิชาจะช่วยให้แลเห็นเป้าหมาย เฉพาะเจาะจง และมีความหมายต่อผู้เรียนมากยิ่งขึ้นด้วย

2. มีความต้องการที่จะเรียนรู้ นักการศึกษาผู้ใหญ่และผู้สูงอายุมักจะคาดคะเนว่า ผู้เรียนส่วนมากมาเข้าเรียนด้วยความต้องการที่จะเรียน เนื่องจากว่าโดยทั่วๆ ไปแล้วเขามักจะเข้ามา ด้วยความสมัครใจ อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งครูที่สอนผู้ใหญ่และผู้สูงอายุก็อาจจะต้องเผชิญกับการให้ กำลังใจ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความต้องการเรียนด้วย ความต้องการนี้ต้องเกิดจากความรูสึกว่า ตัวเอง มีความสามารถที่จะบรรลุความสำเร็จได้ โดยการได้รับความเห็นใจและเข้าใจจากครูผู้สอน

3. บรรยากาศในการเรียนการสอนและสถานการณ์ของการเรียนรู้ควรเป็นกันเอง เนื่องจากการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม เป็นแหล่งของการเรียนรู้ที่มีความสำคัญยิ่ง ผู้สอนควรมี ความรับผิดชอบในการสร้างบรรยากาศ และอำนวยความสะดวกสำหรับอภิปรายในกลุ่ม ทัศนคติ การ ยอมรับ และความเคารพยกย่อง จะเป็นบุคลิกภาพที่สำคัญของครูผู้สอนในการสร้างบรรยากาศความ เป็นกันเอง นอกจากนั้นแล้ว ครูผู้สอนสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคุ้นเคยกันได้ โดยการให้ผู้เรียน แนะนำตัวกันเอง และให้อธิบายรายละเอียดย่อๆ เกี่ยวกับประสบการณ์และความสนใจ ถ้าหากผู้สอน แสดงบทบาทของตัวเองในฐานะผู้เรียนมากกว่าความเป็นผู้สอนแล้ว เขาย่อมจะได้รับความสำเร็จจาก ยิ่งขึ้น

4. สภาพการณ์ทางกายภาพทั่วๆ ไป ควรเป็นที่พึงพอใจสำหรับผู้เรียนได้แก่การจัดโต๊ะ เก้าอี้ และเครื่องมือเครื่องใช้ ควรจะได้รับการพิจารณาเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความสุขสบายตามที่ ผู้เรียน ต้องการมีความสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม ตัวอย่างเช่น ถ้าต้องการให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกันโดยเสรีแล้ว ผู้เรียนควรหันหน้าเขาหากันเพื่อจะได้อภิปรายอย่างเต็มที่

5. ผู้เรียนควรจะได้มีส่วนร่วมในการเรียน และความรับผิดชอบต่อกระบวนการเรียนรู้ เพราะว่าวิธีการที่ดีที่สุดในการเรียนรู้คือการกระทำ ถ้าหากผู้เรียนได้กระทำบางอย่างหรือพูดแสดง ความคิดเห็นบางอย่าง ก็ย่อมจะดีกว่าการที่เพียงแต่นั่งเฝ้ามองดูคนอื่นๆ หรือนั่งฟังคนอื่นๆ พูดเฉยๆ เท่านั้น โดยทั่วไปนั้นผู้เรียนที่กระตือรือร้นและมีชีวิตชีวาจะเรียนรู้ได้มากกว่าผู้เรียนจะเรียนได้มากขึ้น ถ้าหากเขารู้สึกว่าตัวเขาต้องมีความรับผิดชอบต่อกระบวนการภายในกลุ่มด้วยเหตุนี้ ผู้สอนที่ฉลาด ควรจะใช้วิธีการหลายๆ ด้านเกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่ม กลุ่มที่สามารถจัดดำเนินการได้ด้วยตัวเอง จะได้รับ ประสบการณ์ในการเรียนรู้มากกว่ากลุ่มที่ต้องอาศัยครูผู้สอน

6. การเรียนรู้ควรจะสัมพันธ์เกี่ยวข้อง และใช้ประสบการณ์ของผู้เรียนให้เป็นประโยชน์ ในการเสนอแนวความคิดและความรู้นั้น ถ้าหากมีความหมายต่อผู้เรียนแล้ว ผู้สอนควรจะได้ปรับให้ เข้ากับประสบการณ์ของผู้เรียนทั้งหลายด้วย ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุโดยทั่วๆ ไปนั้น เรียนโดยอาศัย ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ใหม่กับประสบการณ์เดิม หรือด้วยการโยงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่ง ที่ยังไม่รู้ไปหาสิ่งที่รู้แล้ว นอกจากนั้น ประสบการณ์ของผู้เรียนที่เสนอต่อชั้นเรียน นับว่าเป็นแหล่งของ

ความรู้ที่มีคุณค่ามาก สมาชิกของชั้นเรียนผู้ใหญ่และผู้สูงอายุนั้นมักจะมีประสบการณ์ที่มีคุณค่า แตกต่างกันไป ที่จะทำให้ทุกๆ คนได้รับประโยชน์ร่วมกันด้วย

7. ครูผู้สอนควรจะรู้เนื้อหาวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดี ถ้าหากครูจะช่วยแนะนำแนวการเรียนการสอนให้ได้ผลดี เขาจะต้องมีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างเชี่ยวชาญ ต้องรู้ถึงเอกสารและตำราทางวิชาการในสาขานั้นอย่างดี เพื่อจะได้ช่วยแนะนำแหล่งความรู้ให้แก่ผู้เรียนที่จะได้ค้นคว้าต่อไป รวมทั้งจะได้จัดการเรียนการสอนให้ดำเนินไปอย่างเหมาะสมด้วย

8. ผู้สอนควรมีความกระตือรือร้นเกี่ยวกับวิชาที่สอน และการสอนวิชานั้นๆ ด้วย โดยที่ความกระตือรือร้นนั้นสามารถถ่ายทอดไปยังผู้เรียนได้อีกด้วย ครูที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่า ตัวเองมีความกระตือรือร้นและพึงพอใจในการสอน จะมีผลทำให้นักเรียนเป็นผู้กระตือรือร้นและเอาใจใส่ในการเรียนด้วย ความกระตือรือร้นเป็นแรงจูงใจสำคัญในการจัดการเรียนรู้

9. ผู้เรียนควรได้เรียนรู้ไปตามระดับความสามารถของตน เนื่องจากในชั้นเรียนของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุนั้น มีความแตกต่างในด้านของประสบการณ์ศึกษาความถนัดทางการเรียน ความสนใจและความสามารถอย่างมากมาย ดังนั้นการจัดการเรียนการสอน จึงควรจะได้คิดถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในแง่ต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว สำหรับผู้เรียนที่เรียนได้เร็วก็อาจจะกระตุ้นให้เรียนด้วยความก้าวหน้า เช่น ให้เรียนโดยโครงการเฉพาะตัว ส่วนผู้ที่เรียนช้าก็ควรได้รับความมั่นใจว่า การเรียนของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุไม่ใช่การเรียนเพื่อแข่งขันกันกับคนอื่น ๆ แต่ว่าเป็นการพัฒนาเพื่อความก้าวหน้า

10. วิธีการสอนที่ใช้กับผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่และผู้สูงอายุควรแตกต่างและแปรผันกัน ไป ในแต่ละโอกาสหรือสถานการณ์ของการสอน ครูสามารถเลือกใช้วิธีการสอนได้หลายรูปแบบตามความเหมาะสม ตัวอย่างเช่น การสอนถึงปัญหาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย หรือบ้านพักในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ครูผู้สอนอาจจะใช้วิธีการบรรยายเกี่ยวกับเรื่องราวเหล่านั้น ประกอบกับการฉายภาพยนตร์ การอภิปรายปัญหาต่างๆ จากสมาชิกภายในกลุ่ม รวมทั้งการจัดทัศนศึกษาประกอบ ครูที่ดีและมีความชำนาญการสอนจะสามารถเลือกใช้วิธีการต่างๆ ให้เป็นไปตามสถานการณ์และความต้องการของผู้เรียน เพราะว่าการทำเช่นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมตลอดเวลา และเป็นไปตามความแตกต่างของบุคคลด้วย

11. ครูผู้สอนควรมีความรู้สึกทางด้านการเจริญงอกงาม นับว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อทัศนคติของครู ที่เขาควรยอมรับว่าประสบการณ์ในด้านการสอนนั้นช่วยทำให้เขามีโอกาสในการพัฒนาตัวเอง ถ้าหากครูคิดว่าตัวเองเป็นเสมือนผู้เรียนคนหนึ่งด้วยแล้ว ปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อผู้เรียนจะเป็นการกระตุ้นได้มากกว่า การที่เขามีความคิดว่าตัวเองมีความรู้ดีที่สุด นอกจากนั้นแล้วทัศนคติของครูยังเป็นพลังที่เข้มแข็งในการชี้ถึงบรรยากาศของกลุ่ม และทัศนคติของผู้เรียนด้วย

12. **ครูผู้สอนควรมีแผนงานที่ยืดหยุ่นได้** เกี่ยวกับการสอนซึ่งจะช่วยให้ทั้งครูและ ผู้เรียนได้มีแนวความคิดที่เด่นชัดว่าเขากำลังทำอะไรอยู่ และจะทำอะไรต่อไป ถ้าหากสามารถ เปลี่ยนแปลงการสอนได้ โดยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ตกลงร่วมกัน ซึ่งไม่ควรกำหนดจะไม่ ตายตัว และแผนการสอนนั้นๆ อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

รูปแบบการเรียนรู้ นักจิตวิทยาที่ศึกษารูปแบบการเรียนรู้หรือลีลาการเรียนรู้ของมนุษย์ (Learning style) ได้พบว่า มนุษย์สามารถรับข้อมูลโดยผ่านเส้นทางการรับรู้ 3 ทาง คือ การรับรู้ ทางสายตาโดยการมองเห็น (Visual perception) การรับรู้ทางโสตประสาทโดยการได้ยิน (Auditory perception) และ การรับรู้ทางร่างกายโดยการเคลื่อนไหวและการรู้สึก (Kinesthetic perception) (มณฑรา ธรรมบุศย์, 2552) ซึ่งสามารถนำมาจัดเป็นลีลาการเรียนรู้ได้ 3 ประเภทใหญ่ ๆ ผู้เรียนแต่ละประเภทจะมีความแตกต่างกัน ดังนั้นในการจัดการศึกษาหรือการเรียนรู้สำหรับผู้ สูงอายุต้องคำนึงถึงรูปแบบการเรียนรู้ดังนี้

1) **ผู้ที่เรียนรู้ทางสายตา (Visual Learner)** เป็นพวกที่เรียนรู้ได้ดีถ้าเรียนจากรูปภาพ แผนภูมิ แผนผังหรือจากเนื้อหาที่เขียนเป็นเรื่องราว เวลาจะนึกถึงเหตุการณ์ใด ก็จะมีภาพ เหมือนกับเวลาที่ดูภาพยนตร์คือมองเห็นเป็นภาพที่สามารถเคลื่อนไหวบนจอฉายหนังได้ เนื่องจาก ระบบเก็บความจำได้จัดเก็บสิ่งที่เรียนรู้ไว้เป็นภาพ ผู้เรียนจะเรียนได้ดีถ้าบรรยายเป็นเรื่องราว เวลา อ่านเนื้อหาในตำราเรียนที่ผู้เขียนบรรยายในลักษณะของความรู้ ก็จะนำเรื่องที่อ่านมาผูกโยงเป็น เรื่องราวเพื่อทำให้ตนสามารถจดจำเนื้อหาได้ง่ายขึ้น ถ้าได้เรียนเนื้อหาที่นำมาเล่าเป็นเรื่อง ๆ จะ นิ่งเงียบ สนใจเรียน และสามารถเขียนผูกโยงเป็นเรื่องราวได้ดี พบประมาณ 60-65 % ของ ประชากรทั้งหมด

2) **ผู้ที่เรียนรู้ทางโสตประสาท (Auditory Learner)** เป็นพวกที่เรียนรู้ได้ดีที่สุดถ้าได้ ฟังหรือได้พูด จะไม่สนใจรูปภาพ ไม่สร้างภาพ และไม่ผูกเรื่องราวในสมองเป็นภาพเหมือนพวกที่ เรียนรู้ทางสายตา แต่ชอบฟังเรื่องราวซ้ำ ๆ และชอบเล่าเรื่องให้คนอื่นฟัง คุณลักษณะพิเศษของ คนกลุ่มนี้ ได้แก่ การมีทักษะในการได้ยิน/ได้ฟังที่เหนือกว่าคนอื่น ดังนั้นจึงสามารถเล่าเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างละเอียด และรู้จักเลือกใช้คำพูด จะจดจำความรู้ได้ดีถ้าผู้สอนพูดให้ฟัง หากถามให้ตอบ ก็จะสามารถตอบได้ทันที แต่ถ้ามอบหมายให้ไปอ่านตำราล่องหน้าจะจำไม่ได้จนกว่าจะได้ยินผู้สอน อธิบายให้ฟัง ผู้สอนสามารถช่วยเหลือผู้เรียนกลุ่มนี้ได้โดยใช้วิธีสอนแบบอภิปราย แต่ผู้เรียนทาง

โสตประสาทก็อาจถูกรบกวนจากเสียงอื่น ๆ จนทำให้เกิดความวอกแวก เสียสมาธิในการฟังได้ง่าย จะพบประมาณ 30-35 % ของประชากรทั้งหมด

3) **ผู้ที่เรียนรู้ทางร่างกายและความรู้สึก (Kinesthetic learner)** เป็นพวกที่เรียน โดยผ่านการรับรู้ทางความรู้สึก การเคลื่อนไหว และร่างกาย จึงสามารถจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ดีหากได้มีการสัมผัสและเกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งที่เรียน เวลานั่งในห้องเรียนจะนั่งแบบขี้ไม่สุข นั่งไม่ติดที่ ไม่สนใจบทเรียน และไม่สามารถทำให้จดจ่ออยู่กับบทเรียนเป็นเวลานาน ๆ ได้ จึงเป็นกลุ่มที่มีปัญหา หากหากผู้สอนให้ออกไปยืนเล่าเรื่องต่าง ๆ หน้าชั้นเรียน หรือให้รายงานความรู้ที่ต้องนำมาจัดเรียงใหม่อย่างเป็นระบบระเบียบ เพราะไม่สามารถจะทำได้ ถ้าผู้สอนที่ยังนิยมใช้วิธีสอนแบบเก่า ๆ อย่างเช่นใช้วิธีบรรยายตลอดชั่วโมง จะยิ่งทำให้ผู้เรียนเหล่านี้มีปัญหามากขึ้น ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า ความรู้สึกของผู้เรียนเหล่านี้ได้ถูกนำไปผูกโยงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะสิ่งที่เป็นปัจจุบันเท่านั้น ไม่ได้ผูกโยงกับอดีตหรือเหตุการณ์ที่ยังมาไม่ถึงในอนาคต ผู้สอนจึงควรช่วยเหลือพวก Kinesthetic learner ให้เรียนรู้ได้มากขึ้น โดยการให้แสดงออกหรือให้ปฏิบัติจริง เช่น ให้เล่นละคร แสดงบทบาทสมมติ สาธิต ทำการทดลอง หรือให้พูดประกอบการแสดงท่าทาง เป็นต้น พวก Kinesthetic learner จะพบในประชากรประมาณ 5-10 %

การแบ่งลีลาการเรียนรู้ออกเป็น 3 ประเภทดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นการแบ่ง โดยพิจารณาจากช่องทางในการรับรู้ข้อมูล ซึ่งมีอยู่ 3 ช่องทาง ได้แก่ ทางตา ทางหู และทางร่างกาย แต่หากนำสภาวะของบุคคลในขณะที่รับรู้ข้อมูลซึ่งมีอยู่ 3 สภาวะคือ สภาวะของจิตสำนึก (Conscious) จิตใต้สำนึก (Subconscious) และจิตไร้สำนึก (Unconscious) เข้าไปร่วมพิจารณา ด้วย แล้วนำองค์ประกอบทั้ง 2 ด้านคือ องค์ประกอบด้านช่องทางการรับรู้ข้อมูล (Perceptual pathways) กับองค์ประกอบด้านสภาวะของบุคคลขณะรับรู้ข้อมูล (States of consciousness)

อุปสรรคขัดขวางการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ (Barriers to Older Adults' Learning) อุปสรรคขัดขวางการเรียนรู้ของผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสาเหตุโดยตรงจากสภาพความเสื่อมของร่างกายและมีลักษณะเฉพาะ เช่น การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง พบว่าผู้สูงอายุมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 54.5) มีปัญหาสุขภาพอย่างน้อย 1 อย่าง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามปกติตามช่วงวัยของการสูงอายุ ความแตกต่างด้านภาวะสุขภาพในแต่ละบุคคล และปัจจัยอื่นๆเช่นวัฒนธรรม ปัญหาและอุปสรรคที่เฉพาะเจาะจงที่ขัดขวางและเป็นอุปสรรคที่สำคัญได้แก่ (Mauk, 2010)

1. **ความคิดความจำ (cognitive)** เช่น โรคอัลไซเมอร์ (Alzheimer's) สมองเสี้อม (dementia) สูญเสียความจำภายหลังมีภาวะโรคหลอดเลือดสมอง (post stroke)
2. **ทัศนคติ อารมณ์ (affective)** เช่น ภาวะซึมเศร้า อารมณ์แปรปรวน ผิดปกติ
3. **ความรู้สึก (sensory)** เช่น การสูญเสียการได้ยิน ความสามารถในการมองเห็นลดลง สายตาเลือนราง โรคต้อหิน ต้อกระจกที่ตา การทรงตัวผิดปกติ มีปัญหาเวียนศีรษะ บ้านหมุน
4. **ทักษะความสามารถและการเคลื่อนไหว (psychomotor)** เช่น โรคพาคินสัน (parkinson's) โรคหลอดเลือดสมอง ข้อเสื่อม โรคปอด

การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21

การศึกษาตลอดชีวิต (lifelong Education) เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมและผสมผสานการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดการศึกษาแก่บุคคลทุกช่วงอายุตั้งแต่เกิดจนตาย สัมพันธ์กับวิถีและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของบุคคล ทั้งด้านศาสนา เศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม และการเมืองการปกครอง โดยการจัดการศึกษาดังกล่าวมีเป้าหมายมุ่งพัฒนาบุคคลอย่างเต็มศักยภาพให้มีประสบการณ์ ความรู้ ทักษะ อย่างเพียงพอต่อการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต การปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงเหมาะสมในทุกช่วงชีวิต (สุมาลี สังข์ศรี, 2544) มนุษย์ต้องเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา การศึกษาจึงมีความจำเป็นต่อมนุษย์ในทุกช่วงวัย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 21ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทุกๆด้าน การประยุกต์การศึกษาตลอดชีวิตไปเป็นแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงปัจจัยที่มีอิทธิพล ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม อาชีพการงาน ความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาการและเทคโนโลยี การเมืองการปกครอง การดำเนินชีวิต และโครงสร้างประชากร (สุมาลี สังข์ศรี, 2544) ใน

การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายในศตวรรษที่ 21 สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะควรส่งเสริมและเน้นแก่นสาระและประยุกต์ใช้ศาสตร์และความรู้อื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยแก่นสาระที่สำคัญ (Core subjects and 21st century themes) ได้แก่ ภาษาอังกฤษ (English) การอ่านและศาสตร์

ทางภาษา (reading or language arts) ภาษาศาสตร (world languages) ศิลปะ (arts) คณิตศาสตร์ และการคำนวณ (mathematics) เศรษฐศาสตร์ (economics) วิทยาศาสตร์ (science) ธรณีวิทยา (geography) ประวัติศาสตร์ (history) การเมืองการปกครองและพลเมือง (government and civics) โดยควรมีเนื้อหาในประเด็นที่สำคัญประกอบด้วย ความตระหนักในปัญหาโลก (Global awareness) ความรู้ด้านเศรษฐกิจ การเงิน ธุรกิจ และผู้ประกอบการ (Financial economics business and entrepreneurial literacy) ความรู้ความเป็นพลเมือง (Civic literacy) ความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health literacy) ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental literacy) ทั้งนี้ต้องประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่จัดการเรียนรู้

หลักการของการศึกษาตลอดชีวิต หลักการและแนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิต ได้แก่

1. การศึกษาตลอดชีวิตเป็นภาพรวมของการศึกษาทั้งหมด
2. การศึกษามีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกช่วงวัยตั้งแต่เกิดจนตาย
3. บุคคลมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต
4. การศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่ที่โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเท่านั้นแต่สามารถดำเนินการได้ทุกที่ทั้งที่บ้าน สถานที่ทำงาน สถานที่สาธารณะ ศาสนสถาน ชุมชน การจัดการศึกษาต้องกลมกลืน สอดคล้องไปกับการดำเนินชีวิต
5. การศึกษาตลอดชีวิตเน้นความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษา
6. การศึกษาตลอดชีวิตมีความยืดหยุ่นหลากหลายรูปแบบ และวิธีการ
7. การสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญเป็นสิ่งจำเป็นและต้องให้อิสระแก่บุคคลในการเลือกสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการศึกษาวิเคราะห์และทบทวนวรรณกรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543b) พบว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่

1. มีกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิต
2. มีองค์กรที่รับผิดชอบโดยตรง

3. มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ
4. การสร้างความรู้ความเข้าใจและทัศนคติแก่ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต
5. มีโครงสร้างพื้นฐานระบบเทคโนโลยีรองรับ
6. มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทุกรูปแบบในชุมชนและเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต
7. เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษา
8. ให้ความสำคัญแก่บ้านในฐานะที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตแห่งแรกของมนุษย์
9. ให้ความสำคัญแก่สถานประกอบการเพราะเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญที่จะให้โอกาสทางการศึกษาแก่แรงงาน
10. กำหนดและสนับสนุนมาตรการที่หลากหลายที่จะรณรงค์ให้ประชาชนและผู้ด้อยโอกาสได้เข้าถึงการศึกษามากขึ้น
11. มีการจัดสรรงบประมาณและเงินทุนสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้สูงอายุมีความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต ความรู้ ทักษะในการดูแลสุขภาพและภาวะการเจ็บป่วย

หน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการดูแล การจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุไทย

การดำเนินงานเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุและการจัดสวัสดิการต่างๆแก่ผู้สูงอายุมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมที่สำคัญที่ควรรู้เพื่อเป็นแหล่งประโยชน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุ ดังนี้

หน่วยงานองค์กรรัฐอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กรมกิจการผู้สูงอายุ

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.)

สภาสตรี

กระทรวงแรงงาน

กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

กรมการจัดหางาน

กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

กระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน.จังหวัด

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนตำบล

ศูนย์เรียนรู้ชุมชน (ศรช.)

กระทรวงมหาดไทย

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

ที่ว่าการอำเภอ/สำนักงานเขต

วัด

กระทรวงสาธารณสุข

สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์

สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย

กรมสุขภาพจิต

สำนักงานสาธารณสุข

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ

โรงพยาบาลชุมชน

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล

สภาการศึกษา

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)

มูลนิธิ/หน่วยงานเอกชน หน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลผู้สูงอายุ

ดังนั้น จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การส่งเสริมการเรียนรู้เรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัยแก่ผู้สูงอายุนั้น นอกจากจะต้องคำนึงถึงมิติด้านแนวคิดทฤษฎี ความสูงอายุแล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับปรัชญาแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้และศาสตร์การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งผู้สูงอายุเป็นผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย อาจจะยึดชุมชนเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ และใช้ทุนทางสังคมที่มีเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ ทำให้ชุมชนและสังคมมีการพัฒนาเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งพา

ตนเองได้ ทำให้ผู้สูงอายุมีทักษะพื้นฐานทางอาชีพและการดำรงชีวิต สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขในการศึกษาตลอดชีวิตนั้นต้องมีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ที่มีลักษณะการเรียนรู้ที่แตกต่างจากเด็ก มีความต้องการการเรียนรู้ที่เฉพาะ มีเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องให้ความสนใจ ทั้งจิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยา ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ และทฤษฎีการเรียนรู้ ที่จะทำให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จเช่น ลักษณะผู้เรียน แรงจูงใจ (Motives) มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ส่งผลดีต่อผู้เรียน และส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน โดยเฉพาะแรงจูงใจภายใน ดังนั้นในกระบวนการเรียนรู้ต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน การจัดบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เป็นมิตร ผ่อนคลาย ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน ปราศจากแรงกดดันและความกดดัน การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับวัยและระดับของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อที่จะเป็นสิ่งที่สนับสนุนหรือเสริมแรงทางบวกทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกที่อยากเรียนและเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ใช้สื่อและวิธีการสอนที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงธรรมชาติของผู้สูงอายุ ลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพ สภาพการณ์ต่างๆและความเหมาะสมของผู้สูงอายุ เช่น ตำแหน่งหน้าที่การงาน ประสบการณ์ เป็นหลักในการพิจารณา การสอนที่จะให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี ผู้สอนจำเป็นต้องรู้จักมีความเข้าใจในประเด็นต่างๆและนำมาประยุกต์ใช้ รวมทั้งต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเครือข่าย หรือหน่วยงานที่เป็นทุนทางสังคมที่จะช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนและการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุ ดังกล่าวข้างต้น

วิธีการและกลยุทธ์การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน

การเข้าใจในความเป็นผู้สูงอายุและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นประเด็นที่สำคัญต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเอง เป็นผู้สูงอายุและมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีผู้ดูแล (care giver) ที่มีความรู้ความสามารถ เป็นบุคคลที่ผู้สูงอายุไว้วางใจ เชื่อถือ และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สูงอายุ การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุและการคงไว้ซึ่งความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การลดการเป็นผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง อีกทั้งการพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุและผู้ดูแลมีความจำเป็นและสำคัญ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพและความผาสุก กลยุทธ์ในการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่รวมกลุ่มกัน เช่น ชมรมผู้สูงอายุ บ้านพักผู้สูงอายุ/คนชรา สถานที่รับดูแลผู้สูงอายุ ที่สำคัญเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ มีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้ (Mauk, 2010)

1. การเตรียมการ

- 1) เยี่ยมชม/ศึกษาสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆที่จะใช้ในการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ

- 2) พุดคุย สอบถามสิ่งที่ผู้บริหารหรือผู้นำกลุ่มผู้สูงอายุ หรือผู้มีอำนาจผู้เกี่ยวข้องในสิ่งที่ต้องการให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้
- 3) พุดคุย สอบถามความต้องการ ความคิดเห็นจากผู้สูงอายุในสิ่งที่ผู้สูงอายุต้องการเรียนรู้และต้องการความช่วยเหลือ
- 4) จัดตารางวัน เวลา ในการจัดการเรียนรู้ในประเด็นที่ได้มาให้หลากหลาย และเพียงพอ และให้มีการประกาศแจ้งเตือน เชิญชวนเป็นระยะ
- 5) ตรวจสอบให้มั่นใจว่าวันเวลาที่วางแผนไม่รบกวนกิจกรรมตามปกติของผู้สูงอายุ โดยวางแผนให้สอดคล้องไปกับกิจกรรมตามปกติของชมรม/บ้านพักผู้สูงอายุ/คนชรา สถานที่รับดูแลผู้สูงอายุ
- 6) ชี้แจง เชิญชวนผู้สูงอายุ และค้นหาโอกาส ช่องทางที่จะกระตุ้นประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม
- 7) เตรียมสื่อการสอนอุปกรณ์นำเสนอที่ดี วางแผนให้คู่มือ เอกสารประกอบการเรียนรู้ อุปกรณ์ช่วยเรียนรู้ ที่เหมาะสมและสะดวกต่อการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ
- 8) ออกแบบโปรแกรมชุดการเรียนรู้โดยประยุกต์กลยุทธ์การสอนและการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (ตามกลยุทธ์ในการดำเนินการสอน ข้อ 2)
- 9) มีความยืดหยุ่น ให้เวลาผู้สูงได้เรียนรู้เต็มที่ เพียงพอ อาจมีการปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมเวลาถ้าผู้เรียนต้องการ
- 10) ให้โอกาสผู้สูงอายุได้ถามคำถาม ตอบคำถาม และให้โอกาสในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เรื่องราว ให้เวลาและสอบถามรายบุคคลภายหลังสิ้นสุดการสอน

2. กลยุทธ์ในการดำเนินการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ

1) ประยุกต์ใช้หลักการและทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

- 1) ประเมินความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 2) เข้าไปมีส่วนร่วม (involve audience) โดยการเริ่มใช้คำถามหรือโยกสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
- 3) เชื่อมโยง ชี้ให้เห็นภาพความเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
- 4) ให้เหตุผลในการเรียนรู้ ชี้ให้ผู้สูงอายุเห็นความจำเป็น ความสำคัญของเรื่องที่ต้องการให้เรียนรู้ โดยใช้ข้อมูลสถิติ การวิจัย เป็นต้น

2) ใช้รูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นและดึงดูดความสนใจ เช่น

- 1) Power point
- 2) VDO/ CD
- 3) Handouts
- 4) Brochures
- 5) Posters
- 6) Demonstration/ equipment
- 7) Quizzes

3) ตระหนักและจดจำลักษณะและความต้องการเฉพาะของผู้สูงอายุตามความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ

- 1) หลีกเลี่ยงการยืนบริเวณหน้าต่าง หรือประตู เพราะแสงอาจเป็นอุปสรรค
- 2) พูดช้า เสียงดัง ฟังชัด อาจใช้เครื่องขยายเสียง ลดสิ่งรบกวนต่างๆ
- 3) อยู่ด้านหน้าของผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถอ่านริมฝีปาก ผู้บรรยายได้ในกรณีที่อาจฟังได้ไม่ชัดเจน
- 4) การเรียนรู้แต่ละครั้งควรใช้เวลาประมาณ 20-40 นาที
- 5) เลือกใช้ห้องหรือสถานที่ที่จุได้เพียงพอ เอื้อต่อผู้สูงอายุที่นั่งรถเข็น หรือมีอุปกรณ์ช่วยเหลือต่างๆ
- 6) เอกสารประกอบต้องตัวใหญ่ สีดำ บนพื้นสีขาว เพื่อให้ง่ายต่อการอ่านและการมองเห็น
- 7) สไลด์ประกอบการบรรยายตัวโต ตัวหนังสือไม่มากเกินไป จำนวนสไลด์ไม่มากเกินไปจนความจำเป็น สีพื้นเหมาะสม ง่ายต่อการมองเห็น
- 8) ควบคุมบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้
- 9) เลือกห้องหรือสถานที่และจัดบรรยากาศ สถานที่ที่เหมาะสมเพียงพอ
- 10) มีผู้ช่วยคอยช่วยเหลือจัดหาที่นั่งกรณีมีผู้สูงอายุมาสาย หรือผู้สูงอายุบางรายต้องออกจากกลุ่มด้วยเหตุผลความจำเป็น เพื่อป้องกันการรบกวนผู้สูงอายุรายอื่นๆที่กำลังเรียนรู้
- 11) รักษาอุณหภูมิในห้องเรียนให้พอเหมาะ ไม่หนาวหรือร้อนเกินไป

4) นำเสนอและถ่ายทอดความรู้แบบกัลยาณมิตร

- 1) เลือกเรื่องที่อยู่ในความสนใจของผู้สูงอายุ เช่น พินัยกรรมชีวิต เจตนาการตาย วิตามินและแร่ธาตุ สารอาหาร อาหารเสริม การป้องกันโรคหลอดเลือดสมอง การจัดดอกไม้ การออกกำลังกาย เป็นต้น
- 2) สร้างหัวข้อ ชื่อเรื่องที่จะนำเสนอให้ดึงดูดความสนใจ กระตุ้นและเร้าอารมณ์ให้ผู้สูงอายุอยากเรียนรู้
- 3) ใช้ภาษาชาวบ้าน เข้าใจง่าย อธิบายประเด็นที่อาจสับสน ไม่ใช่ศัพท์วิชาการหรือศัพท์เฉพาะ
- 4) อาจเชิญวิทยากรที่โด่งดัง เป็นที่ชื่นชอบและเป็นที่ยอมรับเพื่อดึงดูดผู้สูงอายุ
- 5) อาจมีการให้รางวัล ของขวัญ หรือให้นำกลับไปปฏิบัติที่บ้านในบางประเด็นที่ส่งเสริมการเรียนรู้
- 6) ตรวจสอบให้มั่นใจว่าเอกสาร สื่อประกอบการเรียนรู้เหมาะสมกับความสามารถ (literacy level) พื้นฐานด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของผู้สูงอายุ

การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนกรณีต่างประเทศ

ในปัจจุบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีจุดมุ่งหมายสำหรับทุกคน ทุกวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุ การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแนวทางของการมีส่วนร่วมและสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก ช่วยส่งเสริมระบบเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพ พัฒนาศักยภาพของคน แต่ละประเทศจำเป็นต้องหายุทธศาสตร์สำหรับการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับประเทศของตนที่ต้องแข่งขันในสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based Society) หรือสังคมที่พึ่งความก้าวหน้าของดิจิทัลเทคโนโลยี (Digital Technology) เพราะต้องก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคไร้พรมแดน การศึกษาตลอดชีวิตจึงมีบทบาทสำคัญ ในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา (Underdeveloped Countries) พบว่าการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อกลุ่มเป้าหมายเฉพาะนั้นเป็นไปเพื่อการรู้หนังสือเพื่อรณรงค์การรู้หนังสือแก่ประชาชนเพื่อส่งเสริมให้เยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม ศิลปพื้นบ้าน ส่วนในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา (Developing Countries) มีเป้าหมายที่จะอบรมประชาชนให้เป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย บางประเทศมีจัดตั้งหน่วยงานการศึกษาผู้ใหญ่ (Office of Adult Education) หลักสูตรการสอนและ

การส่งเสริมการเรียนรู้แบบเบ็ดเสร็จ ส่วนกลุ่มประเทศเศรษฐกิจใหม่ (New Economic Countries) หลักสูตรการศึกษาเพื่อการรู้หนังสือ จัดเพื่อประกันคุณภาพการรู้หนังสือของผู้เรียน ผู้ด้อยโอกาส เยาวชน ผู้ใหญ่วัยทำงาน ผู้สูงอายุ รูปแบบกิจกรรมการศึกษาดูชีวิต มีหลักๆ ดังนี้

(1) การศึกษาดูชีวิตที่เน้นมหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลาง (Lifelong Education Centered University) จัดให้ประชาชนที่ต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ในระดับมหาวิทยาลัย

(2) เมืองแห่งการเรียนรู้ (Lifelong Learning City) เป็นโครงการระดับภูมิภาคที่มุ่งประกันสิทธิของประชาชนในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสามารถบูรณาการด้านสังคมและการพัฒนา เศรษฐกิจ

(3) ระบบธนาคารหน่วยกิตการศึกษา (Academic Credit Bank System) ยอมรับประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคลในโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยอนุญาตให้ประชาชนที่มีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างเข้ารับการศึกษา ในระดับที่สูงกว่า จนถึงระดับปริญญาตรี

(4) การรู้หนังสือผู้ใหญ่ (Adult Literacy) จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่ผู้ไม่รู้หนังสือ ให้เงินสนับสนุนหน่วยงานที่จัดโครงการส่งเสริมการรู้หนังสือ และวิจัยงานส่งเสริมการรู้หนังสือ

(5) การฝึกอบรมผู้ใหญ่ (Adult Training) จัดโครงการฝึกอบรมแก่นักการศึกษา หรือบุคลากรที่รับผิดชอบงานการศึกษาดูชีวิต ให้การสนับสนุนนักการศึกษาและบุคลากรการศึกษาดูชีวิตที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาดูชีวิต (ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ, 2555)

สำหรับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนถือเป็นหน่วยดำเนินการศึกษาดูชีวิตในท้องถิ่น ซึ่งนับรวมห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์สวัสดิการสังคมท้องถิ่น ศูนย์การศึกษาสตรีท้องถิ่น ฯลฯ ทั้งนี้ รัฐได้นำระบบบัญชีการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Account System) มาจัดการบันทึกการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล และชดเชยสำหรับค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้ที่พึงมีสิทธิ์ได้ บางประเทศสร้างอาคารศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยสนับสนุนงบประมาณ กำหนดบทบาทชัดเจนในพระราชบัญญัติพื้นฐานว่าด้วยการศึกษาและการศึกษาเพื่อสังคม (Education and Social Education) กำหนดมาตรฐานการดำเนินงาน คุณสมบัติและคุณวุฒิของบุคลากร การจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตลอดชีวิตเพื่อช่วยให้กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ สถานภาพที่ดีขึ้น ช่วยให้มีสุขอนามัยที่ดี และเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว มีศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตแก่เด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุโดยร่วมมือกับเครือข่ายการเรียนรู้ เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ โรงเรียน ศูนย์สุขภาพประชาชน สมาคม องค์กรพัฒนา

เอกชน ชุมชน ซึ่งหน่วยงานบางส่วน เช่นห้องสมุด และพิพิธภัณฑ์ ต่างก็มีพระราชบัญญัติของตนเองที่กำหนดบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทำให้สถานศึกษาในชุมชนจัดกิจกรรมหลังเรียนร่วมกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ (ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ, 2555)

กลยุทธ์และแผนการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการเป็นผู้สูงอายุที่แข็งแรง มีสุขภาพภาวะที่ดี (healthy ageing) ด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิตในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปซึ่งเป็นกลุ่มประเทศแรกที่นำกรอบแนวคิดดังกล่าวมาใช้ ระหว่างปี คศ. 2012–2020 พบว่าสอดคล้องกับนโยบายสุขภาพะสุขภาพดีถ้วนหน้าปี 2020 โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถบรรลุผลและวัดผลได้อย่างมีความสัมพันธ์กันในระยะเวลาที่กำหนด ภายใต้บริบทที่เกี่ยวข้องและนำกลยุทธ์ดังกล่าวมาพัฒนาต่อยอดสร้างแนวทาง เครื่องมือให้ผู้สูงอายุมีสภาพภาวะที่ดีตลอดช่วงชีวิต (healthy ageing over the life-course) การสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพผู้สูงอายุ (supportive environments) พัฒนาระบบการดูแลระยะยาวที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ (health and long-term care systems fit for ageing populations) พัฒนางานวิจัยและหลักฐานเชิงประจักษ์ที่มีความน่าเชื่อถือและมีผลกระทบระดับสูง (strengthening the evidence base and research) โดยประเด็นสำคัญที่ควรมุ่งเน้นเป็นลำดับต้นได้แก่ การส่งเสริมกิจกรรมทางกาย (promoting physical activity) การป้องกันการพลัดตกหกล้ม (falls prevention) การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคและให้ภูมิคุ้มกัน (vaccination and prevention) การพัฒนาจิตอาสา อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในการดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน (informal care-giving focus on home care) พัฒนากำลังคนด้านสุขภาพและสังคมที่มีความสามารถในการช่วยเหลือ ดูแล ส่งเสริมผู้สูงอายุ ป้องกันการแยกตัวออกจากสังคม และการกระทำที่ไม่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ส่งเสริมคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุทุกระดับรวมทั้งผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมและการดูแลระยะท้าย (palliative care) (World Health Organization, 2012) นอกจากนี้หลายประเทศยังมีรูปแบบส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มหาวิทยาลัยวัยที่สาม เนิร์สซิงโฮม เป็นต้นซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายทั้งโครงสร้าง กระบวนการ และผลลัพธ์ ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน คล้ายคลึงกับประเทศไทย

การส่งเสริมการเรียนรู้และระบบการดูแลผู้สูงอายุประเทศสวีเดน สถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศสวีเดนพบว่ามีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้นและเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ประชากรมีอายุไขเฉลี่ยสูงสุดของโลกและมีสุขภาพที่ดี ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุอยู่อาศัยในบ้านตนเองกับสมาชิกในครอบครัวหรือคู่สมรสของตนเอง ประเทศสวีเดนเป็นรัฐสวัสดิการ ประชาชนทุกคนจะต้องทำงานและจ่ายภาษีให้แก่รัฐ ขณะ

ทำงานต้องจ่ายภาษีระบบอัตราก้าวหน้า โดยผู้ที่มีรายได้มากต้องจ่ายภาษีมาก ผู้มีรายได้น้อยจ่ายน้อย ประเทศสวีเดนมีกองทุนสวัสดิการต่างๆที่ประชาชนต้องจ่ายเงินสมทบทุนเพื่อเป็นกองทุนดูแลตนเอง มีระบบประกันรายได้ให้กับประชาชน โดยเมื่อสูงอายุจะมีบำนาญ มีรายได้จากรัฐ รัฐบาลสวีเดนให้ความสำคัญกับที่อยู่อาศัยให้มีมาตรฐานเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนั้นผู้สูงอายุจึงชอบอาศัยอยู่บ้านตนเองและให้ความสำคัญกับการมีสุขภาพดี มีนโยบายชัดเจนให้อยู่บ้านตนเอง ในกรณีที่มีการอาศัยบ้านของตนมีค่าใช้จ่ายสูงจะมีบ้านพักสำหรับผู้สูงอายุ (Old age Apartment) กรณีเจ็บป่วย ค่าใช้จ่ายสูงต้องการการดูแลเป็นพิเศษจะมีศูนย์ดูแลผู้สูงอายุลักษณะคล้ายกับสถานสงเคราะห์ของประเทศไทย ประเทศสวีเดนให้ความสำคัญกับเรื่องภาวะสมองเสื่อมทั้งการป้องกันและการรักษาภาวะสมองเสื่อมในผู้สูงอายุ มีการออกกฎหมายรองรับ และหามาตรการป้องกันตั้งแต่เข้าสู่วัยผู้ใหญ่ตอนต้น ประเทศสวีเดนให้ความสำคัญกับเด็ก ผู้พิการ ผู้สูงอายุให้ดำรงชีวิตได้อย่างอิสระ มีความสุขมากที่สุด

ประเทศสวีเดนเน้นนโยบายความเท่าเทียมกันทุกกลุ่มคน รัฐให้ความสำคัญกับคุณภาพของคน แรงงาน การศึกษา ทำให้คนมีความรู้ในการดูแลตนเองเพื่อสุขภาพตนเอง การป้องกันอุบัติเหตุและความพิการ และมีความรู้ในการดูแลตนเอง มีความรู้ในการบริโภคอาหาร ประชาชนมีรายได้สูง มีกำลังในการซื้อเพื่อการบริโภค รัฐส่งเสริมให้ประชาชนบริโภคอาหารสุขภาพ ฟิซอร์กานิค ประเทศสวีเดนเน้นเรื่องความเท่าเทียม 3 ประเด็นหลักได้แก่ ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล และการศึกษา เน้นให้บริการสำหรับทุกคน ผู้สูงอายุมีความเป็นอิสระ พึ่งพาตนเอง ระบบบริการทุกอย่างของรัฐทุกแห่งมีความเท่าเทียมกันเนื่องจากให้บริการโดยรัฐท้องถิ่นและประชาชนจ่ายภาษีให้กับรัฐท้องถิ่นโดยตรง มีระบบบริการที่บ้านสำหรับผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุอยู่บ้านสามารถขอคนดูจากรัฐบาลท้องถิ่นได้ รัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจสูงในการตัดสินใจและการบริหารจัดการจึงสามารถให้บริการประชาชนทั้งด้านที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล และการศึกษา ที่มีคุณภาพ รวดเร็ว ทันทีที่ ทุกคนได้รับสิทธิ์เท่าเทียมกัน สมาชิกในครอบครัวและบุคลากรด้านสุขภาพให้เกียรติและเคารพผู้สูงอายุ และปฏิบัติต่อผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุและส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุมุ่งเน้นเรื่องสุขภาพให้มีอายุที่ยืนยาวอย่างมีสุขภาพดีและมีความสุข มีคุณค่าและรู้สึกดีต่อกัน (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2561)

การส่งเสริมการเรียนรู้และระบบการดูแลผู้สูงอายุประเทศญี่ปุ่น ประเทศญี่ปุ่นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่ 55 ปีที่แล้ว คือมีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 เมื่อ พ.ศ.2512 และเป็นสังคมผู้สูงอายุ สมบูรณ์คือ มีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 หรือมีคนอายุมากกว่า 65 ปีเกินร้อยละ 14 ในปี พ.ศ. 2537 ญี่ปุ่นมีกฎหมายดูแลสุขภาพผู้สูงอายุมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2506 มาถึง ปัจจุบัน (สุเทพ

เพชรมาศ, 2557) ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีประชากรสูงอายุจำนวนมาก ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการแพทย์และระบบการดูแลสุขภาพที่มีคุณภาพทำให้อายุเฉลี่ยของคนญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ขณะที่อัตราการเกิดใหม่ของคนญี่ปุ่นอยู่ในระดับต่ำติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง ญี่ปุ่นเป็นประเทศแรกในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ประมาณ 23% ของจำนวนประชากรญี่ปุ่น 127 ล้านคนในปัจจุบัน มีอายุมากกว่า 65 ปี กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) มองว่าญี่ปุ่นเป็นต้นแบบที่ดีสำหรับประเทศในเอเชียที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์ของญี่ปุ่นในการปรับตัวและรับมือกับความท้าทายในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วและมีระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่ดีมาก รัฐบาลได้มีแผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมสุขภาพและสวัสดิการของผู้สูงอายุ รวมทั้งการดูแลที่บ้าน ศูนย์ดูแลและสถานพยาบาล รวมถึงระบบโครงสร้างสาธารณสุขทั่วไป ภาครัฐจึงจำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการรองรับสังคมผู้สูงอายุของประเทศ และแม้ว่าเศรษฐกิจญี่ปุ่นกำลังกลับมาฟื้นตัว บริบทสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว (Mature Elderly Society) และจำนวนประชากรโดยรวมที่ลดลงยังเป็นปัจจัยท้าทายสำหรับญี่ปุ่นในการพลิกฟื้นกำลังซื้อในประเทศและเศรษฐกิจมหภาค (พูนสิทธิ์ ว่องธวัชชัย, 2560) สิ่งสนับสนุนที่สำคัญคือการเริ่มระบบการประกันสุขภาพระยะยาว โดยมีสาระหลักเพื่อปฏิรูปด้านการแพทย์และการบริการด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุ จากสถิติจำนวนผู้สูงอายุที่นอนติดเตียงและสมองเสื่อมจำนวนมากเป็นภาวะพึ่งพิงผู้อื่นและต้องการการดูแลระยะยาว ดังนั้น การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุคือประเด็นที่ยิ่งใหญ่สำหรับการมีชีวิตในวัยสูงอายุของคนในประเทศญี่ปุ่น โครงสร้างของการประกันสุขภาพและบริการการดูแลระยะยาว ประกอบด้วย 1) การบริการระยะยาวที่บ้าน และการบริที่ใกล้ชิดจากชุมชน 2) การ บริการสิ่งสนับสนุน และ 3) การบริการเชิงการป้องกัน หลักสำคัญในการประสานความร่วมมือกับชุมชนและภาคเอกชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเน้นการสร้างความร่วมมือกับชุมชน โดยใช้แนวคิด “Together with the Rural People” ประยุกต์แนวคิดที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน สร้างความตระหนักรู้ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สุขภาพแก่ประชาชนในชุมชนผ่านการแสดงบทบาทสมมติ และละครต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้และปรับเปลี่ยน พฤติกรรม (ไทยรัฐฉบับพิมพ์, 2560)

ระบบการดูแลมีทั้งระบบบำนาญ ระบบประกันสุขภาพ (Social welfare act) และระบบประกันดูแลผู้สูงอายุระยะยาว (Long term care insurance system) ระบบการดูแลระยะยาวประกอบด้วยสิทธิประโยชน์ 2 ประการ 1) การส่งเสริมป้องกันโรค สำหรับผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองได้ ประกอบด้วย การตรวจสุขภาพประจำปี การให้คำปรึกษา การตรวจคัดกรองโรค การรณรงค์ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกลุ่มเสี่ยง รัฐบาลญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรคอย่าง โดยกำหนด เป้าหมายด้านสุขภาพผู้สูงอายุ เช่น การมีทัศนคติที่ดีต่อการออกนอกบ้าน เพิ่มจำนวน

ก้าวเดินในแต่ละวัน เพิ่มชมรมผู้สูงอายุ/การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ชุมชน ฯลฯ 2) สิทธิประโยชน์ด้านบริการ มีระบบการดูแลทั้งในโรงพยาบาล สถานพยาบาล ชุมชนและที่บ้าน เดิมญี่ปุ่นจัดระบบดูแลผู้สูงอายุในโรงพยาบาล/สถานพยาบาล (nursing home) พบว่ามีค่าใช้จ่ายสูงมากประมาณ 30,000 บาทต่อเดือน ระยะเวลาจึงเน้นให้มีการดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน/ในชุมชน และมีระบบส่งต่อที่ดี ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ร้อยละ 66 ให้บริการดูแลที่บ้าน มีร้อยละ 26 ดูแล ในสถานพยาบาล และร้อยละ ๗ ดูแล โดยชุมชนเป็นฐาน ได้แก่ ศูนย์ดูแล กลางวัน บ้านพักผู้ป่วยสมองเสื่อมสถานบริการส่วนใหญ่เป็นของเอกชนกำกับโดยองค์กรปกครอง ท้องถิ่น เทศบาลมีหน้าที่บริหารจัดการกองทุนประกันดูแลระยะยาว ซึ่งได้เงิน จากเบี้ยประกันซึ่งเก็บจากผู้อายุ 40 ปีขึ้นไปและเงินภาษี/รายได้ของเทศบาล สิทธิประโยชน์ครอบคลุมทั้งการรักษาส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรค การดูแลทั้ง ในสถานบริการหรือที่บ้าน รวมทั้งการเข้าอุปกรณ์ โดยผู้สูงอายุร่วมจ่ายร้อยละ 10 ของค่าบริการทั้งหมดและจ่ายเพิ่มในส่วนค่าอาหารและที่พัก (สุเทพ เพชรมากร, 2557)

การส่งเสริมการเรียนรู้และระบบการดูแลผู้สูงอายุประเทศจีน ประเทศจีน จีนประสบกับสถานะการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรสูงอายุเช่นเดียวกับในหลายๆ ประเทศทั่วโลก จีนเป็นหนึ่งในประเทศกำลังพัฒนาที่กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ จากข้อมูลของคณะกรรมการประชากรผู้สูงอายุแห่งชาติจีนพบว่า จนถึงสิ้นปี ค.ศ. 2014 ประเทศจีนมีประชากรสูงอายุ 212 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 15.5 ของประชากรทั้งหมด ตามเกณฑ์ของสหประชาชาติ หากประเทศใดมีประชากรสูงอายุกว่าร้อยละ 10 ถือว่าประเทศนั้นกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ คาดการณ์ว่า ถึงปี ค.ศ. 2023 ประเทศจีนจะมีประชากรสูงอายุมากถึง 300 ล้านคน และถึงปี ค.ศ. 2033 จะมีประชากรสูงอายุมากถึง 400 ล้านคน สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ประชากรผู้สูงอายุในจีนสูงขึ้น คือ เศรษฐกิจจีนพัฒนาอย่างรวดเร็ว ประชาชนมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ และสวัสดิการการรักษายาพยาบาลและบริการด้านอื่นๆ ที่ดีขึ้น ทำให้ประชาชนมีอายุยืนยาวขึ้น เมื่อมีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุมากขึ้น ประเทศจีนก็ต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับปัญหาจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (China Radio International, 2558)

ด้วยอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุอย่างรวดเร็วก่อให้เกิด ปัญหาด้านการขาดดุลของเงินทุนประกันสังคมซึ่งเป็นระบบสวัสดิการหนึ่งที่ใช้ในการดูแลผู้สูงอายุ และภาระที่กองทุนต้องจ่ายเงินบำนาญที่เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากคนอายุยืนยาวขึ้น ปัจจุบันผู้สูงอายุในจีนส่วนใหญ่ยังคงอาศัยอยู่ในเขตชนบทแต่ สัดส่วนของผู้สูงอายุในเขตเมืองก็มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น จนปัจจุบันมีสัดส่วนใกล้เคียงกับคนในเขตชนบท ทั้งนี้เป็นเพราะส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะสวัสดิการที่รัฐ

ดูแลผู้สูงอายุในเขตเมืองและชนบทมีความแตกต่างกัน แต่กลับพบว่าผู้สูงอายุจีนในเขตชนบทมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและอายุยืนยาวกว่าในเขตเมือง สาเหตุสำคัญที่ทำให้โครงสร้าง ประชากรของจีนเกิดจากผลของนโยบายการวางแผนครอบครัวอย่างเข้มข้นของรัฐบาลจีน ที่เรียกว่า “นโยบายลูกคนเดียว” หรือ “One Child Policy” ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1962 เป็นต้นมา ซึ่งผลจากการดำเนินนโยบายดังกล่าว ทำให้มีจำนวนเด็กเกิดใหม่น้อยลงเป็นอย่างมาก (ธีระ สนิเดชารักษ์, 2558)

จีนมีการดำเนินการกิจกรรมทางสังคมที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีบทบาททางสังคม ในเชิงบวก (Positive Role) ภายในชุมชนซึ่งถือเป็นการรองรับสถานการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในสังคมที่ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัย การดำเนินกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุถือเป็นมาตรการทางสังคมที่สำคัญควบคู่ไปกับการสร้างมาตรการรองรับทางเศรษฐกิจ คือ การจ่ายเบี้ยยังชีพ และการจัดสวัสดิการบำนาญ ซึ่งเป็นมาตรการทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกๆ ที่ใช้แก้ปัญหาสังคมสูงวัยในหลายแห่ง แต่การจัดสวัสดิการดังกล่าวอาจส่งผลเป็นการมอบภาพลักษณ์เชิงลบแก่ผู้สูงอายุโดยให้กลายเป็นผู้รับสวัสดิการจากรัฐ ภาพลักษณ์และบทบาทเชิงลบดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุถูกมองว่าไม่ได้ทำประโยชน์ให้แก่สังคม และยังทำให้สังคมมองว่าผู้สูงอายุไม่ได้แสดงบทบาทในการเป็นผู้กระทำ (Active Role) ที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมกับคนอื่น ๆ แทนที่จะมองชีวิตของผู้สูงอายุในมิติเชิงสังคมและวัฒนธรรมด้วย ในแง่ที่ว่าผู้สูงอายุยังสามารถเป็นคลังปัญญาทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนบทบาทให้ผู้สูงวัยมีบทบาทเชิงบวก คือ ผู้สูงอายุจะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมทางสังคม และเป็น “ผู้ให้” มรดกทางปัญญาแก่คนรุ่นหลังได้ (ธีระ สนิเดชารักษ์, 2558)

จีนมีการดำเนินงานและกิจกรรมทางสังคมซึ่งที่ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุจีนมีบทบาทในเชิงบวก สามารถทำให้ผู้สูงอายุเป็นประชากรที่มีคุณภาพทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม ในการจัดสวัสดิการด้านความมั่นคงทางรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุในปัจจุบันของจีนแบ่งออกเป็น 2 ระบบ คือ การประกันสังคม (Social Insurance) และการช่วยเหลือทางสังคม (Social Assistance) การประกันสังคมประกอบด้วยความคุ้มครอง 5 ประการ คือ บำนาญสำหรับผู้สูงอายุ การว่างงาน การรักษาพยาบาล การบาดเจ็บจากการทำงานและการทดแทน และการคลอดบุตร การช่วยเหลือทาง สังคมเป็นการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนของรัฐเพื่อให้ความช่วยเหลือบุคคลและครอบครัวที่ตกอยู่ภายใต้ ความยากจน เพื่อให้มีความเป็นอยู่ การรักษาพยาบาล การศึกษา ที่อยู่อาศัย หรือความต้องการอื่นๆ ตามอัตภาพ

ขณะนี้รัฐบาลจีนได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว และได้กำหนดนโยบายรองรับสังคมผู้สูงอายุ โดย เป้าหมายการทำงานทางด้านการดูแลผู้สูงอายุของรัฐบาลจีนที่สำคัญมี 6 ประการดังนี้ คือ 1) ผู้สูงอายุมีคนเดียว ไม่ถูกทอดทิ้ง 2) ผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยได้รับการรักษาพยาบาล 3) ผู้สูงอายุต้องได้รับ

การศึกษาตามที่ต้องการ 4) ผู้สูงอายุมีงานทำตามความประสงค์ 5) ผู้สูงอายุมีความสุขในชีวิต และ 6) ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจในตนเอง สื่อจีนรายงานว่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1995 จนถึงปัจจุบัน วิวัฒนาการของสวัสดิการผู้สูงอายุในจีนค่อยๆก้าวสู่ระบบรวมศูนย์ ปัจจุบัน รัฐบาลเข้ามาดูแลในเรื่องการประกันสังคม การรักษาพยาบาล การศึกษา ที่อยู่อาศัย และความต้องการอื่นๆ สำหรับผู้สูงอายุ เช่น สนับสนุนชุมชนในทุกพื้นที่จัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุเป็นประจำ กิจกรรมเหล่านี้ทำได้ง่าย เหมาะกับสภาพร่างกาย และจิตใจของผู้สูงอายุ และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมาพบปะพูดคุยกันมากขึ้น รัฐบาลยังส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับการศึกษาตลอดชีวิต และทุ่มกำลังในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุแก่สังคมมากขึ้น จีนยังมีการออกแบบและก่อตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุที่มีความสะดวกสบาย และปลอดภัย เพื่อรับผู้สูงอายุไว้ดูแล โดยมีที่พักอาศัยจัดแบ่งเป็นห้องๆ พักได้ห้องละ 3 คน มีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการ สภาพที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับที่ดี ญาติของผู้สูงอายุต้องจ่ายค่าบริการเป็นรายเดือน ขณะที่รัฐบาลให้เงินอุดหนุนบางส่วน เพื่อลดต้นทุนในการประกอบการของศูนย์เหล่านี้ ชุมชนส่วนใหญ่ในเมืองขนาดใหญ่และกลางของจีนยังมีศูนย์บริการประชาชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ชาวบ้านสามารถใช้บริการที่จำเป็นแทบทุกอย่างจากศูนย์เหล่านี้ เช่น เบิกค่ารักษาพยาบาล จ่ายเงินประกันสังคม สมัครรับการฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ รับเงินบำนาญ ศูนย์เหล่านี้ยังมีการจัดกิจกรรมมากมายสำหรับผู้สูงอายุ เช่น ฝึกเต้นรำ ฝึกโยคะ สอนภาษาอังกฤษ ออกกำลังกาย กายภาพบำบัด ปัจจุบัน ในกรุงปักกิ่ง มีศูนย์แบบนี้หลายร้อยแห่ง ซึ่งครอบคลุมชุมชนส่วนใหญ่ จีนยังส่งเสริมภาคเอกชนให้ลงทุนทำธุรกิจบริการผู้สูงอายุ (China Radio International, 2558)

ต้นแบบการดูแลผู้สูงอายุของจีนของจีนในมณฑล เทศบาลนครเซี่ยงไฮ้ (Shanghai) เขตจิ้งอัน (Jing'an) และมณฑลซื่อชวน (Sichuan) เมืองเฉิงตู (Chengdu) มีลักษณะไปเข้าเย็นกลับ การบริการในศูนย์ ดูแลผู้สูงอายุมีความแตกต่างกันไปตามบริบทในแต่ละชุมชน และที่มาของการก่อตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ เขตจิ้งอัน เริ่มต้นจากรัฐบาลเขตจิ้งอันได้ลงนามในสัญญาข้อตกลงกับรัฐบาลเทศบาลนครเซี่ยงไฮ้ ให้พัฒนาเขตจิ้งอันเป็นเขตตัวอย่างในการดูแลผู้สูงอายุ สำหรับศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในเขตเวินเจียง (Spirit Home) นั้น ตั้งขึ้นโดยองค์กรที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์ (NPO-Non Profit Organization) ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐ ทั้งสองพื้นที่มีการเกิดอาสาสมัครเข้ามาดูแลผู้สูงอายุในชุมชน เกิดความร่วมมือกันระหว่างชุมชน และภาครัฐในการเข้ามามีบทบาทร่วมกันในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน กิจกรรมของผู้สูงอายุทั้ง 2 เขตพื้นที่ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมด้านสนทนา การและนันทนาการ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และการฝึกอบรม และกิจกรรมการให้บริการเพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคม สำหรับเขตจิ้งอันพบกิจกรรมเฉพาะ คือกิจกรรมหาคู่ให้บุตรเป็นศูนย์รวมผู้สูงอายุให้มา

รวมกลุ่มกันในการทำกิจกรรมพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลครอบครัวและบุตรของตน กิจกรรมที่ กล่าวมาข้างต้นเป็นกิจกรรมด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นทำให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกับสังคมได้ สำหรับในเมือง ช่างไห้เป็นเขตเทศบาลนครได้มีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ ให้ความรู้และมีกิจกรรมต่อยอดในการ เข้าร่วมกิจกรรมจึงมีมหาวิทยาลัยของผู้สูงอายุเกิดขึ้น (ธีระ สนิเดชารักษ์, 2558)

การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนของประเทศไทย

การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนมีความสำคัญ จากประสบการณ์การให้บริการและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในพื้นที่ของผู้วิจัย และการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพ ความต้องการ และปัญหาของผู้สูงอายุในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต โดยกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐม จำนวน 30 ราย กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง 18 ราย (ร้อยละ 60) เพศชาย 14 ราย (ร้อยละ 40) พบว่าสถานภาพสมรสส่วนใหญ่เป็นหม้าย (ร้อยละ 53.3) ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 56.7) อ่านเขียนไม่คล่อง (ร้อยละ 40) อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาล (ร้อยละ 76.7) พักอาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง (ร้อยละ 63.3) อยู่กับคู่สมรส (ร้อยละ 30) อยู่ตามลำพัง (ร้อยละ 6.7) ตามลำดับ โดยพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงเป็นหัวหน้าครอบครัว (ร้อยละ 76.7) ส่วนประเด็นเรื่องสุขภาพและสวัสดิการต่างๆ พบว่าส่วนใหญ่มีโรคประจำตัวแต่แข็งแรง (ร้อยละ 86.7) เมื่อเจ็บป่วยใช้สิทธิ์หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าในการรักษาพยาบาล (ร้อยละ 73.3) ในการมีส่วนร่วมับชุมชนและสังคมพบว่า ส่วนใหญ่มีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น (ร้อยละ 93.3) และติดต่อเป็นประจำ (ร้อยละ 53.3) โดยการเดินทางไปด้วยตนเอง ในจำนวนผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวพบว่ายังคงต้องทำงานและประกอบอาชีพ (ร้อยละ 40) ซึ่งส่วนใหญ่งานที่ทำคือเกษตรกรรม ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพพบว่าไม่เพียงพอและขาดรายได้มากกว่าร้อยละ 70 แหล่งที่มาของรายได้โดยได้รับสวัสดิการจากภาครัฐ (ร้อยละ 46.7) รองลงมาคือจากการทำงาน (ร้อยละ 26.7) และจากครอบครัวร้อยละ (16.7) ตามลำดับ สวัสดิการที่ได้รับคือเบี้ยผู้สูงอายุจากภาครัฐ (ร้อยละ 73.3) จำนวนเงิน 600 บาท (ร้อยละ 40) และ 800 บาท (ร้อยละ 20) การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนพบว่า ส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมในชมรมผู้สูงอายุ (ร้อยละ 16.7) ในการเข้าถึงและการได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ (ร้อยละ 60) ได้รับข่าวสารข้อมูลหลายช่องทางได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หอกระจายข่าว บุคคลต่าง ๆ แต่อินเทอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์เป็นช่องทางข้อมูลข่าวสารที่ผู้สูงอายุไม่มีการใช้งาน ส่วนกิจกรรมหรือสิ่งที่ผู้สูงอายุสนใจปฏิบัติเป็นประจำมากที่สุด (ร้อยละ 43.3) คือการไปทำบุญไปวัด รองลงมาคือ ออกกำลังกาย (ร้อยละ 26.7) ส่วนกิจกรรมเกษตรกรรมและอาสาสมัครเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสนใจปฏิบัติเท่ากันคือร้อยละ 10 ส่วนประเด็นสภาพ ความต้องการ และปัญหาการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุประกอบด้วย 4 ด้านได้แก่ 1. ด้านร่างกาย

2.ด้านจิตใจและอารมณ์ 3. ด้านสังคมเศรษฐกิจ 4.ด้านการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถ เนื้อหา วิธีการ กิจกรรม สถานที่ ระยะเวลา สื่อ พบว่า

ด้านร่างกาย ผู้สูงอายุควรได้รับการจัดการเรียนรู้การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ เพียงพอมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การตรวจสุขภาพและการตรวจตามนัด ความสามารถในการออกกำลังกาย เป็นสิ่งที่ปัญหาที่ต้องส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมมีศักยภาพในการดำเนินชีวิต

ด้านจิตใจและอารมณ์ ผู้สูงอายุมีปัญหาการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกายของตนเอง การยอมรับนับถือจากบุตรหลานและบุคคลอื่น ความรู้สึกอบอุ่นและความอบอุ่นจากบุตรหลาน

ด้านสังคมเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้และสวัสดิการ สถานที่และอุปกรณ์บริการสาธารณะ ที่สะดวกต่อผู้สูงอายุในชุมชน สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุตามลำดับ เป็นสิ่งที่ปัญหามากที่สุดมากกว่าด้านอื่นๆของผู้สูงอายุ

ด้านการเรียนรู้ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความสามารถพบว่า ความพร้อมและความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ และความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเป็นปัญหาเท่ากัน รองลงมาคือ การมีแหล่งเรียนรู้และการสนับสนุนจากภาครัฐ ประเด็นเนื้อหา พบว่าที่ต้องจัดการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุคือ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของผู้สูงอายุ ความรู้เกี่ยวกับโรคภัยที่พบบ่อย และการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ การออกกำลังกาย อาหารที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ วิธีการ กิจกรรม สถานที่ ระยะเวลา สื่อ ที่ควรใช้คือ การเยี่ยมช่วยเหลือดูแลติดตามและจัดการเรียนรู้ที่บ้าน การจัดการเรียนรู้ผ่านชมรมผู้สูงอายุ/โรงเรียนผู้สูงอายุ และมีศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนจัดบอร์ดให้ความรู้ โดยผ่านสื่อการเรียนรู้บุคคลต่าง ๆ ให้ความรู้ หอกระจายข่าว และสื่อสิ่งพิมพ์หนังสือพิมพ์ / นิตยสาร แผ่นพับ/ใบปลิว ป้ายประกาศ/โปสเตอร์ ตามลำดับ ดังนั้นรูปแบบหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของหน่วยงานต่างๆที่จัดขึ้นควรที่จะสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้สูงอายุ ดังกล่าว

แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่าแนวทาง หลักสูตรกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมในชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดี มีส่วนร่วมกับครอบครัว ชุมชนและมีความมั่นคงในชีวิต เป็นผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมดี มีแนวทางดังนี้

1. ตั้งเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมของเครือข่าย คือดูแลผู้สูงอายุหมดทุกคนในอำเภอ สำรวจข้อมูลชุมชนจนรู้หมดว่าผู้สูงอายุอยู่ที่ไหน จำนวนเท่าไร อยู่ในสภาพอย่างไร เพื่อนำมาเป็น

ข้อมูลเบื้องต้นในการวางแผนการดูแลและการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ โดยเป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่ควรตั้งเป้าไว้ร่วมกันได้แก่

1) การให้ผู้สูงอายุดำรงสุขภาพดีให้มากที่สุด โดยยังคงรักษาความตื่นตัว ความมีชีวิตชีวา(keep active) ในตนเองไว้ ที่สำคัญ 3 อย่างได้แก่ ทางกาย ทางสังคม ทางปัญญา ดังนั้นชุมชนจึงไม่ควรให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างเดียวตาย ต้องมีการจัดกิจกรรมหรือจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุให้ผู้สูงอายุได้พบและมีกิจกรรมร่วมกัน

2) รักษาและควบคุมโรคในชุมชน ส่วนใหญ่พบว่าผู้สูงอายุในชุมชนจะป่วยเป็นเบาหวาน ความดัน โรคหัวใจ ไชมันในเลือดสูง ปวดเข่า ข้อเข่าเสื่อม ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะมีผลต่อการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

3) การติดตามเยี่ยมและดูแลที่บ้าน ประเด็นสำคัญที่ควรตระหนักคือ ผู้สูงอายุไม่เหมาะที่จะไปหรืออยู่โรงพยาบาล ถ้าสามารถดูแลผู้สูงอายุที่บ้านได้และติดตามเยี่ยมบ้านโดยบุคลากรสุขภาพด้าน (Home health care/ Home visit) ผู้สูงอายุจะมีคุณภาพชีวิตที่ดี

4) การสร้างและพัฒนานักดูแลสุขภาพประจำครอบครัว (นสค.) ที่ทำหน้าที่เป็นหมอประจำครอบครัว รับผิดชอบดูแลประชากร โดยเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลประชากรและผู้สูงอายุที่ดูแลอย่างใกล้ชิดประจำครอบครัว อย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นการดูแลที่มีคุณภาพ

5) ระบบการดูแลระยะท้าย (palliative care) ระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน จะต้องมีการดูแลผู้สูงอายุในระยะท้ายของชีวิต (terminal care) ให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลที่ดีอยู่อย่างมีคุณภาพชีวิต ประเด็นเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ผู้ดูแล (care giver) และผู้สูงอายุต้องได้รับการเตรียมตัวและจัดการเรียนรู้เพื่อการดูแลอย่างมีคุณภาพ (ประเวศ วะสี, 2557)

2. มีปัจจัยสนับสนุนการขับเคลื่อน
3. สร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น
4. สนับสนุนทางวิชาการ 1 มหาวิทยาลัย 1 จังหวัด
5. มีสถาบันการเงินของชุมชนระดับตำบล
6. การสร้างเครือข่าย

ในการออกแบบการทำงานกับผู้สูงอายุนั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรภายในท้องถิ่นหรือองค์กรในชุมชนเข้ามา มีบทบาทเป็นระบบสนับสนุนให้เกิดนโยบายที่เอื้อต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีโครงสร้างอำนาจและงบประมาณสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมโครงการ

ต่างๆ มีจุดเน้นต้องให้ผู้สูงอายุและครอบครัวเป็นศูนย์กลาง บนฐานของการทำงานในชุมชนให้ชุมชนมีส่วนร่วมเป็นผู้ช่วยเหลือพัฒนาศักยภาพ มีระบบแกนนำอาสาสมัครเข้ามาส่งเสริมช่วยเหลือผู้สูงอายุ และส่งเสริมให้ชุมชนมีความรู้และให้คุณค่าแก่ผู้สูงอายุ โดยกำหนดเป้าหมายและผลลัพธ์คือ ให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดี มีชีวิตชีวา ป้องกันภาวะแทรกซ้อนและการเจ็บป่วยจากโรค สามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งด้านสุขภาพและสังคม เกิดการเรียนรู้การปรับตัว ทำให้เกิดการรวมกลุ่มในการทำงาน ส่งผลให้มีการเข้าถึงสังคมของผู้สูงอายุ (ลัดดา ดำริการเลิศ, 2557)

ประเด็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (ประกาศิต กายะสิทธิ์, 2557) ที่ควรพัฒนาและสร้างให้เกิดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้เป็นผู้สูงอายุที่มีพฤฒิพลัง ได้แก่

- ระบบฐานข้อมูล
- ระบบการดูแลระยะยาว
 - การจัดหาอาสาสมัครหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุ
 - การพัฒนาศักยภาพ ความสามารถผู้ดูแล
 - การจัดบริการเชิงรุก
 - การบริการการดูแลแบบผสมผสาน
- การสร้างความมั่นคงทางรายได้และกิจกรรมทางสังคม
 - การจัดตั้งและพัฒนาศักยภาพชมรมผู้สูงอายุ
 - การจัดตั้งกลุ่มและฝึกอาชีพเสริม
 - การจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม
- การปรับสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก
 - การปรับเปลี่ยนสภาพบ้านพัก ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ
 - การปรับสภาพแวดล้อมและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในที่สาธารณะ
- การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ
 - การส่งเสริมการออมในรูปแบบต่างๆ
 - การสนับสนุนการรักษาสุขภาพ
 - การให้องค์ความรู้ต่างๆเพื่อเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะด้านกิจกรรมและกลยุทธ์เพื่อความสำเร็จ

- 1) จัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (MoU) ในการดูแลผู้สูงอายุร่วมกับองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- 2) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุควรมีลักษณะให้เป็นไปตามเฉพาะกลุ่ม
- 3) กระตุ้นบทบาท อสม. ภาคีเครือข่ายในชุมชนให้มีส่วนร่วมให้มากที่สุด ค้นหาเจ้าภาพ (ผู้สนับสนุนงบประมาณ) เจ้ามือ (ผู้ลงมือปฏิบัติ) เจ้าของ (การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้สูงอายุ) ให้ความสำคัญและสร้างสัมพันธ์ขององค์กรในชุมชน
- 4) ลงมือปฏิบัติในประเด็นเล็กๆและกลุ่มผู้สูงอายุขนาดเล็กก่อน เมื่อประสบผลสำเร็จแล้วจึงขยายผลให้กว้างและใหญ่ขึ้น
- 5) จัดกิจกรรมประกวด
- 6) เยี่ยมบ้านในชุมชน
- 7) การเปิดพื้นที่ทางสังคมให้ผู้สูงอายุ คิด ริเริ่มเอง และชวนคนมีใจมาร่วมดำเนินการ
- 8) จัดงานผู้สูงอายุ เป็นเจ้าของ ไม่ใช่แค่รับเชิญมา
- 9) กำหนดวันที่ 14 เป็นวันรักกันตลอดปี ให้เป็นสังคมไม่ทอดทิ้งกันตลอดปี สัญจรไป 1 อำเภอ 1 ตำบลต้นแบบ (social movement)
- 10) จัดกลุ่มคลังสมองผู้สูงอายุ มอบรางวัลด้านสุขภาพดี เกษตรปลอดสารพิษ ศิลปวัฒนธรรม พุทธศาสนาดิเด่น
- 11) มอบรางวัลกลุ่มผู้สนับสนุนดีเด่น

เครือข่ายอำเภอเพื่อการดูแลและจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุแบบบูรณาการ

จากสถานการณ์จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้เกิดผลกระทบกับระบบบริการสุขภาพ บางประเทศสูญเสียงบประมาณและค่าใช้จ่ายในการดูแลเกือบร้อยละ 20 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (ประเวศ วะสี, 2557) หลายประเทศประสบปัญหาเรื่องระบบการดูแลยังไม่ทั่วถึง สำหรับประเทศไทยพบว่าในเขตชุมชนเมืองพบว่า มีผู้สูงอายุต้องนอนรักษาในโรงพยาบาลเอกชน หรือสถานรับดูแลผู้สูงอายุ (nursing home) เป็นเวลานาน ค่าใช้จ่ายสูง ผู้สูงอายุทั่วไปและที่มีรายได้น้อยไม่สามารถเข้าถึงได้ การดูแลและจัดการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุดูแลตนเองได้ในชุมชนจึงมีความสำคัญ ซึ่งโครงสร้างระบบการดูแลผู้สูงอายุในระดับเครือข่ายอำเภอของประเทศไทยมีระบบที่ชัดเจน มีฐานระบบการดูแลตั้งแต่ระดับใหญ่สุดไปจนถึงเล็กที่สุด ตั้งแต่โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไปทุกจังหวัด โรงพยาบาลชุมชนกว่า 900 แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต) ครอบคลุมตำบลประมาณ 10,000 แห่ง ในระดับหมู่บ้านยังมี อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ทำหน้าที่ในการช่วยดูแลผู้สูงอายุในชุมชน โดยแต่ละระดับมีการเชื่อมต่อข้อมูลทางวิชาการและการดูแล นอกจากนี้ยังมีองค์กรต่างๆช่วยสนับสนุน ได้แก่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) สถาบันวิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน (สพช.) (ประเวศ วะสี, 2557)

ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน จากการดำเนินงานโครงการนำร่อง ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชนของอนุพร สุวรรณวาทกิจและคณะฯ (2552) พบว่า การจัดตั้งศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน ที่ประสบผลสำเร็จมีปัจจัยที่สำคัญดังนี้

1. มีการบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ
2. มีผู้นำที่ชัดเจนในการบริหารจัดการและชี้นำ กำหนดแนวคิดการจัดสวัสดิการทางสังคมและการจัดตั้งศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน
3. มีการวางแผนการจัดให้บริการและกิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
4. ประชาชนและชุมชนมีความเข้าใจและมีส่วนร่วมโดยชุมชนเป็นฐาน (Community based Approach) ทำให้ผู้สูงอายุและชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) เพราะให้บริการและดูแลโดยคนในชุมชน คนในชุมชนเกิดความรู้สึกรับผิดชอบในการดูแลร่วมกัน (Sense of responsibility) ส่งผลให้เกิดความร่วมมือ (Collaboration) จากทุกฝ่าย และการมีส่วนร่วม (Participation) และเป็นหุ้นส่วนร่วมกัน (Partnership)

การดูแลผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุข (well being) ควรบูรณาการบริการต่างๆ โดยยึดผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลาง พัฒนาศักยภาพและให้บริการแก่ผู้สูงอายุอย่างเป็นองค์รวม ประกอบด้วย 6 มิติได้แก่ อารมณ์และจิตใจ (Emotional wellness) สติปัญญา (Intellectual wellness) ด้านกาย (Physical wellness) ด้านสังคม (Social wellness) ด้านจิตวิญญาณ (Spiritual wellness) และด้านการพักผ่อนหย่อนใจ (Vacational wellness) ซึ่งการบริการที่มีการบูรณาการดังกล่าวจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความสุข ผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลาง ส่งผลให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเอง มีส่วนร่วมและได้รับบริการตามความต้องการของตน และได้รับสิทธิผู้สูงอายุที่ควรได้รับตามความเหมาะสมด้วย (อนุพร สุวรรณวาทกิจ et al., 2552)

ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) ในประเทศไทย เป็นศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุของประเทศไทย กรมกิจการผู้สูงอายุ (ผส.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในฐานะหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายได้ดำเนินการกำหนด

รูปแบบและแนวทางในการดำเนินงานจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) ปัจจุบันจำนวนทั้งสิ้น 878 ศูนย์ กระจายตามภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ได้แก่ ภาคเหนือ จำนวน 185 ศูนย์ ภาคกลาง จำนวน 220 ศูนย์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 320 ศูนย์ และ ภาคใต้ จำนวน 153 ศูนย์ ซึ่งดำเนินการตามมาตรฐาน เรื่อง “มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ” ประกอบด้วย 45 ตัวชี้วัด โดยจำแนกเป็นด้านกลไกและบริหารจัดการ 15 ตัวชี้วัด ด้านสภาพแวดล้อมกายภาพ 10 ตัวชี้วัด และด้านการจัดกิจกรรมและบริการ 20 ตัวชี้วัด

แนวทางการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต และส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ(ศพอส.) ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางและต้องการการดูแลและให้ความสนใจ นับตั้งแต่องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้จัดให้มีการจัดการประชุมสมัชชาาระดับโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ ครั้งที่ 2 (the 2nd world Assembly on Ageing) ณ กรุงมาดริด ประเทศสเปน ในปี พ.ศ. 2545 ผลจากการประชุมคราวนั้นได้ก่อให้เกิดพันธกรณีระหว่างประเทศในเรื่องของผู้สูงอายุที่เรียกว่า แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing) ที่ได้กำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนาผู้สูงอายุใน 3 ประเด็นต่อไปนี้เป็นผู้สูงอายุกับการพัฒนา (Older persons and development) สูงวัยอย่างสุขภาพดีและมีสุขภาวะ (Advancing health and well-being into old age) และการสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม (Ensuring enabling and supportive environment) ซึ่งเป็นพันธกรณีที่ประเทศภาคีองค์การสหประชาชาติจะต้องร่วมยึดถือเป็นเป้าหมายการดำเนินงานผู้สูงอายุ และร่วมกำหนดทิศทางกลยุทธ์ของการพัฒนาเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายดังกล่าวร่วมกัน (กรรมาธิการผู้สูงอายุ, 2559a) แนวทางการพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุที่พบเป็นรูปธรรมของประเทศไทยที่สำคัญ ดังนี้

โรงเรียนผู้สูงอายุและโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ

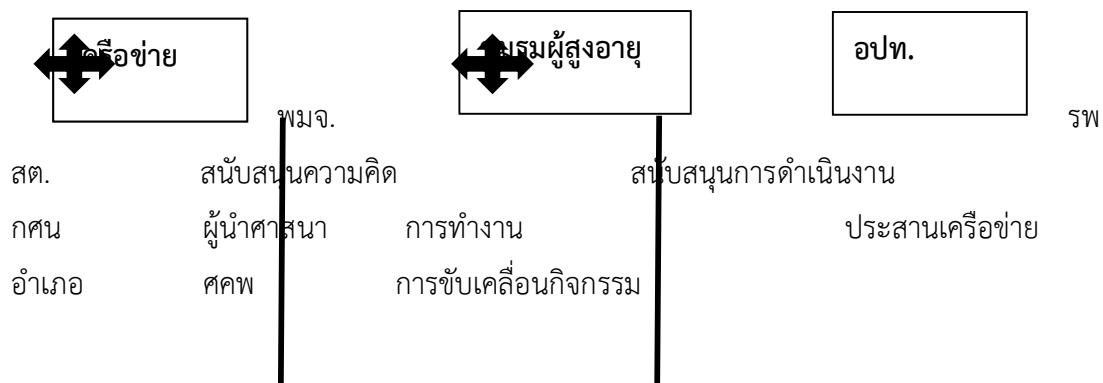
จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากรและเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย ส่งผลกระทบหลายประการ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สวัสดิการสังคม การแพทย์และการสาธารณสุข วิธีชีวิตรูปแบบการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไป การหาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นและสำคัญ เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาวะและความผาสุก ต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุในปัจจุบันและอนาคต การศึกษาเป็นเครื่องมือของรัฐในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนทุกวัยในชุมชนและสังคม แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) ระบุแนวทางการจัดการศึกษาโดยให้ยึดหลัก การจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัด

การศึกษา และการพัฒนาสาระกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543a) การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์ทุกช่วงวัยตั้งแต่เกิดจนตายเพราะเป็นสิ่งที่ช่วยพัฒนาคนให้มีความรู้สามารถปรับตัวที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ในสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและสลับซับซ้อน (สุมาลี สังข์ศรี, 2544)

โรงเรียนผู้สูงอายุ เรียนเรียนชราบาล หรือโรงเรียนพหุฒาบาลเป็นรูปแบบการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้ เจตคติ และทักษะในประเด็นที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เพราะผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่า มีพลังความสามารถ แนวทางการส่งเสริมคุณภาพชีวิตโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นอีกรูปแบบที่จะช่วยส่งเสริมพลังดังกล่าวโดยเน้นที่การหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาควิชาครูช่วย การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสารสนเทศที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ เป็นเป้าหมายที่สำคัญสอดคล้องกับแผนงานระดับชาติหลายฉบับ อาทิ เช่น แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ข้อเสนอเชิงนโยบายจากการประชุมสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ ปี พ.ศ. 2553 และปี พ.ศ. 2556 (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559) เป็นการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมั่นคงและมีความสุข ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันและความเข้มแข็งให้กับผู้สูงอายุในการดูแลตนเองและปกป้องตนเองจากภัยรอบด้าน ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุมีความเข้มแข็งโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ช่วยสร้างเสริมสุขภาพอนามัย สุขภาวะ ความภาคภูมิใจ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุควรดำเนินการควบคู่ไปกับมาตรการของอื่นรัฐ ภายใต้แนวคิดที่ให้ความสำคัญว่าผู้สูงอายุมีคุณค่า ประสพการณ์ และมีศักยภาพ ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุน ให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุตามศักยภาพ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะในการดูแลตนเอง โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ เพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มทางสังคม เนื้อหาสาระที่จะให้ผู้สูงอายุเรียนรู้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานศาสตร์การเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ สามารถนำไปใช้ในชีวิตได้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป ดังรูปภาพที่ 2 และ 3

โดยในส่วนของเนื้อหาโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อให้เป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มุ่งเน้นที่กาย จิต อารมณ์/สติปัญญาและสังคม โดยมีกลวิธีทั้งการจัดทำหลักสูตร การดำเนินงานที่มีทั้งทีมนำทีมทำ และทีมร่วม มีการประสานงานเครือข่าย ท้องถิ่น และชมรม โรงเรียนมีหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อ

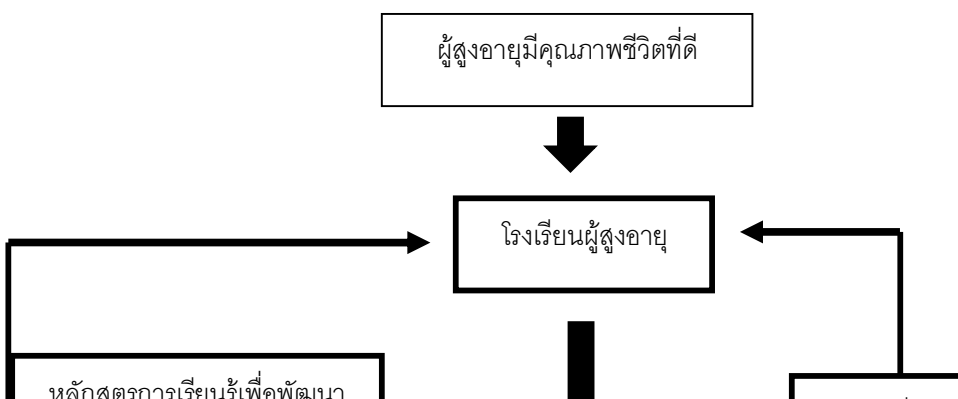
พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้แก่ วิชาชีวิต (50%) วิชาชีพ (30%) และวิชาการ (20%) โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่ผู้สูงอายุสนใจ จำเป็นต่อชีวิต เพื่อเพิ่มพูนความรู้ หรือเพื่อพัฒนาทักษะ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559)

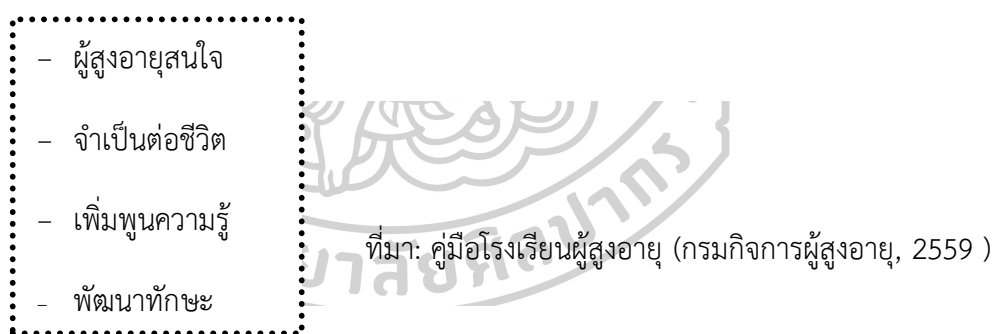

อาสาสมัคร

ภาพที่ 2 ตัวแบบ (model)โรงเรียนผู้สูงอายุ

ภาพที่ 3 กรอบหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559) มีแนวทางการดำเนินการ โดยโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนเจตคติ ความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยาการจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการ

ถ่ายทอดภูมิปัญญา ความรู้ประสบการณ์ ที่สั่งสมมาแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน โรงเรียนผู้สูงอายุหลายแห่งจัดตั้งขึ้นโดยใช้อาคารเก่าของโรงเรียนหรือตั้งอยู่ในชมรมผู้สูงอายุภายใน วัด บางหรือบ้านของผู้ริเริ่มก่อตั้งเป็นสถานที่ดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งในระยะแรก อาจเป็นเพียงการรวมกลุ่มพบปะพูดคุยกัน แล้วพัฒนาให้มีรูปแบบชัดเจนขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายตาม ความต้องการของผู้สูงอายุ หรืออาจเป็นการขยายกิจกรรมจากที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว เช่น ศูนย์บริการทางสังคม แบบมีส่วนร่วม (ศาลาสว่างสุข) ศูนย์สามวัย ธนาคารความดี เป็นต้น โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถมีรูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ความต้องการ ของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ไว้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียนอาจเป็นตลอดปีหรือเปิดเป็นช่วงเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรม ส่วนใหญ่จะจัด กิจกรรมสัปดาห์ละ 1 วัน

วัตถุประสงค์ของโรงเรียนผู้สูงอายุ

1. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ
2. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล ค้ำครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ
3. เพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ
4. เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม
5. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ คุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุให้เป็นที่ประจักษ์และยอมรับ
6. เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบทอดต่อไป

ประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับจากโรงเรียนผู้สูงอายุ

1. **ด้านสุขภาพร่างกาย** ทำให้มีสุขภาพแข็งแรง กระฉับกระเฉง ลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วย ลดระยะเวลาการพึ่งพาผู้อื่น ผู้สูงอายุมีอายุยืนยาว
2. **ด้านจิตใจ** ช่วยให้คลายเหงา สดชื่น สุขภาพจิตดี รู้สึกภาคภูมิใจและตระหนักในคุณค่า ความสามารถของตนเอง มีมุมมองเชิงบวกต่อตนเอง
3. **ด้านสังคม** มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนวัยเดียวกันและคนต่างวัย ได้รับการยอมรับ ในฐานะสมาชิกของกลุ่ม
4. **ด้านจิตปัญญา** มีความฉลาดรอบรู้แตกฉานด้านสุขภาพ รู้เท่าทันและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามวัย
5. **ด้านเศรษฐกิจ** เรียนรู้ทักษะทางด้านอาชีพ สามารถนำไปประกอบอาชีพสร้างงาน สร้างรายได้ ช่วยเหลือตนเองต่อไป

ประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

1. โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ดำรงสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

2. โรงเรียนผู้สูงอายุเป็น “เวที” ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม รวมทั้งอาจเป็นแรงผลักดันให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในชุมชน

แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากพื้นที่
2. คัดเลือก และแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ
3. จัดทำแผนขั้นตอนในการดำเนินงาน
4. จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ
5. ขับเคลื่อนการดำเนินงาน
6. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

โครงสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุ การขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพ ควร มีองค์ประกอบดังนี้

- **ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ** การตั้งที่ปรึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นกลยุทธ์ในการสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้มีส่วนร่วมในการรับรู้การดำเนินงานของโรงเรียน และเป็น “ใบเบิกทาง” ให้แก่การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งมีผลต่อการสร้างความน่าเชื่อถือในการทำงาน และถือเป็นการสร้างพันธมิตรในการทำงานชั้นเยี่ยม ที่ปรึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุ อาจเป็นฝ่ายสงฆ์ ฝ่ายฆราวาส เช่น นายอำเภอ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการหรือข้าราชการเกษียณ เป็นต้น

- **ครูใหญ่ หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ** องค์ประกอบนี้ เป็นส่วนสำคัญมาก และถือเป็น “หัวใจ” ของการขับเคลื่อนงาน ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เป็นแกนนำที่เริ่มงานของโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ที่ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน เป็นผู้มีความสำคัญในการประสานงาน และรังสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

- **คณะกรรมการและแกนนำร่วมขับเคลื่อน** ถือเป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขของความสำเร็จ เพราะกลไก

ในการเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ การกำหนดจำนวนคณะกรรมการหรือแกนนำร่วมขับเคลื่อน ขึ้นอยู่กับภาระหน้าที่ หรือแบ่งงานภายในโรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่ง

- **ทีมวิทยากรจิตอาสา** เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นประการหนึ่งของโรงเรียนผู้สูงอายุเพราะใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีเป็นตัวตั้งขับเคลื่อน ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เช่น วิทยากรจากสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน ข้าราชการบำนาญ พระสงฆ์ รวมถึงการขอความอนุเคราะห์วิทยากรจิตอาสาจากหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ทั้งในลักษณะเครือข่ายทางสังคม เช่น กศน. ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร รพ.สต. โรงพยาบาลสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในแต่ละจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

การบริหารจัดการ ด้วยหลัก 5 ก ประกอบด้วย

- **กลุ่ม** ต้องสร้างการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น ทั้งที่เป็นกลุ่มแกนนำ คณะทำงาน และกลุ่มสมาชิก หรือกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการทำงาน ในขั้นนี้อาจมีกลยุทธ์ในการสร้างความเป็นกลุ่มก้อนได้หลายวิธี เช่น การเปิดรับสมัครสมาชิกหรือนักเรียนผู้สูงอายุ การต่อยอดจากกลุ่มเดิมที่เคยมีอยู่ในชุมชน เช่น ชมรมผู้สูงอายุ การสร้างสัญลักษณ์ของความเป็นกลุ่มสมาชิก อาทิ มีสัญลักษณ์โรงเรียนผู้สูงอายุมีเสื้อสัญลักษณ์ของนักเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น

- **กรรมการ** ถือเป็นตัวแทนของสมาชิกกลุ่มที่จะทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่ม ให้การทำงานประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ควรสร้างกระบวนการคัดเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่ดังกล่าว แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ช่วยกันขับเคลื่อนการทำงานให้ประสบความสำเร็จ เป็นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพ

- **กติกาหรือข้อตกลงร่วมกัน** ต้องเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุ เหมือนเป็นสัญญาใจที่มีต่อกันว่าจะร่วมกันยึดถือและปฏิบัติตาม ซึ่งจะเป็แนวทางที่ทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุมีทิศทางการทำงานที่ชัดเจน แม้ว่าเปลี่ยนแปลง คณะกรรมการชุดใหม่จะยังคงมีแนวทางการทำงานเดิมให้เห็นและพัฒนาต่อยอดได้

- **กิจกรรม** ในระยะเริ่มแรกอาจเน้นไปที่การสร้างกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่ซับซ้อน เช่นการจัดให้มาพบปะกันทุกเดือน มีกิจกรรมร้องเพลง กิจกรรมนันทนาการรูปแบบอื่น ๆ กิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเด็กและเยาวชนหรือการรวมกลุ่ม ออกกำลังกาย เมื่อมีประสบการณ์มากขึ้น จึงเคลื่อนไปสู่การทำกิจกรรมที่ตอบสนองปัญหาและความต้องการที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น การบูรณาการโรงเรียนผู้สูงอายุเข้ากับการทำงานของ **“ธนาคารความดี”**

- **กองทุน** การขับเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นอย่างมั่นคงจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการทางงบประมาณเพื่อการดำเนินงานด้วยตนเอง วิธีการทางงบประมาณเข้ากองทุนของกลุ่มอาจจำแนกได้เป็น การสร้างกองทุนของตนเองการเก็บค่าสมาชิก การขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม การเขียนโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน แหล่งทุนต่าง ๆ เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนสุขภาพตำบล สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นต้น อย่างไรก็ตาม งบประมาณไม่ใช่หัวใจของการขับเคลื่อนงานได้เท่ากับการมีจิตอาสาหรือจิตสาธารณะที่จะสร้างสรรค์สวัสดิการทางสังคมในการดูแลผู้สูงอายุ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1. มีผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่ทุ่มเท เสียสละ และมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผู้สูงอายุ หรือผู้นำทางด้านจิตใจ เช่น พระภิกษุ เพราะมีผลโดยตรงต่อการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นทั้งแก่ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของโรงเรียน หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่มาของความร่วมมือและการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน

2. มีเป้าหมายชัดเจนและมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนถือเป็นการกำหนดทิศทางการทำงานที่สร้างความเข้าใจร่วมกันในหมู่คณะกรรมการหรือแกนนำ จะเป็นพลังที่เข้มแข็งในการทำงานร่วมกันและการจัดให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ ถือเป็นกลไกในการเชื่อมร้อยความเป็นกลุ่ม และความเป็นชุมชนของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ในการขับเคลื่อนงานโรงเรียนผู้สูงอายุให้บรรลุผล

3. มีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน กลไกที่ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมประจำเดือน การสร้างเวทีในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การร่วมกันดำเนินงาน

4. มีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง อาจพิจารณาได้ 2 ระดับ คือ การสร้างเครือข่ายทางสังคมภายในกลุ่มหรือในหมู่สมาชิกของโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยกัน เช่น ในรูปแบบคณะกรรมการ หรือการมีตัวแทนในแต่ละหมู่บ้าน และการให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก เพื่อประสานพลังในการทำงานร่วมกัน

5. มีการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยการทบทวนตนเอง และสรุปบทเรียนในการทำงานเป็นระยะ เรียนรู้จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้น และนำมาพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง

6. มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนุนเสริม การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น งบประมาณ บุคลากร สถานที่ การประสานเครือข่าย เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญที่จะผลักดันให้การเคลื่อนไหวงานของโรงเรียนผู้สูงอายุเกิดขึ้นได้ และดำเนินการไปอย่างราบรื่น

หน่วยงานที่สนับสนุนการดำเนินงาน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และมูลนิธิต่างๆ ให้การสนับสนุนงบประมาณ เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), กองทุนผู้สูงอายุ, กองทุนสุขภาพตำบล และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมจะเห็นว่า มีวิธีการและกลยุทธ์การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน พบว่ามีวิธีในการดำเนินการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ มีการใช้รูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นและดึงดูดความสนใจ ทั้งสร้างความตระหนักและจดจำลักษณะและความต้องการเฉพาะของผู้สูงอายุตามความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ นำเสนอและถ่ายทอดความรู้แบบกัลยาณมิตร ส่วนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนกรณีต่างประเทศ พบว่ามีหลักสูตรการศึกษาเพื่อการรู้หนังสือ จัดเพื่อประกันคุณภาพการเรียนรู้หนังสือของผู้เรียน ผู้ด้อยโอกาส เยาวชน ผู้ใหญ่วัยทำงาน ผู้สูงอายุ โดยมีรูปแบบกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต มีหลักได้แก่ การศึกษาตลอดชีวิตที่เน้นมหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลาง โดยจัดให้ประชาชนที่ต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาในระดับมหาวิทยาลัย เมืองแห่งการเรียนรู้ (Lifelong Learning City) เป็นโครงการระดับภูมิภาคที่มุ่งประกันสิทธิของประชาชนในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสามารถบูรณาการด้านสังคมและการพัฒนาเศรษฐกิจ ระบบธนาคารหน่วยกิตการศึกษา (Academic Credit Bank System) ยอมรับประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคลในโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยอนุญาตให้ประชาชนที่มีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างเข้ารับการศึกษาระดับที่สูงกว่า จนถึงระดับปริญญาตรี กิจกรรมการรู้หนังสือผู้ใหญ่ (Adult Literacy) โดยจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่ผู้ไม่รู้หนังสือ รัฐให้เงินสนับสนุนหน่วยงานที่จัดโครงการส่งเสริมการรู้หนังสือ และวิจัยงานส่งเสริมการรู้หนังสือ การฝึกอบรมผู้ใหญ่ (Adult Training) จัดโครงการฝึกอบรมแก่นักการศึกษา หรือบุคลากรที่รับผิดชอบงานการศึกษาตลอดชีวิต ให้การสนับสนุนนักการศึกษาและบุคลากรการศึกษาตลอดชีวิตที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาตลอดชีวิต ส่วนของประเทศไทย มีโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถที่

จะนำวิธีการ กลยุทธ์ รูปแบบที่น่าสนใจจากหลากหลายประเทศ มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุของประเทศไทยได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตามปรากฏการณ์การเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตของมนุษย์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองการปกครอง ดังนั้นการมีความเข้าใจในการจัดการศึกษาและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีพหุพลังและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุต้องมีความเข้าใจในประเด็นที่เฉพาะเจาะจงสำหรับผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุต้องการเรียนรู้ สอดคล้องไปกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนนั้นมีความสำคัญ เนื่องด้วยเมื่อได้รับการพัฒนาและฝึกฝนทักษะต่างๆตลอดช่วงระยะเวลาในชีวิตการทำงาน จะทำให้ได้เรียนรู้ทักษะใหม่ๆเพื่อการหารายได้เสริมเมื่อวัยเกษียณอายุงานโดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในระบบการศึกษาปกติ และการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะพบได้ตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์แม้กระทั่งองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization; ILO) ได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต การส่งเสริมตลาดแรงงานที่เป็นผู้สูงอายุและชี้ให้เห็นความสำคัญของการทำงานของผู้สูงอายุหรือวัยกลางคนที่มีการเกษียณการทำงาน (United Nations Economic Commission for Europe, 2010) ทำให้มีผลกระทบโดยตรงต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เพิ่มอัตราการจ้างงานของประชาชนทุกกลุ่มวัย ซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยส่งเสริมการบูรณาการ การมีส่วนร่วม และความผาสุก จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีหลายการศึกษาที่ช่วยสนับสนุนและยืนยันถึงความสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุที่มีพหุพลัง มีศักยภาพในการดำเนินชีวิตด้วยการมีสุขภาพที่ดี มีส่วนร่วมกับครอบครัว ชุมชน และสังคม และมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแนวทาง กระบวนการหนึ่งที่สำคัญที่จะสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น ดังงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย (อาชัญญา รัตนอุบล, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, ปาน กิมปี, และ ระวี สัจจโสภณ, 2554) พบว่าสภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ จัดขึ้นเพื่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในช่วงอายุ 60-64 ปี มากที่สุด ผู้จัดการศึกษาและผู้สอนคือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในรูปแบบการจัดอบรมระยะสั้น โดยสื่อและ

แหล่งการเรียนรู้ที่ใช้มากที่สุดคือ สื่อบุคคล ประเมินผลด้วยวิธีการสังเกต มีโครงการที่จัดให้ผู้สูงอายุของหน่วยงานต่าง ๆ มากที่สุด คือ 1-3 โครงการ ส่วนความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุจัดขึ้นเพื่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในช่วงอายุ 60-64 ปี มากที่สุด ผู้จัดการศึกษาและครูสอน คือ ครูภูมิปัญญาหรือผู้รู้ในชุมชน ในรูปแบบการจัดอบรมระยะสั้น สื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่ต้องการมากที่สุด คือ สื่อบุคคล ประเมินผลด้วยวิธีการประเมินตามสภาพจริง และต้องการให้ชมรมผู้สูงอายุส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายบริหารจัดการการจัดการศึกษาตลอดชีวิต อนาคตภาพการจัดการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย มีเป้าหมายการจัดเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายที่สมบูรณ์และมีสุขภาพดี เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัวและสามารถปรับตัวเข้ากับชุมชน สังคม และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในสังคมได้ กิจกรรมการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนการศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยแบบบูรณาการในลักษณะสาระบันเทิง มีการสร้างและส่งเสริมแกนนำผู้สูงอายุเพื่อเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สำหรับกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่มหลัก คือกลุ่มที่พึ่งตนเองได้ และกลุ่มที่พึ่งตนเองไม่ได้

เนื้อหาการเรียนรู้ควรตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุตามความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล และควรนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้ สถานการณ์ชีวิตที่เป็นจริง แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ด้านเศรษฐกิจและการออม ด้านการเรียนรู้ และด้านสิทธิของผู้สูงอายุตามกฎหมาย วิธีการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ได้แก่ การจูงใจให้ผู้สูงอายุเข้ารับการศึกษาควรเน้นการประชาสัมพันธ์กิจกรรม โดยเสริมแรงจูงใจเรื่องประโยชน์ผู้สูงอายุจะได้รับหลังจากเข้ารับการศึกษา ผู้จัดการศึกษาและครูสอน ควรเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาผู้สูงอายุในพื้นที่ กิจกรรมการจัดการศึกษาควรบูรณาการอย่างหลากหลายรูปแบบ ในลักษณะพหุวัยเน้นการอภิปรายหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกันอย่างไม่เป็นทางการ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ควรมีบทบาทสำคัญและใกล้ชิดในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล การประเมินผลควรประเมินตามสภาพจริงด้วยการสังเกต โดยมีการบริหารจัดการในลักษณะที่ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายร่วมกันบริหารจัดการ ให้งบประมาณสนับสนุนและจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนร่วมกัน(อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ., 2554)

จากการศึกษาปัจจัยทำนายพฤติกรรมหลังของประชากรเขตเมืองจังหวัดเชียงใหม่ (วิไลพร วงศ์คินี , โรจณี จินตนาวัฒน์, และ กนกพร สุคำวัง, 2556) โดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหลัง ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการสูงอายุ ทักษะคิดต่อการสูงอายุ การสนับสนุนทางสังคม พบว่าส่วนใหญ่มีความรู้ ทักษะคิดต่อการสูงอายุและการสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมหลังโดยรวม พฤติกรรมด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความมั่นคงอยู่ในระดับสูง การสนับสนุนทางสังคม ทักษะคิดต่อการสูงอายุ รายได้ และเพศหญิง สามารถร่วมทำนายพฤติกรรมหลังได้ส่วนความรู้เกี่ยวกับการ

สูงอายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อายุ ไม่สามารถทำนายพฤติกรรมได้ สอดคล้องกับการศึกษา ปัจจัยกำหนดระดับวุฒิวิยของผู้สูงอายุไทย (สุภจักษ์ แสงประจักษ์สกุล, 2558) พบว่าอายุ เขตที่อยู่ อาศัย ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ต่อปี การทำงาน การตรวจสุขภาพ การดูแลปรนนิบัติ และการออกกำลังกาย เป็นปัจจัยกำหนดระดับวุฒิวิยของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ส่วนภาพสุขภาพของผู้สูงอายุผ่านมุมมองพฤติกรรมในชุมชนจังหวัดนครนายก (ดวงเดือน รัตนมงคลกุล, สมสมัย สังขมณี, สุธีร์ รัตนมงคลกุล, วิมลวรรณ เลิศวงศ์เผ่าพันธุ์, & สิริดาภัทร สุขฉวี, 2558) พบว่า จากแนวคิด พฤติกรรม 3 เสาหลัก พบว่า ด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุมีการรับรู้ภาวะสุขภาพตนเองในระดับดี (ร้อยละ 43.6) พบปัญหาสุขภาพกายคือ ด้านการมองเห็น (ร้อยละ 62.1) ด้านความทรงจำ (ร้อยละ 48.7) ด้านการนอนหลับ (ร้อยละ 38.5) ภาวะซึมเศร้า (ร้อยละ 13.3) ภาวะสมองเสื่อม (ร้อยละ 21.6) ความสามารถเชิงปฏิบัติกิจวัตรประจำวันพื้นฐานส่วนใหญ่สามารถทำได้ ด้านการมีหลักประกัน ความมั่นคง ร้อยละ 60.0 ของผู้สูงอายุยังมีคู่สมรสอยู่ด้วย บุตรมีบทบาทสำคัญมากที่สุดในการเป็นหลักประกันความมั่นคง ของผู้สูงอายุ ร้อยละ 77.4 ของผู้สูงอายุขาดหลักประกันทางการเงิน ด้านการมีส่วนร่วม พบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมกับ ชุมชนของผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมทางด้านศาสนา (ร้อยละ 65.6) รองลงมาเป็นกิจกรรมการพัฒนาชุมชน (ร้อยละ 55.9) โดยสรุป การวิเคราะห์ภาพสุขภาพทำให้เห็นว่าการเตรียมผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมภาวะพฤติกรรมจะต้องดำเนินการเพื่อป้องกันปัญหาในสามด้าน ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

การศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน (อาชญญา รัตนอุบล และคณะ., 2552) พบว่า สังคมไทยมีอัตราผู้สูงอายุสูงขึ้น ทุกฝ่ายจึงควรเตรียมความพร้อมเรื่องนี้ไว้ และจากการสอบถาม พบปัญหาและความต้องการในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน ประกอบด้วย หลักการและกระบวนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน 6 ชั้น ตอน ได้แก่ 1) การสำรวจสภาพ ปัญหาและความต้องการของการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ 2) การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ 3) การกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ 4) การกำหนดกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบ และกิจกรรมการศึกษตามอัธยาศัย 5) การวัดและประเมินผล และ 6) การถอดบทเรียน การใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของ

ผู้ใหญ่วัยแรงงาน ต้องคำนึงถึงปัจจัยเกื้อหนุนและปัจจัยภายนอก ผลการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงานไปสู่การปฏิบัติ มี 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการกำหนดนโยบาย 2) ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม 3) ด้านการบูรณาการสู่การจัดการศึกษา 4) ด้านงบประมาณ

ส่วนการศึกษารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปากแพรก จังหวัดกาญจนบุรี (จ่ารัฐย บริสุทธิ์, ศิริวัฒน์ จิระเดชประไพ, บัญญัติ ยงยวน, และ ผดุงชัย ภูพัฒน์, 2557) พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ทำกิจกรรมที่ชอบยามว่างโดยการคุยกับเพื่อนบ้าน งานอดิเรกที่ผู้สูงอายุชอบทำมากที่สุดคือการทำงานบ้าน กิจกรรมการเรียนรู้ส่วนใหญ่คือการดูโทรทัศน์ ด้านสุขภาพ พบว่า

1) สุขภาวะทางกายของผู้สูงอายุส่วนมากภาวะสุขภาพเทียบกับคนในวัยเดียวกันจะแข็งแรงกว่า โรคประจำตัว ที่พบมาก 5 อันดับแรกได้แก่ ความดันโลหิตสูง โรคปวดข้อ เบาหวาน โรคหัวใจ และอัมพฤกษ์อัมพาต

2) สุขภาวะจิตใจ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีเรื่องทุกข์ใจเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพตนเอง รองลงมาคือปัญหาทางการเงิน

3) สุขภาวะทางสังคม พบว่าลูกหลานของผู้สูงอายุยังคงกลับมาเยี่ยมบ่อยมาก ลูกหลานพาไปเที่ยว

4) สุขภาวะทางจิตวิญญาณ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงทำบุญตักบาตร ฟังธรรมเป็นประจำ สวดมนต์แผ่เมตตาเป็นประจำทุกวัน

ด้านความมั่นคงในชีวิต ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท แหล่งรายได้จากเบี้ยยังชีพ รองลงมาได้รับจากบุตร และประกอบอาชีพ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้พอใช้แต่ไม่มีเหลือเก็บออม

ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจ รองลงมาคือชมรมผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนบ้านในชุมชน ส่วนความต้องการพัฒนาคุณภาพด้านสุขภาพโดยต้องการพัฒนาคุณภาพของตนเองให้มี สุขภาวะทาง กาย ใจ สังคม จิตวิญญาณ ให้เหมาะสมกับวัย โดยทางกายได้แก่ต้องการได้รับ การดูแลเรื่องสุขภาพ การให้ความรู้เรื่อง อาหาร และการออกกำลังกาย ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้ไปออกกำลังกายที่ทางชุมชนจัดสถานที่ไว้ให้ เนื่องจากมีข้อจำกัด ในการเดินทาง ปวดขาเดินไปไม่ไหว เป็นห่วงบ้านกลัวถูกลักขโมยของภายในบ้าน และมีความคิดว่าการที่ทำงานบ้านแล้ว นั้นเป็นการออกกำลังกายไปในตัว สุขภาวะทางจิตใจพบว่าผู้สูงอายุต้องการ ให้นำหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้ามาเยี่ยมเยียนต้องการเพื่อน เพราะมีความเหงาหวาด อยู่คนเดียว คู่ชีวิตเสียชีวิต บุตรหลานไปทำงาน ต่างจังหวัด สุขภาวะทางสังคมพบว่าผู้สูงอายุ ต้องการพบปะติดต่อกับครอบครัว ลูกหลาน และพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สุข

ภาวะทางจิตวิญญาณพบว่าผู้สูงอายุ ต้องการพระที่มีชื่อเสียง มาเทศน์ สอนวิธีการทำสมาธิ ความต้องการพัฒนาพฤติกรรมทางด้านความมั่นคงในชีวิต เรื่องรายได้ พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เสนอแนวทางการพัฒนารายได้ว่าสมควรให้ภาครัฐจัดเบี่ยยังชีพเพิ่มขึ้นให้มากกว่าเดิมเท่ากันทุกคน ความต้องการอาชีพเสริมผู้สูงอายุส่วนมากไม่ต้องการเข้าร่วมฝึกอาชีพเสริมที่ทางเทศบาลจัดให้ เนื่องจาก ไม่สะดวกในการเดินทาง ด้วยข้อจำกัดของสุขภาพร่างกาย ไม่คุ้มกับค่ายาที่ต้องเสียไป ส่วนความต้องการการมีส่วนร่วมในสังคม ต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ

ส่วนรูปแบบการพัฒนาผู้ดูแลผู้สูงอายุโดยวิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและการจัดการความรู้ (ลัดดาวลัย พุทธรักษา, สนอง โลหิตพิเศษ, รุ่งแสง อรุณไพโรจน์, และ พรรณวิภา บรรณเกียรติ, 2556) ลักษณะผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับการจัดการความรู้ของผู้ดูแลผู้สูงอายุสรุปได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าด้วยองค์ประกอบเกี่ยวกับลักษณะผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับการจัดการความรู้ของผู้ดูแลผู้สูงอายุ มี 4 องค์ประกอบ คือ ระบุประเด็นการเรียนรู้ การควบคุมตนเอง วิธีการเรียนรู้ และการนำความรู้ไปใช้ พบว่า การพัฒนาผู้ดูแลผู้สูงอายุโดยวิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและการจัดการความรู้ด้วยการวิเคราะห์ดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ 0.50 วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ และวิเคราะห์คะแนนลักษณะผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับการจัดการความรู้ของผู้ดูแลผู้สูงอายุก่อนและภายหลังการเข้าร่วมโครงการด้วยสถิติ Paired samples t-test ผลการทดสอบพบว่าผู้ดูแลผู้สูงอายุมีระดับคะแนนความรู้ ภายหลังการเข้าร่วมโครงการเฉลี่ยสูงกว่าคะแนนความรู้ก่อนการเข้าร่วมโครงการ ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีคะแนนเฉลี่ยลักษณะผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับการจัดการความรู้ของผู้ดูแลผู้สูงอายุภายหลังการเข้าร่วมโครงการเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโครงการ และผลการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างต่อรูปแบบการพัฒนาผู้ดูแลผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก ผลจากการศึกษาวิจัยแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการพัฒนาผู้ดูแลผู้สูงอายุ โดยวิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและการจัดการความรู้มีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาผู้ดูแลผู้สูงอายุให้เกิดลักษณะผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเองร่วมกับการจัดการความรู้ได้

การดูแลและการกระทำที่ไม่เหมาะสมและไม่ได้มาตรฐานในผู้สูงในปัจุบันได้รับความสนใจไปทั่วโลก เพราะเป็นปัญหาที่มีผลกระทบและเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากและต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนทั้งจากระบบการดูแลด้านสุขภาพ หน่วยงานด้านสวัสดิการสังคม ผู้กำหนดนโยบาย และบริการสาธารณสุขอื่นๆ การกระทำที่ไม่เหมาะสมโดยเฉพาะการกระทำทารุณต่อผู้สูงอายุ (elder abuse) พบว่ามีความรุนแรงและจำนวนเพิ่มมากขึ้น จากการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบพบว่าการกระทำรุนแรงมีลักษณะที่สำคัญ (Pillemer, Burnes, Riffin, & Lachs, 2016) คือ (1.) เป็นการกระทำโดยความตั้งใจที่จะทำให้เป็นอันตรายหรือเกิดความเสียหายต่อผู้สูงอายุที่มีความเปราะบาง การกระทำดังกล่าวอาจเกิดจากผู้ดูแล หรือบุคคลที่อยู่รอบข้าง มีความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุให้ความไว้วางใจ

(2.) การไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic need) ของผู้สูงอายุ หรือการไม่ได้รับการดูแลปกป้องจากอันตรายต่างๆ ซึ่งจะเป็นเหตุทำให้ผู้สูงอายุเกิดความทุกข์ทรมานจากการบาดเจ็บ การสูญเสีย หรือการได้รับอันตรายโดยไม่จำเป็น โดยการกระทำรุนแรงต่อผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นพบแบ่งได้ ดังนี้

1. การกระทำรุนแรงทางด้านร่างกาย (Physical abuse) เป็นการกระทำความรุนแรงต่อสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ รวมทั้งการเคลื่อนย้ายที่ทำให้ผู้ป่วยได้รับการบาดเจ็บ
2. การกระทำรุนแรงทางด้านจิตใจ (Psychological abuse) เป็นการกระทำความรุนแรงต่อสภาพจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุ
3. การกระทำรุนแรงทางเพศ (Sexual assault) การกระทำชำเราหรือการล่วงละเมิดทางเพศต่อผู้สูงอายุ
4. การเอาเปรียบด้านทรัพย์สินของ (Material exploitation) เป็นการเอาเปรียบเอาเปรียบผู้สูงอายุรวมถึงรายได้ เงิน และที่อยู่อาศัย
5. การทอดทิ้งผู้สูงอายุ (Neglect) เป็นการละเลย ทอดทิ้งและการไม่เอาใจใส่ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถดูแลช่วยเหลือตัวเองได้ต้องการผู้ดูแลเพื่อให้ได้รับการตอบสนองความต้องการต่างๆ

การกระทำรุนแรงต่อผู้สูงอายุที่พบมากที่สุดคือการกระทำรุนแรงทางด้านสภาพจิตใจและอารมณ์ต่อผู้สูงอายุ การหาแนวทางป้องกันและลดปัจจัยเสี่ยงต่อการกระทำรุนแรงในผู้สูงอายุพบว่ามี ความสำคัญ ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดระดับบุคคลซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำ ได้แก่ เป็นผู้สูงอายุที่พิการ ความสามารถทางกายลดลง (Functional dependence/Disabilities) มีปัญหาโรคทางกาย (Poor physical health) ความสามารถทางสติปัญญาลดลง (Cognitive impairment) มีปัญหาสุขภาพจิต (Poor mental health) และเศรษฐกิจต่ำ (Low income) ส่วนตัวผู้กระทำความรุนแรงนั้นพบว่า ปัจจัยเสี่ยงที่มีอิทธิพลคือ มีปัญหาสุขภาพจิต (Mental illness) มีการใช้สารเสพติด (Substance abuse) ขาดความเป็นอิสระ (Abuser dependency) ส่วนสัมพันธ์ภาพ ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมเป็นปัจจัยเสี่ยงที่มีผลน้อย ส่วนปัจจัยที่ช่วยป้องกันการกระทำรุนแรงต่อผู้สูงอายุคือ การรับรับแรงสนับสนุนทางสังคม และการจัดเตรียมวางแผนชีวิตที่ดี นอกจากนี้พบว่า การจัดโปรแกรม หรือการเตรียมการบางอย่างสามารถช่วยป้องกันการกระทำรุนแรงต่อผู้สูงอายุได้ (Pillemer et al., 2016) ได้แก่ การฝึกอบรมและจัดโปรแกรมสำหรับผู้ดูแล (Caregiver Interventions) ระบบสายด่วนช่วยเหลือ (helpline) ศูนย์พักพิงยามฉุกเฉิน (Emergency Shelter) ทีมดูแลแบบสหสาขาวิชาชีพ (Multidisciplinary Teams) ในส่วนของการฝึกอบรมและจัดโปรแกรมสำหรับผู้ดูแล (Caregiver Interventions) พบว่าควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยลดภาระผลกระทบ (burden) จากการดูแล เช่น การช่วยเหลืองานบ้าน การเตรียมอาหาร การพักผ่อน การศึกษา กลุ่มช่วยเหลือสนับสนุน เป็นต้น

จากการศึกษาพฤติกรรมเตรียมตัวเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมพลังด้านส่งเสริมสุขภาพ ด้านความมั่นคงทางการเงินและที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมประกวดผู้สูงอายุสุขภาพดีโดยวัชรภร เปาโรหิตย์ (Paorohit, 2011) พบว่า ผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 80 ของกลุ่มตัวอย่างสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ดี ช่วยเหลือตัวเองได้ สามารถไปร่วมกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางศาสนา มีการช่วยเหลือบุคคลอื่นๆ และมีการออกกำลังกายเป็นประจำทุกวัน ในการวางแผนการดูแลสุขภาพพบว่า ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับวางแผนการดูแลสุขภาพตั้งแต่เนิ่นๆตั้งแต่อายุช่วง 40 ปีเป็นต้นมาเพื่อเตรียมความพร้อมซึ่งครอบคลุม การเลือกรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การบริโภคอาหารเสริมและน้ำสะอาด การพักผ่อนให้เพียงพอ การงดบุหรี่ แอลกอฮอล์ การพบแพทย์ตามนัด การเฝ้าระวังความผิดปกติโดยพบว่า ส่วนสำคัญในการที่มีอายุยืนยาวคือลักษณะการรับประทานอาหาร และมีการออกกำลังกายโดยการเดิน การนอนแต่หัวค่ำตั้งแต่เช้า การขับถ่ายอย่างสม่ำเสมอ ในส่วนพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพเริ่มจากมีแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของครอบครัวซึ่งเป็นผู้ดูแลเพื่อเตรียมก้าวเข้าสู่พฤติกรรมพลังซึ่งการเตรียมเริ่มตั้งแต่เมื่อพ้นวัย 40 ปี เป็นต้นมา การเตรียมตัวด้านสุขภาพทางกาย ได้แก่ การออกกำลังกายแบบแรงกระแทกต่ำสม่ำเสมอ การนอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอ การรับประทานผักสดและผลไม้มากขึ้น การรับประทานเนื้อสัตว์และไขมันจากสัตว์ให้น้อยลงแต่รับประทานปลาแทน การดื่มน้ำสะอาดให้เพียงพอ การงดเหล้า บุหรี่ สิ่งเสพติด การเตรียมตัวด้านสุขภาพจิต โดยการทำจิตใจให้สงบด้วยการสวดมนต์ การเดินจงกรม นั่งวิปัสสนากรรมฐาน นั่งสมาธิ ทำบุญ การพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูงอยู่เสมอ การท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆร่วมกับเพื่อนๆ การมองโลกในแง่ดีและการคิดบวก ทำงานอดิเรกที่ชื่นชอบ การเตรียมตัวด้านการเงินและที่พักอาศัย ต้องเริ่มเตรียมตัวตั้งแต่การกำหนดรูปแบบการใช้ชีวิตในวัยเกษียณการทำงาน การออมเงินจากรายได้ประจำไว้เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต การทำประกันด้านสุขภาพ ส่วนการเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคมได้แก่ การไปมาหาสู่เพื่อนและญาติสม่ำเสมอ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรที่ชื่นชอบอย่างต่อเนื่อง การทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มเพื่อน การร่วมสังสรรค์กับสมาชิกในครอบครัว การเป็นที่ปรึกษาในด้านที่ตนเองถนัดและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง (Watcharaporn Paolohit, 2011) ส่วนการสร้างทางเลือกในการพึ่งพาตนเองอย่างมีคุณค่าของผู้สูงอายุรุ่นใหม่ (มนตรี ประเสริฐรุ่งเรือง และ ดุษฎี อายุวัฒน์, 2559) พบว่าการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองอย่างมีคุณค่าของผู้สูงอายุรุ่นใหม่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างการใช้ความสามารถของผู้สูงอายุรุ่นใหม่ร่วมกับการใช้ประโยชน์จากโครงสร้างทางสังคมภายใต้คุณค่าระหว่างค่านิยมทางสังคมและคุณค่าของผู้สูงอายุรุ่นใหม่ การสร้างทางเลือกในการพึ่งพาตนเองอย่างมีคุณค่าของผู้สูงอายุรุ่นใหม่ เป็นกระบวนการจัดสรรทรัพยากร

ภายใต้เงื่อนไขทางสังคมให้เกิดประสิทธิภาพด้วยการสร้างหน่วยปฏิสัมพันธ์ย่อย ข้อเสนอแนะควรมีนโยบายส่งเสริมการใช้ความสามารถและแนวทางการเตรียมความพร้อมของผู้สูงอายุรุ่นใหม่

การถอดบทเรียนตัวอย่างที่ดีของโรงเรียนและชมรมผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ โดย ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ (2560) พบว่าปัจจุบันมีโรงเรียนผู้สูงอายุจำนวนมากทั่วประเทศ ที่มีความหลากหลายทั้งสถานที่ รูปแบบ และวิธีการ ขึ้นอยู่กับบริบทพื้นที่และความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละแห่ง โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นลักษณะกิจกรรมที่หน่วยงานหรือชุมชน จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุผ่านการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบ ผู้สูงอายุที่ผ่านจากโรงเรียนจะเกิดทักษะด้านการดูแลตนเอง ควบคุมตนเอง และการพึ่งตนเองได้ในระดับมาก นอกนั้นเป็นทักษะในการพัฒนาความสามารถทางกาย จิต สังคม ปัญญา และเศรษฐกิจ หลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย เนื้อหาความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ร้อยละ 50 ควรรู้ ร้อยละ 30 และอยากรู้ ร้อยละ 20 ภายใต้ชั่วโมงเรียนไม่น้อยกว่า 96 ชั่วโมง และมีข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาผู้สูงอายุโดยมีโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นเครื่องมือที่สำคัญคือ คือ ควรกำหนดเป็นนโยบายเพิ่มเป็นภารกิจท้องถิ่นให้รับผิดชอบจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 มาตรา 11 (2) โดยให้ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน การดำเนินงานควรบูรณาการระหว่างกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะหน่วยงานใดในชุมชนเป็นผู้จัดตั้งและบริหารจัดการ และควรพัฒนา ผู้ถ่ายทอดเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการถ่ายทอดความรู้สำหรับผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม

จากการศึกษาการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุของอาชีวญา รัตนอุบล และคณะ (2555) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุในประเทศและต่างประเทศที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อเป็นบทเรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุของประเทศไทยและศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุของประเทศไทย เพื่อจัดทำรูปแบบและแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุ พบว่า กรณีศึกษาที่ดีของประเทศไทยมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ตามแบบวิถีไทย การพัฒนา ส่งเสริม จัดกิจกรรม ให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับผู้สูงอายุ ครอบครัว และชุมชนโดยรวมอย่างแท้จริง มีการบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย มีกิจกรรมเตรียมความพร้อม การพัฒนาตนเองให้มีคุณค่าอย่างต่อเนื่องในด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่กับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุขได้ด้วยตนเอง ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล การให้บริการการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุในต่างประเทศพบว่า ดำเนินการอย่างเป็นระบบ เปิดโอกาสให้สมาชิกและผู้ทรงคุณวุฒิมีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็นและ

แสดงความต้องการของตนเองในการวางแผนและจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ มีการประเมินผลอย่างป็นระบบด้วยวิธีการที่หลากหลายครอบคลุมทุกมิติอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนการใช้เวลาว่างอย่างคุ้มค่าและสร้างประโยชน์และความสัมพันธ์ที่ดีแก่สังคม สมาชิกในครอบครัว ลดช่องว่างระหว่างวัย นอกจากนี้กิจกรรมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้ยังสอดคล้องกับบริบทของสังคมและประเทศที่สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและการกลับเข้ามาทำงานหลังเกษียณซึ่งตรงกับตลาดแรงงานที่จ้างแรงงานผู้สูงอายุหลังเกษียณ มีการให้บริการทางการแพทย์สำหรับผู้สูงอายุซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นตลอดจนมีการพัฒนาครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิดเพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวได้

ส่วนปัญหา และความต้องการการจัดการศึกษา/การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพทางกาย มีความต้องการการจัดการศึกษา/การเรียนรู้ด้านการจัดการความต้องการด้านสุขภาพร่างกาย มากที่สุด ด้านรูปแบบและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการมากที่สุดคือความรู้ความเชี่ยวชาญของวิทยากร และการช่วยเหลือจากผู้จัด ส่วนปัญหาความต้องการของครอบครัว บุตรหลาน และญาติที่อยู่ร่วมกับผู้สูงอายุพบว่าปัญหาและความต้องการการจัดการศึกษา/การเรียนรู้ด้านสุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุมากที่สุด และรูปแบบกิจกรรมต้องการวิทยากร/ผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญ และการจัดการที่เน้นความร่วมมือกับประชาชนและองค์กรต่างๆ ส่วนปัญหาความต้องการ การจัดการศึกษา/การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของบุคลากรทางการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่ามีปัญหาด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดการมากที่สุด ส่วนปัญหาในการส่งเสริมการจัดพบว่า ปัญหาสุขภาพทางกายมีจำนวนมากที่สุด โดยด้านรูปแบบพบว่าปัญหาเนื้อหาความรู้ที่ได้รับเป็นปัญหาที่มากที่สุด ส่วนในด้านผู้สอน ต้องการให้ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุแสดงความคิดเห็น ด้านหลักสูตร ต้องการให้จัดเนื้อหาสาระที่สอดคล้องทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น รูปแบบการเรียนที่ยืดหยุ่นตามโอกาส มีภาคีเครือข่าย ด้านรูปแบบและแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุแบ่งเป็น 5 รูปแบบประกอบด้วย 1.มหาวิทยาลัยวัยที่สาม 2.ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน 3. เมือง/ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ 4.ชมรม/สโมสรผู้สูงอายุ 5.การรวมกลุ่มตามอัธยาศัย ซึ่งทุกรูปแบบเป็นพลวัตรและเกื้อหนุนกัน ส่วนผลการพัฒนาผู้วิจัยได้เสนอแนวทางประกอบด้วย 4 หลักสำคัญคือ 1.การกำหนดเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ 2.การเชื่อมโยงเครือข่าย 3.การจัดสภาพแวดล้อมและสื่อ 4.การวิจัยและพัฒนา (อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2555)

ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสุขของผู้สูงอายุมีความสำคัญ จากการศึกษาแนวทางส่งเสริมการสร้างความสุขของผู้สูงอายุในอาเซียน (จิตตรา มาคะผล, 2559; นวลฉวี ประเสริฐสุข, 2559; นวลฉวี ประเสริฐสุข, อรุณปรีดิ์ เกิดในมงคล, และ กันยารัตน์ สอาดเย็น, 2559) เพื่อศึกษาสภาพความสุขและวิธีการสร้างความสุข ของผู้สูงอายุในอาเซียน และเสนอแนวทางส่งเสริมการสร้างความสุขของผู้

สูงอายุในอาเซียนพบว่าความสุขที่เกิดจากตนเอง เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การมีงานทำ การรับรู้ว่าตนเองเป็นคนมีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นที่รู้จัก การพึ่งตนเองได้ การมีสุขภาพแข็งแรง การทำบุญและทำจิตใจให้สงบ การไม่มีหวัง การมีความมั่นคงปลอดภัย การมีความหวังหรือมีเป้าหมายในชีวิต และการมีอิสระ ความสุขที่เกิดจากครอบครัวเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การได้รับการดูแลจาก ครอบครัว การได้อยู่รวมกันหรือทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว การมีลูกหลานที่ดี และการเป็นที่พึ่งของครอบครัว ความสุขที่เกิดจากสังคม เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การได้รับการยอมรับจากสังคม และการ ได้รับการดูแลจากสังคม

วิธีการสร้างความสุขของผู้สูงอายุในอาเซียนมี 8 วิธี เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การทำงาน การทำกิจกรรมทางศาสนา การสังสรรค์กับผู้อื่น การทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในครอบครัว การทำกิจกรรมที่ชอบหรืองานอดิเรก การดูแลตนเอง การทำกิจกรรม ทางวัฒนธรรมประเพณี และการได้ถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ ส่วนแนวทางส่งเสริมการสร้างความสุขของผู้สูงอายุในอาเซียน แบ่งเป็น

1) แนวทางสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้สูงอายุควรหางานทำ พัฒนาตนเอง ด้วยการเรียนรู้ ดูแลตนเองทั้ง ร่างกายและจิตใจ มีการวางแผนหรือมีเป้าหมายในชีวิต มีการเตรียมตัวเพื่อวัยสูงอายุ ทำ กิจกรรมร่วมกับครอบครัวและเพื่อน และเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี

2) แนวทางสำหรับครอบครัวผู้สูงอายุ ได้แก่ ครอบครัวควรดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุในด้านต่างๆ อยู่รวมกันหรือทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ ปฏิบัติตนเป็นคนดี ตระหนักในความสำคัญของ ผู้สูงอายุ เรียนรู้ที่จะเข้าใจธรรมชาติของผู้สูงอายุ ช่วยเหลือแนะนำและส่งเสริมผู้สูงอายุในการ เรียนรู้ และการปรับตัวกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

3) แนวทางสำหรับสังคม ได้แก่ กลุ่ม เพื่อนหรือกลุ่มกิจกรรมควรมีการหากิจกรรมทำร่วมกัน ประชาชนทั่วไปควรเห็นความสำคัญ ของผู้สูงอายุ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านผู้สูงอายุควรมีบทบาทในการ ส่งเสริมการสร้างความสุขให้กับผู้สูงอายุ สถาบันทางศาสนาควรมีบทบาทเป็นที่พึ่งทางใจให้ ผู้สูงอายุ สถาบันการศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมาถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเยาวชน รวมทั้งสร้างองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความสุข ภาคประชาสังคมควรมีการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุอย่างครบวงจร ภาคธุรกิจควรมีนโยบายจ้างงานผู้สูงอายุ และ ประชาคมอาเซียนควรร่วมมือกันขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุในอาเซียน เพื่อส่งเสริมคุณภาพ ชีวิตและความเป็ นอยู่ที่ดีให้กับผู้สูงอายุ

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์แบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในชนบทไทย: ด้าน การดูแลสุขภาพจิต (นวลฉวี ประเสริฐสุข และคณะ, 2559) พบว่า สิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุมี ความสุข ความสบายใจ ไม่เครียด 3 อันดับแรกคือ การมีสุขภาพที่แข็งแรง การมีครอบครัวที่อบอุ่น และการมี

รายได้เป็นของตัวเอง โดยเรียนรู้จากคนในครอบครัวหรือคนรู้จัก เจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรืออาสาสมัคร และวิทยากรจากการประชุมหรือสัมมนา ตามลำดับ ส่วนวิธีการที่ทำให้มีความสุข ความสะดวกสบาย ไม่เครียด 3 อันดับแรก ได้แก่ การพบปะพูดคุยกับญาติ เพื่อนฝูง การทำกิจกรรมทำเพื่อไม่ให้อยู่ว่าง และการร่วมกิจกรรม ทางศาสนา ตามลำดับ สำหรับแหล่งที่ผู้สูงอายุ เรียนรู้ 3 อันดับแรก คือ เรียนรู้จากโรงพยาบาล ศูนย์ สุขภาพ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ หอกระจายข่าว อินเทอร์เน็ต และการเข้าร่วมกิจกรรมในชมรม ผู้สูงอายุ/ประชุม/สัมมนา ผลการศึกษาชุมชนที่เป็นตัวอย่าง การปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนรู้ด้านการดูแล สุขภาพจิต พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้การจัดการ เรียนรู้ด้านการดูแล สุขภาพจิตประสบความสำเร็จ ได้แก่ การมีแกนนำที่ดำเนินกิจกรรมอย่างเข้มแข็ง การได้รับการสนับสนุนงบประมาณและวิชาการ จากองค์กรต่างๆ และลักษณะของกิจกรรมการ เรียนรู้ที่จัดขึ้นจะต้องสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ มีความเหมาะสมกับบริบทและสภาพแวดล้อม ตลอดจนเป็นการเรียนรู้ตามวิถี ชีวิตของผู้สูงอายุ

ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ (รศรินทร์ เกรย์ และณัฐจิรา ทองเจริญพงศ์, 2555) พบว่าปัจจัยทางประชากร ได้แก่ อายุ และสถานภาพสมรส ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ การศึกษา การทำงาน เศรษฐฐานะของครัวเรือน และปัจจัยทางสุขภาพ ได้แก่ การรับรู้ภาวะสุขภาพ การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ประเภทของสวัสดิการรักษายาบาล และการออกกำลังกาย ส่งผลต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น นโยบายการให้โอกาสผู้สูงอายุในการทำงาน การลดความเหลื่อมล้ำของสวัสดิการรักษายาบาล และการส่งเสริมการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย จึงควรได้รับการส่งเสริม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะเสี่ยงการมีปัญหสุขภาพจิตของผู้สูงอายุไทย (วิชาญ ชูรัตน์, โยธิน แสงวงดี, และสุพาพร อรุณรักษ์สมบัติ, 2555) พบว่า ลักษณะของผู้สูงอายุที่เสี่ยงต่อการมีปัญหสุขภาพจิต ส่วนใหญ่ อยู่ในภาคกลาง และอยู่นอกเขตเทศบาลมากกว่าในเขตเทศบาล เป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย เมื่อผู้สูงอายุมีอายุเพิ่มขึ้นจะทำให้มีภาวะเสี่ยงต่อการมีปัญหสุขภาพจิตเพิ่มขึ้น และที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นหม้าย/หย่า/แยกกันอยู่ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุที่มีการศึกษา สูงขึ้นจะมีภาวะเสี่ยงต่อการมีปัญหสุขภาพจิตลดลงอย่างเห็นได้ชัด เมื่อพิจารณาปัจจัย ด้านสุขภาพ พบว่า ผู้ที่มีความพิการแต่กำเนิด และหลังกำเนิดเสี่ยงต่อการมีปัญหสุขภาพจิตมากกว่าผู้ที่ไม่พิการ สำหรับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานจะมีภาวะเสี่ยงต่อการมีปัญหสุขภาพจิตสูงกว่าผู้สูงอายุที่ทำงานเล็กน้อย และเมื่อค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นของครัวเรือนเพิ่มขึ้นผู้สูงอายุจะมีภาวะเสี่ยงต่อการมีปัญหสุขภาพจิตลดลง ผู้สูงอายุ ที่อยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะยากจนมีภาวะเสี่ยงต่อการมีปัญหสุขภาพจิตสูงกว่าผู้ที่อยู่ในครัวเรือนที่ไม่จนเกือบ 2 เท่า จากการ

วิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยทางประชากรและสังคม สุขภาพ และเศรษฐกิจต่อภาวะเสี่ยงการมีปัญห สุขภาพจิตของผู้สูงอายุไทย พบว่า ภาค เพศ ศาสนา สถานภาพสมรส การศึกษา ความเป็นผู้นำในครัวเรือน ความพิการความสามารถในการดูแลตนเอง ความสามารถในการเดินทางไปในพื้นที่ ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น ของครัวเรือน และฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนมีอิทธิพลต่อภาวะเสี่ยงการมีปัญห สุขภาพจิตของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดและความสุขของการดูแลผู้สูงอายุ (สาสินี เทพสุวรรณ , ณิชวีรา ทองเจริญพงศ์, และ รศรินทร์ เกรย์, 2556) เพื่อค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความเครียดและความสุขของผู้ดูแลผู้สูงอายุที่เป็นคนในครอบครัว โดยศึกษาจากปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ดูแล (Personal characteristics) ปัจจัยสาเหตุของความเครียด (Stressors) ปัจจัยสนับสนุนทางสังคม (Social support) ได้แก่ การมีเพื่อนหรือคนในสังคมคอยช่วยเหลือในยามที่ต้องการ และการมีความรู้สึก มั่นคงปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว และปัจจัยการจัดการกับความเครียด (Coping strategies) พบว่า ผู้ดูแลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงและมีความสัมพันธ์เป็นบุตร จากการวิเคราะห์ผลโดยวิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า การดูแลผู้สูงอายุเป็นเวลานานจะส่งผลให้ผู้ดูแลมีความสุขเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการปรับจิตใจรับในบทบาทของผู้ดูแล นอกจากนี้บรรทัดฐานของความกตัญญูตเวทีต่อบิดามารดาอาจช่วยให้ผู้ดูแลเกิดการยอมรับภาระที่เกิดขึ้นจากการดูแลได้ การมีผู้ช่วยดูแลส่งผลให้ความเครียดลดลงและมีความสุขเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกับการได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัวและสังคมที่ส่งผลให้ความเครียดลดลงและมีความสุขเพิ่มขึ้น ในส่วนของการจัดการกับความเครียด พบว่า การจัดการกับความเครียดโดยมุ่งอารมณ์ เช่น การระบายอารมณ์ ยิ่งทำให้สถานการณ์สุขภาพจิตแย่ลง นอกจากนี้การศึกษาของเกสร มัยจิน (เกสร มัยจิน, 2558) ยังพบว่าปัจจัยด้านสถานภาพสมรส และปัจจัยด้านรายได้มีผลต่อระดับสุขภาพจิตในผู้สูงอายุโดยผู้สูงอายุที่โสดและมีรายได้มีระดับสุขภาพจิตที่ดีในระดับสูง โดยมีข้อเสนอแนะควรจัดให้มีการจัดโครงการส่งเสริมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจิตผู้สูงอายุในชุมชน ทั้งในเรื่องการวางแผนการใช้ชีวิตต่อไป การจัดหาแหล่งหารายได้เสริมของผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เป็นของตนเองเท่าที่ความสามารถของ ผู้สูงอายุนั้นมี เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุคงไว้/ส่งเสริมการปฏิบัติตัวเพื่อ การมีสุขภาพจิตที่ดี

จากการศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนหมู่ 7 ตำบลพลูตาหลวง อำเภอสัตตหีบ จังหวัดชลบุรี (ปิยภรณ์ เลาบุตร, 2557) พบว่า โดยภาพรวม คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอยู่ในระดับ

ค่อนข้างดีเมื่อจำแนกตามรายด้านได้ดังนี้ ด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในอันดับ 1 ด้านร่างกาย อยู่ในอันดับ 2 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม อยู่ในอันดับ 3 ด้านจิตใจ อยู่ในอันดับ 4 ผลการเปรียบเทียบ พบว่า คุณภาพของผู้สูงอายุในชุมชนหมู่ 7 ตำบลพลูตาหลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ที่มี เพศ อาชีพ สถานภาพต่างกัน มีคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้สูงอายุ ที่มี อายุ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน ส่วนระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน จังหวัดชลบุรี (ธาริน สุขอนันต์, สุภาวัลย์ จาริยะศิลป์, ทศนันท์ ทุมมานนท์, และ ปิยรัตน์ จิตรภักดี, 2554) พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตระดับปานกลาง ร้อยละ 64.2 รองลงมาเป็นระดับดี ร้อยละ 24.8 และระดับไม่ดี ร้อยละ 11.0 เมื่อพิจารณารายได้พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่อยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ด้านร่างกาย สภาพแวดล้อม และจิตใจ ตามลำดับ ส่วนที่อยู่ในระดับดี คือด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในปัจจัยต่อไปนี้ คือ อายุ, ระดับการศึกษา, อาชีพ, รายได้, การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมและการรับสวัสดิการกองทุนผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ 60-69 ปี, การศึกษาตั้งแต่อนุปริญาขึ้นไป, อาชีพข้าราชการบำนาญ, รายได้เฉลี่ยมากกว่า 5,001 บาทเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม, และไม่รับสวัสดิการกองทุนผู้สูงอายุ จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่ากลุ่มอื่น จากผลการศึกษามีข้อเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเน้นการพัฒนาด้านร่างกายจิตใจและสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุคุณภาพชีวิตให้มากขึ้นเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตจากปานกลางไปสู่ระดับดี

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดนครราชสีมา (ชุตติเดช เจียนดอน, นวรัตน์ สุวรรณผ่อง, ฉวีวรรณ บุญสุยา, และ นพพร ไหวธีระกุล, 2554) พบว่าผู้สูงอายุมีความพอใจกับคุณภาพชีวิตด้านร่างกายร้อยละ 50.4 และพอใจด้านจิตใจร้อยละ 52.7 ปัจจัยที่สามารถทำนายคุณภาพชีวิตด้านร่างกายมี 6 ปัจจัย ได้แก่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ภาวะสุขภาพ การเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม การศึกษา อาชีพและอายุ โดยสามารถอธิบายคุณภาพชีวิตด้านร่างกายได้ร้อยละ 30.5 ปัจจัยที่สามารถทำนายคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ 4 ปัจจัย ได้แก่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ภาวะสุขภาพการเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม และสัมพันธ์ภาพในครอบครัว โดยสามารถอธิบายคุณภาพชีวิตด้านจิตใจได้ร้อยละ 21.5 บุคลากรสาธารณสุขควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ส่งเสริมสัมพันธ์ภาพในครอบครัวองค์กรท้องถิ่นควรร่วมให้การส่งเสริมกิจกรรมเหล่านี้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของผู้สูงอายุในชนบท

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดนครปฐม (จิตนภา ฉิมจินดา, 2555) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดนครปฐม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสุขในชีวิตอยู่ในระดับมาก รายได้ความสามารถในการดูแลตนเอง แรงสนับสนุนทางสังคม พัฒนกิจกรรมครอบครัวระยะวัยชรา มีความสัมพันธ์ทางบวก กับความสุขในชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนอายุมีความสัมพันธ์ทางลบ กับความสุขในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ยังพบว่า พัฒนกิจกรรมครอบครัวระยะวัยชรา ความสามารถในการดูแลตนเอง และแรงสนับสนุนทางสังคม สามารถร่วมกันทำนายความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดนครปฐม ได้ร้อยละ 57.60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($R^2=0.576$, $p<0.01$)

ส่วนการศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี ของเรวดี สุวรรณพเก้า และ รศรินทร์ เกรย์ เพื่อศึกษาถึงระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในจังหวัดกาญจนบุรี แบบองค์รวม และจำแนกตามองค์ประกอบ (ด้านครอบครัว ด้าน สุขภาพ ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และด้านมาตรฐานการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม) ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม กับ คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรีแบบองค์รวม และจำแนกตามองค์ประกอบดังกล่าวพบว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 3,550 คน หญิงมีสัดส่วนสูงกว่า ชาย ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุตอนต้น (60-69ปี) เป็นผู้มีคู่ จบระดับประถมศึกษา ไม่ได้ ทำงาน และอาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่มีความเป็นชนบท คุณภาพชีวิตด้านมาตรฐานการอยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมที่อยู่ในระดับดีสูงที่สุด (ร้อยละ 15.2) รองลงมาคือ คุณภาพชีวิตด้าน ครอบครัว (ร้อยละ 14.4) ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ (ร้อยละ 6.6) และด้านสุขภาพ (ร้อยละ 4.5) ตามลำดับ จากคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้านนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตองค์รวม พบว่า คุณภาพชีวิตองค์รวมอยู่ในระดับดี ร้อยละ 13.2 จากการวิเคราะห์ถดถอยแบบ พหุโลจิสติก กับคุณภาพชีวิตในแต่ละด้าน และองค์รวม โดยเปรียบเทียบผู้สูงอายุที่มี คุณภาพชีวิตดีกับต่ำ พบว่า การศึกษา และพื้นที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ในทุกๆ ด้าน กล่าวคือ ผู้สูงอายุยังมีการศึกษาสูงโอกาสมีคุณภาพชีวิตดีก็สูงขึ้นไปด้วย ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ที่มีความเป็นเมือง/กึ่งเมือง มีโอกาสที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี สูงกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาน้อยและผู้สูงอายุที่อยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะความเป็นชนบท (เรวดี สุวรรณพเก้า และ รศรินทร์ เกรย์, 2554)

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนากจังหวัดพิจิตร (สุรจิตต์ วุฒิการณ, พิสิษฐ์ จอมบุญเรือง, และ ไพศาล สรรสวัสดิสุทธิ์, 2558) พบว่าระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปร พบว่า ตัวแปรปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรคุณภาพชีวิตและการศึกษายังพบว่า ตัวแปรทั้ง 4 ประกอบด้วย คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมมีความสัมพันธ์กัน โดยคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและ ปัจจัยนำ มีความสัมพันธ์กันมาก

ที่สุดและสัมพันธ์ในทางบวก ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปรซึ่งเป็นปัจจัยทั้ง 4 ด้าน คือ ตัวแปรปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ร้อยละ 46.60 และผลการศึกษายังพบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุมากที่สุด คือ ตัวแปรปัจจัยนำ รองลงมา คือ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม ตามลำดับ ส่วนตัวแปรปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลไม่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ส่วนภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (จิราพร ทองดี, ดารารวรรณ รองเมือง, และ ฉันทนา นาคฉัตรีย์, 2555) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขต 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สงขลา สตูล ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส) พบว่าผู้สูงอายุ ร้อยละ 70 ป่วยด้วยโรคเรื้อรังอย่างน้อยหนึ่งโรคต่อคน โรคที่พบบ่อยได้แก่ ความดันโลหิตสูง คิดเป็นร้อยละ 34.5 เบาหวาน คิดเป็นร้อยละ 6.9 โรคหัวใจ คิดเป็นร้อยละ 1.5 และ ไตวายเรื้อรัง คิดเป็นร้อยละ 1.5 ปัญหาสุขภาพที่พบส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับการมองเห็น คิดเป็นร้อยละ 58 ผิวหนังแห้งและมีผื่นคัน คิดเป็นร้อยละ 39.90 การควบคุมการขับถ่ายปัสสาวะ คิดเป็นร้อยละ 30 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 59.1 โดยคุณภาพชีวิตมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับภาวะสุขภาพ ($r = .77, p < .01$) ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย คือบุคลากรในทีมสุขภาพ ตลอดจนผู้ที่มีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนจัด กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่เหมาะสมกับบริบทของวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะหลักศาสนาซึ่งเป็นปัจจัยป้องกันที่สำคัญเฉพาะในผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ดังนั้นการใช้หลักศาสนานำสุขภาพในผู้สูงอายุ การบูรณาการความรู้เรื่องศาสนาให้สอดคล้องกับพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง อาจมีผลช่วยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าระดับคุณภาพในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับคุณภาพดี ได้แก่ ด้านสัมพันธ์ทางสังคมด้านจิตใจ ด้านร่างกายและด้านสิ่งแวดล้อม ผลเปรียบเทียบคุณภาพในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า เพศ อายุ วุฒิการศึกษา แหล่งที่มาของรายได้หลัก และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกันทำให้คุณภาพในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุต่างกัน ระดับความพึงพอใจในการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุพบว่าในภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ด้านและระดับปานกลาง 7 ด้าน ผลการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุมีปัญหาที่สำคัญ คือ การจ่ายเบี้ยยังชีพไม่ตรงเวลา ความล่าช้าการให้บริการ การบริการของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขไม่ทั่วถึงพื้นที่ชนบทข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ เพิ่มเบี้ยยังชีพและจ่ายตรง

เวลามีหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้ความรู้การดูแล สุขภาพแก่ผู้สูงอายุ และตั้งศูนย์ตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุทุก ๆ เดือน (ปลื้มใจ ไพจิตร, 2558)

การสังเคราะห์งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตและสังคมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย (นริศรา พิงโพธิ์สภ และ ฐาศุภกร จันประเสริฐ, 2555) เพื่อรวบรวมและประมวลผลงานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตและสังคมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พบผลที่น่าสนใจได้แก่ คุณลักษณะด้านการวิจัยของงานวิจัย พบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้ง 72 เรื่องใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (ร้อยละ 30.91) เก็บข้อมูลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 23.61) ทฤษฎีหลักที่ใช้คือ ทฤษฎีคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (ร้อยละ 30.56) ซึ่งส่วนใหญ่ใช้แนวคิด ทฤษฎีคุณภาพชีวิตของ WHO สำหรับความหมายของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุพบว่า โดยส่วนใหญ่นิยามคุณภาพชีวิตว่าเป็นความรู้สึกและการรับรู้ของบุคคล (ร้อยละ 65.28) และเป็นสถานะของบุคคลในการดำรงชีวิตในสังคม (ร้อยละ 63.89) เมื่อพิจารณาประเด็นองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุพบว่า เกือบครึ่งแบ่งองค์ประกอบเป็น 4 ด้าน (ร้อยละ 49.25) ได้แก่ ด้านสุขภาพร่างกาย (ร้อยละ 91.04) องค์ประกอบสภาพทางสังคม (85.07) สุขภาวะทางจิตใจ (ร้อยละ 67.16) และองค์ประกอบสภาพทางเศรษฐกิจ (ร้อยละ 29.85)

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่ามีส่วนใหญ่เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยนำแบบวัดของผู้อื่นมาใช้ทั้งฉบับ ซึ่งเป็นแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุด 26 ตัวชี้วัด (WHOQOL-BREF) โดยสุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล และคณะ นำมาแปลเป็นภาษาไทยเรียกว่าคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกฉบับภาษาไทยชุดย่อ 26 ตัวชี้วัด (WHOQOL-BREFTHAI) มาตราวัด 5 ระดับ องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตจำนวน 4 ด้าน โดยมีมิติที่มีการศึกษามากที่สุด ได้แก่ มิติด้านร่างกาย มิติด้านสังคม มิติด้านสิ่งแวดล้อม และมิติด้านจิตใจ ผลการวิเคราะห์ห่อภิมาณพบว่า กลุ่มปัจจัยด้านจิตและสังคมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยของขนาดอิทธิพล ได้แก่ กลุ่มปัจจัยด้านโปรแกรมจัดกระทำ กลุ่มปัจจัยด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ กลุ่มปัจจัยด้านสถานการณ์ทางสังคม กลุ่มปัจจัยด้านชีวสังคม และกลุ่มปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิม โดยมีตัวแปรที่สำคัญในแต่ละกลุ่มปัจจัย ได้แก่ โปรแกรมการแนะนำกลุ่มความเชื่อในความสามารถตนเองในการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ความสัมพันธ์ในครอบครัว รายได้ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรค ตามลำดับข้อค้นพบจากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการวิเคราะห์เชิงอิทธิมาณ จะทำให้ผู้สนใจที่ต้องการศึกษาประเด็นคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับคุณลักษณะของงานวิจัย และตัวแปรเชิงเหตุที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุไปประยุกต์ใช้ศึกษาเพื่อการวิจัยขั้นสูงต่อไปในขณะเดียวกันข้อค้นพบเกี่ยวกับปัจจัยด้านจิตและสังคมที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจะเป็นประโยชน์เชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานด้านผู้สูงอายุนำไปใช้พัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ :กรณีศึกษาปัจจัยเชิงลึกบ้านคลองโยง หมู่ที่ 1 พบว่าพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยรวมอยู่ระดับดีเมื่อวิเคราะห์รายด้าน พบว่าการ พัฒนาทางจิตวิญญาณ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โภชนาการและความรับผิดชอบต่อสุขภาพ อยู่ระดับดี กิจกรรมทางกาย และ การจัดการความเครียดอยู่ระดับปานกลาง และปัจจัยเชิงลึกที่มีผลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในผู้ที่มีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพอยู่ระดับดีพบประเด็นสำคัญ ได้แก่ลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นของผู้ที่มีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ดีความเชื่อและการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตที่เอื้อต่อการมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ดี งานอาชีพและรายได้ที่ไม่เกษียณ การมีครอบครัวที่ดีการมีแรงสนับสนุนที่ดีและการอาศัยอยู่กับธรรมชาติมาตลอดชีวิต (ยุภา โฟผา, สุวิมล แสนเวียงจันทร์, และ ทศนีย์ พกษาชีวะ, 2560)

ส่วนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุ พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นอันดับแรก รองลงมาคือด้านการรวมกลุ่มทางสังคม ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี และด้านสภาพร่างกายที่ดี ตามลำดับ ในขณะที่ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และด้านการตัดสินใจด้วยตนเองมีระดับคุณภาพชีวิตในระดับปานกลาง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต พบว่าด้านสภาพอารมณ์ที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ปัจจัยด้านความร่ำรวย อ่างว้าง และปัจจัยด้านความสบายใจ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว มิตรสหายและเพื่อนบ้าน ด้านการรวมกลุ่มทางสังคมมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านการอุทิศและการได้รับการยอมรับจากชุมชน ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านการดำรงชีพ และปัจจัยด้านรายรับและรายจ่าย คุณภาพชีวิตด้านสภาพร่างกายที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านการใส่ใจเรื่องสุขภาพ และปัจจัยด้านการบริโภคที่ดี และสุดท้ายด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านความเป็นอิสระทางความคิด และปัจจัยการเลือกทำในสิ่งที่ต้องการ แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งสามารถนำไปทดลองใช้ และศึกษาผลการใช้กับผู้สูงอายุในท้องถิ่นได้ (สุทธิพงศ์ บุญผดุง, 2554)

จากการประเมินความต้องการจำเป็นในการบริการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (สมจินต์ เพชรพันธุ์ศรี, วิไลวรรณ ทองเจริญ, และ สมชาย วิริภิมย์กุล, 2556) เพื่อประเมินและจัดอันดับความต้องการจำเป็นในการบริการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของรพ.สต.และเปรียบเทียบความต้องการจำเป็นในการบริการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของรพ.สต. ที่มีขนาดความ

รับผิดชอบ ประชากรที่แตกต่างกัน พบว่าหมวดการให้บริการในครอบครัว/ชุมชนของผู้สูงอายุ ได้รับการประเมินจากกลุ่มตัวอย่างว่า เป็นความต้องการจำเป็นมากที่สุดในการบริการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ รองลงมา คือ หมวดการเชื่อมโยงส่งต่อผู้สูงอายุที่มีปัญหา หมวดการให้บริการในรพ.สต. และหมวดการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ตามลำดับ รพ.สต. ทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ จัดลำดับความสำคัญหมวดการให้บริการในครอบครัว/ชุมชนเป็นอันดับหนึ่ง ส่วนหมวดการเชื่อมโยงส่งต่อผู้สูงอายุที่มีปัญหา ได้รับการประเมินของรพ.สต. ขนาดเล็กและขนาดกลาง ให้มีความสำคัญเป็นอันดับสอง ในขณะที่รพ.สต.ขนาดใหญ่ ประเมินให้หมวดการให้บริการในรพ.สต. มีความสำคัญเป็นอันดับสอง และไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในแต่ละหมวดและในภาพรวมทุกหมวดของความต้องการจำเป็นในการให้บริการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ ระหว่างรพ.สต. ที่มีขนาดความรับผิดชอบแตกต่างกัน

ในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้และอาชีพของผู้สูงอายุ : การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะพฤฒิพลัง (ทงศ์ศักดิ์ ยี่รัตนสุข, ภาณุวัฒน์ เชิดเกียรติกุล, และ ปณิตา วรรณพิรุณ, 2557) เพื่อศึกษาความต้องการและปัญหาการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ พัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะพฤฒิพลังสำหรับผู้สูงอายุ ศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะพฤฒิพลังสำหรับผู้สูงอายุ และเปรียบเทียบภาวะพฤฒิพลังของผู้สูงอายุก่อนและหลังเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ไม่รู้วิธีการเรียนรู้ และไม่เคยได้รับการฝึกทักษะในการเรียนรู้ ในด้านความต้องการด้านการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่ต้องการพัฒนาวิธีการเรียนรู้ (60.0%) ไม่ต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ (50.0%) ไม่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง (50.0%) ไม่ต้องการฝึกนิสัยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (50.0%) ไม่ต้องการได้รับการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ (40.0%) แต่มีความต้องการได้รับการพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ (55.0%) รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นคือ โครงการอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุเรื่องปัญหาสุขภาพจากการทำงาน จากนั้นกลุ่มตัวอย่างนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมีการหยุดพักหรือเปลี่ยนอิริยาบถระหว่างการทำงานเป็นระยะๆ บางคนเข้าร่วมกิจกรรมออกกำลังกายโดยการรำกระบองทุกวัน เป็นเวลา 1 เดือน ผลการเปรียบเทียบภาวะพฤฒิพลังพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีภาวะพฤฒิพลังหลังเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร (อรอำไพ บุรานนท์, 2554) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน ได้แก่ ความต้องการด้านร่างกาย จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ และเปรียบเทียบแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุรวบรวมปัญหาข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ พบว่า แนวทางการส่งเสริมการ

เรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเรียงจากมากไปหาน้อยได้แก่ด้านความต้องการทางกาย ด้านความต้องการทางด้านจิตใจ ด้านความต้องการทางด้านสังคม ด้านความต้องการด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ เปรียบเทียบความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ จำแนกตามตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพรายได้ และขนาดครอบครัว พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ คือ ผู้สูงอายุหญิงมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการทางกาย ด้านความต้องการทางด้านจิตใจ ด้านความต้องการทางด้านสังคม ด้านความต้องการด้านเศรษฐกิจสูงกว่าชาย กลุ่มอายุระหว่าง 60-69 ปี มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการทางกายสูงกว่ากลุ่มอายุ 70 ปีขึ้นไป กลุ่มที่ไม่เคยเรียนหนังสือและมีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษามีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการทางจิตใจสูงกว่ากลุ่มที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา/ปวช กลุ่มผู้สูงอายุที่โสดมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการทางกายและสังคมสูงกว่ากลุ่มสมรส หม้าย หย่าร้าง กลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 บาทขึ้นไปมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการทางกายสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท ผู้สูงอายุที่มีขนาดครอบครัวมากกว่า 3 คน มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการทางกาย ด้านความต้องการทางด้านจิตใจ ด้านความต้องการทางด้านสังคม ด้านความต้องการด้านเศรษฐกิจสูงกว่ากลุ่มที่มีขนาดครอบครัว 1-3 คน ข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุคือควรมาตรวจสุขภาพสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง ชอบกิจกรรมออกกำลังกายที่มีอยู่แล้ว จัดกิจกรรมที่ให้ลูกหลานได้มีส่วนร่วมมากขึ้น การจัดกิจกรรมทัศนศึกษาและท่องเที่ยวทุกเดือน จัดตลาดนัดสำหรับผู้สูงอายุ

ระบบการส่งเสริมสุขภาพให้เป็นผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมดี ในเขตตำบลโนนอุดม อำเภอเมืองยาง จังหวัดนครราชสีมา (บุญนาค ปัตถานัง และ วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์, 2556) พบว่า ระบบการส่งเสริมสุขภาพซึ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วม ส่งผลให้เกิดสุขภาพของผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีและเป็นผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมดี ส่วนปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวเนื่องกับการนำนโยบายและโครงการไปปฏิบัติจริงไม่ได้ทั้งหมด สำหรับแนวทางการพัฒนาระบบการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การมีทิศทางของนโยบายที่ชัดเจน และ ปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร เครื่องมือ ที่จะต้องได้รับการจัดสรรอย่างเพียงพอ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุ เป้าหมายของนโยบาย ที่จะทำให้ให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ส่วนรูปแบบการดูแลผู้สูงอายุของอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลพุทรา อำเภอพระพุทรา จังหวัดสระบุรี (สุมาลี เอี่ยมสมัย, รัตนา เหมือนสิทธิ์, และจรรยาศรี ทองมาก, 2555) เพื่อศึกษารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุของอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) ในเขตเทศบาลตำบล พุทรา อำเภอพระพุทรา จังหวัดสระบุรี และประสิทธิภาพของรูปแบบการดูแลผู้สูงอายุของอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุในเขต เทศบาลตำบลพุทรา อำเภอพระพุทรา จังหวัดสระบุรี พบว่า อาสาสมัคร

ผู้ดูแลผู้สูงอายุต้องการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพุกกระทิงภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุมีความคิดเห็นและศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพุกกระทิงภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุไม่มีความมั่นใจในการดูแลหรือให้คำแนะนำผู้สูงอายุจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับการแนะนำวิธีการให้ความรู้ เอกสารและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ รวมทั้งพี่เลี้ยงเพื่อเป็นที่ปรึกษาในรูปแบบการดูแลผู้สูงอายุของ อาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ คือ SINGTONG MODEL ประกอบด้วย Superintendent, Individual, Network, Government, Team Organization, Nice, Group Home การดูแลผู้สูงอายุของอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุแต่ละครั้ง มีการดำเนินการ 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นวางแผน 2) ขั้นปฏิบัติการ 3) ขั้นสังเกต 4) ขั้นสะท้อนผล 5) ขั้นปรับปรุง ผู้สูงอายุที่ได้รับการดูแลมีความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุมีความคิดเห็นและศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นและศักยภาพของอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุในการดูแลผู้สูงอายุก่อนและหลังใช้รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ส่วนการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุที่เป็นโรคเรื้อรังหลายโรค (แสงเดือน กิ่งแก้ว และนุสรา ประเสริฐศรี, 2558) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความฉลาดทางสุขภาพในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 68.2 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล คือ สถานภาพสมรส มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าพฤติกรรมสุขภาพโดยรวมมีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาดังกล่าวใช้เป็นข้อมูลในการเลือกให้ข้อมูลสุขภาพ ตามระดับความฉลาดทางสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกัน และปัจจัยที่มีผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพและผลลัพธ์พฤติกรรมสุขภาพของประชาชนวัยทำงาน อำเภอพรเจริญ จังหวัดบึงกาฬ (ภมร ดรณ และ ณรงค์วิทย์ ขุนพิจารย์, 2559) ซึ่งจะเป็นผู้สูงอายุต่อไปพบว่าความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบด้านการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพมีระดับคะแนนมากที่สุด ผลลัพธ์พฤติกรรมสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างในภาพรวมอยู่ในระดับมาก กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนที่ต่างกัน มีความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยรวมแตกต่างกัน ปัจจัยการเข้าถึงบริการสุขภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับปานกลางกับความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยรวม และความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับปานกลางกับทุกผลลัพธ์พฤติกรรมสุขภาพ ข้อเสนอแนะสำคัญ คือ หน่วยงานสาธารณสุขในอำเภอพรเจริญควรเพิ่มช่องทางการให้บริการสุขภาพที่หลากหลาย เพื่อให้ประชาชนวัยทำงานเข้าถึงบริการมากขึ้น จะทำให้ความรอบรู้ด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม (เกรียงศักดิ์ ธรรมอภิพล และคณะ, 2557) เพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม พบว่า

การดูแลผู้สูงอายุในลักษณะองค์รวม ควรให้ครอบคลุมการเฝ้าระวังภาวะสุขภาพ โภชนาการที่เหมาะสม และการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะซึมเศร้า การพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุที่มีความต้องการรายได้เพิ่มเติม และการรักษา/ส่งเสริมคุณค่าผู้สูงอายุที่สอดคล้อง ครอบคลุมผู้สูงอายุทุกกลุ่ม/วัย โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างพื้นที่เมือง-ชนบท และสังคมวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดูแลผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน ภายใต้การจัดการเครือข่ายความร่วมมือของกลไกต่างๆ ทั้งจากในและนอกชุมชน

รูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์แบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในชนบทไทย (ศิริบุณ จงวุฒิเวศย์, มาเรียม นิลพันธุ์และ วรธนาภา แสงวัฒนะกุล, 2558) พบว่า การเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของผู้สูงอายุเป็นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่สนุกสนาน เป็นประโยชน์ ตรงตามความต้องการและภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ กิจกรรมที่ทำให้ได้เข้าร่วมกับสังคมและได้แสดงศักยภาพและคุณค่าของตนให้ประจักษ์เรียนรู้ที่ความสุขของครอบครัว สามารถเชื่อมโยงไปใช้ในชีวิตให้มีความสุข ความสามารถด้านสุขภาพกาย คือ สามารถรับประทานอาหารและออกกำลังกายได้อย่างเหมาะสม ด้านสุขภาพจิตคือเรียนรู้การปรับตัว ปรับใจมีเจตคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น ด้านอาชีพ คือสามารถพึ่งตนเอง มีความปลอดภัย การทำงานที่เหมาะสม และด้านวัฒนธรรม คือการเป็นผู้มีภูมิรู้ วัฒนธรรม ประเพณีสามารถถ่ายทอด ประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัย รูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้แบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในชนบทไทย ประกอบด้วยหลักการ ทักษะการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์บนพื้นฐานกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาการดูแลสุขภาพกาย สุขภาพจิต อาชีพ การถ่ายทอดวัฒนธรรม แนวคิดความสุขของผู้สูงอายุควรอยู่บนพื้นฐานของความมั่นคง ความสมดุล ความพอเพียง ปัจจัยในการนำรูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้แบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในชนบทไทยไปใช้คือ ความต้องการของผู้สูงอายุ บรรยากาศการเรียนรู้ ความเข้าใจสภาพผู้สูงอายุ เทคนิควิธีการ การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน เจือปนของการนำรูปแบบไปใช้ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เป้าหมายความสุขของครอบครัว การบูรณาการความร่วมมือ การให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ องค์ความรู้ท้องถิ่นของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (จริญญา วงษ์พรหม, ศิริบุณ จงวุฒิเวศย์, นวพลวีประเสริฐสุข, และนิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2558) พบว่า ผู้สูงอายุมีความสุขความพึงพอใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่สามารถสนองต่อคุณภาพชีวิตใน 4 มิติ คือ กาย ใจ สังคม และปัญญา/การเรียนรู้ ผู้สูงอายุเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมสัจจรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมสานวัยใส่ใจผู้สูงอายุที่ผู้วิจัยและกลุ่มปฏิบัติการหลักร่วมดำเนินการกับชุมชน เกิดการบูรณาการความรู้และกิจกรรมในชุมชนผ่านการสรุปทเรียนจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ร่วมกัน เกิดความยั่งยืนของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนโดยการดำเนินการต่อเนื่องของชุมชน ที่ประกอบด้วย 1. แกนนำผู้สูงอายุ คนวัยอื่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน

2. เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมสัจจรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมสานวิสัยใฝ่ใจผู้สูงอายุที่ผู้วิจัยและกลุ่มปฏิบัติการหลักร่วมดำเนินการกับชุมชน
3. เกิดการบูรณาการความรู้และกิจกรรมในชุมชนผ่านการสรุปบทเรียนจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ร่วมกัน
4. เกิดความยั่งยืนของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนโดยการดำเนินการต่อเนื่องของชุมชนที่ประกอบด้วย แกนนำผู้สูงอายุ คนวัยอื่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน

การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในหมู่บ้านคลองโยง ตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม (ศิริณา จิตต์จรัส และคณะ, 2556) กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ กลุ่มผู้สูงอายุ พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุตั้งเป็นชมรมชื่อลีลาวดีสีขาว อยู่ภายใต้การดูแลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลคลองโยง1(รพ.สต.) มีสมาชิกจำนวน 195 คน พบกันวันอาทิตย์สัปดาห์ที่ 3 ของเดือน มีการจัด กิจกรรมด้านการออกกำลังกายโดยเจ้าหน้าที่รพ.สต.และการรับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน ปัญหา สำคัญที่พบเกี่ยวกับสุขภาพได้แก่มีค่าดัชนีมวลกาย (BMI) เกินเกณฑ์โคเลสเตอรอล และ ไตรกลีเซอไรด์ สูง ปวดข้อ ปวดเข่า รับประทานยาลูกกลอน ยาต้ม และยาหม้อ เพื่อรักษาโรคและบำรุงร่างกาย ไม่ออกกำลังกาย เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เช่น เบาหวาน และความดันโลหิตสูง กลุ่มมีความต้องการการออกกำลังกายประกอบดนตรีไทย (ดนตรี, กีฬา) การนวดแผนโบราณ และงานประดิษฐ์ ศักยภาพของกลุ่มคือมี ความสามัคคี มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน เล่นดนตรีไทย มีการจัดกิจกรรมเรียนรู้ในการดูแล ตนเองด้านอาหาร อวัยวะ สำคัญ และการพับผ้าเช็ดหน้า

ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย (ขวัญดาว กล่ำรัตน์, ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์, ภัทรพล มหาจันทร์, และนวลฉวี ประเสริฐสุข, 2556) พบว่า พฤติกรรมสุขภาพ ความรู้การดูแลสุขภาพ ความเชื่อด้านสุขภาพ ความเชื่อประสิทธิภาพแห่งตน อยู่ในระดับปานกลาง การร่วมกิจกรรมทางสังคม ความเชื่อวัฒนธรรมท้องถิ่น การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และการช้่นาตนเอง อยู่ในระดับต่ำ ส่วนแรงสนับสนุนทาง สังคมอยู่ในระดับสูง พฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย เมื่อจำแนกตามเพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน สภาพการดูแลสุขภาพ และบทบาทในชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย มีความสอดคล้อง กลมกลืนกับข้อมูลการวิจัย โดยปัจจัยที่ส่งผลทางบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ ได้แก่ การช้่นาตนเอง ความเชื่อด้านสุขภาพ แรงสนับสนุนทางสังคม การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และความเชื่อประสิทธิภาพแห่งตนส่วนปัจจัยที่ส่งผลทางลบและ มีนัยสำคัญทางสถิติต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ ได้แก่ ความเชื่อวัฒนธรรมท้องถิ่น และความรู้การดูแลสุขภาพ

การศึกษาการดูแลสุขภาพและภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทย (พิมพ์สิทธิ์ บัวแก้ว และ รติพร ถึงฝั่ง, 2559) วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทยและอำนาจในการทำนายภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่าภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทยอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล การสนับสนุนทางสังคมและ การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายুর่วมกันทำนายภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทยได้ร้อยละ 11.2 ตัวแปรที่สำคัญที่สุด คือ รายได้ โดยพบว่าระดับรายได้เฉลี่ยต่อปีตั้งแต่ 50,000 บาทขึ้นไป สามารถทำนายภาวะสุขภาพผู้สูงอายุได้มากที่สุด รองลงมาคือการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ การศึกษานี้เสนอแนะว่าภาครัฐควรที่จะคงไว้ซึ่งนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและปรับปรุงช่องทางการเข้าถึงสิทธิ ดังกล่าวให้ครอบคลุมและทั่วถึง รวมทั้งส่งเสริม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัว

จากการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำดัชนีชี้วัดด้านศักยภาพของผู้สูงอายุหรือพหุพลังตามกรอบแนวคิดมาประยุกต์ใช้ในประเทศนอกพื้นที่สหภาพยุโรป ผลพบว่า การมีงานทำและมีรายได้ของผู้สูงอายุ การมีชีวิตที่อิสระ ลดการพึ่งพิงเป็นปัจจัยที่สำคัญ ดังนั้นควรที่จะส่งเสริมการจ้างงานในผู้สูงอายุ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางสังคม ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ดำรงชีวิตอย่างอิสระ พึ่งพิงตนเอง ส่งเสริมและพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ (United Nations Economic Commission for Europe, 2012)

มนทัศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุ : มุมมองเชิงจิตวิทยาสังคม และสุขภาพ (รศรินทร์ เกรย์, อุมาภรณ์ ภัทรวาณิชย์, เฉลิมพล แจ่มจันทร์, และ เรวดี สุวรรณนพเก้า, 2556) พบว่าคำจำกัดความหรือข้อตกลงเกี่ยวกับคำว่า “ผู้สูงอายุ” นั้น องค์การสหประชาชาติ ไม่ได้มีการกำหนดเกณฑ์อายุเริ่มต้นที่เป็นมาตรฐาน เพียงยอมรับโดยทั่วไปว่าหมายถึงบุคคลหรือกลุ่มประชากรที่มีอายุตามปีปฏิทิน ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นเกณฑ์อายุเริ่มต้นเดียวกับคำแนะนำขององค์การอนามัยโลกที่ใช้ในการกำหนดช่วงอายุของผู้สูงอายุ แต่ในทางปฏิบัติมีความแตกต่างระหว่างประเทศ กล่าวคือกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว แม้ส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดอย่างเป็นทางการหรือระบุชัดเจนทางกฎหมาย แต่มักถูกอ้างอิงหรือตกลงไว้ที่เกณฑ์อายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย กำหนดไว้หรือตกลงไว้ที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป การกำหนดนิยามผู้สูงอายุทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ อยู่ภายใต้แนวคิดที่ว่าผู้สูงอายุเป็นวัยที่เปราะบางสมควรได้รับสวัสดิการการดูแลสุขภาพหลังจากการทำงาน จึงมักเป็นอายุเดียวกันกับอายุเกษียณนอกจากการกำหนดด้วยอายุแล้ว ความหมายของการเป็นผู้สูงอายุยังสามารถอธิบายโดยทฤษฎีประกอบ ทางสังคมภายใต้มนทัศน์เกี่ยวกับการสร้าง “ภาพแทนความจริง” ว่าภาพลักษณ์ผู้สูงอายุที่ถูกรับรู้และเข้าใจนั้น เกิดจากการสร้างภาพขึ้นในแต่ละสังคม แต่ละวัฒนธรรม และแต่ละช่วงเวลา ซึ่งเป็นเพียงความจริงบางส่วน ในสังคมสมัยใหม่ ภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุที่ปรากฏมักถูกนำเสนอด้านลบ ซึ่งนำไปสู่การเลือกปฏิบัติและ

การรังเกียจอันเนื่องมาจากอายุ หรือ “วัยาคติ” ต่อผู้สูงอายุสำหรับประเทศไทยในอดีต ตั้งแต่สมัยอยุธยา ถึงแม้จะไม่มีข้อกำหนดนิยามผู้สูงอายุอย่างเป็นทางการแต่อนุมานได้ว่าหมายถึงผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเช่นกัน กล่าวคือระบบมูลนาย ซึ่งเป็นระบบที่มีไพร่สำหรับพระมหากษัตริย์หรือขุนนางใช้เป็นกำลังแรงงานในการสงคราม หรือทำงานต่างๆ เช่น การทำเกษตรกรรมและการก่อสร้าง กำหนดให้ผู้ชายสิ้นสุดการเป็นไพร่เมื่ออายุ 60 ปี ปัจจุบัน ประเทศไทยได้กำหนดนิยามผู้สูงอายุอย่างเป็นทางการตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 โดย “ผู้สูงอายุ” หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย ผลการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกมีความคล้ายคลึงกันพบว่า นิยามผู้สูงอายุในปัจจุบัน ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มพิจารณาจาก 1) เกณฑ์อายุตามปีปฏิทิน ส่วนใหญ่คิดว่า คือบุคคลที่มีอายุ 60 ปี ตามเกณฑ์ของทางราชการ 2) ดูจากลักษณะภายนอก เช่น หน้าตาที่ดูมีอายุ หรือแก่ ผิวหนังที่เหี่ยวแห้งผมหงอกสีขาว 3) การมีสุขภาพและความจำไม่ดี เป็นวัยที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่น 4) ความสามารถในการทำงาน ลดลง หรือไม่สามารถทำงานได้แล้ว 5) พฤติกรรมและอารมณ์ เช่น จุกจิก ขี้บ่น ย้ำคดีย้ำทำ และ 6) การเปลี่ยนแปลงสถานภาพ เป็น ปู่ ยา ตา ยาย ทวด สำหรับการกำหนดนิยามผู้สูงอายุในอนาคตควรจะเปลี่ยนแปลง โดยมีความเห็นเป็น 4 ทางเลือก เรียงจากความเห็นของผู้สนทนากลุ่มมากไปน้อยดังนี้ 1) กำหนดด้วยอายุเท่านั้น เนื่องจากชัดเจนที่สุดและสามารถบริหารจัดการกำลังคนได้ 2) กำหนดด้วยอายุ และคุณลักษณะของผู้สูงอายุที่เป็นเชิงบวก เนื่องจากการกำหนดด้วยอายุมีความสำคัญ และการกำหนดลักษณะเชิงบวกทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่า และภูมิใจในตนเอง และทำให้ผู้สูงอายุต้องทำตัวให้เหมาะสมกับลักษณะเชิงบวก 3) คุณลักษณะที่เป็นเชิงบวกเท่านั้นเนื่องจากการกำหนดอายุที่แน่นอน มีผลทางจิตวิทยา ทำให้รู้สึกว่าตนเองถึงวัยสูงอายุ ซึ่งทุกคนไม่ต้องการถึงวัยนี้ น่าจะเป็นเพราะภาพจำของผู้สูงอายุมีลักษณะเชิงลบ และ 4) ไม่มีนิยามผู้สูงอายุ เนื่องจากการรับรู้ว่าคุณเองเป็นผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล การกำหนดนิยามโดยใช้อายุทำให้รู้สึกว่าตนเองแก่ สำหรับการกำหนดนิยามผู้สูงอายุในเชิงคุณค่านั้น ผู้ร่วมสนทนากลุ่มส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าน่าจะทำได้ยาก เนื่องจากการให้ความหมาย “คุณค่า” ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล และผู้สนทนากลุ่มเกือบทุกคนเห็นว่าการให้นิยาม ผู้สูงอายุควรเป็นนิยามเดียวทั่วประเทศไม่ว่าจะเป็นนิยามแบบใด เพื่อความเสมอภาค ถึงแม้ความเป็นผู้สูงอายุ มีความแตกต่างกันระหว่างเขตเมือง และชนบท หญิง และชาย สำหรับการกำหนดด้วยอายุนั้น ไม่ว่าจะเป็นอย่างข้อเสนอนี้ 1 หรือ 2 ส่วนใหญ่ของผู้ร่วมสนทนากลุ่มมีความ เห็นว่าน่าจะเลื่อนอายุให้สูงขึ้นจาก 60 ปี เนื่องจากในปัจจุบันคนไทยโดยเฉลี่ยมีอายุยืนยาวขึ้น สุขภาพดีขึ้นซึ่งอาจจะเลื่อนเป็นที่ 65 ปี หรือ 70 ปี แต่ต้องไม่กระทบสิทธิประโยชน์ที่ได้รับในปัจจุบัน เช่น การได้รับเบี้ยยังชีพ ต้องยังคงได้รับเมื่ออายุ 60 ปีขึ้นไปเช่นเดิม ผลกระทบทางบวกจากการเลื่อนนิยามผู้สูงอายุให้มีอายุสูงขึ้น จะทำให้มีสุขภาพจิตดีที่รู้สึกว่าตนเองยังไม่แก่ เมื่อสุขภาพจิตดีสุขภาพกายย่อมดีตามไปด้วย มีพลังในการทำงานยาวนานขึ้น และถ้าการขยายอายุผู้สูงอายุ นำไปสู่การขยายอายุการทำงานด้วย จะทำให้ยังมีรายได้ ไม่ต้องพึ่งพา

ลูกหลานมากจนเกินไป ส่งผลต่อความรู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่า มีความภาคภูมิใจในตนเอง สำหรับในทางกลับกัน มีเป็นส่วนน้อยที่เห็นว่าถ้าเชื่อมโยงอายุผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นและอายุเกษียณเป็นอายุเดียวกัน อาจทำให้คนรุ่นใหม่มีโอกาสได้เข้าทำงานน้อยลง และมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเลี้ยงหลาน มีผู้สูงอายุเลี้ยงหลานน้อยลง เนื่องจากผู้สูงอายุออกมาทำงานมากขึ้น

สำหรับความหมายเชิงภาพลักษณ์หรือทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุนั้นมีทั้งเชิงลบและเชิงบวก สำหรับเชิงลบดังกล่าวข้างต้นนั้นน่าจะเป็น “ภาพแทนความจริง” หรือภาพจำของผู้สนทนากลุ่มทุกช่วงวัยและทุกอาชีพมากกว่าภาพจำเชิงบวก เนื่องจากภาพลบเป็นประเด็นความเห็นที่มาจากผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มก่อนภาพลักษณ์เชิงบวก ส่วนภาพลักษณ์เชิงบวกนั้นต้องมีการกระตุ้นความคิดจากผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มภาพลักษณ์เชิงบวกจะมุ่งเน้นไปที่ความมีคุณค่า เช่น ความมีประสบการณ์ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่คนรุ่นหลังอย่างไรก็ตามการเปลี่ยนนิยามผู้สูงอายุ ถ้าเปลี่ยนแต่อายุ ประชาชนจะไม่ได้รับประโยชน์ ประชาชนควรได้รับประโยชน์ด้วย ดังนั้นจึงควรมีการเปลี่ยนทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุให้เป็นเชิงบวกมากขึ้นโดยการสนับสนุนผู้สูงอายุในการดูแลสุขภาพของตนเอง ตลอดจนการมีส่วนร่วมในสังคม การปฏิบัติตนของผู้สูงอายุเองจะเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้สังคมยอมรับในคุณค่าสำหรับข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้คือ นิยามผู้สูงอายุควรใช้เป็นตัวเลขที่ 65 ปี เนื่องจากเป็นความเห็นส่วนใหญ่ของผู้สนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก และมีหลักฐานเชิงประจักษ์เชิงตัวเลขทางด้านวิชาการประชากรศาสตร์ ได้แก่การมีอายุยืนยาวที่เหลืออยู่ของผู้ที่มีอายุ 65 ปีในปัจจุบันเท่ากับของผู้ที่มีอายุ 60 ปีเมื่อห้าสิบปีที่ผ่านมา และการกำหนดด้วยอายุอย่างเดียวจะทำให้สามารถบริหารจัดการกำลังคนได้ สำหรับภาพลักษณ์เชิงบวกนั้น ควรใช้สำหรับการปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ ไม่ใช่ในการกำหนดนิยามเนื่องจากไม่สามารถกำหนดเป็นมาตรฐานเดียวกันได้ถึงแม้ว่าความเห็นส่วนใหญ่ของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเห็นว่าการปรับเปลี่ยนนิยามผู้สูงอายุต้องไม่กระทบสวัสดิการที่ได้รับ เช่น อายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ แต่ในอนาคตสวัสดิการเบี้ยยังชีพจะเป็นภาระต่องบประมาณของรัฐที่จะเพิ่มขึ้นอย่างมาก เนื่องจากการฉายภาพจำนวนประชากรในอนาคต พบว่าสัดส่วนและจำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่สัดส่วนและจำนวนประชากรวัยแรงงานลดลง นอกจากนี้คุณลักษณะของผู้สูงอายุในอนาคตจะมีความรู้สูง รวยได้มากขึ้นด้วย จึงควรมีการศึกษาถึงแผนรองรับในระยะยาวถึงผลกระทบจากสวัสดิการเบี้ยยังชีพ

นอกจากนี้การเปลี่ยนนิยามผู้สูงอายุให้เป็นที่ยอมรับต้องมีการสื่อสารชี้แจงล่วงหน้า เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างอายุของประชากรที่จะมีประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นสำหรับนิยามเชิงบวกนั้น ควรใช้สำหรับการปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ เช่นการกำหนดให้มีคำขวัญ หรือลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้สูงอายุ ในวันผู้สูงอายุแห่งชาติทุกปี คล้ายกับคำขวัญวันเด็กที่มีประจำทุกปี เช่น ภาพลักษณ์เชิงบวกที่ได้จากการสนทนากลุ่ม “แก่ซ่า มีคุณค่า สุขภาวะดี” หรือ “มีคุณค่า และประสบการณ์” และที่

สำคัญคือการเตรียมพร้อมของประชากรให้เข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณค่า เหมาะสมกับภาพลักษณ์เชิงบวก ซึ่งควรกำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาตั้งแต่ระดับต้นเพื่อให้เข้าใจกระบวนการสูงวัย และตระหนักถึงคุณค่าผู้สูงอายุ ผ่านการส่งเสริมการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยมีเด็กเป็นแกนนำในการคิดสร้างสรรค์กิจกรรมเอง เพื่อให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง ในการเตรียมความพร้อมให้ตนเองมีคุณค่า และเป็นที่น่าเคารพนับถือเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุสำหรับประชาชนโดยทั่วไป ทักษะคิดเชิงบวก และความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุของประชากร อาจผ่านช่องทาง การจัดประชุม สัมมนา ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผู้สูงอายุ หรือประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อที่คนทั่วไปเข้าถึงได้ เช่น การจัดรายการวิทยุ โทรทัศน์ บทความ หนังสือพิมพ์ หรือนิตยสาร เป็นต้นสำหรับการเชื่อมโยงอายุผู้สูงอายุกับอายุการทำงาน หรือการขยายอายุเกษียณในภาคราชการและภาคเอกชนนั้น ต้องได้รับการศึกษาอย่างรอบด้านถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น สำหรับภาคเอกชน ภาครัฐควรมีมาตรการจูงใจในการจ้างแรงงานผู้สูงอายุ (รศรินทร์ เกรย์ et al., 2556) จะเห็นได้ว่ากระบวนการทัศนใหม่ในการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้สูงอายุที่มีภาวะพหุพลังหรือศักยภาพในการดูแลตนเองและนำไปสู่การแก้ปัญหาภาระพึ่งพิงทางสังคมของผู้สูงอายุในยุคสังคมผู้สูงอายุ คือ การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตในวัยสูงอายุ จากการสังเคราะห์เอกสาร พบว่า แนวคิดทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาภาวะพหุพลังในผู้สูงอายุ คือ (1) แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต (2) แนวคิดพัฒนาวิทยาทางการศึกษา (3) แนวคิดการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ และ (4) แนวคิดการพัฒนาเมืองสำหรับผู้สูงอายุ โดยทุกแนวคิดล้วนมีความเชื่อมโยงกันในด้านกระบวนการและเป้าหมายคือการพัฒนาผู้สูงอายุในระดับปัจเจกบุคคลให้เป็นผู้สูงอายุที่มีภาวะพหุพลังและระดับสังคมให้เป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีพหุพลัง แนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาภาวะพหุพลังในผู้สูงอายุไทยในรูปแบบการพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นรูปแบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาภาวะพหุพลังในผู้สูงอายุที่มีความสำคัญในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และสอดคล้องกับบริบทการเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย (ระวี สัจจโสภณ, 2556)

การศึกษาเพื่อพัฒนาแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีของสหภาพยุโรป (2555-2563) พบว่า ต้องกำหนดแผนและมอบหมายผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน โดยตั้งเป้าหมายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ สร้างระบบการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาว และศึกษาวิจัยแนวทางการดูแลผู้สูงอายุ เพิ่มคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุ และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในชุมชนและสังคม (WHO Regional Committee for Europe, 2012)

การจัดศึกษาของผู้สูงอายุในศตวรรษที่ 21 ของประเทศไต้หวัน (Ya-hui Lee, 2015) พบว่าในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไต้หวันต้องมีการประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงเรียนหรือระบบการศึกษาทั่วไปที่

มีทรัพยากร และแหล่งประโยชน์ที่มีความพร้อมต้องจัดสถานที่ สิ่งสนับสนุนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้สูงอายุให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของผู้สูงอายุของประเทศฟินแลนด์ โปแลนด์ และสเปน (Jaime Perales, et.al, 2014) พบว่า การศึกษาและอาชีพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การส่งเสริมพฤติกรรมต้องดำเนินการเพื่อการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่ผู้สูงอายุ การส่งเสริมการศึกษา และการเรียนรู้ รวมทั้งการส่งเสริมการมีงานทำ การมีรายได้ มีความสำคัญต่อพฤติกรรมและการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ

การศึกษาแรงจูงใจ และการรับรู้ประโยชน์ของโปรแกรมการศึกษาและการเรียนรู้ต่อ เพศ การมีสุขภาวะที่ดี การมีรายได้ ของผู้สูงอายุ (Miya Narushima, Jian Liu, and Naomi Diestelkamp, 2013) พบว่า โปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุมีผลต่อการมีสุขภาวะที่ดี การมีรายได้ ของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจ และมีการรับรู้ทางบวก ผู้สูงอายุต้องการให้ยังคงจัดการศึกษา สำหรับผู้สูงอายุและมีการขยายไปยังพื้นที่ชุมชนห่างไกลรวมทั้งเอื้อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก และไม่มีค่าใช้จ่ายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี สามารถดูแลตนเองได้

การศึกษาผลของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมต่ออัตราการตายของผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น (Yuka Minagawa and Yasuhiko Saito, 2015) พบว่า การมีส่วนร่วมในสังคม ครอบครัว ส่งผลในทางที่ดีต่อสุขภาวะและผลกระทบด้านลบอื่นๆในผู้สูงอายุ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในผู้สูงอายุส่งผลให้ผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นมีสุขภาพดีสามารถคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ต่างๆและเป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จในชีวิต

จากการศึกษาสถานการณ์ทั่วโลกเกี่ยวกับความเสี่ยง กลยุทธ์ และการป้องกันการกระทำ ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ (Pillemer, Burnes, Riffin, and Lachs, 2016) พบว่าปัจจุบันยังไม่มีประเทศใดที่กำหนดความเสี่ยง กลยุทธ์ และการป้องกันการกระทำ ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุไว้อย่างชัดเจน

จากรายงานการวิจัยเปรียบเทียบเพื่อพัฒนานโยบาย เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยสภาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) พบว่าปัญหาใหญ่ของประเทศไทยคือ ผู้สูงอายุในชนบทมีฐานะยากจน ไม่มีเงินออม มีพื้นฐานการศึกษาน้อย และมีปัญหาสุขภาพ ในขณะที่ประชากรสูงอายุเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วจะต้องหาวิธีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรม (active ageing) มีศักยภาพในการดำรงชีวิตตามปกติซึ่งการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับการสูงอายุอย่างมีพลังสามารถพัฒนาสุขภาพกายสุขภาพใจ และป้องกันโรคสมองเสื่อมได้ กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาผู้สูงอายุไทยให้สูงวัยอย่างมีพลังและลดภาระพึ่งพิงทางสังคมของคือ การให้การศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ในพื้นที่ปฏิบัติงานจริง ๔ ภาค พบว่า ในหลายแห่งชมรมผู้สูงอายุร่วมกับองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุในพื้นที่ แต่การส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยยังไม่สามารถจัดได้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ ผู้สูงอายุจำนวนน้อยที่มีโอกาสได้เรียนรู้สาระการเรียนรู้ และจำนวนชั่วโมงที่เรียนก็น้อย ขาดแคลนบุคลากร และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่สะดวกในการเดินทาง หลักสูตรของ กศน. ซึ่งมีชั่วโมงเรียนยาวนานถูกมองว่าเน้นวิชาการมากเกินไป ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ ของโรงเรียนผู้สูงอายุ คือ ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจ เช่น เป็นข้าราชการครูบำนาญ และได้รับ ความร่วมมือจากผู้นำชุมชน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนประเทศไทยยังไม่สามารถจัดการศึกษาให้กับผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึงเนื่องจากมีผู้สูงอายุเป็นจำนวนมากและผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาน้อย สถานศึกษาทุกระดับยังไม่มีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุอย่างจริงจัง มีเป็นเพียงส่วนน้อยมากและประการสำคัญที่สุด คือ ยังไม่ได้ พัฒนาบุคลากรผู้มีความเข้าใจและเชี่ยวชาญเรื่อง การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ส่วนรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในประเทศที่คัดสรรและให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบพบว่าทุกประเทศให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ แต่แต่ละประเทศมีแนวปฏิบัติต่างกัน เนื่องจากบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมต่างกัน แต่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้ว่าประเทศไหนมีจุดแข็งอย่างไร แต่ไม่อาจเปรียบเทียบได้ว่าของประเทศไหนดีกว่ากันแต่แต่ละประเทศมีจุดเด่นต่างกันไป บางประเทศมีองค์กรอาสาสมัครซึ่งเป็นภาคเอกชนจัดสอนในรูปมหาวิทยาลัยวัยที่สาม(The Universities of the Third Age - U3A) ซึ่งต่างจากมหาวิทยาลัยทั่วไป เนื่องจากเป็นการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจ บางประเทศได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุมีบริการการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหลายรูปแบบอย่างทั่วถึง เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ต่างๆ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ผู้สูงอายุสามารถเข้าไปเรียนในศูนย์ดูแลผู้สูงอายุขององค์กรเอกชน และเรียนที่มหาวิทยาลัยได้ตามจำนวนที่เปิดให้ โดยไม่มีการบ้านและไม่มีการสอบวัดผล มีโปรแกรมฝึกอบรมวิทยากรพี่เลี้ยงหรือผู้สอนสำหรับผู้สูงอายุและผู้บริหารสถาบันสำหรับผู้สูงอายุอย่างมืออาชีพ งานวิจัยดังกล่าวมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐและ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านงบประมาณ การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร องค์ความรู้ เทคนิค ทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ และควร ดำเนินงานแบบบูรณาการร่วมกัน ผู้สูงอายุก็มีโอกาสได้ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในสังคมเช่นเดียวกับคนวัยอื่นๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ป้องกันภาวะสมองเสื่อม และสามารถมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้กับสังคมได้มากที่สุดและมีข้อเสนอแนะให้ทำการวิจัยเพื่อให้มีข้อมูลความต้องการในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสำหรับออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม และมีแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) สำหรับการขยายผลต่อไป อีกทั้งส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้

ร่วมกันระหว่างคนต่างวัย โดยเฉพาะปู่ย่าตายายกับหลานเพื่อแบ่งปันประสบการณ์ของแต่ละวัย เสริมสร้างความเข้าใจและการยอมรับซึ่งกันและกันเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเอื้ออาทรและสงบสุข โดยใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ของสถานศึกษาระดับประถมศึกษามัธยมศึกษาและอุดมศึกษา เพื่อการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุโดยไม่ต้องเดินทางไกล ดังนั้น แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นอีกทางเลือกที่จะนำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขต่อไป

จากการทบทวนวรรณกรรมจะเห็นได้ว่ามีหลายการศึกษาที่ช่วยสนับสนุนและยืนยันถึงความสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ มีศักยภาพในการดำเนินชีวิตทั้งด้านสุขภาพ (Health) การมีส่วนร่วม (Participation) ความมั่นคงปลอดภัย (Security) เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายที่สมบูรณ์และมีสุขภาพดี เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัวและสามารถปรับตัวเข้ากับชุมชน สังคม และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในสังคมได้ และส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามมา จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุทั้งด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัย ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ทั้งการอบรมระยะสั้นโดยใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสม การประเมินผลตามสภาพจริง และส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายบริหารจัดการการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแนวทาง กระบวนการหนึ่งที่สำคัญที่จะสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น กิจกรรมการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนนอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยแบบบูรณาการในลักษณะสาระบันเทิง มีการสร้างและส่งเสริมแกนนำผู้สูงอายุเพื่อเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นการมีส่วนร่วมในทุกระดับและครอบคลุมในทุกมิติตามกรอบแนวคิดขององค์การอนามัยโลกในประเด็นของผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ แต่จากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าทั้งแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุทั้งด้านสุขภาพ (Health) การมีส่วนร่วม (Participation) ความมั่นคงปลอดภัย (Security) ยังไม่เพียงพอและมีความชัดเจนในแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนตามบริบทของพื้นที่และศักยภาพของผู้สูงอายุที่เป็นผู้เรียนรู้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษาสภาพ ความต้องการในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ และแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุที่เหมาะสมต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) เพื่อศึกษาสภาพความต้องการ และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ สังเคราะห์และพัฒนาแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

ประชากร

ประชากรที่ศึกษาได้แก่โรงเรียนผู้สูงอายุที่ดำเนินการในปี พ.ศ. 2560 มีสถานที่ติดต่อและที่ดำเนินการชัดเจน สามารถติดต่อได้ ทั้ง 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 220 แห่ง

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ

1. โรงเรียนผู้สูงอายุ ที่ดำเนินการในปี พ.ศ. 2560 มีสถานที่ดำเนินการและช่องทางที่ติดต่อชัดเจน สามารถติดต่อได้ ทั้ง 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane, 1973 อ้างใน อัจฉรวรรณ งามญาณ, 2554) ดังนี้

สูตร

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

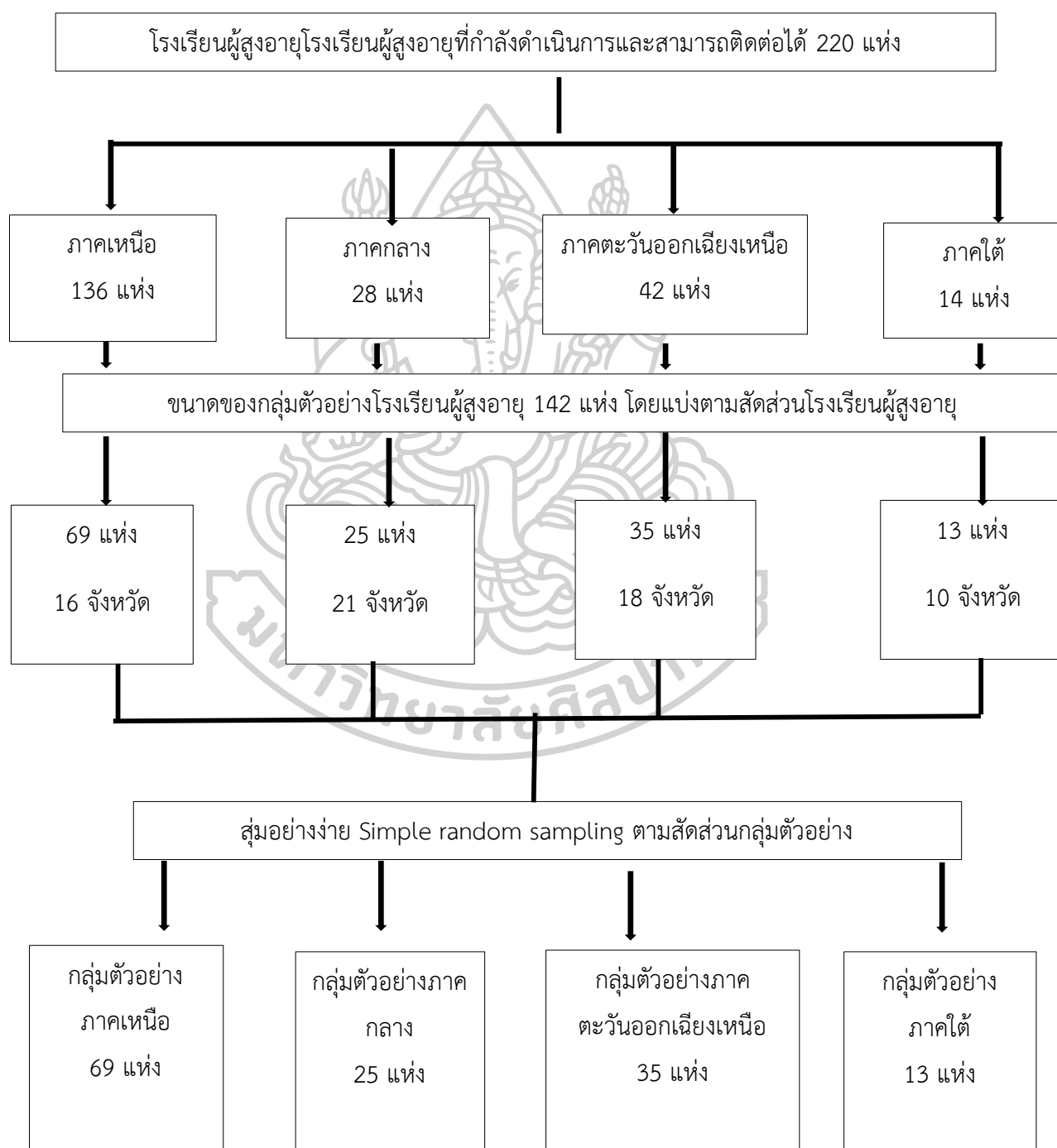
N แทน ขนาดของประชากร

e แทน ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง

กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อนที่ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 142 แห่ง จากนั้นผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage sampling) โดยสุ่มตามสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างแต่ละชั้น ได้กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ ภาคเหนือ 69 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 35 แห่ง ภาคกลาง 25 แห่ง และภาคใต้ 13 แห่งจากนั้น ผู้วิจัยทำการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) โดยการ

จับฉลากโรงเรียนผู้สูงอายุในภูมิภาคนั้นๆจนได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนตามสัดส่วน (ดังแผนภูมิที่1) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม โดยผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้ที่มีหน้าที่หลัก หรือผู้ที่รับผิดชอบโดยตรง หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ

แผนภูมิที่ 1 การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage sampling)

2. **โรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ** ที่ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบตามเกณฑ์การประเมินระดับโรงเรียนผู้สูงอายุ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 จำนวน 3 แห่ง ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ดังนี้

1. เป็นโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบตามเกณฑ์การประเมินระดับโรงเรียนผู้สูงอายุ ของกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

2. มีการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุครบ 4 ด้านได้แก่ ด้านสังคม ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจและด้านสิ่งแวดล้อม /บริการสาธารณะ

3. เป็นโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ รอบที่ 1 จำนวน 1 แห่ง รอบที่ 2 จำนวน 1 แห่ง และผ่านทั้ง 2 รอบ จำนวน 1 แห่ง รวมทั้งหมดจำนวน 3 แห่ง

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ผู้บริหารและกรรมการโรงเรียนตามโครงสร้าง ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิก และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง แห่งละ 12 คน รวม 36 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วย 3 ส่วน ได้แก่

1. **แบบสอบถาม สภาพ ความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ** แบบสอบถามประกอบด้วย 2 ส่วน (ภาคผนวก) ได้แก่

ส่วนที่ 1 แบบสอบถาม ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลและข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะและการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 28 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถาม สภาพ ความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุประกอบด้วย 5 องค์ประกอบได้แก่ องค์ประกอบด้านสุขภาพ องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม องค์ประกอบด้านความมั่นคงปลอดภัย องค์ประกอบด้านโครงสร้าง และองค์ประกอบด้านกระบวนการ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดพิสัยหลังขององค์การอนามัยโลกและการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. องค์ประกอบด้านสุขภาพ โดยแบ่งเป็นสุขภาพกาย จำนวน 14 ข้อ และสุขภาพทางจิตใจ จำนวน 13 ข้อ

2. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม จำนวน 20 ข้อ

3. องค์ประกอบด้านความมั่นคงปลอดภัย จำนวน 15 ข้อ

4. องค์ประกอบด้านโครงสร้าง จำนวน 8 ข้อ

5. องค์ประกอบด้านกระบวนการ จำนวน 26 ข้อ

ผู้ให้ข้อมูลคือผู้ที่มีหน้าที่หลัก หรือรับผิดชอบโดยตรง หรือมีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวนแห่งละ 1 คน แบบสอบถามใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบลิเคิร์ต (Likert) โดยผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบในช่องว่างตามความเห็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ	หมายถึง	สภาพ/ความต้องการ
5	หมายถึง	ระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	ระดับมาก
3	หมายถึง	ระดับปานกลาง
2	หมายถึง	ระดับน้อย
1	หมายถึง	ระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการแปลความหมายคะแนน ดังนี้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2560; บุญเชิด ชำนิศาสตร์, 2556)

คะแนนเฉลี่ย	หมายถึง	มีสภาพ/ความต้องการในระดับมากที่สุด
4.51-5.00	หมายถึง	มีสภาพ/ความต้องการในระดับมากที่สุด
3.51-4.50	หมายถึง	มีสภาพ/ความต้องการในระดับมาก
2.51-3.50	หมายถึง	มีสภาพ/ความต้องการในระดับปานกลาง
1.51-2.50	หมายถึง	มีสภาพ/ความต้องการในระดับน้อย
1.00-1.50	หมายถึง	มีสภาพ/ความต้องการในระดับน้อยที่สุด

2. แนวคำถามการสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยมีประเด็นในการสนทนากลุ่มดังนี้ โครงสร้างกายภาพและข้อมูลทั่วไป อาจารย์ วิทยากร ผู้ถ่ายทอดความรู้ หลักสูตร เนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอน การได้มาซึ่งเนื้อหา การมีส่วนร่วมของผู้เรียนและครอบครัว คุณลักษณะของผู้เรียน ความสนใจ ประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับ การสนับสนุนจากครอบครัว เครือข่ายที่ร่วมดำเนินการ ปัญหาอุปสรรคในการเรียนรู้ กิจกรรมหรือจุดเด่นของโรงเรียน (ภาคผนวก)

3. แบบตรวจสอบเพื่อยืนยันแนวทาง โดยผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา ด้านผู้สูงอายุ ด้านการศึกษาตลอดชีวิต ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพและการสาธารณสุข ด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ด้านสรีรวิทยา ด้านโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านครอบครัว ด้านการจัดการเรียนรู้ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ภาคผนวก) เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ความเหมาะสม ของแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุโดยแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแบบลิเคิร์ต (Likert) โดยผู้ให้ข้อมูลเลือกตอบในช่องว่างตามความเห็น 5

ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนความเหมาะสมความเป็นไปได้ในการปฏิบัติดังนี้

ระดับ		ความเห็น
5	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการแปลความหมายคะแนน ดังนี้ (ชานินทร์ ศิลป์จารุ, 2560; บุญเชิด ชำนิศาสตร์, 2556)

คะแนนเฉลี่ย		
4.51-5.00	หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
3.51-4.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
2.51-3.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
1.51-2.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อย
1.00-1.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมเป็นไปได้น้อยที่สุด

เกณฑ์ที่ใช้ในการยอมรับแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยต้องมีค่าเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไปซึ่งอยู่ในระดับมีความเหมาะสมมากขึ้นไป (ภาคผนวก)

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือในการดำเนินการวิจัย ผ่านการตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ความชัดเจนของการใช้ภาษา ข้อคำถาม และการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษานอกโรงเรียน ผู้สูงอายุ การพัฒนาชุมชน สรีวิทยา และโรงเรียนผู้สูงอายุจำนวน 5 คน (ภาคผนวก) ผลการตรวจสอบความสอดคล้องโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้วิจัยกำหนดระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

คะแนน +1 หมายถึง ข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

คะแนน 0	หมายถึง	ข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์
คะแนน -1	หมายถึง	ข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยพิจารณาคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC = 0.6 ขึ้นไป ผลการวิเคราะห์ที่ได้ค่า IOC = 0.6-1.0 (ภาคผนวก) จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่มีการปรับปรุงแก้ไข การใช้ภาษาให้เข้าใจง่าย ชัดเจน และถูกต้อง ก่อนนำไปใช้จริง ไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างแต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 แห่ง เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ค (Cronbach's Alpha) พบว่าค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ = .98

แนวคำถามสนทนากลุ่ม แนวคำถามผ่านการตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ความครอบคลุม และ ความชัดเจนของการใช้ภาษา ข้อคำถาม จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน และข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมีการตรวจสอบยืนยันแบบสามเส้า (Triangulation)

การตรวจสอบและการยืนยันแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยนำเสนอแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา ด้านผู้สูงอายุ ด้านการศึกษาตลอดชีวิต ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพและการสาธารณสุข ด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ด้านสรีรวิทยา ด้านโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านครอบครัว ด้านการจัดการเรียนรู้ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ภาคผนวก) วิพากษ์เสนอแนะ ให้ความเห็น ในความเหมาะสมของแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 11 คน แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุให้สมบูรณ์ขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยประสานงานกับกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อติดต่อขอข้อมูลโรงเรียนผู้สูงอายุ ติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากรเพื่อทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างทั้งการใช้แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม และประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยวิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีการดำเนินการ 3 ระยะดังนี้

การดำเนินการระยะที่ 1 การศึกษาสภาพ ความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุจำนวน 142 แห่ง โดยเป็นโรงเรียน

ผู้สูงอายุในภาคเหนือ 69 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 35 แห่ง ภาคกลาง 25 แห่ง และภาคใต้ 13 แห่ง โดยใช้แบบสอบถาม จากนั้นผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล ทัวไป สภาพ และความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุจากแบบสอบถาม

การดำเนินการระยะที่ 2 การสนทนากลุ่ม (Focus group) โรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ

ในการดำเนินการระยะที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบตามเกณฑ์การประเมินระดับโรงเรียนผู้สูงอายุ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 3 แห่ง ซึ่งเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านการประเมินรอบที่ 1 จำนวน 1 แห่ง ผ่านการประเมินรอบที่ 2 จำนวน 1 แห่ง และผ่านการประเมินทั้ง 2 รอบจำนวน 1 แห่ง ดังนี้

1. การศึกษาบททวนเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาบททวนเอกสารทั้งของราชการ สมุดจดบันทึก /สมุดจดงานของผู้สูงอายุ ตารางการเรียนรู้ รวมถึงการศึกษาจากข้อมูลอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง 3 แห่งทั้งข้อมูลที่เป็นเอกสารและที่เผยแพร่ทางสื่อสาธารณะ

2. การสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่มโดยใช้แนวคำถาม การสนทนากลุ่มและจากประเด็นข้อค้นพบของการศึกษาสภาพ ความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุในการดำเนินการระยะที่ 1 โดยผู้ร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วยผู้บริหารและกรรมการโรงเรียนตามโครงสร้าง ผู้สูงอายุ ภาควิชาที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ของโรงเรียนผู้สูงอายุ แห่งละ 12 คน รวม 36 คน โดยผู้วิจัยได้ขออนุญาต บันทึกเสียง และถ่ายภาพทุกครั้ง

การดำเนินการระยะที่ 3 การสังเคราะห์และพัฒนาแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

ภายหลังจากที่ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากศึกษาสภาพ ความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุในการดำเนินการระยะที่ 1 และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การจัดกลุ่ม สรุปประเด็นการสนทนากลุ่มจากการดำเนินการวิจัยระยะที่ 2 ในการดำเนินการระยะที่ 3 ผู้วิจัยสังเคราะห์และเสนอแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ จากนั้นทำการตรวจสอบยืนยันแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุโดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 11 คน จากนั้นผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงแนวทางส่งเสริม

การเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุให้สมบูรณ์ขึ้นและเสนอแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ได้จากการดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) มีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลหลายวิธีการโดย

- การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณในการวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) ประกอบด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การจัดกลุ่ม สรุปประเด็น และสังเคราะห์ ตรวจสอบยืนยันแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ฯ และเสนอแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative method) เพื่อศึกษาสภาพ ความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ 5 องค์ประกอบได้แก่ องค์ประกอบด้านสุขภาพ องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม องค์ประกอบด้านความมั่นคงปลอดภัย องค์ประกอบด้านโครงสร้าง และองค์ประกอบด้านกระบวนการ และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) โดยการสนทนากลุ่ม ผู้บริหาร และกรรมการโรงเรียนตามโครงสร้าง ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิก และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้นแบบ จากนั้นสังเคราะห์และเสนอแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลและโรงเรียนผู้สูงอายุ

ตอนที่ 2 สภาพและความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

ตอนที่ 3 แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลและโรงเรียนผู้สูงอายุ

จากการศึกษาสภาพและความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามผู้มีหน้าที่หลักหรือผู้รับผิดชอบหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 52.8 อายุน้อยกว่า 60 ปี ร้อยละ 66.9 รองลงมาคือ อายุ 60-69 ปี ร้อยละ 19.7 ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป ร้อยละ 79.6 ปฏิบัติงานในโรงเรียนผู้สูงอายุมาแล้ว 1-5 ปี ร้อยละ 78.9 โดยมีสถานะความเกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุที่หลากหลาย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คุณลักษณะทั่วไปของผู้มีหน้าที่หลักในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ

(n=142)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน (ร้อยละ)
เพศ	
ชาย	67 (47.2)
หญิง	75 (52.8)
อายุ	
น้อยกว่า 60 ปี	95 (66.9)
60-69 ปี	28 (19.7)
70-79	19 (13.4)
ระดับการศึกษา	

ลักษณะทั่วไป	จำนวน (ร้อยละ)
ต่ำกว่าประถมศึกษา	2 (1.4)
ประถมศึกษา	14 (9.9)
มัธยมศึกษา	6 (4.2)
อนุปริญญา	7 (4.9)
ปริญญาตรี	63 (44.4)
สูงกว่าปริญญาตรี	50 (35.2)
ระยะเวลาที่ท่านปฏิบัติงานในโรงเรียนผู้สูงอายุ	
น้อยกว่า 1 ปี	16 (11.3)
1- 5 ปี	112 (78.9)
มากกว่า 5 ปี	14 (9.9)
สถานะความเกี่ยวข้องของท่านกับโรงเรียนผู้สูงอายุ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
ประธานหรือผู้ดำเนินการหรือผู้ประสานงาน	88 (62.0)
ครูผู้สอน (ผู้ถ่ายทอดความรู้)	37 (26.1)
ผู้สูงอายุ / ผู้เรียน	22 (15.5)
ประธานชมรมผู้สูงอายุ	15 (10.6)
สมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุ	8 (5.6)
ศิษย์เก่าโรงเรียนผู้สูงอายุ	2 (1.4)
อื่นๆ (นักพัฒนาการชุมชน, ที่ปรึกษา, เจ้าหน้าที่เทศบาล...)	19 (13.4)

ด้านโครงสร้างที่แสดงถึงลักษณะของโรงเรียนผู้สูงอายุในการให้บริการรวมถึงทรัพยากรทั้งเครื่องมืออำนวยความสะดวก เงินทุน ทรัพยากรบุคคล เช่น จำนวนบุคลากรและคุณวุฒิ และกระบวนการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุที่แสดงถึงการกระทำและกิจกรรมที่เกิดขึ้นจริงในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการแสวงหาความรู้และการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุมีพื้นที่ของโรงเรียนโดยเฉพาะ มีสัดส่วนพื้นที่ชัดเจน ร้อยละ 35.9 บางส่วนตั้งอยู่ในสำนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 27.5 และจัดการเรียนรู้ตามวัด โบสถ์ มัสยิด สุเหร่า ร้อยละ 10.6 ตามลำดับ ในการจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่ดำเนินการมาแล้ว 1-5 ปี ร้อยละ 78.9 โรงเรียนผู้สูงอายุมีผู้เรียนที่เป็นสมาชิกตั้งแต่ 25 คนจนถึงมากกว่า 100 คน แต่ส่วนใหญ่มีจำนวนผู้เรียน 26-50 คน ส่วนใหญ่ใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้ในวันธรรมดา ร้อยละ 76.8 ครั้งละ 3-5 ชั่วโมง ร้อยละ 65.5 เรียนรู้ครั้งละ 1- 2 เรื่อง/ประเด็นเนื้อหา ร้อยละ 68.3 การเรียนแต่ละครั้งส่วนใหญ่ใช้เวลา

ยาวนานมากกว่า 5 เดือน ร้อยละ 60.6 และเรียนเดือนละ 4 ครั้ง ร้อยละ 35.9 รองลงมาเท่ากันคือเรียนเดือนละ 1 ครั้ง หรือ 2 ครั้ง ร้อยละ 24.6 โรงเรียนผู้สูงอายุมีคณะกรรมการดำเนินการ มีการจัดประชุมเพื่อดำเนินการ กำกับ ติดตาม ทุกเดือน โดยสิ่งที่โดดเด่นที่สุดในโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนพบสูงที่สุดถึงร้อยละ 38.0 การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ร้อยละ 20.4 ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน ร้อยละ 16.9 และบุคคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ ร้อยละ 13.4 ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ในด้านเนื้อหาหรือประเด็นที่จัดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แต่ละครั้งส่วนใหญ่จะมาจากความต้องการของผู้เรียนที่เห็นความสำคัญและอยากเรียนรู้ ร้อยละ 86.6 โดยให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม รองลงมาคือจากแหล่งทรัพยากร/ภูมิปัญญาที่มีในชุมชน ร้อยละ 62.0 และครูผู้สอนกำหนดเนื้อหา ร้อยละ 48.6 โดยรูปแบบสื่อของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ใช้ในการเรียนรู้มากที่สุด คือครูผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านเป็นผู้ถ่ายทอด รองลงมาคือผู้สูงอายุด้วยกัน ร้อยละ 72.5 และวิดีโอ/คลิป/มัลติมีเดีย ร้อยละ 53.5 ในการเรียนรู้มีกฎระเบียบ/ข้อกำหนดการเข้าร่วมเรียนรู้ในชั้นเรียนหรือกลุ่มเรียนรู้แบบยืดหยุ่นหลากหลายรูปแบบทั้งกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำร่วมกัน กำหนดเกณฑ์ยืดหยุ่นตามอัธยาศัยและส่วนใหญ่กำหนดการวัดและการประเมินผลร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ร้อยละ 56.3 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลลักษณะโครงสร้างและการดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ (n=142)

ข้อมูลลักษณะลักษณะโครงสร้างและการดำเนินการ	จำนวน (ร้อยละ)
ที่ตั้งของโรงเรียนผู้สูงอายุ	
ภาคเหนือ	69 (48.6)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	35 (24.6)
ภาคกลาง	25 (17.6)
ภาคใต้	13 (9.2)
สถานที่ตั้งของโรงเรียนหรือสถานที่จัดการเรียนรู้เป็นประจำ	
มีพื้นที่ของโรงเรียนผู้สูงอายุโดยเฉพาะ	51 (35.9)
สถานที่ตั้งกลุ่มต่างๆที่อยู่ในชุมชน	10 (7.0)
สำนักงานองค์กร/หน่วยงานเอกชนในพื้นที่	2 (1.4)
โรงเรียนประถมหรือมัธยมที่อยู่ในพื้นที่	2 (1.4)
ศูนย์/หน่วยงาน กศน.ตำบล	3 (2.1)
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	11 (7.7)
สำนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	39 (27.5)
วัด โบสถ์ มัสยิด สุเหร่า	15 (10.6)

ข้อมูลลักษณะลักษณะโครงสร้างและการดำเนินการ	จำนวน (ร้อยละ)
อื่นๆ (อบต.เก่า โรงเรียนสพฐ.ที่ปิดไปแล้ว หอประชุมเก่า ศูนย์บริการ สาธารณสุข)	9 (6.3)
ระยะเวลาที่โรงเรียนผู้สูงอายุจัดตั้งและดำเนินการ	
น้อยกว่า 1 ปี	16 (11.3)
1- 5 ปี	112 (78.9)
มากกว่า 5 ปี	14 (9.9)
จำนวนคณะกรรมการที่ดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ	
น้อยกว่า 5 คน	5 (3.5)
5 – 10 คน	53 (37.3)
มากกว่า 10 คน	84 (59.2)
การประชุมของคณะกรรมการที่ดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ	
1 เดือนมากกว่า 1 ครั้ง	16 (11.3)
1 เดือนต่อครั้ง	58 (40.8)
2 เดือนต่อครั้ง	27 (19.0)
มากกว่า 2 เดือนต่อครั้ง	41 (28.9)
ค่าตอบแทนของคณะกรรมการที่ดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ	
ไม่มี	139 (97.9)
มี (ค่ายานพาหนะ)	3 (2.1)
จำนวนผู้สูงอายุที่เป็นผู้เรียนในปัจจุบัน	
น้อยกว่า 25 คน	4 (2.8)
26 – 50 คน	56 (39.4)
51 -75 คน	30 (21.1)
76 -100 คน	29 (20.4)
มากกว่า 100 คน	23 (16.2)
จำนวนผู้ถ่ายทอดความรู้ที่มาให้ความรู้เป็นประจำ	
น้อยกว่า 3 คน	18 (12.7)
3 - 5 คน	79 (55.6)
มากกว่า 5 คน	45 (31.7)
ช่วงระยะเวลาในการเรียนรู้ทั้งหมดตลอดหลักสูตร	

ข้อมูลลักษณะลักษณะโครงสร้างและการดำเนินการ	จำนวน (ร้อยละ)
น้อยกว่า 3 เดือน	14 (9.9)
3 – 5 เดือน	42 (29.6)
มากกว่า 5 เดือน	86 (60.6)
จำนวนครั้งที่จัดการเรียนรู้ในแต่ละเดือน	
เดือนละ 1 ครั้ง	35 (24.6)
เดือนละ 2 ครั้ง	35 (24.6)
เดือนละ 3 ครั้ง	8 (5.6)
เดือนละ 4 ครั้ง	51 (35.9)
มากกว่า 4 ครั้ง	13 (9.2)
วันที่จัดการเรียนรู้ของโรงเรียน	
วันเสาร์	3 (2.1)
อาทิตย์	3 (2.1)
วันธรรมดา	109 (76.8)
วันที่มีการจ่ายเบี้ยผู้สูงอายุ	8 (5.6)
วันประชุมผู้สูงอายุประจำเดือน	3 (2.1)
อื่นๆ (วันพระ, ก่อนวันพระใหญ่, ทุกวันที่ 15, ทุกวันที่ 1 และ 16 ของทุกเดือน, ทุกวันที่ 5 และ 20 ของเดือน...)	16 (11.3)
ระยะเวลาที่มีการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง	
น้อยกว่า 3 ชั่วโมง	21 (14.8)
3 – 5 ชั่วโมง	93 (65.5)
มากกว่า 5 ชั่วโมง	28 (19.7)
จำนวนเรื่อง/ประเด็นเนื้อหาที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้ง	
1- 2 เรื่อง/ประเด็นเนื้อหา	97 (68.3)
3 – 4 เรื่อง/ประเด็นเนื้อหา	30 (21.1)
มากกว่า 4 เรื่อง/ประเด็นเนื้อหา	15 (10.6)
แหล่งที่มาของเนื้อหาที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้ง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
ความต้องการของผู้เรียน	123 (86.6)
ครูผู้สอนกำหนดเนื้อหา	69 (48.6)
หน่วยงานที่กำกับดูแลกำหนดเนื้อหา	78 (54.9)
	88 (62.0)

ข้อมูลลักษณะลักษณะโครงสร้างและการดำเนินการ	จำนวน (ร้อยละ)
แหล่งทรัพยากร/ภูมิปัญญาที่มีในชุมชน อื่นๆ (อบต.กำหนด, เวทีประชาคม, หลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ, รัฐวิสาหกิจ กฟผ., บริบทสถานการณ์ปัจจุบัน, วิทยาลัยชุมชน,)	14 (9.7)
รูปแบบสื่อของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ใช้ในการเรียนรู้มากที่สุด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
ครูผู้เชี่ยวชาญแต่ละด้าน	128 (87.3)
ผู้สูงอายุด้วยกัน	103 (72.5)
วิดีโอ/คลิป/มัลติมีเดีย	76 (53.5)
โปสเตอร์	20 (14.1)
เกม	52 (36.6)
บทบาทสมมติ	31 (21.8)
โปรแกรมสำเร็จรูป (power point)	37 (26.1)
อื่นๆ (การทำกลุ่ม, การสอนสาธิต, วัสดุอุปกรณ์ปฏิบัติจริง, ศึกษาพื้นที่ จริง)	11 (7.7)
กฎระเบียบ/ข้อกำหนดการเข้าร่วมเรียนรู้ในชั้นเรียนหรือกลุ่มเรียนรู้	
ไม่กำหนด	18 (12.7)
กำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำโดยผู้สอน	10 (7.0)
กำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำร่วมกัน	50 (35.2)
ผู้เรียนกำหนดตามความต้องการตนเอง	14 (9.9)
กำหนดเกณฑ์ยืดหยุ่นตามอัธยาศัย	49 (34.5)
ตามความเหมาะสม	1 (0.7)
การวัดและการประเมินผล	
ไม่กำหนด	26 (18.3)
กำหนดเกณฑ์ตามข้อบังคับ	21 (14.8)
กำหนดร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน	80 (56.3)
ผู้เรียนกำหนดตามความต้องการตนเอง	11 (7.7)
อื่นๆ (ยึดหลักการมีความสุขทั้งกายและใจ, ตามความพึงพอใจ...)	4 (2.8)
สิ่งที่โดดเด่นที่สุดในโรงเรียนผู้สูงอายุที่ท่านปฏิบัติงานหรือมีส่วนร่วม	
บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ	19 (13.4)
การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่	29 (20.4)

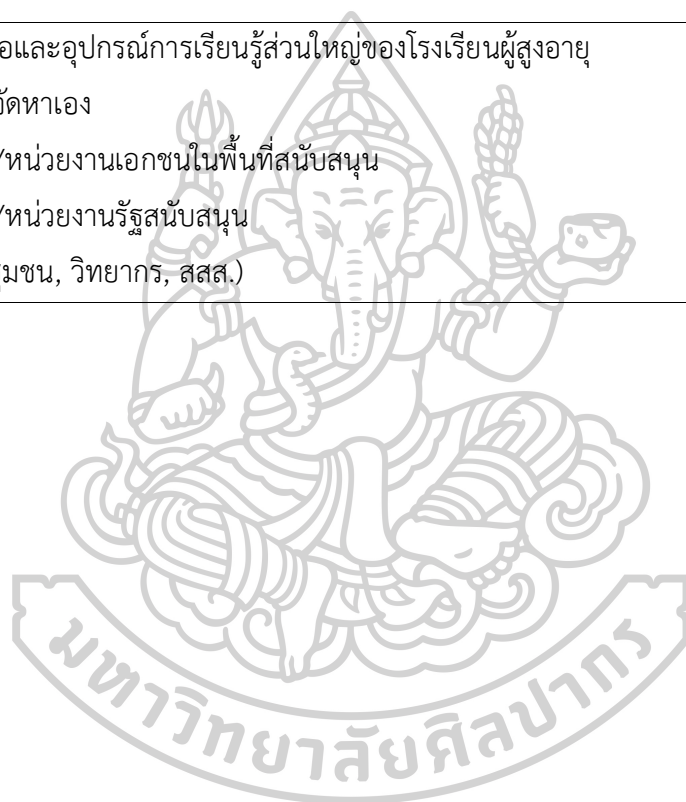
ข้อมูลลักษณะลักษณะโครงสร้างและการดำเนินการ	จำนวน (ร้อยละ)
ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน	54 (38.0)
ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน	24 (16.9)
กลุ่มอาชีพเสริม	10 (7.0)
แหล่งเรียนรู้ที่พร้อมและทันสมัย	4 (2.8)
อื่นๆ (จิตอาสา อสม.)	2 (1.4)

ในส่วนงบประมาณและเครือข่ายการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุพบว่า แหล่งที่มาส่วนใหญ่ของงบประมาณที่สนับสนุนโรงเรียนผู้สูงอายุส่วนใหญ่องค์กร/หน่วยงานรัฐให้การสนับสนุน ร้อยละ 71.8 รองลงมาคือองค์กร/หน่วยงานเอกชนในพื้นที่ให้การสนับสนุน ร้อยละ 12.0 และจัดหารายได้และการสนับสนุนเองเช่นกลุ่มแม่บ้านขายผลิตภัณฑ์ กองทุนออม โดยโรงเรียนผู้สูงอายุมีเครือข่ายสำคัญที่ร่วมสนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินงานได้แก่ กลุ่มต่างๆที่อยู่ในชุมชน (กลุ่มอาชีพ, เงินออม องค์กร/หน่วยงานเอกชนในพื้นที่ โรงเรียนประถมหรือมัธยมที่อยู่ในพื้นที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่ม/ผู้นำทางศาสนาในพื้นที่ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์จังหวัด กลุ่มจิตอาสา/อาสาสมัคร เป็นต้นดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เครือข่ายสนับสนุนของโรงเรียนผู้สูงอายุ (n=142)

ลักษณะเครือข่ายสนับสนุนของโรงเรียนผู้สูงอายุ	จำนวน (ร้อยละ)
แหล่งที่มาส่วนใหญ่ของงบประมาณที่สนับสนุนโรงเรียนผู้สูงอายุ	
ค่าสมาชิก	7 (4.9)
องค์กร/หน่วยงานเอกชนในพื้นที่สนับสนุน	17 (12.0)
องค์กร/หน่วยงานรัฐสนับสนุน	102 (71.8)
อื่นๆ (ช่วยเหลือกันเอง ทอดผ้าป่า หาแหล่งทุนกันเอง กองทุนออมกันวัน	16 (11.3)
ละ	
บาท กลุ่มแม่บ้านขายผลิตภัณฑ์)	
เครือข่ายที่ร่วมสนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินงาน	
กลุ่มต่างๆที่อยู่ในชุมชน (กลุ่มอาชีพ, เงินออม)	72 (50.7)
องค์กร/หน่วยงานเอกชนในพื้นที่	52 (36.6)
โรงเรียนประถมหรือมัธยมที่อยู่ในพื้นที่	41 (28.9)
ศูนย์/หน่วยงาน กศน.	81 (57.0)

ลักษณะเครือข่ายสนับสนุนของโรงเรียนผู้สูงอายุ	จำนวน (ร้อยละ)
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	110 (77.5)
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	121 (85.2)
กลุ่ม/ผู้นำทางศาสนาในพื้นที่	70 (49.3)
พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด	85 (59.9)
กลุ่มจิตอาสา/อาสาสมัคร	84 (59.2)
อื่นๆ	13 (9.1)
ผู้สนับสนุนสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ส่วนใหญ่ของโรงเรียนผู้สูงอายุ	
ผู้เรียนจัดหาเอง	40 (28.2)
องค์กร/หน่วยงานเอกชนในพื้นที่สนับสนุน	12 (8.5)
องค์กร/หน่วยงานรัฐสนับสนุน	78 (54.9)
อื่นๆ (ชุมชน, วิทยากร, สสส.)	12 (8.5)

ตอนที่ 2 สภาพและความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามสภาพ ความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุประกอบด้วย 5 องค์ประกอบได้แก่ องค์ประกอบด้านสุขภาพ องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม องค์ประกอบด้านความมั่นคงปลอดภัย องค์ประกอบด้านโครงสร้าง และองค์ประกอบด้านกระบวนการ ทั้ง โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า โดยภาพรวมโรงเรียนผู้สูงอายุมีสภาพการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับปานกลางในทุกด้าน แต่มีความต้องการในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตระดับมากทุกด้าน ซึ่งพบว่า ด้านกระบวนการดำเนินงาน ด้านสุขภาพกาย และด้านโครงสร้างการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.104$ $SD = 0.973$; $\bar{X} = 4.05$ $SD = 0.946$; $\bar{X} = 4.02$ $SD = 1.056$) ตามลำดับ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สภาพและความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยรวม

องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
ด้านสุขภาพกาย	สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้	3.49	1.073	ระดับปานกลาง
	ความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้	4.05	0.946	ระดับมาก
ด้านสุขภาพใจ	สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้	3.48	1.092	ระดับปานกลาง
	ความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้	3.92	1.047	ระดับมาก
ด้านการมีส่วนร่วม	สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้	3.49	1.036	ระดับปานกลาง
	ความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้	3.91	0.994	ระดับมาก
ด้านความมั่นคงปลอดภัย	สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้	3.38	1.136	ระดับปานกลาง

องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
	ความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้	3.96	0.984	ระดับมาก
ด้านโครงสร้างการดำเนินงาน	สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้	3.38	1.192	ระดับปานกลาง
	ความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้	4.02	1.056	ระดับมาก
ด้านกระบวนการการดำเนินงาน	สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้	3.49	1.106	ระดับปานกลาง
	ความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้	4.104	0.973	ระดับมาก

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าโรงเรียนผู้สูงอายุมีสภาพการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสุขภาพกายส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ส่วนที่มีสภาพอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ การตรวจสุขภาพด้วยตนเองเบื้องต้น ($\bar{X}=3.46$ SD= 1.127) การดูแลสุขภาพช่องปาก-ฟัน-เหงือก ($\bar{X}=3.40$ SD= 1.167) การเจ็บป่วยและการปฐมพยาบาล ($\bar{X}=3.39$ SD= 1.085) ข้อจำกัดด้านร่างกาย การป้องกันและการช่วยเหลือตนเอง ($\bar{X}=3.36$ SD= 1.027) การนวดแผนไทย ($\bar{X}=3.11$ SD= 1.242) การส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันที่ซับซ้อน ใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือ ส่วนความต้องการในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านสุขภาพกาย พบว่าทั้งหมดทุกเรื่องมีความต้องการอยู่ในระดับมากทั้งในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและการดูแลตนเอง ($\bar{X}=4.34$ SD= .833) กิจกรรมทางกายและการออกกำลังกายด้วยตนเอง ($\bar{X}=4.29$ SD= .864) อาหารและโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ ($\bar{X}=4.20$ SD= .893) การเจ็บป่วยและการปฐมพยาบาล ($\bar{X}=4.20$ SD= .877) การดูแลสุขภาพช่องปาก-ฟัน-เหงือก ($\bar{X}=4.17$ SD= .850) ตามลำดับ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 สภาพและความต้องการ การเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านสุขภาพกาย (health)

ข้อที่	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
1.	สภาพการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและการดูแลตนเอง	3.87	.974	ระดับมาก
	ความต้องการการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและการดูแลตนเอง	4.34	.833	ระดับมาก

ข้อที่	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
2.	สภาพการใช้จ่ายสำหรับผู้สูงอายุและข้อควร ระมัดระวังในการดูแลตนเอง	3.54	1.069	ระดับมาก
	ความต้องการการใช้จ่ายสำหรับผู้สูงอายุและข้อ ควรระมัดระวังในการดูแลตนเอง	4.11	.908	ระดับมาก
3.	สภาพการตรวจสุขภาพและการตรวจตามนัด	3.67	1.083	ระดับมาก
	ความต้องการการตรวจสุขภาพและการตรวจตาม นัด	4.01	1.052	ระดับมาก
4.	สภาพการตรวจสุขภาพด้วยตนเองเบื้องต้น	3.46	1.127	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการตรวจสุขภาพด้วยตนเอง เบื้องต้น	4.18	.902	ระดับมาก
5.	สภาพอาหารและโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ	3.77	.920	ระดับมาก
	ความต้องการอาหารและโภชนาการสำหรับ ผู้สูงอายุ	4.20	.893	ระดับมาก
6.	สภาพกิจกรรมทางกายและการออกกำลังกายด้วย ตนเอง	3.84	.987	ระดับมาก
	ความต้องการกิจกรรมทางกายและการออกกำลังกาย ด้วยตนเอง	4.29	.864	ระดับมาก
7.	สภาพการดูแลสุขภาพช่องปาก-ฟัน-เหงือก	3.40	1.167	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการดูแลสุขภาพช่องปาก-ฟัน- เหงือก	4.17	.850	ระดับมาก
8.	สภาพการเจ็บป่วยและการปฐมพยาบาล	3.39	1.085	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการเจ็บป่วยและการปฐมพยาบาล	4.20	.877	ระดับมาก
9.	สภาพข้อจำกัดด้านร่างกาย การป้องกันและการ ช่วยเหลือตนเอง	3.36	1.027	ระดับปานกลาง
	ความต้องการข้อจำกัดด้านร่างกาย การป้องกัน และการช่วยเหลือตนเอง	4.01	.883	ระดับมาก
10.	สภาพการฝึกสมองและความจำ	3.51	1.077	ระดับมาก
	ความต้องการการฝึกสมองและความจำ	4.06	.921	ระดับมาก
11.	สภาพการนวดแผนไทย	3.11	1.242	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการนวดแผนไทย	3.66	1.148	ระดับมาก

ข้อที่	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
12.	สภาพการส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันพื้นฐาน	3.53	1.022	ระดับมาก
	ความต้องการการส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันพื้นฐาน	3.87	1.067	ระดับมาก
13.	สภาพการส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันที่ซับซ้อน ใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือ	3.10	1.150	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันที่ซับซ้อน ใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือ	3.61	1.051	ระดับมาก
14.	สภาพแหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือด้านสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ	3.38	1.096	ระดับปานกลาง
	ความต้องการแหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือด้านสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ	4.00	1.004	ระดับมาก
รวม	สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้	3.49	1.073	ระดับปานกลาง
	ความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้	4.05	0.946	ระดับมาก

เมื่อพิจารณาในประเด็นสภาพและความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านสุขภาพจิตใจพบว่าส่วนใหญ่มีสภาพการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านสุขภาพจิตใจอยู่ในระดับมากแต่เมื่อพิจารณาในประเด็นย่อยเรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ในผู้สูงอายุ (\bar{X} = 3.31 SD=1.060) การจัดการความขัดแย้งและความเครียด (\bar{X} = 3.32 SD=1.194) การยอมรับการเปลี่ยนแปลงในตนเองและสภาพสังคม (\bar{X} = 3.44 SD=1.049) แหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตสำหรับผู้สูงอายุ (\bar{X} = 3.32 SD= 1.152) การท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติ (\bar{X} = 3.23 SD= 1.096) และบุคลิกภาพและการดูแลส่งเสริมภาพลักษณ์ตนเอง (\bar{X} = 3.25 SD=1.094) มีสภาพการส่งเสริมการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกประเด็นย่อยมีความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า การใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ (\bar{X} = 4.07 SD= .958) นันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ (\bar{X} = 4.15 SD= 1.040) และการประยุกต์ใช้หลักศาสนา ความเชื่อกับชีวิตประจำวัน (\bar{X} = 4.04 SD= 1.055) มีความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสุขภาพใจในอยู่ในระดับมากตามลำดับ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 สภาพและความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านสุขภาพจิตใจ (health)

ข้อที่	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
1.	สภาพการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ	3.60	1.018	ระดับมาก
	ความต้องการการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ	4.07	.958	ระดับมาก
2.	สภาพการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ในผู้สูงอายุ	3.31	1.060	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ในผู้สูงอายุ	3.85	.917	ระดับมาก
3.	สภาพการสร้างสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่น	3.54	1.207	ระดับมาก
	ความต้องการสร้างสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่น	3.78	1.092	ระดับมาก
4.	สภาพการจัดการความขัดแย้งและความเครียด	3.32	1.194	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการจัดการความขัดแย้งและความเครียด	3.81	1.091	ระดับมาก
5.	สภาพการส่งเสริมสุขภาพจิตและการบริหารจัดการในวัยสูงอายุ	3.58	1.040	ระดับมาก
	ความต้องการการส่งเสริมสุขภาพจิตและการบริหารจัดการในวัยสูงอายุ	3.94	1.060	ระดับมาก
6.	สภาพคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ	3.56	1.139	ระดับมาก
	ความต้องการคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ	3.92	1.101	ระดับมาก
7.	สภาพการมองโลกในแง่ดี	3.55	1.170	ระดับมาก
	ความต้องการ การมองโลกในแง่ดี	3.86	1.102	ระดับมาก
8.	สภาพการยอมรับการเปลี่ยนแปลงในตนเองและสภาพสังคม	3.44	1.049	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการยอมรับการเปลี่ยนแปลงในตนเองและสภาพสังคม	3.88	1.007	ระดับมาก
9.	สภาพการประยุกต์ใช้หลักศาสนา ความเชื่อกับชีวิตประจำวัน	3.84	.950	ระดับมาก
	ความต้องการการประยุกต์ใช้หลักศาสนา ความเชื่อกับชีวิตประจำวัน	4.04	1.055	ระดับมาก
10.	สภาพนันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ	3.77	1.029	ระดับมาก
	ความต้องการนันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ	4.15	1.040	ระดับมาก
11.	สภาพแหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตสำหรับผู้สูงอายุ	3.32	1.152	ระดับปานกลาง

ข้อที่	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
	ความต้องการแหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตสำหรับผู้สูงอายุ	3.95	1.020	ระดับมาก
12.	สภาพการท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติ	3.23	1.096	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการท่องเที่ยวและศึกษาธรรมชาติ	3.99	1.045	ระดับมาก
13.	สภาพบุคลิกภาพและการดูแลส่งเสริมภาพลักษณ์ตนเอง	3.25	1.094	ระดับปานกลาง
	ความต้องการบุคลิกภาพและการดูแลส่งเสริมภาพลักษณ์ตนเอง	3.75	1.125	ระดับมาก
รวม	สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้	3.48	1.092	ระดับปานกลาง
	ความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้	3.92	1.047	ระดับมาก

สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุด้านการมีส่วนร่วม (Participation) พบว่า ส่วนใหญ่มีสภาพและความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับมาก ส่วนที่อยู่ในระดับปานกลางได้แก่ สภาพการเรียนรู้ในเรื่องเทคโนโลยีและการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี ($\bar{X} = 2.94$ SD= 1.144) การสื่อสารในกลุ่มผู้สูงอายุผ่านช่องทางต่างๆที่หลากหลาย ($\bar{X} = 3.18$ SD=1.146) การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ต่างๆตามสิทธิที่พึงได้รับ ($\bar{X} = 3.48$ SD= 1.109) แหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือสำหรับผู้สูงอายุ ($\bar{X} = 3.32$ SD=1.082) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมงานฝีมือเพื่อเพิ่มรายได้ ($\bar{X} = 3.37$ SD=1.048) การส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัว ($\bar{X} = 3.34$ SD=1.129) ส่วนความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นเกือบทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ยกเว้นความต้องการเรื่องเทคโนโลยีและการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี ($\bar{X} = 3.46$ SD= 1.063) อยู่ในระดับปานกลาง ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 สภาพและความต้องการ การเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการมีส่วนร่วม (Participation)

ข้อที่	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
1.	สภาพการมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน กำหนดเนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้	3.47	.994	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน กำหนด เนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้	3.98	.854	ระดับมาก
2.	สภาพการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตามความสนใจ ความ ต้องการของผู้สูงอายุ	3.72	.910	ระดับมาก
	ความต้องการการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการของผู้สูงอายุ	4.11	.897	ระดับมาก
3.	สภาพการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับ ผู้สูงอายุ	3.82	.942	ระดับมาก
	ความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่จัดขึ้น สำหรับผู้สูงอายุ	4.11	.946	ระดับมาก
4.	สภาพการมีส่วนร่วมในการจัดและเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ	3.85	.914	ระดับมาก
	ความต้องการการมีส่วนร่วมในการจัดและเข้าร่วมทำ กิจกรรมต่าง ๆของผู้สูงอายุ	4.20	.917	ระดับมาก
5.	สภาพการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่ชอบในยามว่าง	3.56	.949	ระดับมาก
	ความต้องการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่ชอบในยามว่าง	3.99	.967	ระดับมาก
6.	สภาพการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัว	3.34	1.129	ระดับปานกลาง
	ความต้องการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันภายใน ครอบครัว	3.85	1.010	ระดับมาก
7.	สภาพการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน	3.65	1.067	ระดับมาก
	ความต้องการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน	3.95	1.041	ระดับมาก
8.	สภาพการส่งเสริมการทำกิจกรรมกับเพื่อนบ้าน	3.42	1.067	ระดับปานกลาง
	ความต้องการส่งเสริมการทำกิจกรรมกับเพื่อนบ้าน	3.77	1.029	ระดับมาก
9.	สภาพการจัดและดูแลบ้านร่วมกับลูกหลาน	3.30	1.160	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการจัดและดูแลบ้านร่วมกับลูกหลาน	3.66	1.104	ระดับมาก
10.	สภาพการส่งเสริมการทำกิจกรรมให้สังคมที่ผู้สูงอายุเป็น สมาชิกหรือเข้าร่วม	3.52	1.023	ระดับมาก

ข้อที่	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
	ความต้องการการส่งเสริมการทำกิจกรรมให้สังคมที่ผู้สูงอายุเป็นสมาชิกหรือเข้าร่วม	3.96	.967	ระดับมาก
11.	สภาพการส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญา องค์ความรู้ด้านต่างๆ	3.67	1.030	ระดับมาก
	ความต้องการการส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญา องค์ความรู้ด้านต่างๆ	4.13	1.012	ระดับมาก
12.	สภาพการส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม	3.61	.974	ระดับมาก
	ความต้องการการส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม	4.06	.976	ระดับมาก
13.	สภาพการส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้ด้านอาชีพ	3.56	1.014	ระดับมาก
	ความต้องการการส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้ด้านอาชีพ	4.01	.978	ระดับมาก
14.	สภาพการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสาและอาสาสมัครต่างๆ	3.51	.973	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสาและอาสาสมัครต่างๆ	3.99	.964	ระดับมาก
15.	สภาพการมีส่วนร่วมในกิจกรรมงานฝีมือเพื่อเพิ่มรายได้	3.37	1.048	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการมีส่วนร่วมในกิจกรรมงานฝีมือเพื่อเพิ่มรายได้	3.88	1.101	ระดับมาก
16.	สภาพการมีส่วนร่วมในชมรม กลุ่มอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ	3.53	1.063	ระดับมาก
	ความต้องการการมีส่วนร่วมในชมรม กลุ่มอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ	3.89	1.009	ระดับมาก
17.	สภาพเทคโนโลยีและการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี	2.94	1.144	ระดับปานกลาง
	ความต้องการเทคโนโลยีและการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี	3.46	1.063	ระดับปานกลาง
18.	สภาพแหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือสำหรับผู้สูงอายุ	3.32	1.082	ระดับปานกลาง

ข้อที่	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
	ความต้องการแหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือสำหรับผู้สูงอายุ	3.81	.999	ระดับมาก
19.	สภาพมีการสื่อสารในกลุ่มผู้สูงอายุผ่านช่องทางต่างๆที่หลากหลาย	3.18	1.146	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีการสื่อสารในกลุ่มผู้สูงอายุผ่านช่องทางต่างๆที่หลากหลาย	3.68	1.035	ระดับมาก
20.	สภาพมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ต่างๆตามสิทธิที่พึงได้รับ	3.48	1.109	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ต่างๆตามสิทธิที่พึงได้รับ	3.90	1.013	ระดับมาก
รวม	สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้	3.49	1.036	ระดับปานกลาง
	ความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้	3.91	0.994	ระดับมาก

ส่วนสภาพการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความมั่นคงในชีวิต (Security) พบว่าส่วนใหญ่มีสภาพการส่งเสริมการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลางแต่เรื่องสภาพการดูแลด้านการรักษาพยาบาลเวลาที่เจ็บป่วย ($\bar{X} = 3.58$ SD=1.199) การได้รับการดูแลสุขภาพจากบุคลากรด้านสาธารณสุข ($\bar{X} = 3.70$ SD=1.031) อยู่ในระดับมาก ในส่วนของความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต พบว่ามีความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับมากเกือบทั้งหมด ยกเว้นเรื่องการทำบัญชี การลดรายจ่ายและการออมสำหรับผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.85$ SD=1.239) ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 สภาพและความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความมั่นคงในชีวิต (Security)

ข้อที่	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
1.	สภาพการเตรียมการและการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ	3.49	1.090	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการเตรียมการและการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ	3.99	.942	ระดับมาก

ข้อที่	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
2.	สภาพความมั่นคงเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต	3.44	1.082	ระดับปานกลาง
	ความต้องการความมั่นคงเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต	4.02	.879	ระดับมาก
3.	สภาพความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย มีความปลอดภัย	3.46	1.140	ระดับปานกลาง
	ความต้องการความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย มีความปลอดภัย	3.98	.956	ระดับมาก
4.	สภาพความมั่นคงเกี่ยวกับผู้ดูแล ครอบครัว	3.43	1.126	ระดับปานกลาง
	ความต้องการความมั่นคงเกี่ยวกับผู้ดูแล ครอบครัว	3.99	.949	ระดับมาก
5.	สภาพการดูแลด้านการรักษาพยาบาลเวลาที่เจ็บป่วย	3.58	1.199	ระดับมาก
	ความต้องการการดูแลด้านการรักษาพยาบาลเวลาที่เจ็บป่วย	4.06	.969	ระดับมาก
6.	สภาพการจัดบ้าน ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	3.30	1.225	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการจัดบ้าน ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	3.99	.996	ระดับมาก
7.	สภาพการจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยกับผู้สูงอายุ	3.36	1.157	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยกับผู้สูงอายุ	3.95	1.041	ระดับมาก
8.	สภาพอาชีพเสริมและการฝึกอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ	3.46	1.076	ระดับปานกลาง
	ความต้องการอาชีพเสริมและการฝึกอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ	4.06	.905	ระดับมาก
9.	สภาพเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้สูงอายุ	3.49	1.077	ระดับปานกลาง
	ความต้องการเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้สูงอายุ	4.00	.996	ระดับมาก
10.	สภาพการเงิน รายได้และการสร้างความมั่นคงทางการเงินสำหรับผู้สูงอายุ	3.23	1.134	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการเงิน รายได้และการสร้างความมั่นคงทางการเงินสำหรับผู้สูงอายุ	3.92	1.032	ระดับมาก
11.	สภาพการทำบัญชี การลดรายจ่ายและการออมสำหรับผู้สูงอายุ	2.85	1.239	ระดับปานกลาง
	ความต้องการการทำบัญชี การลดรายจ่ายและการออมสำหรับผู้สูงอายุ	3.44	1.121	ระดับปานกลาง
12.	สภาพกฎหมาย สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ เช่นการได้รับเบี้ยผู้สูงอายุตามช่วงอายุ	3.46	1.195	ระดับปานกลาง

ข้อที่	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
	ความต้องการกฎหมาย สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ เช่นการได้รับเบี้ยผู้สูงอายุตามช่วงอายุ	3.96	1.055	ระดับมาก
13.	สภาพการได้รับการดูแลสุขภาพจากบุคลากรด้านสาธารณสุข	3.70	1.031	ระดับมาก
	ความต้องการการได้รับการดูแลสุขภาพจากบุคลากรด้านสาธารณสุข	4.18	.912	ระดับมาก
14.	สภาพมรดกและการจัดการทรัพย์สินเพื่อความมั่นคงในชีวิต	3.20	1.138	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมรดกและการจัดการทรัพย์สินเพื่อความมั่นคงในชีวิต	3.94	.995	ระดับมาก
15.	สภาพแหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือด้านความมั่นคงในชีวิต สำหรับผู้สูงอายุ	3.25	1.139	ระดับปานกลาง
	ความต้องการแหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือด้านความมั่นคงในชีวิต สำหรับผู้สูงอายุ	4.01	1.014	ระดับมาก
รวม	สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้	3.38	1.136	ระดับปานกลาง
	ความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้	3.96	0.984	ระดับมาก

ส่วนด้านโครงสร้างของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า สภาพด้านโครงสร้างที่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง แต่สภาพด้านโครงสร้างเรื่องมีคณะกรรมการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมขับเคลื่อนดำเนินการ ($\bar{X} = 3.75$ $SD = 1.046$) มีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ($\bar{X} = 3.51$ $SD = 1.153$) มีสถานที่จัดกิจกรรมถาวร มีความเหมาะสม เดินทางสะดวก ($\bar{X} = 3.75$ $SD = 1.144$) อยู่ในระดับมาก ส่วนความต้องการด้านโครงสร้างของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่าส่วนใหญ่มีความต้องการในระดับมากโดยความต้องการเกี่ยวกับการมีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ($\bar{X} = 4.25$ $SD = .978$) การจัดหางบประมาณจากกองทุนต่างๆ ($\bar{X} = 4.18$ $SD = 1.001$) มีสถานที่จัดกิจกรรมถาวร มีความเหมาะสม เดินทางสะดวก ($\bar{X} = 4.15$ $SD = 1.061$) มีคณะกรรมการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมขับเคลื่อนดำเนินการ ($\bar{X} = 4.15$ $SD = .977$) เป็นความต้องการในระดับมากตามลำดับ ดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 สภาพและความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านโครงสร้างของโรงเรียนผู้สูงอายุ

ข้อที่	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
1.	สภาพมีคณะกรรมการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วม ขับเคลื่อนดำเนินการ	3.75	1.046	ระดับมาก
	ความต้องการมีคณะกรรมการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วม ขับเคลื่อนดำเนินการ	4.15	.977	ระดับมาก
2.	สภาพมีการจัดหางบประมาณจากกองทุนต่างๆ	3.35	1.226	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีการจัดหางบประมาณจากกองทุนต่างๆ	4.18	1.001	ระดับมาก
3.	สภาพมีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ	3.51	1.153	ระดับมาก
	ความต้องการมีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ	4.25	.978	ระดับมาก
4.	สภาพมีการจัดหางบประมาณด้วยตนเอง	3.13	1.239	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีการจัดหางบประมาณด้วยตนเอง	3.92	1.114	ระดับมาก
5.	สภาพมีการจัดเก็บทะเบียนฐานข้อมูลผู้เรียน	3.42	1.187	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีการจัดเก็บทะเบียนฐานข้อมูลผู้เรียน	3.89	1.086	ระดับปานกลาง
6.	สภาพถอดบทเรียน และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง	3.07	1.270	ระดับปานกลาง
	ความต้องการถอดบทเรียน และพัฒนาการดำเนินงานอย่าง ต่อเนื่อง	3.71	1.134	ระดับมาก
7.	สภาพมีสถานที่จัดกิจกรรมถาวร มีความเหมาะสม เดินทาง สะดวก	3.75	1.144	ระดับมาก
	ความต้องการมีสถานที่จัดกิจกรรมถาวร มีความเหมาะสม เดินทางสะดวก	4.15	1.061	ระดับมาก
8.	สภาพมีมุมปฐมพยาบาลเบื้องต้น หรือมีตู้ยาสามัญประจำ บ้านไว้บริการ	3.06	1.273	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีมุมปฐมพยาบาลเบื้องต้น หรือมีตู้ยาสามัญ ประจำบ้านไว้บริการ	3.97	1.104	ระดับมาก
รวม	สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้	3.38	1.192	ระดับปานกลาง
	ความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้	4.02	1.056	ระดับมาก

ในด้านกระบวนการในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่สภาพกระบวนการที่ส่งเสริมต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่ามีหลายประเด็นที่มีสภาพกระบวนการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สำคัญได้แก่ การมีการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม หรือศาสนา ($\bar{X}=3.92$ $SD=.983$) มีการจัดกิจกรรมนันทนาการให้ผู้สูงอายุเกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ผ่อนคลายความเครียด ($\bar{X}=3.83$ $SD=1.098$) มีกิจกรรมออกกำลังกาย หรือการบริหารเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ($\bar{X}=3.81$ $SD=1.058$) มีกิจกรรมส่งเสริมการบริโภคอาหารตามหลักโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ ($\bar{X}=3.75$ $SD=1.041$) มีการกำหนดผู้รับผิดชอบดำเนินการชัดเจน ($\bar{X}=3.73$ $SD=1.110$) มีการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพในวัยสูงอายุ ($\bar{X}=3.73$ $SD=1.045$) มีการประสานความร่วมมือกับองค์กร หน่วยงาน เครือข่ายในพื้นที่ ($\bar{X}=3.71$ $SD=1.008$) มีการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุในชุมชน ($\bar{X}=3.70$ $SD=1.050$) มีวิทยากรจิตอาสา ($\bar{X}=3.69$ $SD=1.026$) มีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเรื้อรัง การป้องกัน การดูแล และสถานะแทรกซ้อนจากโรคเรื้อรัง ($\bar{X}=3.61$ $SD=1.078$) มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตสำหรับผู้สูงอายุ ($\bar{X}=3.56$ $SD=1.055$) มีกิจกรรมเยี่ยมผู้สูงอายุที่บ้าน ($\bar{X}=3.54$ $SD=1.089$) มีการกำหนดจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์ ($\bar{X}=3.54$ $SD=1.324$) ตามลำดับ ในส่วนของความต้องการด้านกระบวนการในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุพบว่าทั้งหมดมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ทั้งความต้องการให้มีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเรื้อรัง การป้องกัน การดูแล และสถานะแทรกซ้อนจากโรคเรื้อรัง ($\bar{X}=4.30$ $SD=.859$) ต้องการให้มีกิจกรรมออกกำลังกาย หรือบริหารเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ($\bar{X}=4.29$ $SD=.912$) ต้องการความร่วมมือกับองค์กร หน่วยงาน เครือข่ายในพื้นที่ ($\bar{X}=4.27$ $SD=.914$) มีการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม หรือศาสนา ($\bar{X}=4.27$ $SD=.996$) มีวิทยากรจิตอาสา ($\bar{X}=4.24$ $SD=.922$) มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในวัยสูงอายุ ($\bar{X}=4.24$ $SD=.930$) มีกิจกรรมส่งเสริมการบริโภคอาหารตามหลักโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ ($\bar{X}=4.22$ $SD=.908$) มีการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุในชุมชน ($\bar{X}=4.21$ $SD=.929$) ตามลำดับ ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 สภาพและความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านกระบวนการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ

ข้อที่	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
1.	สภาพมีวิทยากรจิตอาสา	3.69	1.026	ระดับมาก
	ความต้องการมีวิทยากรจิตอาสา	4.24	.922	ระดับมาก

ข้อที่	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
2.	สภาพมีความร่วมมือขององค์กร หน่วยงาน เครือข่ายในพื้นที่	3.71	1.008	ระดับมาก
	ความต้องการมีความร่วมมือขององค์กร หน่วยงาน เครือข่ายในพื้นที่	4.27	.914	ระดับมาก
3.	สภาพภาคเอกชนและประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ	3.20	1.042	ระดับปานกลาง
	ความต้องการภาคเอกชนและประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ	4.01	1.038	ระดับมาก
4.	สภาพมีผู้รับผิดชอบดำเนินการชัดเจน	3.73	1.110	ระดับมาก
	ความต้องการมีผู้รับผิดชอบดำเนินการชัดเจน	4.12	1.028	ระดับมาก
5.	สภาพมีครูผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงพอ	3.45	1.133	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีครูผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงพอ	4.23	.894	ระดับมาก
6.	สภาพมีการกำหนดหลักสูตรการเรียนชัดเจน	3.47	1.189	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีการกำหนดหลักสูตรการเรียนชัดเจน	3.91	.996	ระดับมาก
7.	สภาพมีการกำหนดการเรียนรู้ขั้นต่ำต่อรุ่น	3.13	1.160	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีการกำหนดการเรียนรู้ขั้นต่ำต่อรุ่น	3.73	1.053	ระดับมาก
8.	สภาพมีการจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์	3.54	1.324	ระดับมาก
	ความต้องการมีการจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์	4.06	1.023	ระดับมาก
9.	สภาพมีการจัดกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมอาชีพเพิ่มรายได้หรือลดรายจ่าย สำหรับผู้สูงอายุ	3.35	1.105	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีการจัดกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมอาชีพเพิ่มรายได้หรือลดรายจ่าย สำหรับผู้สูงอายุ	3.89	1.005	ระดับมาก
10.	สภาพมีการให้ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง การออม	3.30	1.124	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีการให้ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง การออม	3.88	1.000	ระดับมาก
11.	สภาพมีการรวมกลุ่มประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ	3.29	1.134	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีการรวมกลุ่มประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ	4.04	1.013	ระดับมาก
12.	สภาพมีการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพในวัยสูงอายุ	3.73	1.045	ระดับมาก

ข้อที่	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
	ความต้องการมีการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพในวัยสูงอายุ	4.24	.930	ระดับมาก
13.	สภาพมีกิจกรรมส่งเสริมการบริโภคอาหารตามหลักโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ	3.75	1.041	ระดับมาก
	ความต้องการมีกิจกรรมส่งเสริมการบริโภคอาหารตามหลักโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ	4.22	.908	ระดับมาก
14.	สภาพมีกิจกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากสำหรับผู้สูงอายุ	3.43	1.145	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีกิจกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากสำหรับผู้สูงอายุ	4.23	.886	ระดับมาก
15.	สภาพมีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเรื้อรัง การป้องกัน การดูแล และสภาวะแทรกซ้อนจากโรคเรื้อรัง	3.61	1.078	ระดับมาก
	ความต้องการมีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเรื้อรัง การป้องกัน การดูแล และสภาวะแทรกซ้อนจากโรคเรื้อรัง	4.30	.859	ระดับมาก
16.	สภาพมีกิจกรรมออกกำลังกาย หรือการบริหารเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ	3.81	1.058	ระดับมาก
	ความต้องการมีกิจกรรมออกกำลังกาย หรือบริหารเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ	4.29	.912	ระดับมาก
17.	สภาพมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตสำหรับผู้สูงอายุ	3.56	1.055	ระดับมาก
	ความต้องการมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตสำหรับผู้สูงอายุ	4.13	.969	ระดับมาก
18.	สภาพมีการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม หรือศาสนา	3.92	.983	ระดับมาก
	ความต้องการมีการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม หรือศาสนา	4.27	.996	ระดับมาก
19.	สภาพมีการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุในชุมชน	3.70	1.050	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุในชุมชน	4.21	.929	ระดับมาก
20.	สภาพมีการให้ความรู้ด้านกฎหมาย และสิทธิผู้สูงอายุ	3.44	1.121	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีการให้ความรู้ด้านกฎหมาย และสิทธิผู้สูงอายุ	4.15	1.010	ระดับมาก

ข้อที่	การส่งเสริมการเรียนรู้	\bar{X}	SD	แปลผล
21.	สภาพมีการให้ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร / การป้องกันภัยสำหรับผู้สูงอายุ	3.13	1.154	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีการให้ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร / การป้องกันภัยสำหรับผู้สูงอายุ	3.85	1.074	ระดับมาก
22.	สภาพมีการจัดกิจกรรมนันทนาการให้ผู้สูงอายุเกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ผ่อนคลายความเครียด	3.83	1.098	ระดับมาก
	ความต้องการมีการจัดกิจกรรมนันทนาการให้ผู้สูงอายุเกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ผ่อนคลายความเครียด	4.30	.898	ระดับมาก
23.	สภาพการจัดกิจกรรมด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ	3.37	1.096	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีการจัดกิจกรรมด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ	4.11	.976	ระดับมาก
24.	สภาพมีกิจกรรมเยี่ยมผู้สูงอายุที่บ้าน	3.54	1.089	ระดับมาก
	ความต้องการมีกิจกรรมเยี่ยมผู้สูงอายุที่บ้าน	4.20	1.000	ระดับมาก
25.	สภาพมีบริการแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุด , มุม IT	2.80	1.186	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีบริการแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุด , มุม IT	3.87	1.087	ระดับมาก
26.	สภาพมีการติดตามการดำเนินการของโรงเรียน	3.28	1.211	ระดับปานกลาง
	ความต้องการมีการติดตามการดำเนินการของโรงเรียน	3.96	.978	ระดับมาก
รวม	สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้	3.49	1.106	ระดับปานกลาง
	ความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้	4.10	0.973	ระดับมาก

จากการสนทนากลุ่มและศึกษาเอกสารโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบตามเกณฑ์การประเมินระดับโรงเรียนผู้สูงอายุ รอบที่ 1 รอบที่ 2 และทั้ง 2 รอบ จำนวน 3 แห่ง ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารและกรรมการโรงเรียนตามโครงสร้าง ผู้สูงอายุ และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง แห่งละ 12 คน รวม 36 คน มีสาระสำคัญสรุปผลได้ดังนี้

โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลราชสถิตย์

ตำแหน่งที่ตั้ง เทศบาลตำบลราชสถิตย์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

โรงเรียนผู้สูงอายุราชสถิตย์ซึ่งผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบทั้งสองรอบ ในการดำเนินงาน มีแนวคิดเพื่อจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุ โดยมีเป้าหมาย ให้ผู้สูงอายุรู้จักปฏิบัติได้ ถ่ายทอดเป็นให้ผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัย มีความสุข สนุกสนาน เน้นให้ความรู้

ที่ช่วยพัฒนาทักษะต่างๆให้ผู้สูงอายุเข้าใจ เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิต ในบั้นปลายให้มีความสุข สามารถพึ่งพาตนเองให้ได้นานที่สุด พัฒนาเสริมสร้างศักยภาพให้ผู้สูงอายุ เป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งร่างกาย จิต ปัญญา สังคมจิตวิญญาณ การมีส่วนร่วม และความมั่นคง เปลี่ยน ภาระให้เป็นพลังด้วยวิธีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดให้สมาชิกในครอบครัวและชุมชน เป็นผู้สูงอายุที่พร้อม ไปด้วยคุณลักษณะของการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เพิ่มพูนความรู้ เกิดการผ่อนคลาย เกิดความสุข ทางใจ ร่วมกิจกรรมกลุ่มและเข้าสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของโรงเรียน

1. เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจในด้านส่งเสริมสุขภาพ ส่งเสริมอาชีพ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา เทคโนโลยี สามารถนำไปปรับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
2. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ
3. เพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งทางด้าน กาย ใจ สังคม และสติปัญญา
4. เพื่อเสริมคุณค่าทางภูมิปัญญาของผู้สูงอายุให้เป็นที่ประจักษ์และยอมรับ

โครงสร้างของโรงเรียน

โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลราชสถิตย์ มีองค์การบริหารส่วนตำบลราชสถิตย์สนับสนุนการ ดำเนินงาน โดยมีพื้นฐานความคิดในการเปลี่ยนความคิดในการมองผู้สูงอายุจากภาระให้เป็นพลัง มี เครือข่าย รพสต. กศน. อาสาสมัคร แกนนำชุมชน ส่วนการศึกษา และวัด ในการร่วมจัดการเรียนรู้ มี ชมรมผู้สูงอายุ สนับสนุนแนวความคิด ช่วยขับเคลื่อนกิจกรรม โดยทำงานในรูปแบบคณะกรรมการ ซึ่ง อบต.ราชสถิตย์ ช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อน โรงเรียนผู้สูงอายุราชสถิตย์มีเครือข่ายการทำงานที่ สำคัญต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของโรงเรียนคือเครือข่ายด้านสุขภาพ มีการทำงานสอดประสาน กับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลราชสถิตย์และโรงพยาบาลไชโย เครือข่ายด้านศาสนา มีเครือข่าย จากวัดเฉลิมกาญจนภิเษกซึ่งเป็นมหาวิถาลัยสงฆ์ เครือข่ายด้านการส่งเสริมอาชีพมีการประสานและ ขอความร่วมมือกับกลุ่มนักวิชาการเกษตรอำเภอ ส่วนเครือข่ายสิทธิและสวัสดิการมีการประสานความ ร่วมมือกับพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งเครือข่ายการทำงานดังกล่าวมี ลักษณะการทำงานที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและเกื้อกูลต่อการดำเนินงานของแต่ละเครือข่าย โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลราชสถิตย์มีโครงสร้างที่สำคัญดังนี้

1. ประธานคณะกรรมการบริหารโรงเรียน

2. คณะกรรมการบริหารโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยม และ
 ประถมศึกษาในพื้นที่ ผู้อำนวยการ กศน. อำเภอ ผู้อำนวยการ รพสต.ตำบลราช
 สถิตย์ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลราชสถิตย์ ประธานชมรมผู้สูงอายุ
3. ครูใหญ่ ที่ทำหน้าที่บริหารจัดการโรงเรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และรายงานผล
4. ฝ่ายวิชาการและวัดผล ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร ติดต่อประสานงาน เชิญวิทยากร
 และวัดผล

กระบวนการในการดำเนินงาน

ขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุราชสถิตย์มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. สำรวจและทำความเข้าใจกับผู้สูงอายุ
2. แต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุและประชุมเตรียมการและ
 จัดทำหลักสูตร
3. จัดทำแผนการดำเนินงานเตรียมวิทยากรและสถานที่
4. รับสมัคร คัดเลือกผู้สูงอายุเข้าเรียน
5. จัดการเรียนการสอน
6. ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน

กลุ่มเป้าหมายของโรงเรียนผู้สูงอายุที่เป็นผู้สูงอายุมีทั้งสิ้นจำนวน 80 คน มีการจัดการเรียนรู้
 ทุกวันศุกร์ สัปดาห์ที่ 2 และ 4 ของทุกเดือน เรียนทั้งหมด 20 สัปดาห์ (10 เดือน) แต่ละสัปดาห์จะมี
 การเรียนรู้ที่แตกต่างกันมีการจัดการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและการลงมือปฏิบัติจริง มีการสรุปการ
 เรียนรู้ทุกครั้งก่อนสิ้นสุดการเรียนในแต่ละครั้งและแต่ละวันว่าจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร

เนื้อหาหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุมุ่งเน้นด้านสุขภาพ ศาสนา ภูมิ
 ปัญญา อาชีพ กิจกรรมตามอัธยาศัย การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพทั้งกาย จิต สังคม อารมณ์
 ซึ่งสาระการเรียนรู้ ประยุกต์จากชุดความรู้การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ
 ของกรมกิจการผู้สูงอายุซึ่งเป็นเนื้อหากลางที่โรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่งใช้เป็นแนวทางจัด
 กระบวนการเรียนรู้จำแนกเป็น ความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ควรรู้ และอยากรู้ ประกอบด้วย

ความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ เนื้อหาครอบคลุมความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ การ
 ป้องกันรักษาสุขภาพ การดำรงชีวิตแบบสูงวัยที่มีคุณภาพ การออกกำลังกายในวัยสูงอายุ อาหารที่
 เหมาะสมกับผู้สูงอายุ การใช้ยาและสมุนไพรอย่างถูกวิธี การพัฒนาจิตสำหรับผู้สูงอายุ ความรู้เกี่ยวกับ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย กฎหมายในชีวิตประจำวันและสิทธิผู้สูงอายุ การพัฒนาตนเอง

ความรู้ที่ผู้สูงอายุควรรู้ ความรู้ที่ผู้สูงอายุควรรู้ ครอบคลุมเนื้อหาศาสนาในชีวิตประจำวัน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้าน การอนุรักษ์ สืบสาน พื้นฟู และถ่ายทอด อาสาสมัครกับการมีส่วนร่วม ในสังคม อาเซียนน่ารู้ การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติในโลก ภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเตรียมรับมือเมื่อเกิดสถานการณ์ภัยพิบัติ การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้นข้อมูล การใช้สมาร์ทโฟน โรคติดต่อตามฤดูกาลและโรคอุบัติใหม่ การปฐมพยาบาล ข้อพิจารณาในการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพ การเสริมสร้างทักษะทางสังคมที่เหมาะสม

ความรู้ที่ผู้สูงอายุอยากรู้ เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เป็นการศึกษาตามความสนใจของผู้สูงอายุ มีหลากหลายรูปแบบทั้งการเรียนรู้เพื่อนันทนาการ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ทำให้ผู้สูงอายุได้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า ลดภาวะซึมเศร้าและมีความสุข เช่น เกษตร ดนตรี ศิลปะประดิษฐ์ คหกรรม การถนอมอาหาร การทำผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นบ้าน ทักษะวิชาการ การจัดการด้านการเงิน การดูแลระยะยาวและระยะท้าย ศาสนพิธีและทำเนียมปฏิบัติ กิจกรรมสานสัมพันธ์ระหว่างวัย ทักษะศึกษาและวิชาอื่นๆ

จากการสนทนากลุ่มประเด็นการจัดการเรียนรู้ด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความมั่นคงปลอดภัยและอื่นๆพบข้อมูลดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 สรุปประเด็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลราชสถิตย์จากกิจกรรมในกลุ่ม

การเรียนรู้ด้านสุขภาพ	การเรียนรู้ด้านสุขภาพ		การเรียนรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัย		ด้านโครงสร้างและกระบวนการ
	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	
<ul style="list-style-type: none"> - การตรวจคัดกรองสุขภาพผู้สูงอายุ - การเข้าแถวเคารพธงชาติและออกกำลังกาย - สอนการเปลี่ยนแปลงในร่างกายผู้สูงอายุกับการป้องกันรักษาสุขภาพ - การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และการปรับตัวในสังคมวัยสูงอายุ - กิจกรรมสถานสัมพันธ์ระหว่างวัย - มีการสอนและแนะนำการดูแลตนเอง การ 	<ul style="list-style-type: none"> - การทำยาสมุนไพร - ทำออกกำลังกาย - ให้มีทีมบุคลากรสาธารณสุขสุขจากรพสต.และ อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน - คำแนะนำการติดตามเยี่ยมบ้าน - ด้านสุขภาพใจอยากให้มีพระอาจารย์มาสอนธรรมะ และพาปฏิบัติธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมสานสัมพันธ์ระหว่างวัย - การเสริมสร้างทักษะทางสังคมที่เหมาะสม - ทักษะจำเป็นในการเสริมสร้าง - ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการรักษาสัมพันธ์ภาพในสังคม - มีกิจกรรมให้ไปช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส 	<ul style="list-style-type: none"> - อยากเพิ่มวันมาเรียนมากขึ้นชอบมาก ไม่เหงา มีความสุข - อยากให้มีการสอนธรรมะโดยพระอาจารย์ที่วัดมากขึ้น - อยากให้พาไปร่วมทำจิตอาสาให้วัดบ่อยๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - สอนการดำรงชีวิตแบบสุขวัยที่มีคุณภาพ เป้าหมายและชีวิตที่ดี - คุณภาพ การตั้งเป้าหมายในชีวิต - การจัดการด้านการเงิน - การทำบัญชีครัวเรือนแลสรุปการนำไปใช้ - มีการเรียนรู้เรื่องการออมเงินเพื่อใช้จ่าย - การเรียนรู้ด้านเกษตร (ศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ตำบลราชสถิตย์) - มีการเรียนรู้ด้านอาชีพและการหารายได้เสริมและนำมาจำหน่ายใน 	<ul style="list-style-type: none"> - “มาโรงเรียนดี มีประโยชน์” - มีแหล่งเรียนรู้ด้านต่างๆภายในชุมชน - ให้ผู้สูงอายุกว่า 30 แห่ง เช่น กลุ่มแม่กวาดแข็ง กลุ่มแม่พื้นบ้าน กลุ่มจักสาน กลุ่มกานตาล คลายเส้นคลายกล้ามเนื้อ - มีกิจกรรมศึกษา งาน - มีการกำหนดการเรียนการสอนอย่างชัดเจน

การเรียนรู้ด้านสุขภาพ		การเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วม		การเรียนรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัย		ด้านโครงสร้างและกระบวนการ
สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	
<p>ออกกำลังกาย การขยับร่างกายตามจังหวะเพลง</p> <ul style="list-style-type: none"> - การดูแลตนเองยามปกติและยามป่วย - พืชผักสมุนไพรเพื่อสุขภาพ - นำผักผลไม้ที่ควรระวังในผู้ป่วยโรคเรื้อรัง - เกษตร (ทฤษฎีและปฏิบัติในพื้นที่สาธิต) - อาหารที่เหมาะสมกับผู้ป่วยและอาหารกับโรค - มีการสอนการประกอบอาหารและ 	<p>มีความต้องการ</p>	<p>สภาพ</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีกิจกรรมจิตอาสาร่วมพัฒนาชุมชนและหมู่บ้าน - มีกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาและช่วยงานวัด - มีส่วนร่วมเป็นวิทยากรและเสนอเนื้อหาหรือสิ่งที่อยากเรียนรู้ - การรวบรวมองค์ความรู้จากผู้สูงอายุ เช่น ปลาร้าสับ 	<p>มีความต้องการ</p>	<p>สภาพ</p> <p>ชุมชนหรือออกร้านตามงานต่างๆงานและมีโลกเป็นเครื่องหมายความหมายการค่าของกลุ่มผู้สูงอายุ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ด้านอาชีพที่เรียนเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครอบครัวได้แก่ การทำน้ายาล้างจาน สบู่ การจักสาน ซึ่งเน้นให้สามารถนำไปใช้ในครอบครัวได้ - ด้านอาชีพที่เรียนเพื่อเพิ่มรายได้ให้ชุมชนและผู้สูงอายุโดยแบ่งเป็นกลุ่มตามความสนใจและความถนัดบนพื้นฐานของอาชีพและวัตถุประสงค์ที่ผู้สูงอายุได้แก่ กลุ่มทำ 	<p>มีความต้องการ</p>	<p>กระบวนการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ได้รับไป - ประกาศนียบัตร - มีอบต. กศน. พม. - พช. และวัด ร่วมสนับสนุนกำลังงานงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์สื่อต่างๆ - โรงเรียนมีห้องเรียนและฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุและเนื้อหาการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม มีแผนการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีขั้นตอนการ

การเรียนรู้ด้านสุขภาพ		การเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วม		การเรียนรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัย		ตัวโน้ตสร้างและกระบวนการ
สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	
<p>การเลือกอาหารที่เหมาะสมกับสุขภาพ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เรียนรู้การกินอาหารให้เป็นยา - สอนการบริหารสมองและความจำ - สอนการกินอาหารให้ปลอดภัย - รับประทานอาหารร่วมกันได้ - รับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน ได้ - ทัศนคติที่ดีและแสดงความรักใคร่ - สอนการปฏิบัติธรรม - ทำสมาธิ โดยพระอาจารย์ - การล้างพิษด้วยการแช่เท้าด้วยสมุนไพร 	<p>สภาพ</p> <p>สมุนไพร 12 ชนิด</p>	<p>สภาพ</p> <p>ปลาร้าสมุนไพร กลุ่มทำหอยหมก กลุ่มसानตะกร้าสาน กระเป๋าสาน กลุ่มทำพัด กลุ่มน้ำพริก น้ำสมุนไพร (น้ำมะตูมสมุนไพร) ทอดมันปลา กรวย ที่ออกกำลังกาย ยืดเส้นจันทาล ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ทำเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชุมชน ซึ่งรายได้จากการขายจะแบ่งเป็น 3 ส่วนได้แก่ ส่วนตัว ให้ชมรมฯ และเป็นสวัสดิการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ</p> <ul style="list-style-type: none"> - อยู่แบบพอเพียง ปลูกผักกินเองและนำมาขายใน 	<p>ความต้องการ</p> <p>ปลาร้าสมุนไพร กลุ่มทำหอยหมก กลุ่มसानตะกร้าสาน กระเป๋าสาน กลุ่มทำพัด กลุ่มน้ำพริก น้ำสมุนไพร (น้ำมะตูมสมุนไพร) ทอดมันปลา กรวย ที่ออกกำลังกาย ยืดเส้นจันทาล ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ทำเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชุมชน ซึ่งรายได้จากการขายจะแบ่งเป็น 3 ส่วนได้แก่ ส่วนตัว ให้ชมรมฯ และเป็นสวัสดิการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ</p>	<p>ความต้องการ</p> <p>ปลาร้าสมุนไพร กลุ่มทำหอยหมก กลุ่มसानตะกร้าสาน กระเป๋าสาน กลุ่มทำพัด กลุ่มน้ำพริก น้ำสมุนไพร (น้ำมะตูมสมุนไพร) ทอดมันปลา กรวย ที่ออกกำลังกาย ยืดเส้นจันทาล ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ทำเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชุมชน ซึ่งรายได้จากการขายจะแบ่งเป็น 3 ส่วนได้แก่ ส่วนตัว ให้ชมรมฯ และเป็นสวัสดิการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ</p>	<p>ความต้องการ</p> <p>ปลาร้าสมุนไพร กลุ่มทำหอยหมก กลุ่มसानตะกร้าสาน กระเป๋าสาน กลุ่มทำพัด กลุ่มน้ำพริก น้ำสมุนไพร (น้ำมะตูมสมุนไพร) ทอดมันปลา กรวย ที่ออกกำลังกาย ยืดเส้นจันทาล ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ทำเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชุมชน ซึ่งรายได้จากการขายจะแบ่งเป็น 3 ส่วนได้แก่ ส่วนตัว ให้ชมรมฯ และเป็นสวัสดิการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ</p>	<p>ดำเนินการสร้างและกระบวนการ</p> <p>ดำเนินงานและมี การกำหนด ผู้รับผิดชอบและ ดำเนินการอย่าง ต่อเนื่อง</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุตำบลราชสถิตย์เพื่อดูแลสวัสดิการทางสังคม ด้านต่างๆแก่ผู้สูงอายุและให้ ผู้สูงอายุมาทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน

การเรียนรู้ด้านสุขภาพ		การเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วม		การเรียนรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัย		ด้านโครงสร้างและกระบวนการ
สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	
<ul style="list-style-type: none"> - การปฐมพยาบาล - กลองยาวเพื่อออกกำลังกายของผู้สูงอายุ (ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนและผลิตภัณฑ์เด่นเอกลักษณ์ของจังหวัดคือกลองยาว) - การออกกำลังกายด้วยตาราง 9 ช่อง - การใช้ยาอย่างถูกวิธี - ผลิตภัณฑ์สุขภาพและการเลือกใช้ 		<p>โรงเรียนผู้สูงอายุหรือวันที่มีคณะศึกษาดูงานมาเยี่ยมชมได้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ศิลปะประดิษฐ์ (ดอกไม้จันทน์) - ภูมิพยานำรู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ (ความจำเป็นต่อรู้กฎหมาย) - ภูมิพยายในชีวิตประจำวันและสิทธิผู้สูงอายุ 				

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลนครสกลนคร

ตำแหน่งที่ตั้ง โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลนครสกลนคร ต.ธาตุเชิงชุม อ.เมือง จังหวัดสกลนคร

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลนครสกลนครผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบรอบที่ 2 แนวคิดการจัดตั้งโรงเรียนเกิดขึ้นจากการที่เทศบาลนครสกลนครได้สำรวจข้อมูลผู้สูงอายุ พบว่าเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างเต็มรูปแบบ มีกลุ่มผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (ติดสังคม) มีจำนวนมาก และมีผู้สูงอายุที่อยู่ตามลำพัง ไม่มีเพื่อนทำให้รู้สึกเหงา และมีความเสี่ยงต่อปัญหาทางสุขภาพ สะท้อนความจำเป็นที่ผู้สูงอายุจะต้องเตรียมความพร้อมในการดูแลตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงเห็นความจำเป็นที่ต้องมีสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เป็นการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ เทศบาลนครสกลนคร ร่วมกับอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน (บ้านกลางของผู้สูงอายุ) หน่วยงานภาคีเครือข่ายด้านผู้สูงอายุ องค์กร มูลนิธิ ชมรมผู้สูงอายุในชุมชน และสมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ ประจำจังหวัดสกลนคร ได้กำหนดจัดกิจกรรมดูแลผู้สูงอายุขึ้น ในรูปแบบ “โรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลนครสกลนคร” เป็นสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้พบปะพูดคุยในกลุ่มผู้สูงอายุ อันจะส่งผลให้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต อนุรักษ์และพัฒนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่และสืบทอดสู่คนรุ่นหลัง เกิดความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน และนำไปสู่การช่วยเหลือสังคมในกิจกรรมอื่นๆ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

วัตถุประสงค์ของโรงเรียน

1. เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการพัฒนาศักยภาพ คຸ້ມครอง และพิทักษ์สิทธิ การเข้าถึงสวัสดิการสังคม ความเสมอภาค และการพัฒนาตนเอง
2. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาอบรมและการเรียนรู้ตลอดชีวิต อนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่และสืบทอดสู่คนรุ่นหลัง
3. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจและตระหนักในคุณค่าความสามารถของตนเอง

โครงสร้างของโรงเรียน โครงสร้างของโรงเรียนประกอบด้วย

1. ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย คณะผู้บริหารเทศบาล, หัวหน้าส่วนราชการเทศบาล, หน่วยงานภาคีเครือข่าย อาทิ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสกลนคร, สาธารณสุขจังหวัดสกลนคร, กศน.อำเภอเมืองสกลนคร, ศูนย์พัฒนาฝีมือและแรงงานจังหวัดสกลนคร, วัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร, สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสกลนคร กลุ่ม

องค์กร มูลนิธิ ชมรมผู้สูงอายุในชุมชน และสมาคมสาขาสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยฯ ประจำจังหวัด สกลนคร

2. ครูใหญ่ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการประสานงานและรังสรรค์กิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน สรรหาจากผู้แทนจากอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชน (อผส.) และศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน (บ้านกลางของผู้สูงอายุ)

3. คณะกรรมการ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงานของโรงเรียน สรรหาจากอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชน (อผส.) และศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน (บ้านกลางของผู้สูงอายุ)

4. ทีมวิทยากรจิตอาสา เช่น วิทยากรจากสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุ (ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชนฯ) ข้าราชการบำนาญ พระสงฆ์ รวมถึงการขอความอนุเคราะห์วิทยากรจิตอาสาจากหน่วยงาน องค์กรต่างๆ เช่น กศน., ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน, รพ.สต., โรงพยาบาล, สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กระบวนการในการดำเนินงาน

ในการดำเนินงาน เพื่อจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุ โดยมีเป้าหมายในการส่งเสริมและขยายโอกาสผู้สูงอายุที่มีศักยภาพให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ผู้เป็นภูมิปัญญามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาผู้สูงอายุให้กับชุมชนและสังคม เพื่อการส่งเสริม ดูแล และพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ผู้สูงอายุ มีความสุข สนุกสนาน สามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัย พัฒนาเสริมสร้างศักยภาพให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งร่างกาย จิต ปัญญา สังคมจิตวิญญาณ การมีส่วนร่วม และความมั่นคง เปลี่ยนภาระให้เป็นพลังด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดให้สมาชิกในครอบครัวและชุมชน เป็นผู้สูงอายุที่พร้อมไปด้วยคุณลักษณะของการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เกิดความสุขทางใจ ร่วมกิจกรรมกลุ่มและเข้าสังคมได้อย่างมีความสุข โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลนคร สกลนครมีกระบวนการดำเนินงานที่สำคัญดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากพื้นที่ ประกอบด้วย เทศบาลนคร สกลนคร คณะกรรมการบริหารศูนย์อเนกประสงค์ฯ ผู้สูงอายุ, ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตฯ, ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในชุมชน, หัวหน้ากลุ่มงาน และอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชน

2. คัดเลือก และแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ

3. จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ และขับเคลื่อนการดำเนินงาน รับสมัครผู้สูงอายุ จัดกระบวนการเรียนรู้

4. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

เพื่อการจัดกิจกรรมและให้บริการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะ และการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ และเป็นพื้นที่ที่ให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลนครสกลนครมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างเนื้อหาการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยประเภทกิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมประเภทส่งเสริมสุขภาพร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจของผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมสุขสนุก การทำความรู้จักของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ไร่ไม้พลอง นันทนาการ, กิจกรรมสุขสบาย การแนะนำการออกกำลังกายประจำวัน, กิจกรรมสุขสงบ การสวดมนต์ไหว้พระ การนั่งสมาธิ, กิจกรรมสุขสง่า การให้ผู้สูงอายุเล่าถึงความดีที่ช่วยเหลือผู้อื่น สังคมและชุมชน

2. กิจกรรมประเภทส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เช่น การเรียนรู้การใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต, การให้ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม และศาสนา, การให้ความรู้สิทธิตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ, การพัฒนาความรู้ด้านสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุตามกฎหมาย และกิจกรรมทัศนศึกษาดูงานนอกสถานที่ ณ พื้นที่โครงการตามพระราชดำริฯ กลุ่มและองค์กรที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. กิจกรรมประเภทส่งเสริมสวัสดิการในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ และการทำประโยชน์เพื่อชุมชน กิจกรรมการให้ความรู้ด้านอาชีพ และการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุ รวมไปถึงการสร้างรายได้และการมีงานทำที่เหมาะสมในวัยสูงอายุ เช่น การทำธัญพืชอบแห้ง การทำพวงหรีดดอกไม้จันทร์

4. กิจกรรมประเภทส่งเสริมความสามารถด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่ผู้สูงอายุมีอยู่ เช่น กิจกรรมสืบค้นภูมิปัญญาในเรื่องต่างๆ การถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านศิลปะวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นความรู้ที่มีคุณค่า สังคมควรนำมาเรียนรู้และสืบทอดต่อไป เช่น การทำพานบายศรี การทำขันหมากเบ็ง, การทำขันธห้า, การสานต้นผึ้งหัวแมลงวัน ฯลฯ

5. กิจกรรมประเภทส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำของผู้สูงอายุ เช่น การฝึกอาชีพที่ผู้สูงอายุมีความสนใจ ส่งเสริมการรวมกลุ่มผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากฝีมือของผู้สูงอายุ เช่น ผ้าทอ ดอกไม้จันทร์, การทำขนมทองม้วน ทองพับ, ข้าวแตน 3 รส และงานฝีมือต่างๆ ฯลฯ

เนื้อหาหลักสูตรการเรียนรู้ที่โรงเรียนผู้สูงอายุใช้เป็นแนวทางจัดกระบวนการเรียนรู้จำแนกเป็น ความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ควรรู้ และอยากรู้ ประกอบด้วย

ความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ เนื้อหาครอบคลุมความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ การป้องกันรักษาสุขภาพ การดำรงชีวิตแบบสูงวัยที่มีคุณภาพ เป้าหมายและชีวิตที่มีคุณภาพ การออกกำลังกายในวัยสูงอายุ อาหารที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ การใช้ยาอย่างถูกวิธี การพัฒนาจิตสำหรับผู้สูงอายุ และพืชผักสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย กฎหมายในชีวิตประจำวันและสิทธิผู้สูงอายุ การพัฒนาตนเอง

ความรู้ที่ผู้สูงอายุควรรู้ ความรู้ที่ผู้สูงอายุควรรู้ ครอบคลุมเนื้อหาศาสนาในชีวิตประจำวัน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาพื้นบ้าน การอนุรักษ์ สืบสาน พื้นฟู และถ่ายทอด อาสาสมัครกับการมีส่วนร่วมในสังคม อาเซียนน่ารู้ การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติในโลก ภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเตรียมรับมือเมื่อเกิดสถานการณ์ภัยพิบัติ การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้นข้อมูล การใช้สมาร์ทโฟน ไรศติดตามตามฤดูกาลและโรคอุบัติใหม่ การปฐมพยาบาล ข้อพิจารณาในการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพ การเสริมสร้างทักษะทางสังคมที่เหมาะสม

ความรู้ที่ผู้สูงอายุอยากรู้ เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เป็นการศึกษาตามความสมัครใจของผู้สูงอายุ มีหลากหลายรูปแบบทั้งการเรียนรู้เพื่อนันทนาการ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ทำให้ผู้สูงอายุได้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า สดภาวะซึมเศร้าและมีความสุข เช่น เกษตร ดนตรี ศิลปะประดิษฐ์ คหกรรม การทำผลิตภัณฑ์จากวัสดุพื้นบ้าน ทักษะวิชาการ การจัดการด้านการเงิน การดูแลระยะยาวและระยะท้าย ศาสนพิธีและทำเนียมปฏิบัติ กิจกรรมสานสัมพันธ์ระหว่างวัย ทักษะศึกษาและวิชาอื่นๆ ทั้งนี้โรงเรียนผู้สูงอายุมีการแต่งตั้งคณะกรรมการคณะทำงานและคณะกรรมการที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุพร้อมทั้งมอบหมายหน้าที่อย่างชัดเจน

ผู้เรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลนครสกลนคร มีจำนวน 120 คน โดยมีการจัดการเรียนรู้ทุกสัปดาห์ในวันจันทร์และอังคาร โดยวันจันทร์ช่วงเวลาครึ่งวันเช้าจะเรียนรู้เรื่องทั่วไปตามแนวทางชุดการเรียนรู้ การออกกำลังกาย การฝึกความจำอาชีพและการสร้างรายได้เสริม ส่วนช่วงบ่ายจะมีการเรียนรู้เรื่องไอที สมาร์ทโฟน ส่วนวันอังคารจะเป็นการเรียนรู้ด้านภาษาตามความสนใจได้แก่ ภาษาเวียดนาม ภาษาอังกฤษ และช่วงบ่ายจะเป็นการเรียนรู้กิจกรรมเข้าจังหวะและลีลาศ เรียนทั้งหมด 13 สัปดาห์ (3-4 เดือน) แต่ละสัปดาห์จะมีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันเนื้อหาการเรียนรู้บางส่วนมีการสอบถามจากความต้องการของผู้เรียน และการจัดประสบการณ์โดยครูผู้สอนมีการปรับตามบริบท

และความสอดคล้องกับประสบการณ์และชีวิตจริงของผู้เรียน มีการเชื่อมโยงประเพณีวัฒนธรรมฮีต 12 ครอง 14 ตามความเชื่อของคนอีสาน วิถีชีวิต และการดำรงชีพในชุมชนคนอีสานมาเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้มีทั้งภาคทฤษฎีและการลงมือปฏิบัติ มีการสรุปการเรียนรู้ทุกครั้งก่อนสิ้นสุดการเรียนรู้ในแต่ละครั้งและสะท้อนคิดการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร ในการจัดการเรียนรู้จะแบ่งเป็น 3 ประเด็นใหญ่ๆคือ กิจกรรมสุขสนุก/วิชาชีวิต กิจกรรมสุขสงบ/วิชาชีวิต กิจกรรมสุขสว่าง/วิชาการ และกิจกรรมสุขสง่า การเรียนรู้ด้านสุขภาพจะสอนในเรื่องง่ายๆใกล้ตัว นำมาบูรณาการเป็นหลักปฏิบัติต่างๆ เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตความเชื่อ เช่น ประโยชน์ของน้ำมวกขาว ในการล้างผัก การกำจัดคลอรีนอย่างง่ายในน้ำ การร่อนข้าวเอาเชื้อราออก การปิ้งย่างที่ป้องกันมะเร็งได้ด้วยซีอิ๊ว สมุนไพรในครัว ไบย่านาง เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนรู้เริ่มตั้งแต่การวัดความดันด้วยตนเอง การเข้าแถวเคารพธงชาติ สวดมนต์ ไหว้พระและเข้าเรียน จากการสนทนากลุ่มประเด็นการจัดการเรียนรู้ด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความมั่นคงปลอดภัยและอื่นๆพบข้อมูลดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 สรุปประเด็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลนครสงขลาจากการสนทนากลุ่ม

การเรียนรู้ด้านสุขภาพ		การเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วม		การเรียนรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัย		ด้านโครงสร้างและกระบวนการ
สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	
<ul style="list-style-type: none"> - มีการตรวจคัดกรองสุขภาพทดสอบความพร้อมของผู้สูงอายุ - กิจกรรมสุขสนุก/วิชาชีวิต ทำความรู้จักกันในกิจกรรมสุขสงบ/วิชาชีวิตฝึกปฏิบัติวาดภาพในจินตนาการ - กิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์เล่าเรื่อง - ความภาคภูมิใจและกิจกรรมที่บ้านที่ทำแล้วมีความสุข 	<ul style="list-style-type: none"> - การทำยาสมุนไพร - สถานที่และอุปกรณ์ที่ออกกำลังกาย - ให้มีทีมบุคลากรสาธารณสุขมาให้ - คำแนะนำการติดตามเยี่ยมบ้าน - ด้านสุขภาพใจอยากให้มีพระอาจารย์มาสอนธรรมะ และพาปฏิบัติธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการเรียนรู้การสานสัมพันธ์ระหว่างวัย - มีกิจกรรมการไปเยี่ยมพบปะพูดคุยผู้สูงอายุ - การเสริมสร้างทักษะทางสังคมที่เหมาะสม - ทักษะจำเป็นในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการรักษาสัมพันธภาพในสังคม 	<ul style="list-style-type: none"> - อยากไปศึกษาดูงานและมีส่วนร่วมแสดงความสามารถเพิ่มขึ้น - อยากให้พาไปร่วมทำกิจกรรมจิตอาสาให้วัดบ่อยๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมสุขสง่างง/วิชาการ ให้ความรู้เรื่องกฎหมายในชีวิตประจำวันและสิทธิผู้สูงอายุและกฎหมายมรดก - สอนแนวทางการจัดการมรดกและสินทรัพย์ก่อนยกให้ทายาท - การเรียนรู้เรื่องการจัดสภาพแวดล้อมที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการเรียน - ส่วนที่เป็นอาชีพเสริมเพิ่มมากขึ้น - อยากเรียนที่สามารถนำไปทำต่อและขายได้เงินมาดำรงชีพ - อยากมีกองทุนดูแลผู้สูงอายุ 	<ul style="list-style-type: none"> - ที่ตั้งโรงเรียนดี เป็นสัดส่วนแต่การเดินทางลำบากในกรณีที่มาเองไม่ได้ไม่มีรถเมล์ผ่าน - มาโรงเรียนดี มีประโยชน์ - บรรยากาศดี สนุก ได้แสดงออก ได้เจอเพื่อน - มีกิจกรรมศึกษาดูงาน - ห่อข้าวกลางวันมาทานด้วยกันมีความสุขได้กิน

การเรียนรู้ด้านสุขภาพ		การเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วม		การเรียนรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัย		ด้านโครงสร้างและกระบวนการ
สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	
<ul style="list-style-type: none"> - การเตรียมความพร้อม - การเป็นผู้สูงอายุ - เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงในร่างกายของผู้สูงอายุและการป้องกันดูแลรักษาสุขภาพ - การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และสังคมในวัยสูงอายุ - กิจกรรมสามสัมพันธ์ระหว่างวัย 		<ul style="list-style-type: none"> - มีกิจกรรมให้ปะช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุด้วยกัน - มีกิจกรรมจิตอาสา ร่วมพัฒนาชุมชนและหมู่บ้าน - มีกิจกรรมจิตอาสา พัฒนาและช่วยงานวัด - มีส่วนร่วมเป็นวิทยากร และเสนอเนื้อหาหรือสิ่งที่อยากเรียนรู้ให้ ผู้เกี่ยวข้องรับทราบ - “มีคนมาศึกษาดูงาน บ่อยทำให้ตื่นเต้น ตั้งตา 		<ul style="list-style-type: none"> - เหมาะสมและปลอดภัย - เรียนรู้เรื่องสวัสดิการ ผู้สูงอายุ เบี้ยยังชีพ การสนับสนุนช่วยเหลือการจัดการศพผู้สูงอายุตามประเพณี - สอนการดำรงชีวิตแบบสูงวัยที่มีคุณภาพ ชีวิตที่มีคุณภาพ และการตั้งเป้าหมายในชีวิต - การจัดการด้านการเงิน การออม 		<ul style="list-style-type: none"> - หลายอย่างแบ่งปันกัน มีเพื่อนกันชาวอรัยดี - มีการกำหนดการเรียน การสอนอย่างชัดเจน - ได้รับความภาคภูมิใจ - มีอบต. กศน. พม. พช. และวัด ร่วมสนับสนุนงบประมาณ และวัสดุ อุปกรณ์สื่อต่าง - โรงเรียนมีห้องเรียนและฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ

การเรียนรู้ด้านสุขภาพ		การเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วม		การเรียนรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัย		ด้านโครงสร้างและกระบวนการ
สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	
<p>- เรียนรู้การดูแลตนเอง ออกกำลังกายเป็นประจำ รับประทานอาหารจืดหวาน รำกัฏฐิ การรำ เพลง รำภูไท การรำบายศรี การรำไม้พลอง จ๊ิงก ดุลงภาพบำบัด เปตอง การร้องเพลง และกิจกรรมเข้าจังหวะ การเต้นลีลาศ การสวดสตรภัญญะ</p> <p>- การดูแลตนเองยามปกติและยามป่วย</p> <p>- พืชผักสมุนไพรเพื่อสุขภาพ</p>	<p>ความต้องการ</p>	<p>สภาพ</p> <p>รอคอยการต้อนรับ ออกจากโรงเรียน มาแสดงความสามารถได้ แสดงความสามัคคีมาช่วยกัน “โซ้ว”</p> <p>- เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุที่เก่งๆ มีความสามารถมาช่วยสอนด้วย พงศ์โลกศ งานฝีมือ ทำให้อุบัติภัยมีคุณค่าได้รับเกียรติและได้รับความสำคัญ</p> <p>- “ให้เกียรติผู้สูงอายุที่อาวุโสสุดในงานหรือกิจกรรมต่างๆ เป็น</p>	<p>ความต้องการ</p>	<p>สภาพ</p> <p>- การเรียนรู้ด้านอาชีพ และการทราขายได้เสริม และนำมาจำหน่ายในชุมชนโรงเรียนผู้สูงอายุ หรือออกร้านตามงานต่างๆ</p> <p>- ด้านอาชีพที่เรียนเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครอบครัวได้แก่ การทำน้ายาล้างจาน สบู่ การจักสาน ซึ่งเน้นให้สามารถนำกลับไปใช้ในครอบครัวได้</p> <p>- ด้านอาชีพที่เรียนเพื่อเพิ่มรายได้ให้ชุมชน</p>	<p>ความต้องการ</p>	<p>กระบวนการ</p> <p>และเนื้อหาการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม</p> <p>- มีแผนการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีขั้นตอนการดำเนินงานและมีมีการกำหนดผู้รับผิดชอบและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง</p> <p>- เทศบาลสนับสนุนงบประมาณในกิจกรรมการเรียนรู้บางส่วนและเริ่มสนับสนุนค่าเดินทางสำหรับผู้สูงอายุเพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่ผู้สูงอายุ</p> <p>อาสา</p>

การเรียนรู้ด้านสุขภาพ		การเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วม		การเรียนรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัย		ด้านโครงสร้างและกระบวนการ
สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	
<p>-อาหารที่เหมาะสมกับ</p> <p>ผู้สูงอายุและอาหารกับโรค</p> <p>-เรียนรู้การประกอบอาหารและการเลือก</p> <p>อาหารที่เหมาะสมกับสุขภาพ</p> <p>-เรียนรู้การบริหาร</p> <p>สมองและความจำ</p> <p>-การออกกำลังกาย</p> <p>บริหารปวดโดยการหายใจ</p>	<p>ความต้องการ</p>	<p>สภาพ</p> <p>ประธานในการจัดรอบ</p> <p>เที่ยงบูชาพระทำพิธีสัก</p> <p>ดิ์ได้รับเกียรติในสิ่งที่ไม่เคยได้ปฏิบัติ”</p> <p>-ส่งเสริมให้เป็นผู้นำ</p> <p>ท่องเที่ยวในชุมชน การท่องเที่ยววิถีเพื่อเพิ่ม</p> <p>รายได้จากการนำเที่ยวและโฮมสเตย์</p>	<p>ความต้องการ</p>	<p>สภาพ</p> <p>และผู้สูงอายุโดย</p> <p>แบ่งเป็นกลุ่มตามความสนใจและความถนัด</p> <p>บนพื้นฐานของอาชีพและวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ</p> <p>มี ได้แก่ การพับดอกไม้ การบายใบเตย การทำขนมมากเบ็ญชูปะ</p> <p>พระ การสานปลาตะเพียน การสานตะกร้อ การย้อมผ้า</p> <p>ด้วยคราม การทอผ้า</p> <p>การมีตมี่ การเสริมสวย การประกวดแฟนไทย</p> <p>การทำขนมท้องถิ่น</p> <p>ขนมไข่ การทำของ</p>	<p>ความต้องการ</p>	<p>ด้านโครงสร้างและกระบวนการ</p>

การเรียนรู้ด้านสุขภาพ		การเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วม		การเรียนรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัย		ด้านโครงสร้างและกระบวนการ
สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	
<p>- เรียนรู้การกินอาหารให้เป็นการลดเบาหวาน</p> <p>- การปฐมพยาบาลและการใช้อุปกรณ์อย่างถูกวิธี</p> <p>- การเรียนรู้เรื่องสูบบุหรี่ที่ไม่เกี่วข้อง จิตกิจกรรมท่องเที่ยววันวิถี</p> <p>- รับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน ได้</p> <p>ถามสารทุกข์และแสดงความห่วงใยกัน</p>				<p>เข้าร่วมจากฝ่ายอ้อม</p> <p>ความ ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ทำเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีในชุมชน ซึ่งรายได้จากการขายจะแบ่งเป็น 2 ส่วนได้แก่ ส่วนตัวและเป็นสวัสดิการ - กฎหมายภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ (ความจำเป็นต่อรัฐกฎหมายกฎหมายในชีวิตประจำวันและสิทธิผู้สูงอายุ</p>		

การเรียนรู้ด้านสุขภาพ		การเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วม		การเรียนรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัย		ด้านโครงสร้างและกระบวนการ
สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	
				- ให้ความรู้เรื่องกองทุนสวัสดิการชุมชนและการปันผล - การเรียนรู้และแนะนำแหล่งการบริการผู้สูงอายุในภาวะลำบาก		

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองลาน

ตำแหน่งที่ตั้ง อาคารอเนกประสงค์วัดหนองไม้แก่น อ.ท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองลานเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุแห่งแรกของประเทศไทย ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบรอบที่ 1 แนวคิดการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองลาน เพื่อจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุ โดยมีเป้าหมายให้ผู้สูงอายุ มีความสุข สนุกสนาน สามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัย พัฒนาเสริมสร้าง ศักยภาพให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งร่างกาย จิต ปัญญา สังคมจิตวิญญาณ การมีส่วนร่วม และความมั่นคง เปลี่ยนภาวะให้เป็นพลังด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเป็นผลสืบเนื่องจาก ตำบลหนองลาน มีจำนวนผู้สูงอายุสัดส่วน เพิ่มขึ้นซึ่งถือว่าเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลหนองลานจึงได้ตระหนักและเล็งเห็นถึงความสำคัญของผู้สูงอายุตำบลหนองลาน และได้จัดทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ ตำบลหนองลาน ภายใต้โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองลานขึ้น โดยจัดกิจกรรมในด้านต่างๆ อย่างครอบคลุม การส่งเสริมสุขภาพที่ดีเหมาะสมกับสภาพตามวัย มีจิตใจที่เป็นสุข การสนับสนุน การศึกษาและการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ การส่งเสริมกิจกรรมด้านอาชีพ การส่งเสริมการผลิตและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การถ่ายทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมนันทนาการ ศาสนา ประเพณี การจัดระบบฐานข้อมูลผู้สูงอายุในพื้นที่ รวมทั้งเป็นศูนย์ส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติงานของอาสาสมัครจิตอาสา และมีกลไกคณะกรรมการศูนย์ฯ เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเกิดการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ พัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถพึ่งตนเองได้ตลอดจนดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ตามความมุ่งหวัง และคำขวัญของโรงเรียนที่ว่า **“กินอิ่ม นอนอุ่น สุขใจ มีรายได้ ปลอดภัยจากโรคและอุบัติเหตุในครัวเรือน”** และ **“สูงวัยอย่างมีศักดิ์ศรี สร้างความดี เพิ่มคุณค่า ร่วมพัฒนาสังคม”**

วัตถุประสงค์ของโรงเรียน

1. ส่งเสริมและสนับสนุนผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
2. เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสถานที่ทำกิจกรรมรวมกลุ่มร่วมกัน
3. เพื่อให้บริการและจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุที่ครอบคลุมทุกกลุ่ม
4. เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ทั้งด้าน

โภชนาการ

การฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกายและจิตใจ

5. เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้และพัฒนาในด้านต่างๆ นำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต
6. เพื่อส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ สร้างรายได้เสริมให้กับตนเองและครอบครัว
7. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้ให้กับผู้สูงอายุและเยาวชน

โครงสร้างของโรงเรียน โครงสร้างของโรงเรียนมีคณะทำงานประกอบด้วย

1. ที่ปรึกษาโรงเรียน ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดหนองลาน ประธานชมรมผู้สูงอายุ นายกเทศมนตรีตำบลหนองลาน กำนัน ประธานกลุ่มสตรีอาสาพัฒนาชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียนในพื้นที่
 2. คณะทำงาน จำนวน 12 คน ได้แก่ ผู้แทนผู้สูงอายุ ผู้แทน รพสต. ผู้แทนสภาเทศบาล ผู้ใหญ่บ้าน และผู้แทนเครือข่ายอื่นๆ
- โรงเรียนผู้สูงอายุมีเครือข่าย รพสต. กศน. อาสมสมัคร แกนนำชุมชน ส่วนการศึกษา และวัด ในการร่วมจัดการเรียนรู้ มีชมรมผู้สูงอายุ สนับสนุนแนวความคิด ช่วยขับเคลื่อนกิจกรรม โดยทำงานในรูปแบบคณะกรรมการ ซึ่ง อบต.หนองลาน ช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อน ผู้สูงอายุที่มาเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 80 มีบัตรคนยากจน และจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ชุมชนมีจุดเด่นและนำจุดเด่นด้านต่างๆของชุมชนมาจัดเป็นฐานการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ อาทิเช่น เรื่องการจักสานโดยสามารถขายได้จำนวนมาก การทำเป็ดถวณ ปลูกผัก เลี้ยงไส้เดือน ร้องเพลงพื้นบ้าน และข้าวต้มมัด มีการนำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมาเป็นของฝากหรือสิ่งของที่ระลึกต้อนรับแขกที่มาเยือน (ข้าวต้มมัดใส่ตะกร้าสานจากไบลาน) ซึ่งจะมีการรับซื้อโดย อบต. นอกจากนี้ด้านโครงสร้างโรงเรียนมีวิทยากรที่โดดเด่น (ครูตุ้มครูเกษิณ) ครูน้ำ (คุณสำรวนนักพัฒนาชุมชน) ที่เก่ง มีรูปแบบการถ่ายทอดที่สนุกสนาน มีผู้สูงอายุหลายคนอยากมาเรียนแต่มาไม่ได้ไม่มีบุตรหลานมาส่ง อยากให้มีรถรับส่ง

กระบวนการในการดำเนินงาน กระบวนการในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองลานกระบวนการดำเนินงานที่สำคัญดังนี้

1. ประชุมคณะทำงาน/คณะกรรมการ/ชมรมผู้สูงอายุฯ วางแผนงาน/โครงการ
2. ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/ค้นหาหน่วยงานเครือข่าย
3. ประชาสัมพันธ์กิจกรรม/โครงการ
4. รับสมัครผู้เรียนและดำเนินกิจกรรมและประเมินผล ซึ่งกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญ ประกอบด้วยด้านวิชาการ วิชาชีพ (การส่งเสริมอาชีพ รายได้) นันทนาการ ศิลปบำบัด/ตามอัธยาศัย และ กิจกรรมพิเศษ ได้แก่

- กิจกรรมอบรมให้ความรู้การดูแลสุขภาพ การศึกษา ศาสนา คุณธรรมจริยธรรม กฎหมายที่เกี่ยวข้อง สิทธิประโยชน์สวัสดิการผู้สูงอายุ ฯลฯ
- กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพ/การผลิต/การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ (การออกบูท นิทรรศการแสดงผลงานและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผู้สูงอายุ)
- กิจกรรมการถ่ายทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้กับผู้สูงอายุและเยาวชน
- กิจกรรมนันทนาการ สร้างความสนุกสนาน
- กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม การเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุติดบ้าน ติดเตียง
- กิจกรรมการเรียนรู้นอกระบบและการศึกษาดูงาน

โดยเนื้อหาหลักสูตร การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โรงเรียนผู้สูงอายุมีการปรับใช้แนวทางการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีเนื้อหาประกอบด้วย ความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ความรู้ที่ผู้สูงอายุควรรู้ และ ความรู้ที่ผู้สูงอายุอยากรู้ เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้งจะประกอบด้วย การเคารพธงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ การออกกำลังกายรำไม้พลอง การเข้าห้องเรียนตามฐานการเรียนรู้ตามความสนใจทั้งหมด 3 ฐานการเรียนรู้ รับประทานอาหารกลางวันโดยผู้สูงอายุทุกคนเตรียมอาหารมาแลกเปลี่ยนรับประทานร่วมกัน (ซึ่งในการรับประทานจะมีการชื่นชมฝีมือการประกอบอาหาร มีการแบ่งปันความรู้ ภูมิปัญญาด้านอาหาร และสมุนไพร) ซึ่งผู้สูงอายุที่ห่อข้าวมารับประทานจะมีคะแนนการเรียนให้บรรยากาศการรับประทานอาหารร่วมกันทำให้ผู้สูงอายุสามารถรับประทานอาหารได้มากขึ้น มีความสุขกับการเรียนรู้

ทีมวิทยากรที่มาสอนจะเป็นวิทยากรจิตอาสาจากหน่วยงานต่างๆที่ทางผู้ประสานงานโรงเรียนจะเชิญมาให้ความรู้ในแต่ละครั้งซึ่งจะมีความเก่งและเชี่ยวชาญที่หลากหลายและจะมาให้ความรู้เป็นประจำ ผู้นำกลุ่มผู้สูงอายุจะเป็นอาจารย์ที่เกษียณอายุราชการมาช่วยเป็นแกนนำ ซึ่งมีคุณลักษณะที่เก่ง คล่องแคล่ว สนุกสนาน และสามารถสื่อสารให้คนอื่นได้เข้าใจและเป็นผู้นำกลุ่มที่ดีในการจัดการเรียนรู้มีการกำหนดกติการ่วมกันเองเช่น จำนวนครั้งที่จะมาเรียนเพื่อให้ได้ใบประกาศนียบัตร หลักสูตรการเรียนไม่จำกัดเวลา สามารถเรียนได้ตามความสมัครใจหรือจนไม่มีงบประมาณ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีการใช้เกมส์บางครั้งและมีการมอบรางวัล เช่น ใครห่อข้าวมารับประทานครบ 30 ครั้ง หรือมาเรียนเป็นประจำ จะได้คะแนนเพิ่ม มีการจัดกิจกรรมวันเกิดให้ผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุด้วยกันได้ร่วมอวยพร ผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองลานชื่นชอบการเรียนรู้ออกจากการเรียนที่เป็นของจริง ไม่ชอบอ่านจากเอกสารต่างๆ ไม่ชอบดูจอหรือภาพจากจอหรือคอมพิวเตอร์เนื่องจากสายตามองไม่ค่อยเห็น หลายรายมีความเห็นว่าสื่อต้องเหมาะสม

ผู้สูงอายุไม่ชอบเรียนไอทีเนื่องจากมีมุมมองว่าสิ้นเปลืองเงินค่าโทรศัพท์ รูดแบงก์พิมพ์หรือหน้าจอไม่เป็น เรียนไปก็ลืมไม่สามารถนำมาใช้ได้

กิจกรรมการเรียนรู้เริ่มตั้งแต่การประเมินสุขภาพเบื้องต้น การวัดความดันกันเอง การเข้าแถวเคารพธงชาติ สวดมนต์ ไหว้พระและเข้าเรียนตามฐานการเรียนรู้ในโรงเรียนผู้สูงอายุที่ตั้งอยู่ในวัด จากการสนทนากลุ่มประเด็นการจัดการเรียนรู้ด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความมั่นคงปลอดภัยและอื่นๆพบข้อมูล ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 สรุปประเด็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลหนองลานจากสารสนเทศกลุ่ม

การเรียนรู้ด้านสุขภาพ		การเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วม		การเรียนรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัย		ด้านโครงสร้างและกระบวนการ
สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	
<ul style="list-style-type: none"> - มีการสอนและแนะนำ - การดูแลตนเอง ออกกำลังกายไม่พลอง - กำลั้งกายรำแม่พลอง - จักรยาน และแอโรบิก - มีทีมบุคลากร - สาธารณะสุขภาพ รพสต. และ อาสาสมัคร - สาธารณสุขมาให้คำแนะนำ - มีการสอนการประกอบอาหารและการเลือกอาหารที่เหมาะสมกับสุขภาพ - สอนการบริหารสมองและความจำ 	<ul style="list-style-type: none"> - สอนเพิ่มเติมโรค การเปลี่ยนแปลงภายในร่างกาย - การดูแลสุขภาพช่องปาก-ฟัน สายตาและการตัดแว่นสายตา - ต้องการเครื่องออกกำลังกายที่เหมาะสม - กำลั้งกายที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ - มีทีมบุคลากรทางกายภาพบำบัด - สุขภาพและเยี่ยมตามบ้าน - อยากรู้เองธรรมชาติ การออกกำลังกาย 	<ul style="list-style-type: none"> - มีกิจกรรมให้ไปช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส - มีกิจกรรมจิตอาสา ร่วมพัฒนาชุมชน และหมู่บ้าน - มีกิจกรรมจิตอาสาพัฒนา และช่วยงานวัด - มีส่วนร่วมเป็นวิทยากรและเสนอเนื้อหาหรือสิ่งที่อยากเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - อยากรู้ให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้มากขึ้น - อยากรู้ให้มีการสอนธรรมะโดยพระอาจารย์ที่วัดมากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการเรียนรู้เรื่องการออมเงินเพื่อใช้จ่าย - มีการเรียนรู้ด้านอาชีพและการหารายได้เสริม และนำมาจำหน่ายในชุมชนหรือออกร้านตามงานต่างๆ - ด้านอาชีพที่เรียนเพื่อทำตัวเอง ลดค่าใช้จ่ายในครอบครัวได้แก่ การทำน้ายาล้างจาน การจักรสาน การทำหม่อง ซึ่งเน้นให้สามารถนำกลับไปใช้ในครอบครัวได้และได้นำไปถวายพระ 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการเรียนส่วนที่เป็นวิชาชีพเพิ่มมากขึ้นและที่เพิ่มรายได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการเข้ารับส่งมาโรงเรียน บางรายมีบุตรหลานมาส่งแต่บางรายเดินทางมาด้วยตนเองเดินทางลำบาก - ต้องการให้ที่ตั้งของโรงเรียนเข้าถึงง่าย - เดินทางสะดวก และมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุตามความจำเป็น - อยากรู้ให้มีการสอนด้าน IT/Social Network - ต้องการสื่อการเรียนรู้ที่เป็นของจริง

การเรียนรู้ด้านสุขภาพ		การเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วม		การเรียนรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัย		ด้านโครงสร้างและกระบวนการ
สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	
<p>- มีการติดตามเยี่ยมบ้าน</p> <p>- ด้านสุขภาพใจมีพระอาจารย์มาสอนธรรมะ และมีการจัดโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 นำร่อง</p> <p>- รับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน ได้</p> <p>ถามสารทุกข์และแสดงความห่วงใยกัน</p> <p>- มีการสอนการทำไฉนเค้ก คุกกี้ โดยราชภัฏกาญจนบุรีมาสอน</p>	<p>กาย และการทำงาน</p> <p>ฝีมือเพิ่ม</p>			<p>- ด้านอาชีพที่เรียนเพื่อเพิ่มรายได้ให้ชุมชนและครอบครัว ได้แก่</p> <p>ผลิตภัณฑ์จากเชือกฟาง ตะกร้าสาน กระเป๋าสาน</p> <p>พัฒนามะม่วงหาวมะนาวโห่</p> <p>ขนม-น้ำพริก ซึ่งรายได้จากการขายจะแบ่งเป็น 3 ส่วนได้แก่ ส่วนตัว ให้ชุมชนฯ และเป็นสวัสดิการ</p> <p>เยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ</p> <p>- อยู่แบบพอเพียง ปลูกผักกินเอง</p> <p>- ทั่วไปครอบครัวผู้สูงอายุมีอาชีพหลักที่ให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม เช่นทำไร่ ทำสวน</p>	<p>ปฏิบัติได้จริงและสัมผัสได้ และได้ลงมือปฏิบัติจริง”</p> <p>- “มีเครือข่ายการทำงานและการเรียนรู้ เช่นโรงเรียนผู้สูงอายุ ดอนชะเอม ม.ราชภัฏกาญจนบุรีมาร่วมถ่ายทอดความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ social network”</p> <p>- “มีอบต. กศน. พม. พช. และวัด ร่วมสนับสนุนกำลังงานงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์สื่อต่างๆ”</p>	

การเรียนรู้ด้านสุขภาพ	การเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วม		การเรียนรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัย		ด้านโครงสร้างและ กระบวนการ
	สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	
สภาพ					<p>- โรงเรียนมีห้องเรียน และฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ และเนื้อหาการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม มี ผู้รับผิดชอบและ ดำเนินการอย่าง ต่อเนื่องภายใน โรงเรียนและชุมชน ได้แก่ ฐานการเรียนรู้ จักสาน, ปลูกผัก, ร้อง เพลง, มะม่วงแช่อิ่ม, สานเป็ดวุ้น, เติด ด้วยธรรม และสันทนา การ</p>
ความต้องการ					

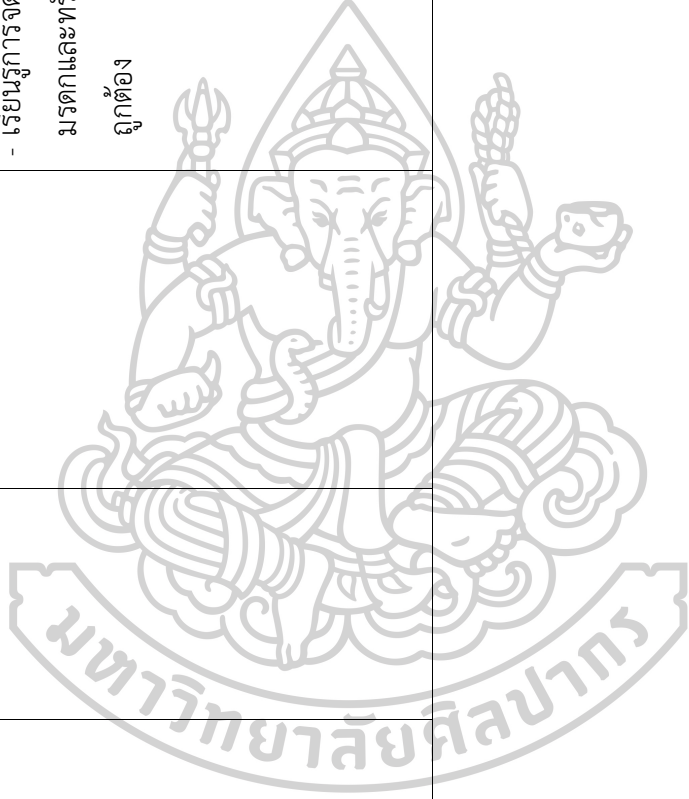

ตารางที่ 14 สรุปประเด็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบทั้ง 3 แห่ง

การเรียนรู้ด้านสุขภาพ		การเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วม		การเรียนรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัย		ด้านโครงสร้างและกระบวนการ
สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	
<ul style="list-style-type: none"> - มีการสอนและแนะนำ การดูแลตนเอง การปฏิบัติตัวเกี่ยวกับโรคต่างๆ การรับประทาน ยา การปรับตัวในสังคมผู้สูงอายุ - สอนการออกกำลังกาย ที่หลากหลาย เช่น รำมวยจีน จักรยาน และแอโรบิก รำภูไท การรำบายศรี การรำไม้พลอง จิ๊ก ดุลย ภาพบำบัด เปตอง การร้องเพลงและ กิจกรรมเข้าจังหวะ 	<ul style="list-style-type: none"> - สอนเพิ่มเติมเรื่องโรค การเปลี่ยนแปลง ภายใต้วางกาย - การดูแลสุขภาพช่องปาก-ฟัน การตรวจ สายตาและการตัดแว่นสายตา แวนสายตา - เครื่องออกกำลังกายที่เหมาะสมกับ ผู้สูงอายุในโรงเรียน ผู้สูงอายุ - มีทีมบุคลากรทาง การแพทย์มาตรวจ สุขภาพและเยี่ยม บ้านเป็นประจำ - การปฏิบัติธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - มีกิจกรรมจิตอาสาช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส - มีกิจกรรมจิตอาสา ร่วมพัฒนาชุมชน และหมู่บ้าน - มีกิจกรรมจิตอาสาพัฒนา และช่วยเหลือผู้สูงอายุในชุมชน - การเป็นวิทยากรและช่วยงานวัด - การเป็นวิทยากรและเสนอเนื้อหา หรือสิ่งที่อยากเรียนรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> - อยากรู้ให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้มากขึ้น - อยากรู้ให้มีการสอนธรรมะโดยพระอาจารย์ที่วัดมากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการเรียนรู้เรื่องการออมเงิน - มีการเรียนรู้ด้านอาชีพ และการหารายได้เสริม และนำมาจำหน่ายในชุมชนหรือออกร้านตามงานต่างๆ - เรียนรู้การทำผลิตภัณฑ์ใช้ในครัวเรือนเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว - การทำน้ายาล้างจาน การจักสาน การทำยาหม่อง ซึ่งเน้นให้สามารถนำกลับไปใช้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการเรียนเนื้อหาที่เป็นวิชาชีพเพิ่มมากขึ้นและสามารถนำไปทำต่อและขายเพิ่มรายได้ - อยากรู้กองทุนดูแลผู้สูงอายุ - เพิ่มเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อ การจำหน่าย และการกระจาย และกระจาย ผลผลิต - ตลาดหรือร้านค้าที่รับผลิต 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการรับส่งมาโรงเรียน บางรายมีบุตรหลานมาส่งแต่บางรายเดินทางมาด้วยตนเองเดินทางลำบาก - ต้องการให้ที่ตั้งของโรงเรียนเข้าถึงง่าย - เดินทางสะดวก และมีสิ่งอำนวยความสะดวก - กับผู้สูงอายุตามความจำเป็น - ต้องการสื่อการเรียนรู้ ที่เป็นของจริง ปฏิบัติได้จริงและสัมผัสได้ และได้ลงมือปฏิบัติจริง

การเรียนรู้ด้านสุขภาพ		การเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วม		การเรียนรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัย		ด้านโครงสร้างและ กระบวนการ
สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	
<p>การเห็นคุณค่าการสวด สรภัญญะ</p> <p>- มีทีมบุคลากร สาธารณสุขจาก รพ สต.และ อาสาสมัคร สาธารณสุขมาให้ คำแนะนำ</p> <p>- มีการสอนการ ประกอบอาหารและ การเลือกอาหารที่ เหมาะสมกับสุขภาพ และผลิตภัณฑ์สุขภาพ</p> <p>- การปฐมพยาบาล</p> <p>- สอนการบริหารสมอง และความจำ</p> <p>- มีการติดตามเยี่ยม บ้าน</p>	<p>- กิจกรรมศึกษาดูงาน และการท่องเที่ยว นอกสถานที่</p>	<p>- การเป็นผู้ร่วม เรียนรู้และเป็น ผู้ถ่ายทอดองค์ ความรู้ - ทักษะจำเป็นใน การเสริมสร้าง ความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล และการรักษา สัมพันธ์ภาพใน สังคม</p>	<p>ในครอบครัวได้และ นำไปถวายพระ - เรียนรู้ด้านอาชีพและ การสร้างมูลค่าจาก ผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อ เพิ่มรายได้ เช่น ผลิตภัณฑ์จากเชือก ฟาง ตะกร้าสานจากไม้ ไผ่ กระเป๋าสาน พัด มะม่วงหาวมะนาวโห่ แซ่ฮ่อม น้ำพริก - เรียนรู้เศรษฐกิจ พอเพียงและการปลูก ผักสวนครัว - เรียนรู้ด้านสิทธิ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ ผู้สูงอายุ</p>	<p>มีเครือข่ายการทำงาน และการเรียนรู้ - มือปต. กศน. พม. พช. และวัด ร่วมสนับสนุน กำลังงาน งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์สื่อ ต่างๆ - โรงเรียนมีห้องเรียน และฐานการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับควม ต้องการของผู้สูงอายุ และเนื้อหาการเรียนรู้อัน ที่เป็นรูปธรรม มี ผู้รับผิดชอบและ ดำเนินการอย่าง ต่อเนื่อง</p>		

การเรียนรู้ด้านสุขภาพ		การเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วม		การเรียนรู้ด้านความมั่นคงปลอดภัย		ด้านโครงสร้างและ กระบวนการ
สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	สภาพ	ความต้องการ	
<p>ด้านสุขภาพใจมีพระ มาสอนและบรรยาย ธรรมะ</p> <p>มีกิจกรรมรวม รับประทานอาหาร กลางวันร่วมกัน เพื่อ ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์</p>				<p>เรียนรู้การจัดการ มรดกและทรัพย์สินที่ ถูกต้อง</p>		<p>มีการเรียนรู้ใน ชุมชน</p> <p>มีกิจกรรมส่งเสริม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน</p> <p>กระบวนการเรียนรู้ เน้นการลงมือปฏิบัติ และเรียนรู้ใน สถานการณ์จริง</p>

จากการสนทนากลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบตามเกณฑ์ การประเมินระดับโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 3 แห่ง มีสาระสำคัญในจุดเด่น และโอกาสในการพัฒนา ต่อเนื่องในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุซึ่งสามารถนำมาประยุกต์หรือเป็นต้นแบบ ในการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ สรุปได้ดังนี้

จุดเด่นของโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบทั้ง 3 แห่ง

จากการสนทนากลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบทั้ง 3 แห่ง พบว่ามีสาระสำคัญในจุดเด่นที่ สามารถนำมาประยุกต์ปรับใช้ในการจัดตั้ง พัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุที่สำคัญ ดังนี้

1. **มีแนวคิด การตั้งเป้าหมาย ในการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ** โรงเรียนผู้สูงอายุ ต้นแบบทั้ง 3 แห่งมีแนวคิด การตั้งเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการ พัฒนาศักยภาพ คุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิ การเข้าถึงสวัสดิการสังคม ความเสมอภาค และการพัฒนา ตนเอง อนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่และสืบทอดสู่คนรุ่นหลัง เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของผู้สูงอายุในการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความภาคภูมิใจและตระหนักในคุณค่าความสามารถของ ตนเอง ส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งทางด้าน กาย ใจ สังคม และสติปัญญา เพื่อเสริมคุณค่าทางภูมิ ปัญญาของผู้สูงอายุให้เป็นที่ประจักษ์และยอมรับดังคำกล่าวผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้มีส่วน เกี่ยวข้องที่ว่า “ที่ทำโรงเรียนผู้สูงอายุเพราะคิดว่าผู้สูงอายุจะได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน อยากให้มี คุณภาพชีวิตดี” “เอาเรื่องสุขภาพมาเป็นตัวดึงผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรม ต่างๆเพราะเป็นปัญหาของเขา และเขาให้ความสนใจ หลังจากนั้นเรื่องอื่นๆก็จะตามมาตามความมุ่งหวังของเรา” “ที่ทำทุกวันนี้ อยากให้ผู้สูงอายุแข็งแรง ไม่เป็นภาระของครอบครัว ที่สำคัญให้เขารักชุมชนและถ่ายทอดสิ่งที่มีในตัว ผู้สูงอายุออกมาให้ลูกหลานได้เรียนรู้”

2. **โครงสร้างการทำงานและกำหนดผู้มีหน้าที่รับผิดชอบชัดเจน** ในการดำเนินการ ของโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบทั้ง 3 แห่งมีโครงสร้างเป็นระบบ มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนทำให้ กระบวนการในการทำงานมีความมีความสำเร็จและดำเนินการอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ใน กระบวนการทำงานมีการมอบหมายภาระงานและอำนาจหน้าที่ให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน และมีการประชุมติดตามเป็นระยะ ดังคำกล่าวที่ว่า “ถ้าเป็นเรื่องโรงเรียนผู้สูงอายุต้องเป็นครู... เท่านั้น ครูเขารู้ดีทุกเรื่อง สอบถามและคอยดูแลตลอด” “เรามีการมอบหมายหน้าที่ให้กับเจ้าหน้าที่ที่ รับผิดชอบ ตอนแรกเขาก็บ่นเพราะไม่ชอบ ทำไปทำไมไม่อยากย้ายไปแผนกอื่นเลย” “เรื่องการเรียนรู้ ของผู้สูงอายุเราเราได้รับมอบหมายจากหน่วยเหนือให้รับผิดชอบ เคยจัดวันเสาร์ อาทิตย์แต่ตอนนี้ ผู้สูงอายุคงเห็นใจว่าเราไม่ได้หยุดเลยมาจัดวันธรรมดาละ”

3. การจัดการกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจและชี้นำได้ด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นเจ้าของการจัดการการเรียนรู้ โดยการให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการวางแผน การเป็นวิทยากรจิตอาสาผู้ถ่ายทอดความรู้ การสอบถามความต้องการในเรื่องประเด็นที่ต้องการเรียนรู้ การทำสัญญาการเรียนรู้ (Learning contract) โดยให้ผู้สูงอายุมีอิสระ ภายใต้กติกา ข้อตกลงที่มีความยืดหยุ่นในการแสดงความประสงค์ในการเรียนรู้และนำเสนอความต้องการทั้งด้านเนื้อหา วิธีการ ระยะเวลา ระยะเวลาในการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของ สอดคล้องกับความต้องการและสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน เพื่อให้เข้าร่วมเรียนอย่างสม่ำเสมออย่างมีอิสระ ดังคำกล่าวที่ว่า “มาโรงเรียนดี มีประโยชน์” “อยากมาเรียนวันไหนก็มา ได้เรียนรู้ตามที่เรายากเรียนและเสนอไป” “สิ่งที่ได้เรียนเอาไปใช้ได้ เอาไปบอกต่อ” “สนุกปนสาระ ไม่อยากขาดเรียน บางทีก็มาเป็นคนสอนด้วย”

4. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ใกล้เคียงสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง การให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการที่จะนำความรู้ ประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่มีออกมาใช้ประโยชน์ให้แก่ชุมชนและผู้สูงอายุด้วยกัน เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากต้นทุนที่มี สอดคล้องตามวิถีการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุและสามารถนำไปประยุกต์ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “สิ่งที่เรียนก็เกี่ยวกับปัญหาของพวกเรานี่ละ ทั้งเรื่องสุขภาพ การออกกำลังกาย การเจ็บป่วย การออมเงินทอง กฎหมาย” “เรียนสิ่งที่เราต้องการ เอาอุปกรณ์รอบๆตัวเรา ทั้งปลาร้าสมุนไพรร ปลาต้ม หรืองานฝีมือต่างๆพวกเราเก่งๆกันทั้งนั้น” “ผู้สูงอายุหลายคนเก่งเรื่องย้อมผ้า ย้อมครามก็เอามาสอนกัน บางคนเก่งเรื่องเย็บ หรือเรื่องอื่นๆก็เอามาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อจะได้ทำของชำร่วยขาย”

5. การจัดการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนสามารถนำไปบูรณาการการให้สอดคล้องตามบริบทและสภาพการณ์ของพื้นที่ โรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบทั้ง 3 แห่งมีการจัดการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนสามารถนำไปบูรณาการการให้สอดคล้องตามบริบทและสภาพการณ์ของพื้นที่ ภาววัฒนธรรม ความเชื่อ กฎหมายในชีวิตประจำวันและสิทธิผู้สูงอายุ ให้เกียรติและยอมรับในความเป็นปัจเจกชน ที่มีประสบการณ์ และเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ดังคำกล่าวที่ว่า “ที่เรียนๆไปก็เอาไปใช้ขณะตอนอยู่บ้าน บางทีก็ลืมก็จะกลับมาถามใหม่ มาทบทวน แก่แล้วหลงๆลืมๆบ้าง” “ที่ครูสอนก็เอาไปปรับใช้ให้เหมาะกับเรา เรื่องคอม เรื่องมือถือเรียนไปก็ลืมหมด แต่เรื่องทำขนม ออกกำลังกายจำได้ เอาไปทำตามก็ได้ผลดีนะ”

6. เป้าหมายในการจัดการเรียนรู้เพื่อการคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ของร่างกาย จิตใจ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ทุกแห่งต้องการส่งเสริมให้

ผู้สูงอายุสามารถคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ของร่างกาย จิตใจ ดำรงชีวิตอย่างผาสุกและมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างต่อเนื่องตามศักยภาพที่ทำได้ของแต่ละบุคคล โดยคำนึงถึงความแตกต่าง และให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ได้แสดงศักยภาพตามความเหมาะสม โดยใช้ประเด็นด้านสุขภาพเป็นประเด็นหลักที่จะนำไปสู่การเรียนรู้เรื่องอื่นๆ เนื่องจากเป็นประเด็นร่วมและเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่กำลังเผชิญหรือมีปัญหาเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกายตามช่วงวัยและทุกคนให้ความสนใจ ดังคำกล่าวที่ว่า “ผู้สูงอายุเป็นวัยที่เรียนรู้ได้เข้าต้องใช้เวลา แต่สิ่งที่พวกเราพยายามจัดให้ก็เพื่อให้ผู้สูงอายุยังคงแข็งแรง ไม่เจ็บป่วย อย่างออกกำลังกายก็สอนเพื่อให้คงสภาพร่างกาย กำลังแขน ขา ไว้” “สิ่งที่มาเรียนก็ได้หวังอะไรมา แค่มานั่งเพื่อน ๆ กินข้าวกัน ถกสารทุกข์ก็มีความสุขพอละ” “อยากมีสุขภาพดีไม่เป็นภาระใครเลยมาเรียน มาเจอเพื่อน ๆ บางคนเป็นโรคเดียวกันมาแลกเปลี่ยนวิธีการดูแลสุขภาพกัน”

7. เคารพในความแตกต่างในปัจเจกบุคคล ยอมรับและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบทั้ง 3 แห่งแสดงออกซึ่งการเคารพและให้เกียรติในฐานะความเป็นผู้อาวุโสและผ่านประสบการณ์ชีวิตของผู้สูงอายุและมีบทเรียนสำคัญที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลสะท้อนออกมาด้วยการให้ผู้สูงอายุที่มากด้วยประสบการณ์และองค์ความรู้เป็นผู้ถ่ายทอดผ่านการเรียนรู้ด้านอาชีพ หัตถกรรม งานฝีมือ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น ดังคำกล่าวที่ว่า “ชอบตรงที่เขาให้ผู้สูงอายุด้วยกันเป็นครูสอน บางคนเก่งมากหลายเรื่องพอได้แลกเปลี่ยนให้ฟังก็ฟังได้รู้” “เวลาจัดงานต่างๆ ประธานในพิธีเราจะคัดเลือกจากผู้อาวุโสสูงสุดที่มาเรียนในวันนั้น บางคนไม่เคยเป็นประธานในการจัดรูปเทียน มอบของ พอได้ทำก็ดีใจ ร้องไห้หลายคน”

8. การจัดการเรียนรู้เน้นการแก้ปัญหา ลงมือฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ในสถานการณ์จริง การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบทั้ง 3 แห่งมีการจัดการเรียนรู้ที่เพื่อแก้ไขปัญหาของผู้สูงอายุ และให้ผู้สูงอายุได้ลงมือฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ในสถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาโดยมีประสบการณ์ชีวิตเป็นฐาน แลกเปลี่ยน เรียนรู้ด้วยตนเองและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ดังคำกล่าวที่ว่า “ชอบที่ได้เรียนและได้ลงมือทำ สนุกสนาน ได้ทำอะไรด้วยกัน เรียนแล้วมีความสุข”

9. บรรยากาศการเรียนรู้ความสนุกสนาน มีความผ่อนคลาย เป็นมิตร ไม่เป็นทางการ โรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบทั้ง 3 แห่งมีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสนุกสนาน ผู้เรียนไม่รู้สึกลูกคูกคาม หรืออับอาย บรรยากาศของการเรียนรู้เป็นการร่วมเรียนรู้ ให้โอกาส ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ กระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้แสดงออกซึ่งศักยภาพ ความรู้ ที่มีในแต่ละคนออกมา

ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่า ไม่เน้นการแข่งขันแพ้ชนะ และใช้เวลาและโอกาสผู้เรียนทุกคนตามความสามารถและความพร้อมในการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถนำไปใช้แก้ปัญหา ดังคำกล่าวที่ว่า “เรียนสนุกสนาน ทั้งออกกำลังกาย พ้อนรำ ได้หัวเราะ” “เรียนเป็นกลุ่มๆแล้วแต่ว่าสนใจเรื่องอะไร ครูก็ใจดี”

10. เครือข่ายการเรียนรู้และการทำงาน เครือข่ายการเรียนรู้และการทำงานมีความสำคัญจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและการสนทนากลุ่มพบว่าเครือข่ายการเรียนรู้มีส่วนช่วยสนับสนุนกำลังคน งบประมาณ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆทั้งเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างๆนอกจากนี้เครือข่ายเพื่อนร่วมเรียนรู้ การเรียนแบบกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เครือข่ายการเรียนรู้ และกลุ่มการเรียนรู้ตามประเด็นความสนใจของผู้เรียนมีความสำคัญเพื่อส่งเสริมการเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกัน นอกจากนี้เครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนแล้วเครือข่ายในการเรียนรู้ของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ก็มีความสำคัญต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ปัญหาการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เป็นผู้ถ่ายทอดหรือปราชญ์ชาวบ้าน ทั้งยังเป็นการช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอด บอกต่อ และจะคงอยู่ต่อไปได้ อีกทั้งในส่วนการจัดกิจกรรมเรียนรู้ ศึกษาดูงาน การเยี่ยมชมเครือข่ายยังส่งผลทำให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ในสถานการณ์จริงนอกห้องเรียน เพิ่มพูนประสบการณ์ ส่งเสริมสุขภาพจิตด้านนันทนาการและการท่องเที่ยวทั้งยังเป็นและเปิดช่องทางการตลาดในการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์หรือของที่ระลึกที่เกิดจากผลงานของผู้สูงอายุ

11. ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอาชีพและช่องทางหารายได้เสริม โรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ ทั้ง 3 แห่งนอกจากการเรียนรู้ที่สอดคล้องตรงตามประเด็น ปัญหา ความต้องการผู้เรียนแล้วยังเน้นการเรียนรู้ด้านอาชีพตามบริบทของแต่ละพื้นที่ซึ่งมีผลิตภัณฑ์หรือวัตถุดิบในท้องถิ่น นำมาจัดการแปรรูป สร้างมูลค่า เมื่อขายผลิตภัณฑ์มีรายได้สามารถแบ่งรายได้กลุ่มมาสนับสนุนผู้เรียน กลุ่มเพื่อนหรือชมรม และเป็นสวัสดิการในการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุหนองลานมีเอกลักษณ์และผลิตภัณฑ์จากโבלานและการจักสานซึ่งเป็นวัตถุดิบที่สามารถจัดหาได้ในชุมชน ส่วนโรงเรียนผู้สูงอายุธาตุเชิงชุม มีเอกลักษณ์และผลิตภัณฑ์เด่นคือผ้าย้อมครามซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุสามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นของชำร่วยและของที่ระลึกสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ ส่วนโรงเรียนผู้สูงอายุราชสถิตย์มีผลิตภัณฑ์และผลผลิตเด่นคือปลาสาม ปลาห้า สมุนไพร และที่ออกกำลังกายจากก้านตาล โดยผลผลิตและอาชีพเสริมของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง 3 แห่งได้นำวัตถุดิบที่เป็นเอกลักษณ์และจัดหาได้ในชุมชนมาสร้างให้เกิดมูลค่าตามมา ดังคำกล่าวที่ว่า “เรามีของดีหลายอย่าง ทาง อบต.ก็มา

ส่งเสริม มาหาที่จำหน่ายและตลาดให้” “เอาของดีที่เป็นเอกลักษณ์ของเรามาทำเป็นของที่ระลึกเอาไว้ขายเวลามีคนมาดูงาน บางทีก็ อดบ.รับซื้อไปพอมีรายได้เสริมจากเงินผู้สูงอายุ”

12. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทุกภาคส่วนให้ความสำคัญ จากการสนทนากลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบทั้ง 3 แห่งพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทุกภาคส่วนให้ความสำคัญในการจัดการเรียนรู้หรือจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งการที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทุกภาคส่วนให้ความสำคัญสำเร็จและความยั่งยืนของการจัดการเรียนรู้ ซึ่งการที่จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทุกภาคส่วนให้ความสำคัญทั้ง 3 แห่งมีการสร้างความตระหนักและความเห็นร่วมกันในการเผชิญสถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและการเป็นมุมมองในการมองผู้สูงอายุจากภาวะให้เป็นพลัง

13. การประเมินผลอย่างสร้างสรรค์ โรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบทั้ง 3 แห่งมีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโดยผู้สูงอายุมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์เน้นที่การประเมินเพื่อให้การช่วยเหลือ ปรับเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เพิ่มศักยภาพตามปัจเจกแห่งบุคคล เป้าหมายสำคัญเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักยภาพทั้งด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัย

โอกาสในการพัฒนาของโรงเรียนผู้สูงอายุ

จากการสนทนากลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบทั้ง 3 แห่งพบว่าประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาวางแผนในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้สูงอายุเพื่อก่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนดังนี้

1. การคมนาคมเพื่อการเข้าถึงโรงเรียนผู้สูงอายุ จากการสนทนากลุ่มพบว่าผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบทั้ง 3 แห่งหลายรายมีปัญหาในการเข้าถึงโรงเรียนผู้สูงอายุเนื่องจากการเดินทางและการคมนาคม ถึงแม้ว่าจะมีสถานที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้แต่สถานที่ดังกล่าวยังมีอุปสรรคต่อการเข้าถึง ผู้สูงอายุหลายรายจำเป็นต้องขาดเรียนเนื่องจากเดินทางไม่สะดวกต้องเดินข้ามถนนสายหลักซึ่งมีรถจำนวนมาก ไม่มีรถโดยสารผ่าน ไม่มีบุตรหลานรับส่ง หรือบุตรหลานไม่ว่างในวันที่มีการจัดการเรียนรู้ หรือผู้สูงอายุคนที่เคยขออาศัยติดรถมาด้วยไม่มาจึงจำเป็นต้องขาดเรียนด้วย ผู้สูงอายุหลายรายเสนอให้มีการจัดบริการรถรับส่งเพื่อเป็นสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในวันที่มีการจัดการเรียนรู้อย่างที่กล่าวกันว่า “การเดินทางยังลำบากแม้ว่าจะมีถนนใหญ่แต่รถเยอะ ผู้สูงอายุหลายคนอยากมาแต่ไม่มีใครมาส่ง” “ที่ตั้งของโรงเรียนไม่มีรถโดยสารผ่าน อยากให้จัดรถรับส่งในวันที่มีเรียน”

2.ตลาดรับซื้อผลิตภัณฑ์และผลงานผู้สูงอายุเพื่อการมีรายได้ที่ยั่งยืน จากการสนทนากลุ่มพบว่าผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบทั้ง 3 แห่งมีการจัดการเรียนรู้ด้านอาชีพเพื่อการมีรายได้ของผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิก ซึ่งสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่จัดทำมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ซึ่งมีความสวยงาม น่าสนใจ และสามารถนำไปใช้ในโอกาสต่างๆได้ สามารถสร้างรายได้สมทบกองทุนกลุ่ม และเป็นสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกกลุ่มได้ จากการสนทนากลุ่มพบว่าช่องทางในการจำหน่ายหรือกระจายผลิตภัณฑ์มีค่อนข้างจำกัด เช่น จำหน่ายในโรงเรียนผู้สูงอายุ ออกร้านตามโอกาสสำคัญที่มี หรือในโอกาสที่มีคณะบุคคลมาศึกษาดูงานเท่านั้น หากสามารถจัดหาตลาดรับซื้อผลิตภัณฑ์และผลงานผู้สูงอายุจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีรายได้เสริมที่มั่นคง แน่นนอน อย่างยั่งยืนทั้งยังเป็นการกระตุ้นการเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อการแก้ไขปัญหาต่างๆของผู้สูงอายุ ปรับเปลี่ยนจากการเป็นภาระกลายเป็นผู้สูงอายุที่มีพลัง

3.การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ จากการสนทนากลุ่มพบว่าผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบทั้ง 3 แห่งมีครอบครัวและชุมชนให้ความสำคัญและสนับสนุนผู้สูงอายุ หลายกิจกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นกิจกรรมจิตอาสาให้ผู้สูงอายุเข้าไปทำกิจกรรมต่างๆให้กับชุมชน วัด โรงเรียน การเรียนรู้ หลายครั้งที่ผู้สูงอายุต้องเดินทางหรือแสวงหาช่องทางโดยการรวมกลุ่มเดินทางไปในการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาต่างๆของชุมชนด้วยตนเอง หรือต้องออกค่าใช้จ่ายบางส่วน บางครอบครัวเดินทางมาส่งผู้สูงอายุ หรือเจ้าของงานเป็นผู้จัดหาและให้บริการหากมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นจะเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้สูงอายุทั้งยังเป็นการสร้างความตระหนักและการเตรียมความพร้อมของครอบครัวและชุมชนในสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุต่อไป

จากการสนทนากลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบทั้ง 3 แห่ง พบว่ามีสาระสำคัญสรุปได้คือ เป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อการคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ของร่างกาย จิตใจ ดำรงชีวิตอย่างผาสุกและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุต้อง มีแนวคิด มีการตั้งเป้าหมายในการดำเนินการที่ชัดเจนและ กำหนดโครงสร้างการทำงาน กำหนดผู้มีส่วนหน้าที่รับผิดชอบ ส่วนกระบวนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุจะต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจและชี้้นำได้ด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นเจ้าของการจัดการเรียนรู้ โดยการให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการวางแผน การเป็นวิทยากรจิตอาสาผู้ถ่ายทอดความรู้ นอกจากนี้ยังต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ใกล้เคียงสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง เน้นการแก้ปัญหาของผู้สูงอายุ และสามารถนำไปประยุกต์ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ตามบริบทและสภาพการณ์ของพื้นที่ การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุต้องเคารพและให้

เกียรติในฐานะความเป็นผู้อาวุโสและผ่านประสบการณ์ชีวิตของผู้สูงอายุและมีบทเรียนสำคัญที่แตกต่างกัน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ความสนุกสนาน มีความผ่อนคลาย เป็นมิตร ไม่เป็นทางการ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และการทำงาน ที่ครอบคลุมทั้งด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัย

ตอนที่ 3 แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

การศึกษาปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามในส่วนของสภาพ ความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุและการสนทนากลุ่มกับบุคคลสำคัญ (Key persons) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ผลปรากฏว่าควรใช้แนวทาง SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) โดยแนวทางนี้เป็นการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงจากภาวะเป็นพลังตามองค์ประกอบ 3 ด้านได้แก่ด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านความมั่นคงปลอดภัย โดยใช้ เนื้อหาหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุที่มุ่งเน้นด้านสุขภาพ ศาสนา ภูมิปัญญา อาชีพ กิจกรรมตามอัธยาศัย การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพทั้งกาย จิต สังคม อารมณ์ ซึ่งสาระการเรียนรู้ ประยุกต์จากชุดความรู้การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุของกรมกิจการผู้สูงอายุซึ่งเป็นเนื้อหากลางที่โรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่งใช้เป็นแนวทางจัดกระบวนการเรียนรู้จำแนกเป็น การเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ควรรู้ และที่ผู้สูงอายุอยากรู้ มีการบูรณาการเพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ คือ SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

S: Significant (The Learner feels special and important) (มีความสำคัญ จำเป็น)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลและการสนทนากลุ่มพบว่า การจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุต้องตอบสนองต่อการที่จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะที่ทำให้สามารถดำรงชีวิตได้ (Survival Skill) อย่าง ผาสุกตามคุณลักษณะ ปัจจัย เงื่อนไขในแต่ละบุคคล เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (active ageing) ทั้งด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัยที่สำคัญและจำเป็น ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจในการเรียนรู้และชี้นำด้วยตนเองได้ (Self-direct) ตามสิ่งที่ผู้จัดการเรียนรู้ได้จัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ บนพื้นฐานสิ่งที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ควรรู้ และอยากรู้ ดังนั้นผู้จัดการเรียนรู้ต้องวิเคราะห์ถึงเรื่องหรือประเด็นที่มีความสำคัญ จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ

ในแต่ละบริบทพื้นที่ โดยให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม สอดคล้องกับข้อมูลการสนทนากลุ่มที่ว่า “สิ่งที่เรียนก็เกี่ยวกับปัญหาของพวกเรานี่ละ ทั้งเรื่องสุขภาพ การออกกำลังแขนขา การเจ็บป่วย การออมเงินทอง กฎหมาย”

E: Engagement (The Learner is active in Community and Life) เน้นสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ

การจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุต้องสร้างให้ผู้เรียนรู้สึกอยากมีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นเจ้าของการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ ในการสร้างความเป็นส่วนหนึ่งอาจกระทำได้โดยการให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมวางแผน การเป็นผู้ถ่ายทอด การสอบถามความต้องการ การทำสัญญาการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง การให้มีส่วนร่วมในการที่จะนำความรู้ ประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่มีออกมาใช้ประโยชน์ให้แก่ชุมชนและผู้สูงอายุด้วยกัน เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากต้นทุนที่มี สอดคล้องตามวิถีการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุและสามารถนำไปประยุกต์ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้รวมทั้งการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ

N: Need (The Learner achieved a need) ตอบสนองความต้องการ

การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ตามหลักสูตรที่มีเนื้อหาความรู้ที่โรงเรียนผู้สูงอายุใช้อ้างอิงตาม “ชุดความรู้: การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ” ทั้งการเรียนรู้ในเนื้อหาที่ต้องรู้ ควรรู้ และอยากรู้ ซึ่งมีชุดความรู้ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับด้าน สุขภาพ การมีส่วนร่วม ความมั่นคงปลอดภัย เพื่อให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพและดำรงชีวิตได้ (Survival) อย่างมีความสุขตามคุณลักษณะ ปัจจัย เงื่อนไขในแต่ละคน ต้องคำนึงถึงลักษณะและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ในการวางแผนการออกแบบการเรียนรู้ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้หรือจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต้องให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการนำเสนอความต้องการทั้งด้านเนื้อหา วิธีการ วันเวลา ระยะเวลาในการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน (Learn with Real Situation) ผู้เรียนสามารถนำไปบูรณาการการให้สอดคล้องตามบริบทและสภาพการณ์ (Integration) ให้เกียรติและยอมรับในความเป็นปัจเจกชน (respect) ที่มีประสบการณ์และจะเกิดการมีส่วนร่วม (engagement) เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และเรียนรู้ได้ตลอดเวลา (Re-Learn) สอดคล้องกับข้อมูลการสนทนากลุ่มที่ว่า มาโรงเรียนดี มีประโยชน์ “อยากมาเรียนวันไหนก็มา ได้เรียนรู้ตามที่เราอยากเรียนและเสนอไป” “สิ่งที่ได้เรียนเอาไปใช้ได้ เอาไปบอกต่อ” “สนุกปนสาระ ไม่อยากขาดเรียน บางทีก็มาเป็นคนสอนด้วย”

I: Integration (The Learner feels included) บูรณาการสภาพจริงที่เป็นอยู่

การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุต้องบูรณาการการเรียนรู้ให้สอดคล้องตามบริบทและสภาพการณ์ของผู้เรียน สถานที่ เวลา บริบททางสังคมวัฒนธรรม การจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุ โดยมีเป้าหมายให้ผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัย มีความสุข สนุกสนาน เน้นให้ความรู้ที่ช่วยพัฒนาทักษะต่างๆให้ผู้สูงอายุเข้าใจ เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตในขั้นปลายให้มีความสุข สามารถพึ่งพาตนเองให้นานที่สุด พัฒนาเสริมสร้างศักยภาพให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งร่างกาย จิต ปัญญา สังคมจิตวิญญาณ การมีส่วนร่วม และความมั่นคง เปลี่ยนภาระให้เป็นพลังด้วยวิธีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดให้สมาชิกในครอบครัวและชุมชน เป็นผู้สูงอายุที่พร้อมไปด้วยคุณลักษณะของการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เพิ่มพูนความรู้ เกิดการผ่อนคลาย เกิดความสุขทางใจ ร่วมกิจกรรมกลุ่มและเข้าสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับข้อมูลการสนทนากลุ่มที่ว่า “เรียนสิ่งที่เราต้องการ เอาอุปกรณ์รอบๆตัวเรา ทั้งปลาร้าสมุนไพร ปลาต้ม หรืองานฝีมือต่างๆพวกเราเก่งๆกันทั้งนั้น” “ผู้สูงอายุหลายคนเก่งเรื่องย้อมผ้า ย้อมครามก็เอามาสอนกัน บางคนเก่งเรื่องเย็บหรือเรื่องอื่นๆก็เอามาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อจะได้ทำของชำร่วยขาย”

O: Ongoing Function (Optimistic) (The Learner sees a need) เสริมสร้างการเรียนรู้ตามศักยภาพ

เป้าหมายของการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ของร่างกายจิตใจ ตามศักยภาพอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างต่อเนื่องตามศักยภาพที่ทำได้ของแต่ละบุคคลที่มีการเปลี่ยนแปลงตามความสูงอายุทั้งด้านกายภาพ สรีรวิทยา จิตใจ อารมณ์ สังคม การพึ่งพาและความสามารถโดยคำนึงถึงความแตกต่าง ความต้องการ และให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ได้แสดงศักยภาพตามความเหมาะสมกับศักยภาพและสภาพร่างกายที่เอื้ออำนวย

R: Right and Law (The Learner has a Legal Right) เอื้อให้ทราบเรื่องกฎหมายและสิทธิ

กฎหมายในชีวิตประจำวันและสิทธิผู้สูงอายุ เป็นชุดการเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจและการเข้าถึงสิทธิต่างๆตามที่กฎหมายกำหนดรวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่จำเป็นต้องรู้เพื่อป้องกันการถูกเอารัดเอาเปรียบและวางแผนการจัดการด้านทรัพย์สิน การค้าประกัน การโอนมรดกของผู้สูงอายุให้กับบุตรหลานอย่างชาญฉลาดเพื่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีในระยะยาวดังนั้น ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต้องสอดแทรกเนื้อหาสาระเพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้สูงอายุทราบเรื่องกฎหมายและสิทธิ

L: learn with Real Situation (The Learner uses real situations) เรียนคิดสอดคล้องวิถีชีวิตอย่างชาญฉลาด

การเรียนรู้ของผู้สูงอายุต้องสอดคล้องกับชีวิตจริง ได้ลงมือฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ในสถานการณ์จริง เพื่อให้สามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือสร้างสรรค์งานโดยมีประสบการณ์ชีวิตเป็นฐาน แลกเปลี่ยน เรียนรู้ด้วยตนเองและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

E: Easy and Appropriate (The Learning events fit Learner abilities) ไม่พลาด ความเหมาะสมและง่าย

ในการส่งเสริมการเรียนรู้นั้น เนื้อหาสาระการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนและเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพสอดคล้องกับมุมมองจากภาวะเป็นพลังตาม “ชุดความรู้:การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ” ทั้งสิ่งที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ควรรู้ และอยากรู้ ที่โรงเรียนผู้สูงอายุนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะกับบริบทของพื้นที่ซึ่งเนื้อหา สื่อ ระยะเวลา วิธีการ ต้องมีความเหมาะสม เข้าใจง่าย นำไปประยุกต์ใช้ได้กับชีวิตจริง นอกจากเนื้อหา สื่อ ระยะเวลา วิธีการ ที่ง่ายและมีความเหมาะสมกับผู้เรียนแล้วยังต้องคำนึงถึงสถานที่ตั้งของโรงเรียนที่เข้าถึงง่าย เดินทางสะดวก และมีสิ่งอำนวยความสะดวกกับผู้สูงอายุตามความจำเป็นหรือมีบริการรับส่ง

A: Atmosphere (The Learning atmosphere is positive and active) บรรยากาศผ่อนคลายและเป็นมิตร

บรรยากาศแห่งการเรียนรู้ต้องเป็นการร่วมเรียนรู้ ให้โอกาส ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ กระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้แสดงออกซึ่งศักยภาพ ความรู้ ประสบการณ์ ไม่เน้นการแข่งขันและแพ้ชนะ และให้โอกาสผู้เรียนทุกคนได้แสดงออกซึ่งศักยภาพและความสามารถตามความพร้อม บรรยากาศการเรียนรู้ต้องผ่อนคลาย เป็นมิตร ไม่เป็นทางการ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกถูกคุกคาม ไม่ได้รับความสนใจหรืออับอาย การเรียนรู้จะมุ่งเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญว่ามีความพร้อมในการเรียนรู้ (readiness) หรือต้องการเรียนรู้มากน้อยเท่าไรโดยปราศจากการบังคับทั้งเนื้อหาการเรียน การประเมินผลแต่อาจมีการทำข้อตกลงร่วมกันกับผู้เรียน (Learning contract) เรื่องความต้องการเข้าร่วมเรียนรู้ได้แต่ต้องมีความยืดหยุ่น (Flexible)

R: Respected for dignity and Humanity (The Learner's dignity and humanity are primary) เคารพในสิทธิศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การเรียนรู้ต้องเคารพในความแตกต่างในปัจเจกบุคคล ยอมรับและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เคารพและให้เกียรติในฐานะความเป็นผู้อาวุโสและผ่านประสบการณ์ชีวิตมีบทเรียนสำคัญที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ต้องค้นหา ส่งเสริม เคารพ และให้โอกาสผู้สูงอายุที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้อาวุโสในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ทั้งยังเป็นการช่วยสนับสนุน ส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอด บอกต่อ และจะคงอยู่ต่อไปได้ เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นทั้งผู้เรียนและผู้ถ่ายทอดความรู้

N: Networking (The Learner participates with peers and support and self-help groups) พัฒนาไม่หยุดสร้างเครือข่ายร่วมทำงาน

การพัฒนาและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้มีความสำคัญจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและการสนทนากลุ่มพบว่าเครือข่ายการเรียนรู้มีส่วนช่วยสนับสนุนกำลังคน งบประมาณ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆทั้งเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างๆนอกจากนี้เครือข่ายเพื่อนร่วมเรียนรู้ การเรียนแบบกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เครือข่ายการเรียนรู้ และกลุ่มการเรียนรู้ตามประเด็น ความสนใจของผู้เรียนมีความสำคัญเพื่อส่งเสริมการเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกันตั้งแต่การเดินทางจนถึงการเรียนรู้ที่สอดคล้องตรงตามประเด็นประสบการณ์ ปัญหา ความต้องการผู้เรียนซึ่งจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และเกิดความต่อเนื่อง พัฒนาต่อยอดประสบการณ์ของเครือข่าย และนอกจากนี้ในการเรียนรู้ด้านอาชีพ เมื่อขยายผลิตภัณฑ์มีรายได้สามารถแบ่งรายได้กลับมาสนับสนุนผู้เรียน กลุ่มเพื่อนหรือชมรม และเป็นสวัสดิการในการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้

นอกจากเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนแล้วเครือข่ายในการเรียนรู้ของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ก็มีความสำคัญต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ปัญหาการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เป็นผู้ถ่ายทอดหรือปราชญ์ชาวบ้าน ทั้งยังเป็นการช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอด บอกต่อ และจะคงอยู่ต่อไปได้ อีกทั้งในส่วนการจัดกิจกรรมเรียนรู้ศึกษาดูงาน การเยี่ยมเยียนเครือข่ายยังส่งผลทำให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ในสถานการณ์จริงนอกห้องเรียน เพิ่มพูนประสบการณ์ ส่งเสริมสุขภาพจิตด้านนันทนาการและการท่องเที่ยวทั้งยังเป็นและเปิดช่องทางการตลาดในการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์หรือของที่ระลึกที่เกิดจากผลงานของผู้สูงอายุ

E: Evaluated with Formative (The Learner receives formative feedback) มุ่งเน้นการประเมินผลอย่างสร้างสรรค์

การประเมินผลอย่างสร้างสรรค์เน้นที่การประเมินเพื่อให้การช่วยเหลือ ปรับเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เพิ่มศักยภาพตามปัจเจกแห่งบุคคล เป้าหมายสำคัญเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระตามความสามารถไม่เป็นภาระ ในการประเมินต้องกำหนดข้อตกลง กติการ่วมกับผู้สูงอายุ ในประเมินผลการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ยืดหยุ่น ตามสภาพจริง บนพื้นฐานเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักยภาพทั้งด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัย

R: Re-Learn and Re-Skill (Lifelong Learning with Life wind; The Learner tries new things openly) สारพันให้เวลาและโอกาส

การเรียนรู้ในผู้สูงอายุและผู้ใหญ่เป้าหมายสำคัญอีกประการคือนำไปใช้แก้ปัญหาแต่ด้วยลักษณะการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติเกี่ยวกับร่างกายอาจจะส่งผลต่อการเรียนรู้ ทักษะ ดังนั้นจึงต้องมีการเรียนรู้ และฝึกทักษะอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และต้องการเวลาในการเรียนรู้

ในการใช้แนวทาง SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) โดยแนวทางนี้เป็น การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีพฤฒิพลัง เปลี่ยนจากภาวะเป็นพลังตามองค์ประกอบ 3 ด้านได้แก่ด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านความมั่นคงปลอดภัย โดยใช้ เนื้อหาหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ มุ่งเน้นด้านสุขภาพ ศาสนา ภูมิปัญญา อาชีพ กิจกรรมตามอัธยาศัย การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มี ศักยภาพทั้งกาย จิต สังคม อารมณ์ ซึ่งสาระการเรียนรู้ ประยุกต์จากชุดความรู้การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุ ที่มีศักยภาพ คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุของกรมกิจการผู้สูงอายุซึ่งเป็นเนื้อหาหลักที่โรงเรียนผู้สูงอายุแต่ ละแห่งใช้เป็นแนวทางจัดกระบวนการเรียนรู้จำแนกเป็น การเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ควรรู้ และที่ ผู้สูงอายุอยากรู้มีวิธีการหรือกลวิธีตามแนวทาง SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R)

แนวทาง	วิธีการ
S: Significant มีความสำคัญ จำเป็น	- ศึกษาข้อมูลสถานการณ์ปัญหาของผู้สูงอายุทั้งระดับประเทศและพื้นที่รวมทั้งแผนงาน กรอบยุทธศาสตร์ เป้าหมายหลักของการพัฒนาผู้สูงอายุ
	- รวบรวมข้อมูลสุขภาพ ประเมินสถานะสุขภาพแบบองค์รวมเพื่อวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพ ความต้องการ
	- วิเคราะห์ประเด็นที่มีความสำคัญในการจัดการเรียนรู้ด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม ความมั่นคงปลอดภัย สำหรับผู้สูงอายุในแต่ละบริบทพื้นที่ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ
E: Engagement เน้นสร้างความรู้สึกร่วม เป็นเจ้าของ	- สร้างความเห็นร่วมทั้งแนวคิด การตั้งเป้าหมาย ในการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ (เวทีประชาคม ประชุม เสวนา)
	- กำหนดเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้เพื่อการคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ของร่างกาย จิตใจ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี (เวทีประชาคม ประชุม เสวนา)
	- จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการและสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน เพื่อให้เข้าร่วมเรียนอย่างสม่ำเสมออย่างมีอิสระ
	- ให้ผู้สูงอายมีส่วนร่วมในการวางแผน การเป็นวิทยากรจิตอาสาผู้ถ่ายทอดความรู้
	- ทำสัญญาหรือข้อตกลงร่วมในการเรียนรู้โดยให้ผู้สูงอายุมีอิสระ ภายใต้กติกา ข้อตกลงที่มีความยืดหยุ่นในการแสดงความประสงค์ในการเรียนรู้
N: Need ตอบสนอง ความต้องการ	- สอบถามความต้องการในประเด็นที่ต้องการเรียนรู้ และนำเสนอความต้องการทั้งด้านเนื้อหา วิธีการ วันเวลา ระยะเวลาในการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ สอดคล้องกับความต้องการและสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน เพื่อให้เข้าร่วมเรียนอย่างสม่ำเสมออย่างมีอิสระ
I: Integration บูรณาการกับสภาพ จริงที่เป็นอยู่	- จัดการเรียนรู้โดยเน้นการนำไปแก้ไขปัญหา ให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ประสบการณ์ไปบูรณาการให้สอดคล้องตามบริบทและสภาพการณ์จริงของผู้สูงอายุ
	- จัดการเรียนรู้เน้นบูรณาการการให้สอดคล้องตามบริบทและสภาพการณ์ของพื้นที่ ภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ กฎหมายในชีวิตประจำวันและสิทธิผู้สูงอายุ

แนวทาง	วิธีการ
<p>O:Ongoing Function</p> <p>เสริมสร้างการเรียนรู้ตามศักยภาพ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อการคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ของร่างกาย จิตใจ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี - จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ของร่างกาย จิตใจ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างต่อเนื่องตามศักยภาพที่ทำได้ของแต่ละบุคคล โดยคำนึงถึงความแตกต่าง - เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ได้แสดงศักยภาพตามความเหมาะสม - เลือกใช้ประเด็นด้านสุขภาพเป็นประเด็นหลักที่จะนำสู่การเรียนรู้เรื่องอื่นๆเนื่องจากเป็นประเด็นร่วมและเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่กำลังเผชิญหรือมีปัญหาเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกายตามช่วงวัยและทุกคนให้ความสนใจ - ให้ความรู้ทั้งด้านสุขภาพ สังคม อาชีพ และกิจกรรมตามอัธยาศัย เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองในทุกด้าน และเพื่อเปิดพื้นที่ทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ
<p>R: Right and Law</p> <p>เอื้อให้ทราบเรื่องกฎหมายและสิทธิ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - จัดประสบการณ์การเรียนรู้และชี้ทางด้านสิทธิผู้สูงอายุ กฎหมายที่สำคัญสอดคล้องกับชีวิตประจำวันและสิทธิขั้นพื้นฐาน - กระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และยกตัวอย่างประเด็นปัญหาด้านกฎหมายและสิทธิของผู้สูงอายุที่พบได้บ่อยเช่น มรดก การโอนที่ดิน ทรัพย์สิน การค้าประกัน
<p>L: learn with Real Situation</p> <p>เรียนคิดสอดคล้องวิถีชีวิตอย่างชาญฉลาด</p>	<ul style="list-style-type: none"> - จัดประสบการณ์การเรียนรู้ ประยุกต์ และเลือกประเด็นการเรียนรู้ที่ใกล้เคียงสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง ความต้องการของผู้สูงอายุ - เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ทุกครั้งให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการสะท้อนคิดในการวางแผนที่จะนำความรู้ ประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ - เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุนำความรู้ ประสบการณ์ลงสู่ภาคปฏิบัติในสถานการณ์จริงทั้งกิจกรรมจิตอาสา การทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและผู้สูงอายุด้วยกัน เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากต้นเหตุที่มี สอดคล้องตามวิถีการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ และสามารถนำไปประยุกต์ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ - การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการแก้ปัญหา ลงมือฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ในสถานการณ์จริง เพื่อแก้ไขปัญหาของผู้สูงอายุ และให้ผู้สูงอายุได้ลงมือฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ในสถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้สูงสามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาโดยมีประสบการณ์ชีวิตเป็นฐาน แลกเปลี่ยน เรียนรู้ด้วยตนเองและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

แนวทาง	วิธีการ
	<ul style="list-style-type: none"> - จัดประสบการณ์การเรียนรู้ ประยุกต์ และเลือกประเด็นการเรียนรู้ที่ใกล้เคียง สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง ความต้องการของผู้สูงอายุ
E: Easy and Appropriate (ไม่พลาด) ความเหมาะสมและยากง่าย	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนด วางแผน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานที่จัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเข้าถึงของผู้สูงอายุ - เลือกเนื้อหาการเรียนรู้ที่เหมาะสมทั้งด้านความยากง่าย ระยะเวลา รูปแบบวิธีการที่ใช้เรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ - กำหนด วางแผน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานที่จัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเข้าถึงของผู้สูงอายุ
A: Atmosphere บรรยากาศผ่อนคลายและเป็นมิตร	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนาน มีความผ่อนคลาย เป็นมิตร ไม่เป็นทางการ - สร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนไม่รู้สึกรู้สึกถูกคุกคาม หรืออับอาย เป็นบรรยากาศของการร่วมเรียนรู้ ให้โอกาส - ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ กระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้แสดงออกซึ่งศักยภาพความรู้ ที่มีในแต่ละคนออกมา ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่า ไม่เน้นการแข่งขันแพ้ชนะ - ให้เวลาและโอกาสผู้เรียนทุกคนตามความสามารถและความพร้อมในการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถนำไปใช้แก้ปัญหา - การเรียนการสอนเน้นกิจกรรมเรียนปนเล่น มีกิจกรรมการปฏิบัติสอดแทรกไปในการสอนที่สนุกสนาน โดยผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างปัญญา สุขภาพกาย จิต และสังคม รวมทั้งเป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุมีเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรม
R: Respect for dignity and Humanity เคารพในสิทธิศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	<ul style="list-style-type: none"> - การสร้างความเห็นร่วมทั้งแนวคิด การตั้งเป้าหมาย ในการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทุกภาคส่วน - สร้างความตระหนักและความเห็นร่วมกันในการเผชิญสถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและการเป็นมุมมองในการมองผู้สูงอายุจากภาวะให้เป็นพลังในทุกสถานการณ์และโอกาส - ให้เกียรติและยอมรับในความเป็นปัจเจกชน ที่มีประสบการณ์ และเรียนรู้ได้ตลอดเวลา

แนวทาง	วิธีการ
	<ul style="list-style-type: none"> - ค้นหา ส่งเสริม ให้โอกาสผู้สูงอายุหรือปราชญ์ชาวบ้าน เป็นผู้ถ่ายทอด ทั้งยังเป็นการช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอด บอกต่อ และความยั่งยืนที่จะคงอยู่ต่อไปได้
<p>N: Networking</p> <p>พัฒนาไม่หยุดสร้างเครือข่ายร่วมทำงาน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ค้นหาเครือข่ายการเรียนรู้และการทำงานในพื้นที่ - สร้างเครือข่ายการเรียนรู้และการทำงานและเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีส่วนช่วยสนับสนุนกำลังคน งบประมาณ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆทั้งเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างๆ - สร้างเครือข่ายเพื่อนร่วมเรียนรู้ การเรียนแบบกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ตามกลุ่มการเรียนรู้ตามประเด็นความสนใจสำหรับผู้สูงอายุและส่งเสริมการเกื้อกูลช่วยเหลือกัน - ค้นหาและสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ปัญหาการจัดการเรียนรู้ - จัดกิจกรรมเรียนรู้ศึกษาดูงาน การเยี่ยมเยียนเครือข่ายยังส่งผลทำให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ในสถานการณ์จริงนอกห้องเรียน เพิ่มพูนประสบการณ์ ส่งเสริมสุขภาพจิต ด้านนันทนาการและการท่องเที่ยวทั้งยังเป็นและเปิดช่องทางการตลาดในการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์หรือของที่ระลึกที่เกิดจากผลงานของผู้สูงอายุ - เปิดโอกาส จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ
<p>E: Evaluated with Formative</p> <p>มุ่งเน้นการประเมินผลอย่างสร้างสรรค์</p>	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดข้อตกลง กติการ่วมกับผู้สูงอายุในประเมินผลการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ยืดหยุ่น ตามสภาพจริง - ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโดยผู้สูงอายุมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์เน้นที่การประเมินเพื่อให้การช่วยเหลือ ปรับเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เพิ่มศักยภาพตามปัจเจกแห่งบุคคล บนพื้นฐานเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักยภาพทั้งด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัย
<p>R: Re-Learn and Re-Skill (สารพัน)</p> <p>ใช้เวลาและโอกาส</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ตระหนักอยู่เสมอถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติเกี่ยวกับร่างกายของผู้สูงอายุที่อาจจะส่งผลต่อการเรียนรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ดังนั้นจึงต้องมีการเรียนรู้และฝึกทักษะอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และต้องการเวลาในการเรียนรู้ - ใช้เวลาและโอกาสผู้สูงอายุในการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้แก้ปัญหา

จากการตรวจสอบเพื่อยืนยันแนวทาง โดยผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา ด้านผู้สูงอายุ ด้านการศึกษาตลอดชีวิต ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพและการสาธารณสุข ด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ด้านสรีรวิทยา ด้านโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านครอบครัว ด้านการจัดการเรียนรู้ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ภาคผนวก) เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ความเหมาะสม ของแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุโดยแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ผลการตรวจสอบเพื่อยืนยันแนวทาง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) พบว่า แนวทาง SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์และนำเสนอมีความเหมาะสมในระดับมาก - มากที่สุด ดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ผลการตรวจสอบยืนยันแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) โดยผู้เชี่ยวชาญ

แนวทาง	วิธีการ	\bar{X}	การแปลความ
S: Significant มีความสำคัญ จำเป็น	- ศึกษาข้อมูลสถานการณ์ปัญหาของผู้สูงอายุทั้งระดับประเทศและพื้นที่รวมทั้งแผนงาน กรอบยุทธศาสตร์ เป้าหมายหลักของการพัฒนาผู้สูงอายุ	4.54	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- รวบรวมข้อมูลสุขภาพ ประเมินภาวะสุขภาพแบบองค์รวมเพื่อวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพ ความต้องการ	4.45	มีความเหมาะสมมาก
	- วิเคราะห์ประเด็นที่มีความสำคัญในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุในแต่ละบริบทพื้นที่ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ	4.81	มีความเหมาะสมมากที่สุด
E: Engagement เน้นสร้าง ความรู้สึกเป็น เจ้าของ	- สร้างความเห็นร่วมทั้งแนวคิด การตั้งเป้าหมาย ในการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ (เวทีประชาคม ประชุมเสวนา)	4.72	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- กำหนดเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้เพื่อการคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ของร่างกาย จิตใจ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี (เวทีประชาคม ประชุม เสวนา)	4.63	มีความเหมาะสมมากที่สุด

แนวทาง	วิธีการ	\bar{X}	การแปลความ
	- จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการและสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน เพื่อให้เข้าร่วมเรียนอย่างสม่ำเสมออย่างมีอิสระ	4.45	มีความเหมาะสมมาก
	- ให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการวางแผน การเป็นวิทยากร จิตอาสาผู้ถ่ายทอดความรู้	4.81	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- ทำสัญญาหรือข้อตกลงร่วมในการเรียนรู้โดยให้ผู้สูงอายุมีอิสระ ภายใตักติกา ข้อตกลงที่มีความยืดหยุ่นในการแสดงความประสงค์ในการเรียนรู้	4.45	เหมาะสมมาก
N: Need ตอบสนองความต้องการ	- สอบถามความต้องการในประเด็นที่ต้องการเรียนรู้ และนำเสนอความต้องการทั้งด้านเนื้อหา วิธีการ ระยะเวลา ระยะเวลาในการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ สอดคล้องกับความต้องการและสภาพชีวิตจริง เพื่อให้เข้าร่วมเรียนอย่างสม่ำเสมออย่างมีอิสระ	4.72	มีความเหมาะสมมากที่สุด
I: Integration บูรณาการกับ สภาพจริงที่ เป็นอยู่	- จัดการเรียนรู้โดยเน้นการนำไปแก้ไขปัญหา ให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ประสบการณ์ไปบูรณาการให้สอดคล้องตามบริบทและสภาพการณ์จริงของผู้สูงอายุ	4.72	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- จัดการเรียนรู้เน้นบูรณาการการให้สอดคล้องตามบริบทและสภาพการณ์ของพื้นที่ ภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ กฎหมายในชีวิตประจำวันและสิทธิผู้สูงอายุ	4.81	มีความเหมาะสมมากที่สุด
O:Ongoing Function เสริมสร้างการ เรียนต่าม ศักยภาพ	- กำหนดเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุเพื่อการคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ของร่างกาย จิตใจ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี	4.63	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ของร่างกาย จิตใจ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่าง	4.72	มีความเหมาะสมมากที่สุด

แนวทาง	วิธีการ	\bar{X}	การแปลความ
	ต่อเนื่องตามศักยภาพที่ทำได้ของแต่ละบุคคล โดยคำนึงถึงความแตกต่าง		
	- เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ได้แสดงศักยภาพตามความเหมาะสม	4.90	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- เลือกใช้ประเด็นด้านสุขภาพเป็นประเด็นหลักที่จะนำสู่การเรียนรู้เรื่องอื่นๆเนื่องจากเป็นประเด็นร่วมและเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่กำลังเผชิญหรือมีปัญหาเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของร่างกายตามช่วงวัยและทุกคนให้ความสนใจ	4.63	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- ให้ความรู้ทั้งด้านสุขภาพ สังคม อาชีพ และกิจกรรมตามอัธยาศัย เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองในทุกด้านและเพื่อเปิดพื้นที่ทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ	4.90	มีความเหมาะสมมากที่สุด
R: Right and Law เอื้อให้ทราบเรื่องกฎหมายและสิทธิ	- จัดประสบการณ์การเรียนรู้และชี้ในด้านสิทธิผู้สูงอายุกฎหมายที่สำคัญสอดคล้องกับชีวิตประจำวันและสิทธิขั้นพื้นฐาน	4.81	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- กระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และยกตัวอย่างประเด็นปัญหาด้านกฎหมายและสิทธิของผู้สูงอายุที่พบได้บ่อยเช่น มรดก การโอนที่ดิน ทรัพย์สิน การค้าประกัน	4.72	มีความเหมาะสมมากที่สุด
L: learn with Real Situation เรียน คิด สอดคล้องวิถีชีวิต อย่างชาญฉลาด	- จัดประสบการณ์การเรียนรู้ ประยุกต์ และเลือกประเด็นการเรียนรู้ที่ใกล้เคียงสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง ความต้องการของผู้สูงอายุ	4.63	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ทุกครั้งให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการสะท้อนคิดในการวางแผนที่จะนำความรู้ประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้	4.81	มีความเหมาะสมมากที่สุด

แนวทาง	วิธีการ	\bar{X}	การแปลความ
	- เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุนำความรู้ ประสบการณ์ลงสู่ภาคปฏิบัติในสถานการณ์จริงทั้งกิจกรรมจิตอาสา การทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและผู้สูงอายุด้วยกัน เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากต้นตุนที่มี สอดคล้องตามวิถีการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุและสามารถนำไปประยุกต์ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.81	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการแก้ปัญหา ลงมือฝึกปฏิบัติ และเรียนรู้ในสถานการณ์จริง เพื่อแก้ไขปัญหาของผู้สูงอายุ และให้ผู้สูงอายุได้ลงมือฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ในสถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้สูงสามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาโดยมีประสบการณ์ชีวิตเป็นฐาน แลกเปลี่ยน เรียนรู้ด้วยตนเองและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน	4.72	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- จัดประสบการณ์การเรียนรู้ ประยุกต์ และเลือกประเด็นการเรียนรู้ที่ใกล้เคียงสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง ความต้องการของผู้สูงอายุ	4.81	มีความเหมาะสมมากที่สุด
E: Easy and Appropriate	- กำหนด วางแผน การจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานที่จัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเข้าถึงของผู้สูงอายุ	4.63	มีความเหมาะสมมากที่สุด
(ไม่พลาด) ความเหมาะสมและยากง่าย	- เลือกเนื้อหาการเรียนรู้ที่เหมาะสมทั้งด้านความยากง่าย ระยะเวลา รูปแบบวิธีการที่ใช้เรียนรู้ สื่อการเรียนรู้	4.72	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- กำหนด วางแผน การจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานที่จัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเข้าถึงของผู้สูงอายุ	4.63	มีความเหมาะสมมากที่สุด
A: Atmosphere	- สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนาน มีความผ่อนคลาย เป็นมิตร ไม่เป็นทางการ	4.81	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- สร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนไม่รู้สึกถูกคุกคาม หรืออับอาย เป็นบรรยากาศของการร่วมเรียนรู้ ให้โอกาส	4.72	มีความเหมาะสมมากที่สุด

แนวทาง	วิธีการ	\bar{X}	การแปลความ
บรรยากาศผ่อนคลายและเป็นมิตร	- ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ กระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้แสดงออกซึ่งศักยภาพ ความรู้ ที่มีในแต่ละคนออกมา ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่า ไม่เน้นการแข่งขันแพ้ชนะ	4.63	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- ใช้เวลาและโอกาสผู้เรียนทุกคนตามความสามารถและความพร้อมในการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถนำไปใช้แก้ปัญหา	4.72	มีความเหมาะสมมาก
	- การเรียนการสอนเน้นกิจกรรมเรียนปนเล่น มีกิจกรรมการปฏิบัติสอดแทรกไปในการสอนที่สนุกสนาน โดยผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างปัญญา สุขภาพกาย จิต และสังคม รวมทั้งเป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุมีเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรม	4.90	มีความเหมาะสมมาก
R: Respect for dignity and Humanity เคารพในสิทธิ์ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	- การสร้างความเห็นรวมทั้งแนวคิด การตั้งเป้าหมาย ในการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทุกภาคส่วน	4.54	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- สร้างความตระหนักและความเห็นร่วมกันในการเผชิญสถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและการเป็นมุมมองในการมองผู้สูงอายุจากภาระให้เป็นพลังในทุกสถานการณ์และโอกาส	4.45	มีความเหมาะสมมาก
	- ให้เกียรติและยอมรับในความเป็นปัจเจกชน ที่มีประสบการณ์ และเรียนรู้ได้ตลอดเวลา	4.81	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- ค้นหา ส่งเสริม ให้โอกาสผู้สูงอายุหรือประชาชนชาวบ้าน เป็นผู้ถ่ายทอด ทั้งยังเป็นการช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอด บอกต่อ และความยั่งยืนที่จะคงอยู่ต่อไปได้	4.72	มีความเหมาะสมมากที่สุด

แนวทาง	วิธีการ	\bar{X}	การแปลความ
N: Networking	- ค้นหาเครือข่ายการเรียนรู้และการทำงานในพื้นที่	4.54	มีความเหมาะสมมากที่สุด
พัฒนาไม่หยุด สร้างเครือข่าย ร่วมทำงาน	- สร้างเครือข่ายการเรียนรู้และการทำงานและเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีส่วนช่วยสนับสนุนกำลังคน งบประมาณ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ทั้งเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างๆ	4.72	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- สร้างเครือข่ายเพื่อนร่วมเรียนรู้ การเรียนแบบกลุ่ม เพื่อนช่วยเพื่อน ตามกลุ่มการเรียนรู้ตามประเด็นความสนใจสำหรับผู้สูงอายุและส่งเสริมการเกื้อกูลช่วยเหลือกัน	4.81	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- ค้นหาและสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ปัญหาการจัดการเรียนรู้	4.72	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- จัดกิจกรรมเรียนรู้ศึกษาดูงาน การเยี่ยมเยียนเครือข่าย ยังส่งผลทำให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ในสถานการณ์จริงนอกห้องเรียน เพิ่มพูนประสบการณ์ ส่งเสริมสุขภาพจิต ด้านนันทนาการและการท่องเที่ยวทั้งยังเป็นและเปิดช่องทางการตลาดในการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ หรือของที่ระลึกที่เกิดจากผลงานของผู้สูงอายุ	4.72	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	- เปิดโอกาส จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ครอบครัวและชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุ	4.81	มีความเหมาะสมมากที่สุด
E: Evaluated with Formative	- กำหนดข้อตกลง กติการ่วมกับผู้สูงอายุในประเมินผล การเรียนรู้สร้างสรรค์ ยืดหยุ่น ตามสภาพจริง	4.63	มีความเหมาะสมมากที่สุด

แนวทาง	วิธีการ	\bar{X}	การแปลความ
มุ่งเน้นการประเมินผลอย่างสร้างสรรค์	- ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโดยผู้สูงอายุมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์เน้นที่การประเมินเพื่อให้การช่วยเหลือ ปรับเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เพิ่มศักยภาพตามปัจเจกแห่งบุคคล บนพื้นฐานเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักยภาพทั้งด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัย	4.72	มีความเหมาะสมมากที่สุด
R: Re-Learn and Re-Skill (สารพันให้เวลาและโอกาส	-ตระหนักอยู่เสมอถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติเกี่ยวกับร่างกายของผู้สูงอายุที่อาจจะส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ดังนั้นจึงต้องมีการเรียนรู้ และฝึกทักษะอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และต้องการเวลาในการเรียนรู้	4.72	มีความเหมาะสมมากที่สุด
	-ให้เวลาและโอกาสผู้สูงอายุในการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้แก้ปัญหา	4.63	มีความเหมาะสมมากที่สุด

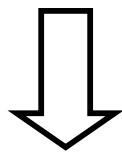
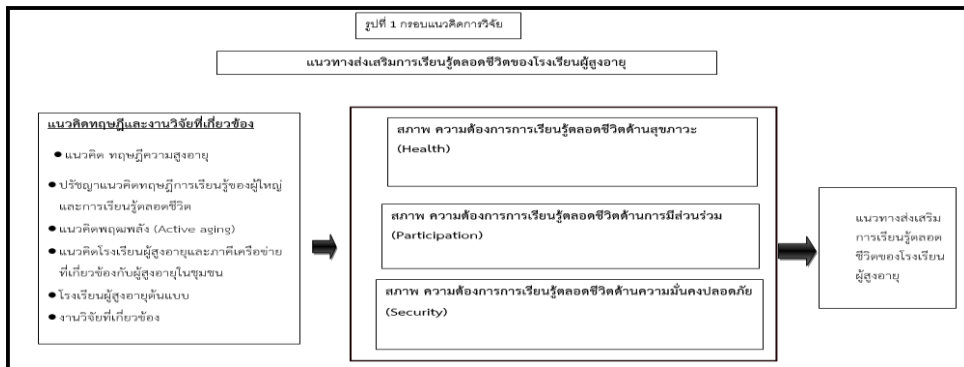

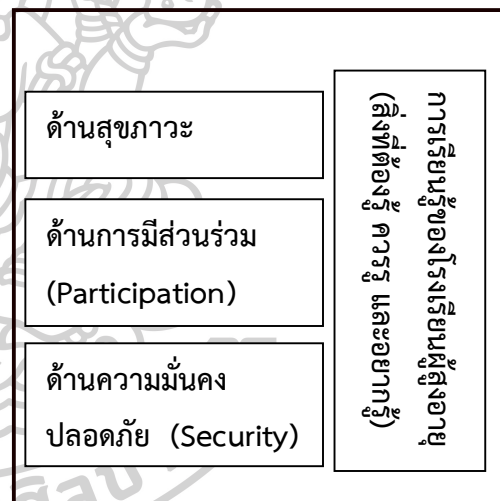
ภาพที่ 4 แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

โดยสรุป แนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีพหุคุณพลัง เปลี่ยนจากภาวะเป็นพลังตามองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านความมั่นคงปลอดภัย ได้แก่ แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ คือ SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) โดยบูรณาการไปกับการเรียนรู้ที่โรงเรียนผู้สูงอายุจัดการเรียนรู้อยู่ในปัจจุบัน ที่ใช้เนื้อหาหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุที่มุ่งเน้นด้านสุขภาพ ศาสนา ภูมิปัญญา อาชีพ กิจกรรมตามอัธยาศัย การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active ageing) ทั้งด้านร่างกาย จิต สังคม อารมณ์ ซึ่งสาระการเรียนรู้ที่ประยุกต์จากชุดความรู้การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุของกรมกิจการผู้สูงอายุซึ่งเป็นเนื้อหากลางที่โรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่งใช้เป็นแนวทางจัดกระบวนการเรียนรู้จำแนกเป็น การเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ควรรู้ และที่ผู้สูงอายุอยากรู้

- SENIOR LEARNER Guideline**
- S: Significant
 - E: Engaged
 - N: Need
 - I: Integrated
 - O: Ongoing Function (Optimist)
 - R: Right and Law
 - L: learn with Real Situation
 - E: Easy and Appropriate
 - A: Atmosphere
 - R: Respect for dignity and Humanity
 - N: Networking
 - E: Evaluated with Formative
 - R: Re-Learn and Re-Skill

ภาพที่ 5 แนวคิดการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อการบูรณาการสู่การปฏิบัติ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ สังเคราะห์และเสนอแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างได้แก่โรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 142 แห่ง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามผู้ที่รับผิดชอบหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ และโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบตามเกณฑ์การประเมินระดับโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย ผู้บริหารและกรรมการโรงเรียนตามโครงสร้างผู้สูงอายุ และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง แห่งละ 12 คน รวมทั้งหมด 36 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม จากนั้นผู้วิจัยสังเคราะห์และพัฒนาแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ และตรวจสอบแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการศึกษา ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 11 คน พร้อมปรับปรุงแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุให้สมบูรณ์ขึ้น สรุปและเสนอแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดพฤติกรรม (active ageing) ขององค์การอนามัยโลกปี 2002 ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ สุขภาวะ (Health) การมีส่วนร่วม (Participation) และความมั่นคงปลอดภัย (Security) (World Health Organization, 2002)

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพและความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามผู้มีหน้าที่หลักหรือผู้รับผิดชอบหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 52.8 อายุน้อยกว่า 60 ปี ร้อยละ 66.9 สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป ร้อยละ 79.6 ปฏิบัติงานในโรงเรียนผู้สูงอายุมาแล้ว 1-5 ปี ร้อยละ 78.9 โดยมีสถานะความเกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุที่หลากหลาย ส่วนใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุมีพื้นที่ของโรงเรียนโดยเฉพาะ มีสัดส่วนพื้นที่ชัดเจน ร้อยละ 35.9 ในการจัดการเรียนรู้ดำเนินการมาแล้ว 1-5 ปี ร้อยละ 78.9 มีผู้เรียนที่เป็นสมาชิกตั้งแต่ 25 คน จนถึงมากกว่า 100 คน ส่วนใหญ่มีจำนวนผู้เรียน 26-50 คน ใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้ในวันธรรมดา และเรียนเดือนละ 4 ครั้ง ครั้งละ 3-5 ชั่วโมง ใน 1- 2 เรื่อง/ประเด็นเนื้อหา เป็นส่วนใหญ่ โดยใช้เวลายาวนานมากกว่า 5 เดือน โรงเรียนผู้สูงอายุมีคณะกรรมการดำเนินการ มีการจัดประชุมเพื่อ

ดำเนินการ กำกับ ติดตาม ทุกเดือน โดยสิ่งที่โดดเด่นที่สุดในโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน และบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ

ในด้านเนื้อหาหรือประเด็นที่จัดการเรียนรู้จะมาจากความต้องการของผู้เรียนที่เห็นความสำคัญและอยากเรียนรู้ โดยให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม รูปแบบสื่อของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ใช้ในการเรียนรู้มากที่สุด คือครูผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านเป็นผู้ถ่ายทอด รองลงมาคือผู้สูงอายุด้วยกัน และวิดีโอ/คลิป/มัลติมีเดีย ในการเรียนรู้มีกฎระเบียบ/ข้อกำหนดการเข้าร่วมเรียนรู้ในชั้นเรียนหรือกลุ่มเรียนรู้แบบยืดหยุ่นหลากหลายรูปแบบทั้งกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำร่วมกัน กำหนดเกณฑ์ยืดหยุ่นตามอัธยาศัย และส่วนใหญ่ มีการกำหนดการวัดและการประเมินผลร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

ในส่วนของสภาพและความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยภาพรวมโรงเรียนผู้สูงอายุมีสภาพการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยภาพรวมพบว่า โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า โดยภาพรวมโรงเรียนผู้สูงอายุมีสภาพการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับปานกลางในทุกด้าน แต่มีความต้องการในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตระดับมากทุกด้าน ซึ่งพบว่าด้านกระบวนการดำเนินงาน ด้านสุขภาพกาย และด้านโครงสร้างการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับมากสูงสุดตามลำดับ เมื่อพิจารณารายด้านเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตพบว่า

ด้านสุขภาพ (health) ส่วนใหญ่มีสภาพการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสุขภาพกายอยู่ในระดับมาก ส่วนที่มีสภาพอยู่ในระดับปานกลางได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับการตรวจสุขภาพด้วยตนเอง เบื้องต้น การดูแลสุขภาพช่องปาก-ฟัน-เหงือก การเจ็บป่วยและการปฐมพยาบาล ข้อจำกัดด้านร่างกาย การป้องกันและการช่วยเหลือตนเอง การนวดแผนไทย การส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันที่ซับซ้อน การใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือ เป็นต้น แต่มีความต้องการในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านสุขภาพกายในระดับมากทุกเรื่องทั้งในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและการดูแลตนเอง กิจกรรมทางกายและการออกกำลังกายด้วยตนเอง อาหารและโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ การเจ็บป่วยและการปฐมพยาบาล การดูแลสุขภาพช่องปาก-ฟัน-เหงือก ส่วนด้านสุขภาพจิตใจส่วนใหญ่มีสภาพการส่งเสริมการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลางแต่มีความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับมาก เช่น การใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ นันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ และการประยุกต์ใช้หลักศาสนา ความเชื่อกับชีวิตประจำวัน

ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) ส่วนใหญ่มีสภาพและความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับมาก ส่วนที่อยู่ในระดับปานกลางได้แก่ สภาพการเรียนรู้ในเรื่องเทคโนโลยีและ

การเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี การสื่อสารในกลุ่มผู้สูงอายุผ่านช่องทางต่างๆที่หลากหลาย การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ต่างๆตามสิทธิที่พึงได้รับ แหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือสำหรับผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมงานฝีมือเพื่อเพิ่มรายได้ การส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัว ส่วนความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นเกือบทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ยกเว้นความต้องการเรื่องเทคโนโลยีและการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี อยู่ในระดับปานกลาง

ด้านความมั่นคงในชีวิต (Security) พบว่าส่วนใหญ่มีสภาพการส่งเสริมการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง แต่เรื่องสภาพการดูแลด้านการรักษาพยาบาลเวลาที่เจ็บป่วย การได้รับการดูแลสุขภาพจากบุคลากรด้านสาธารณสุข อยู่ในระดับมาก ในส่วนของความต้องการ พบว่ามีความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับมากเกือบทั้งหมด ยกเว้นเรื่องการทำบัญชี การลดรายจ่าย และการออมสำหรับผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง

ด้านโครงสร้างของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่าสภาพด้านโครงสร้างที่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง แต่เรื่องมีคณะกรรมการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมขับเคลื่อนดำเนินการ การมีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ การมีสถานที่จัดกิจกรรมถาวร มีความเหมาะสม เดินทางสะดวก อยู่ในระดับมาก ส่วนความต้องการด้านโครงสร้างของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่าส่วนใหญ่มีความต้องการในระดับมากทั้งความต้องการเกี่ยวกับการมีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ การจัดหางบประมาณจากกองทุนต่างๆ การมีสถานที่จัดกิจกรรมถาวร มีความเหมาะสม เดินทางสะดวก การมีคณะกรรมการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมขับเคลื่อนดำเนินการ เป็นความต้องการในระดับมากตามลำดับ

ด้านกระบวนการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่สภาพกระบวนการที่ส่งเสริมต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีหลายประเด็นที่มีสภาพในระดับมากที่สำคัญได้แก่ การมีการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม หรือศาสนา มีการจัดกิจกรรมนันทนาการให้ผู้สูงอายุเกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ผ่อนคลาย ความเครียด มีกิจกรรมออกกำลังกาย หรือการบริหารเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ มีกิจกรรมส่งเสริมการบริโภคอาหารตามหลักโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบดำเนินการชัดเจน มีการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพในวัยสูงอายุ มีการประสานความร่วมมือกับองค์กร หน่วยงาน เครือข่ายในพื้นที่ มีการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุในชุมชน มีวิทยากรจิตอาสา มีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเรื้อรัง การป้องกัน การดูแล และสภาวะแทรกซ้อนจากโรคเรื้อรัง มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตสำหรับผู้สูงอายุ มีกิจกรรมเยี่ยมผู้สูงอายุที่บ้าน

มีการกำหนดจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์ ตามลำดับ ในส่วนของความต้องการด้านกระบวนการ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุพบว่าทั้งหมดมีความต้องการอยู่ในระดับมาก

การสนทนากลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ

จากการสนทนากลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบตามเกณฑ์ การประเมินระดับโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 3 แห่ง มีสาระสำคัญในจุดเด่น และโอกาสในการพัฒนา ต่อเนื่องในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุซึ่งสามารถนำมาประยุกต์หรือเป็นต้นแบบ ในการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ สรุปได้ดังนี้ มีแนวคิด การตั้งเป้าหมาย ในการดำเนินการ วิทยาลัยผู้สูงอายุ มีโครงสร้างการทำงานและกำหนดผู้มีหน้าที่รับผิดชอบชัดเจน มีการจัดกระบวนการ เรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน มีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่ใกล้เคียงสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง มีการจัดการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนสามารถนำไปบูรณาการ การทำหน้าที่ยังร่างกาย จิตใจ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี กระบวนการเรียนรู้มีการ เคารพในความแตกต่างในปัจเจกบุคคล ยอมรับและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จัดการเรียนรู้ เน้นการแก้ปัญหา ลงมือฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ในสถานการณ์จริง มีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ความ สนุกสนาน ผ่อนคลาย เป็นมิตร ไม่เป็นทางการ มีเครือข่ายการเรียนรู้และการทำงาน มีกิจกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอาชีพและช่องทางหารายได้เสริม โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทุกภาค ส่วนให้ความสำคัญ และมีการประเมินผลการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักยภาพทั้งด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัย

แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

จากการศึกษาปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ การเก็บ รวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามในส่วนของสภาพ ความต้องการในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของโรงเรียนผู้สูงอายุและการสนทนากลุ่มกับบุคคลสำคัญ (Key persons) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมา วิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ผลปรากฏ ว่าควรใช้แนวทาง SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) เป็นแนวทางในการจัดการ เรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีพฤติ พลัง เปลี่ยนจากภาระเป็นพลังตามองค์ประกอบ 3 ด้านได้แก่ด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม และ ด้านความมั่นคงปลอดภัย โดยใช้เนื้อหาหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุที่มุ่งเน้นด้าน สุขภาพ ศาสนา ภูมิปัญญา อาชีพ กิจกรรมตามอัธยาศัย การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพทั้งกาย

จิต สังคม อารมณ์ ซึ่งสาระการเรียนรู้ ประยุกต์จากชุดความรู้การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุของกรมกิจการผู้สูงอายุซึ่งเป็นเนื้อหากลางที่โรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่งใช้เป็นแนวทางจัดกระบวนการเรียนรู้จำแนกเป็น การเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ควรรู้ และที่ผู้สูงอายุอยากรู้ โดยแนวทาง SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) ซึ่งได้รับการตรวจสอบยืนยัน โดยผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ด้านการศึกษา ด้านผู้สูงอายุ ด้านการศึกษาตลอดชีวิต ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพและการสาธารณสุข ด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ด้านสรีรวิทยา ด้านโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านครอบครัว ด้านการจัดการเรียนรู้ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ภาคผนวก) ถึงความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ผลการตรวจสอบเพื่อยืนยัน พบว่าแนวทาง SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์และนำเสนอมีความเหมาะสมในระดับมาก – มากที่สุด โดยแนวทางฯมีองค์ประกอบดังนี้

S: Significant (มีความสำคัญ จำเป็น)

E: Engagement (Community and way of Life) เน้นสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ

N: Need ตอบสนองความต้องการ

I: Integration บูรณาการสภาพจริงที่เป็นอยู่

O: Ongoing Function (Optimist) เสริมสร้างการเรียนรู้ตามศักยภาพ

R: Right and Law เอื้อให้ทราบเรื่องกฎหมายและสิทธิ

L: learn with Real Situation เรียนคิดสอดคล้องวิถีชีวิตอย่างชาญฉลาด

E: Easy and Appropriate (ไม่พลาด) ความเหมาะสมและง่าย

A: Atmosphere บรรยากาศผ่อนคลายและเป็นมิตร

R: Respect for dignity and Humanity เคารพในสิทธิ์ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

N: Networking (peer, group support, self-help group) พัฒนาไม่หยุดสร้างเครือข่าย

ร่วมทำงาน

E: Evaluated with Formative มุ่งเน้นการประเมินผลอย่างสร้างสรรค์

R: Re-Learn and Re-Skill (Lifelong Learning with Life wind) (สารพัน) ให้เวลาและ

โอกาส

แนวทาง SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) เป็นแนวทางที่ผู้จัดการเรียนรู้ สำหรับผู้สูงอายุสามารถนำไปบูรณาการในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ของโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีอยู่ได้ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีคุณภาพ เปลี่ยนจากภาวะเป็น

พลังตามองค์ประกอบ 3 ด้านได้แก่ด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านความมั่นคงปลอดภัย ตามวิธีการหรือกลวิธีที่ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางไว้

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุมีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลและโรงเรียนผู้สูงอายุ

จากการศึกษาสภาพและความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับผู้มีหน้าที่หลักหรือผู้รับผิดชอบหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุพบว่า ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป ปฏิบัติงานในโรงเรียนผู้สูงอายุมาแล้ว 1-5 ปี โดยมีสถานะความเกี่ยวข้องของโรงเรียนผู้สูงอายุที่หลากหลายที่มากที่สุดได้แก่ ประธานหรือผู้ดำเนินการหรือผู้ประสานงาน ครูผู้สอน (ผู้ถ่ายทอดความรู้) ผู้สูงอายุ /ผู้เรียน และเป็นประธานชมรมผู้สูงอายุ จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้มีหน้าที่หลักหรือผู้รับผิดชอบหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีศักยภาพความสามารถในเบื้องต้นในการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการ ครูผู้สอนผู้ถ่ายทอดความรู้ และเป็นประธานชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะการมีโครงสร้างการทำงานที่ดีด้านทรัพยากรบุคคลที่จะส่งผลต่อผลลัพธ์ของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุได้

ด้านโครงสร้างและกิจกรรมที่เกิดขึ้นจริงในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตการแสวงหาความรู้และการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนผู้สูงอายุมีพื้นที่ของโรงเรียนโดยเฉพาะ มีสัดส่วนพื้นที่ชัดเจน ในการจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่ดำเนินการมาแล้ว 1-5 ปี มีผู้เรียนที่เป็นสมาชิกตั้งแต่ 26-50 คน ส่วนใหญ่ใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้ในวันธรรมดา ครั้งละ 3-5 ชั่วโมง เรียนรู้ครั้งละ 1-2 เรื่อง/ประเด็นเนื้อหา การที่โรงเรียนผู้สูงอายุมีสถานที่จัดกระบวนการเรียนรู้ที่แน่นอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้งใช้เวลาไม่นานและเรียน 1-2 ประเด็นดังกล่าวจะส่งผลดีต่อกระบวนการเรียนรู้และการดำเนินการอย่างต่อเนื่องทำให้ผู้สูงอายุที่มาเรียนรู้เกิดความรู้สึกไม่เบื่อหน่าย ไม่รู้สึกว่าการเรียนหนักเกินไป จะเกิดบรรยากาศที่ผ่อนคลายมั่นคง ปลอดภัยและจะเกิดการมีส่วนร่วม (participation and engagement) ตามมา สอดคล้องตามลักษณะพัฒนาการในการเรียนรู้และสภาพการเปลี่ยนแปลงของร่างกายผู้สูงอายุ ที่พัฒนาการด้านต่างๆ ในวัยสูงอายุเริ่มเสื่อมถอยลงแต่คงไว้ซึ่งประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมา (Boeree, 2006; มาลีนี จุโฑปะมา, 2554; ศรีเรือน แก้วกังวาล

, 2553) โดยสิ่งที่โดดเด่นที่สุดในโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน และบุคคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ สิ่งทีโดดเด่นดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะและความต้องการของผู้สูงอายุที่ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสังคม ต้องการลดการพึ่งพาคนอื่นให้น้อยลง (ส่วนอนามัยผู้สูงอายุ, 2562) นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านยังเป็นปัจจัยส่งเสริมที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่า และส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพในทางบวก สอดคล้องกับการศึกษาของสายฝนและคณะ (2561) ที่ทำการศึกษากการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนส่งผลให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่า และรับรู้ว่าคุณค่าตนเองและกลุ่มเพื่อนมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปในทางที่มีความสุขมากขึ้น

ด้านเนื้อหาหรือประเด็นที่จัดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แต่ละครั้งส่วนใหญ่จะมาจากความต้องการของผู้เรียนที่เห็นความสำคัญและอยากเรียนรู้ โดยให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม รองลงมาคือจากแหล่งทรัพยากร/ภูมิปัญญาที่มีในชุมชน และครูผู้สอนกำหนดเนื้อหา โดยรูปแบบสื่อของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ใช้ในการเรียนรู้มากที่สุด คือครูผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านเป็นผู้ถ่ายทอด รองลงมาคือผู้สูงอายุด้วยกัน ในการเรียนรู้มีกฎระเบียบ/ข้อกำหนดการเข้าร่วมเรียนรู้ในชั้นเรียนหรือกลุ่มเรียนรู้แบบยืดหยุ่นหลากหลายรูปแบบทั้งกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำร่วมกัน กำหนดเกณฑ์ยืดหยุ่นตามอัธยาศัยและส่วนใหญ่ กำหนดการวัดและการประเมินผลร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เนื้อหาที่เรียนรู้มีทั้งด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัยแบ่งเนื้อหาเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ควรรู้ และอยากรู้ สอดคล้องกับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย ของอาชญญา รัตนอุบลและคณะ, 2554) พบว่าสภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ จัดขึ้นเพื่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ มากที่สุด ผู้จัดการศึกษาและผู้สอนคือ ครูภูมิปัญญาหรือผู้รู้ในชุมชนเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในรูปแบบการจัดอบรมระยะสั้น โดยสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่ใช้มากที่สุดคือ สื่อบุคคล ประเมินผลด้วยวิธีการสังเกต สื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุต้องการมากที่สุด คือ สื่อบุคคล การประเมินผลด้วยวิธีการประเมินตามสภาพจริง มุมมองของการจัดการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายที่สมบูรณ์และมีสุขภาพดี เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพที่ดีกับครอบครัวและสามารถปรับตัวเข้ากับชุมชน สังคม และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในสังคมได้

ในส่วนงบประมาณและเครือข่ายการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุพบว่า แหล่งที่มาส่วนใหญ่ของงบประมาณที่สนับสนุนโรงเรียนผู้สูงอายุส่วนใหญ่ขององค์กร/หน่วยงานรัฐให้การสนับสนุน รองลงมาคือองค์กร/หน่วยงานเอกชนในพื้นที่ให้การสนับสนุน และจัดหารายได้และการสนับสนุนเอง โดยโรงเรียนผู้สูงอายุมีเครือข่ายสำคัญที่ร่วมสนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินงานได้แก่ กลุ่มต่างๆที่อยู่ใน

ชุมชน (กลุ่มอาชีพ, เงินออม องค์กร/หน่วยงานเอกชนในพื้นที่ โรงเรียนประถมหรือมัธยมที่อยู่ในพื้นที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่ม/ผู้นำทางศาสนาในพื้นที่ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด กลุ่มจิตอาสา/อาสาสมัคร ซึ่งเป็นแรงสนับสนุนทางสังคมที่สำคัญ สอดคล้องกับรายงานการวิจัยเปรียบเทียบเพื่อพัฒนานโยบาย เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยสภาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) พบว่าการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุประเทศไทย ทั้ง 4 ภาค มีหลายแห่งที่ชมรมผู้สูงอายุร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุในพื้นที่ แต่การส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยยังไม่สามารถจัดได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ผู้สูงอายุจำนวนน้อยที่มีโอกาสได้เรียนรู้สาระการเรียนรู้ต่างๆ งานวิจัยดังกล่าวมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านงบประมาณ การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร องค์กรความรู้ เทคนิค ทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ และควรดำเนินงานแบบบูรณาการร่วมกัน ให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในสังคมเช่นเดียวกับคนวัยอื่นๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ป้องกันภาวะสมองเสื่อม และสามารถมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้กับสังคมได้มากที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยทำนายพฤติกรรมพลังของประชากรเขตเมืองจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมพลังทั้งด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความมั่นคงได้แก่ความรู้เกี่ยวกับการสูงอายุ ทศนคติต่อการสูงอายุ การสนับสนุนทางสังคม (วิไลพร วงศ์คินี, โรจน์ จินตนาวัฒน์, และ กนกพร สุคำวัง, 2556) และแรงสนับสนุนทางสังคม พัฒนากิจกรรมวัยชรา มีความสัมพันธ์ทางบวก กับความสุขในชีวิต และแรงสนับสนุนทางสังคม สามารถร่วมกันทำนายความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดนครปฐมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (จิตินภา ฉิมจินดา, 2555)

สภาพและความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

สภาพ ความต้องการ และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุประกอบด้วย 5 องค์ประกอบได้แก่ องค์ประกอบด้านสุขภาพ องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม องค์ประกอบด้านความมั่นคงปลอดภัยองค์ประกอบด้านโครงสร้าง และองค์ประกอบด้านกระบวนการ จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล สภาพ ความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง 5 องค์ประกอบทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า โดยภาพรวมโรงเรียนผู้สูงอายุมีสภาพการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง แต่ความต้องการในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านแต่ละด้านมีข้อสรุปดังนี้

การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุด้านสุขภาพ (health)

การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุด้านสุขภาพกาย พบว่าส่วนใหญ่มีสภาพและความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านสุขภาพกายอยู่ในระดับมาก เช่น การส่งเสริมสุขภาพอนามัยและการดูแลตนเอง การใช้ยาสำหรับผู้สูงอายุและข้อควรระวังในการดูแลตนเอง การตรวจสุขภาพและการตรวจตามนัด อาหารและโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ กิจกรรมทางกายและการออกกำลังกายด้วยตนเอง การฝึกสมองและความจำ การส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันพื้นฐาน แหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือด้านสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ สอดคล้องกับลักษณะความต้องการของผู้สูงอายุที่มีความต้องการตามลักษณะพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุและความต้องการขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกับวัยอื่นๆแต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ให้การดูแลหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุต้องตระหนักถึงกลุ่มผู้สูงอายุว่าเป็นวัยที่สภาพร่างกาย จิตใจ และสถานภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงเสื่อมถอยลงตามธรรมชาติซึ่งจะมีความต้องการที่ต้องให้ความสำคัญ (ส่วนอนามัยผู้สูงอายุ, 2562; เวหา เกษมสุข และ ศิริณา จิตต์จรัส, 2561) ความต้องการทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุต้องการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์ต้องการมีผู้ช่วยเหลือดูแลอย่างใกล้ชิด ต้องการที่อยู่อาศัยที่สะอาด อากาศดี สิ่งแวดล้อมดี ต้องการอาหารการกินที่ถูกสุขลักษณะตามวัย ต้องการมีผู้ดูแลช่วยเหลือให้การพยาบาลอย่างใกล้ชิดเมื่อยามเจ็บป่วย ต้องการได้รับการตรวจสุขภาพ และการรักษาพยาบาลที่สะดวก รวดเร็ว ทันทีที่ต้องการได้รับการรักษาพยาบาลแบบให้เปล่าจากรัฐ ความต้องการได้พักผ่อนนอนหลับอย่างเพียงพอ ความต้องการบำรุงรักษาร่างกาย และการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ (ส่วนอนามัยผู้สูงอายุ, 2562) การที่ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านสุขภาพจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่แข็งแรง สมบูรณ์ เมื่อสุขภาพแข็งแรง จะส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับการศึกษาของจิราพร ทองดีและคณะ (2555) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยคุณภาพชีวิตมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับภาวะสุขภาพ การศึกษาดังกล่าวมีข้อเสนอแนะให้บุคลากรในที่มสุขภาพ ตลอดจนผู้ที่มีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่เหมาะสมกับบริบทของวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะหลักศาสนาซึ่งเป็นปัจจัยป้องกันที่สำคัญเฉพาะในผู้สูงอายุ ดังนั้นการใช้หลักศาสนานำสุขภาพในผู้สูงอายุ การบูรณาการความรู้เรื่องศาสนาให้สอดคล้องกับพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง อาจมีผลช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากนี้การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมศักยภาพของกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่ามีกิจกรรมที่สำคัญได้แก่ การจัดกิจกรรมด้านการออกกำลังกาย และการรับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน การออกกำลังกายประกอบดนตรีไทย (ดนตรี, กีฬา) การนวดแผนโบราณ และ

งานประดิษฐ์ การจัดกิจกรรมเรียนรู้ในการดูแลตนเองด้านอาหาร อวัยวะสำคัญ และการพับผ้าเช็ดหน้า (ศิริณา จิตต์จรัส และคณะ, 2556)

การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุด้านสุขภาพจิตใจ พบว่าประเด็นที่มีสภาพและความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ในระดับมากได้แก่ การใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ การสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น การส่งเสริมสุขภาพจิตและการบริหารจัดการในวัยสูงอายุ คุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ การมองโลกในแง่ดี การประยุกต์ใช้หลักศาสนา ความเชื่อกับชีวิตประจำวัน นันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ ความต้องการการท่องเที่ยวและศึกษาระรรมชาติ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะจากการศึกษาของจิราพร ทองดีและคณะ (2555) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ที่มีข้อเสนอแนะให้บุคลากรในทีมสุขภาพ ตลอดจนผู้ที่มีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่เหมาะสมกับบริบทของวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะหลักศาสนาซึ่งเป็นปัจจัยป้องกันที่สำคัญเฉพาะในผู้สูงอายุ ดังนั้นการใช้หลักศาสนานำสุขภาพในผู้สูงอายุ การบูรณาการความรู้เรื่องศาสนาให้สอดคล้องกับพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้อง อาจมีผลช่วยการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้มีภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี ความต้องการทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและสังคม จะส่งผลทำให้จิตใจของผู้สูงอายุเปลี่ยนไปด้วย ผู้สูงอายุจะปรับจิตใจ และอารมณ์ไปตามการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และสิ่งแวดล้อม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ จะมีการปรับปรุง และพัฒนาจิตใจของตัวเอง ให้เป็นไปในทางที่ดีงามมากขึ้น สามารถควบคุมจิตใจได้ดีกว่าหนุ่มสาว ดังนั้น เมื่ออายุมากขึ้น ความสุขุมเยือกเย็น จะมีมากขึ้นด้วย แต่การแสดงออก จะขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละบุคคล การศึกษา ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมในชีวิต ความเครียดที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุ มีผลต่อจิตใจของผู้สูงอายุมาก ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของจิตใจที่พบคือการรับรู้ ผู้สูงอายุจะยึดติดกับความคิด และเหตุผลของตัวเอง การรับรู้สิ่งใหม่ๆ จึงเป็นไปได้ยาก ความจำก็เสื่อมลง การแสดงออกทางอารมณ์ของผู้สูงอายุเกี่ยวเนื่องกับการสนองความต้องการของจิตใจต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผู้สูงอายุจะมีความรู้สึกต่อตนเองในแง่ต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นความท้อแท้ น้อยใจ โดยรู้สึกว่าการสังคมไม่ให้ความสำคัญกับตนเอง เหมือนที่เคยเป็นมาก่อนทำให้ผู้สูงอายุ มีอารมณ์ไม่มั่นคง การกระทบกระเทือนใจเพียงเล็กน้อย จะทำให้ผู้สูงอายุเสียใจ หงุดหงิดหรือโกรธง่าย ต้องการการยอมรับ และเคารพยกย่องนับถือ และการแสดงออกถึงความมีคุณค่าของผู้สูงอายุ โดยสมาชิกในครอบครัว สังคมของผู้สูงอายุ ความสนใจสิ่งแวดล้อม ผู้สูงอายุจะสนใจสิ่งแวดล้อม เฉพาะที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ และตรงกับความสนใจ ของตนเองเท่านั้น (ส่วนอนามัยผู้สูงอายุ, 2562) และการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุเมื่อวิเคราะห์รายด้าน พบว่า การพัฒนา

ทางจิตวิญญาณ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การจัดการความเครียดมีผลดีต่อสุขภาพผู้สูงอายุ ผู้ที่มีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ดีคือมีความเชื่อและการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนา (ยุภา โพบา, สุวิมล แสนเวียงจันทร์, และ ทศนีย์ พลุกษาชีวะ, 2560) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะเสี่ยงการมีปัญหสุขภาพจิตของผู้สูงอายุไทย พบว่าเมื่อผู้สูงอายุมีอายุเพิ่มขึ้นจะทำให้มีภาวะเสี่ยงต่อการมีปัญหสุขภาพจิตเพิ่มขึ้น และที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นหม้าย/หย่า/แยกกันอยู่ และพบว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงขึ้นจะมีภาวะเสี่ยงต่อการมีปัญหสุขภาพจิตลดลงอย่างเห็นได้ชัด เมื่อพิจารณาปัจจัย ด้านสุขภาพ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีความพิการจะเสี่ยงต่อการมีปัญหสุขภาพจิตมากกว่าผู้ที่ไม่พิการ สำหรับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานจะมีภาวะเสี่ยงต่อการมีปัญหสุขภาพจิตสูงกว่าผู้สูงอายุที่ทำงานเล็กน้อย และเมื่อค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นของครัวเรือนลดลงผู้สูงอายุจะมีภาวะเสี่ยงต่อการมีปัญหสุขภาพจิตลดลง ผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะยากจนจะมีภาวะเสี่ยงต่อการมีปัญหสุขภาพจิตสูงกว่าผู้ที่อยู่ในครัวเรือนที่ไม่จนเกือบ 2 เท่า (วิชาญ ชูรัตน์, โยธิน แสงวดี, และสุภาพร อรุณรักษ์สมบัติ, 2555)

การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุด้านการมีส่วนร่วม (Participation)

สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุด้านการมีส่วนร่วม พบว่า ส่วนใหญ่มีสภาพและความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในระดับมากทั้งการมีส่วนร่วมในการคิดวางแผน กำหนดเนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้ การเรียนรู้ตามความสนใจความต้องการของผู้สูงอายุ และกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับผู้สูงอายุ การทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน การทำกิจกรรมให้สังคมที่ผู้สูงอายุเป็นสมาชิกหรือเข้าร่วม การถ่ายทอดภูมิปัญญา องค์ความรู้ด้านต่างๆ การถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม อาชีพ กิจกรรมจิตอาสาและอาสาสมัครต่างๆ ชมรม กลุ่มอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ สอดคล้องกับการศึกษาพฤติกรรมเตรียมตัวเพื่อส่งเสริมพัฒนาพลังด้านส่งเสริมสุขภาพด้านความมั่นคงทางการเงินและที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมประกวดผู้สูงอายุสุขภาพดีโดยวัชรภร เปาโรหิตย์ (Paorohit, 2011) พบว่า ผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 80 ของกลุ่มตัวอย่างสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ดี ช่วยเหลือตัวเองได้ สามารถไปร่วมกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางศาสนา มีการช่วยเหลือบุคคลอื่นๆ และมีการออกกำลังกายเป็นประจำทุกวัน การเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคมได้แก่ การไปมาหาสู่เพื่อนและญาติสม่ำเสมอ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรที่ขึ้นชอบอย่างต่อเนื่อง การทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มเพื่อน การร่วมสังสรรค์กับสมาชิกในครอบครัว การเป็นที่ปรึกษาในด้านที่ตนเองถนัดและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง(Watcharaporn Paolohit, 2011) สอดคล้องกับการศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุใน

ชุมชนของปิยภรณ์ เลหาบุตร (2557) พบว่า โดยภาพรวม คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอยู่ในระดับค่อนข้างดีเมื่อจำแนกตามรายด้าน ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิต ส่วนระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน จังหวัดชลบุรี (ธาริน สุขอนันต์, สุภาวัลย์ จาริยะศิลป์, ทศนันท์ ทูมมานนท์, และ ปิยรัตน์ จิตรภักดี, 2554) พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านความสัมพันธ์ทางสังคม การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับดี นอกจากนี้สภาพและความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุด้านการมีส่วนร่วมยังสอดคล้องกับการศึกษาระบบการส่งเสริมสุขภาพให้เป็นผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมดี ในเขตตำบลโนนอุดม อำเภอเมืองยาง จังหวัดนครราชสีมา พบว่าระบบการส่งเสริมสุขภาพซึ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วม ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีและเป็นผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมดี (บุญนาค ปัตถานัง และ วิยุทธ์ จำรัสพันธ์, 2556) การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (จรัญญา วงษ์พรหม, ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์, นวลฉวีประเสริฐสุข, และนิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2558) พบว่า ผู้สูงอายุมีความสุขความพึงพอใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่สามารถสนองต่อคุณภาพชีวิตใน 4 มิติ คือ กาย ใจ สังคม และปัญญา/การเรียนรู้ ผู้สูงอายุเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมสัจจรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมสานวัยใส่ใจผู้สูงอายุ และสอดคล้องกับการศึกษาผลของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมต่ออัตราการตายของผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น (Yuka Minagawa and Yasuhiko Saito, 2014) พบว่า การมีส่วนร่วมในสังคมครอบครัว ส่งผลในทางที่ดีต่อสภาวะและผลกระทบด้านลบอื่นๆในผู้สูงอายุ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในผู้สูงอายุส่งผลให้ผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นมีสุขภาพดีสามารถคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ต่างๆและเป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จในชีวิต

การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความมั่นคงในชีวิต (Security)

สภาพและความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านความมั่นคงในชีวิตเรื่องสภาพการดูแลด้านการรักษาพยาบาลเวลาที่เจ็บป่วย การได้รับการดูแลสุขภาพจากบุคลากรด้านสาธารณสุข อยู่ในระดับมาก ในส่วนของความต้องการ มีความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับมากเกือบทั้งหมด เช่น การเตรียมการและการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ ความมั่นคงเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต ความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย มีความปลอดภัย ความมั่นคงเกี่ยวกับผู้ดูแลครอบครัว การดูแลด้านการรักษาพยาบาลเวลาที่เจ็บป่วย การจัดบ้าน ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ การจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยกับผู้สูงอายุ อาชีพเสริมและการฝึกอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ รายได้และการสร้างความมั่นคงทางการเงินสำหรับผู้สูงอายุ สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ การจัดการทรัพย์สินเพื่อความมั่นคงในชีวิต แหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือ ยกเว้นเรื่องการ

ทำบัญชี การลดรายจ่ายและการออมสำหรับผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งความต้องการทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุนั้น ผู้สูงอายุต้องการได้รับความสนใจจากผู้อื่น ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว สังคมและหมู่คณะ ต้องการช่วยเหลือสังคมและมีบทบาทในสังคมตามความถนัด ต้องการการสนับสนุน ช่วยเหลือจากครอบครัว และสังคมทั้งทางด้านความเป็นอยู่รายได้บริการจากรัฐ ต้องการมีชีวิตร่วมในชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสังคม ต้องการลดการพึ่งพาคนอื่นให้น้อยลง ไม่ต้องการความเมตตาสงสาร (ที่แสดงออกโดยตรง) ต้องการการประกันรายได้ และประกันความชราภาพเป็นลักษณะและความต้องการของผู้สูงอายุ (ส่วนอนามัยผู้สูงอายุ, 2562) ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุต้องคำนึงและตระหนักอยู่เสมอว่าต้องอยู่บนพื้นฐานของการได้รับการตอบสนองความต้องการ รวมทั้งจิตวิทยาพัฒนาการของผู้สูงอายุด้วย สอดคล้องกับข้อมูลของสำนักสถิติแห่งชาติพบว่าทัศนคติของประชาชนไทยที่มีต่อผู้สูงอายุเห็นว่าควรต้องเตรียมตัวในการเข้าสู่วัยสูงอายุ เรื่องการเงิน ร้อยละ 98.4 รองลงมาคือเรื่องสุขภาพ ที่อยู่อาศัย สภาพจิตใจ และการใช้ชีวิตหลังทำงาน สำหรับการดูแลผู้สูงอายุในปัจจุบัน มีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ การจ้างผู้ดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน การรวมกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อดูแลกัน แต่ประชาชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 67.1 เห็นว่าหน้าที่หลักในการดูแลผู้สูงอายุควรจะเป็นบุตรหลาน ส่วนความคาดหวังของประชาชนที่จะพึ่งพบุตรหลานในยามชรา พบว่า ร้อยละ 6.2 คาดหวัง ซึ่งประชาชนในเขตชนบทคาดหวังที่จะพึ่งพบุตรมากกว่าประชาชนในเขตเมืองแต่จากสภาพปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบันที่วัยแรงงานไปประกอบอาชีพในเขตเมืองใหญ่ปล่อยให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพังหรือต้องเลี้ยงดูบุตรหลานแทนนั้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อาจสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุในปัจจุบันไม่ได้เป็นภาระให้บุตรหลาน ในทางกลับกันอาจจะเป็นผู้ที่เข้ามาช่วยเหลือบุตรหลานและครอบครัวมากกว่า (สำนักสถิติแห่งชาติ, 2554) และจากการสำรวจประชากรสูงอายุของประเทศไทยโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2557 พบว่าผู้สูงอายุ สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 75.8) เป็นผู้สูงอายุที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ถึงร้อยละ 11.6 แต่ผู้สูงอายุมีการเข้าร่วมกิจกรรมกับหมู่บ้านหรือชมรมมากขึ้น และมีความต้องการอยากที่จะทำงาน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559; คณะอนุกรรมการจัดสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ, 2558; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) ครอบครัวซึ่งส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยวต้องเผชิญปัญหาภาระค่าใช้จ่าย ขาดแคลนรายได้ ขาดคนดูแลผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพังเพิ่มสูงขึ้น ก่อให้เกิดความหวาดหวั่น เหงา และรู้สึกไร้คุณค่าตามมา ผู้สูงอายุต้องอยู่ในครอบครัวที่เล็กลงและอยู่คนเดียวเพิ่มมากขึ้น มีผู้สูงอายุต้องอยู่ในครอบครัวที่ยากจนรายได้ครัวเรือนต่ำกว่าเส้นความยากจน (ร้อยละ 34) รายได้ที่ได้รับจากบุตรหลานลดลง ผู้สูงอายุตอนต้นยังคงทำงานและมีรายได้หลักจากการทำงานร้อยละ 34.9 (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559; มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2558) การสร้างความมั่นคงให้แก่ผู้สูงอายุจำเป็นต้องพิจารณาถึงความพอเพียงของรายได้ของผู้สูงอายุในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีทั้งรายได้จากการทำงาน บำนาญ

เบี้ยยังชีพ คู่สมรส หรือบุตรหลาน เป็นต้น (คณะอนุกรรมการจัดสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ, 2558) สอดคล้องกับการศึกษาแรงจูงใจ และการรับรู้ประโยชน์ของโปรแกรมการศึกษาและการเรียนรู้ต่อเพศ การมีสุขภาพที่ดี การมีรายได้ ของผู้สูงอายุ (Miya Narushima, Jian Liu, and Naomi Diestelkamp, 2013) พบว่า โปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุมีผลต่อการมีสุขภาพที่ดี การมีรายได้ ของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจ และมีการรับรู้ทางบวก ผู้สูงอายุต้องการให้ยังคงจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุและมีการขยายไปยังพื้นที่ชุมชนห่างไกลรวมทั้งเอื้อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก และไม่มีค่าใช้จ่ายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี สามารถดูแลตนเองได้ สอดคล้องกับและ การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในผู้สูงอายุของประเทศฟินแลนด์ โปแลนด์ และสเปน (Jaime Perales, et.al, 2014) พบว่า การศึกษาและอาชีพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การส่งเสริมพฤติกรรมต้องดำเนินการเพื่อการเตรียมตัวก่อนเข้าสู่ผู้สูงอายุ การส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ รวมทั้งการส่งเสริมการมีงานทำ การมีรายได้ มีความสำคัญต่อพฤติกรรมและการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ

การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุด้านโครงสร้าง

สภาพด้านโครงสร้างที่เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง แต่เรื่องมีคณะกรรมการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมขับเคลื่อนดำเนินการ การมีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ การมีสถานที่จัดกิจกรรมถาวร มีความเหมาะสม เดินทางสะดวก อยู่ในระดับมาก ส่วนความต้องการด้านโครงสร้างของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่าส่วนใหญ่มีความต้องการในระดับมากทั้งความต้องการเกี่ยวกับการมีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ การจัดหางบประมาณจากกองทุนต่างๆ การมีสถานที่จัดกิจกรรมถาวร มีความเหมาะสม เดินทางสะดวก การมีคณะกรรมการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมขับเคลื่อนดำเนินการ เป็นความต้องการในระดับมากตามลำดับ สอดคล้องกับการศึกษาระบบการส่งเสริมสุขภาพให้เป็นผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมดี ในเขตตำบลโนนอุดม อำเภอเมืองยาง จังหวัดนครราชสีมา (บุญนาค ปัตถานัง และ วิยุทธ์ จำรัสพันธ์, 2556) พบว่าระบบการส่งเสริมสุขภาพซึ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วม ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีและเป็นผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมดี ส่วนปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวเนื่องกับการนำนโยบายและโครงการไปปฏิบัติจริงไม่ได้ทั้งหมด สำหรับแนวทางการพัฒนาระบบการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การมีทิศทางของนโยบายที่ชัดเจน และ ปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร เครื่องมือ ที่จะต้องได้รับการจัดสรรอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ก็เพื่อให้บรรลุ เป้าหมายของนโยบาย ที่จะทำให้ให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับการศึกษาเพื่อพัฒนาแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีของสหภาพยุโรป (2555-2563) พบว่า การดำเนินการต้องกำหนดแผนและมอบหมายผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน โดยตั้งเป้าหมายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี มีสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ สร้างระบบการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาว และศึกษาวิจัยแนวทางการดูแลผู้สูงอายุ เพิ่ม

คุณภาพการดูแลผู้สูงอายุ และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมกับชุมชนและสังคม (WHO Regional Committee for Europe, 2012) และการจัดศึกษาของผู้สูงอายุในศตวรรษที่21 ของประเทศไต้หวัน (Ya-hui Lee, 2015) พบว่า ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไต้หวันต้องมีการประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงเรียนหรือระบบการศึกษาทั่วไปที่มีทรัพยากร และแหล่งประโยชน์ที่มีความพร้อมต้องจัดสถานที่ สิ่งสนับสนุนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้สูงอายุให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้

การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุด้านกระบวนการ

ส่วนใหญ่สภาพกระบวนการที่ส่งเสริมต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีหลายประเด็นที่มีสภาพในระดับมากที่สำคัญได้แก่ การมีการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม หรือศาสนา มีการจัดกิจกรรมนันทนาการให้ผู้สูงอายุเกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ผ่อนคลายความเครียด มีกิจกรรมออกกำลังกาย หรือการบริหารเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ มีกิจกรรมส่งเสริมการบริโภคอาหารตามหลักโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบดำเนินการชัดเจน มีการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพในวัยสูงอายุ มีการประสานความร่วมมือกับองค์กร หน่วยงาน เครือข่ายในพื้นที่ มีการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุในชุมชน มีวิทยากรจิตอาสา มีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเรื้อรัง การป้องกัน การดูแล และสภาวะแทรกซ้อนจากโรคเรื้อรัง มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตสำหรับผู้สูงอายุ มีกิจกรรมเยี่ยมผู้สูงอายุที่บ้าน มีการกำหนดจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์ ตามลำดับ ในส่วนของความต้องการด้านกระบวนการในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุพบว่าทั้งหมดมีความต้องการอยู่ในระดับมาก เช่น วิทยากรจิตอาสา การมีความร่วมมือขององค์กร หน่วยงาน เครือข่ายในพื้นที่ ภาคเอกชนและประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการมีการจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์ มีการจัดกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมอาชีพเพิ่มรายได้หรือลดรายจ่าย สำหรับผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพในวัยสูงอายุ จัดกิจกรรมนันทนาการให้ผู้สูงอายุเกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ผ่อนคลายความเครียด การจัดกิจกรรมด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุการจัดกิจกรรมด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ การมีกิจกรรมเยี่ยมผู้สูงอายุที่บ้าน สอดคล้องกับการศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าระดับคุณภาพในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ด้านจิตใจ ด้านร่างกายและด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับดี ผลการศึกษามีข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ การเพิ่มเบี้ยยังชีพและจ่ายตรงเวลา มีหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขให้ความรู้การดูแล สุขภาพแก่ผู้สูงอายุ

และตั้งศูนย์ตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุทุก ๆ เดือน (ปลื้มใจ ไพจิตร, 2558) ซึ่งสภาพและความต้องการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด หลักการของการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องสำหรับผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนเจตคติ ความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยาการจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิปัญญา ความรู้ ประสบการณ์ ที่สั่งสมมาแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน โรงเรียนผู้สูงอายุหลายแห่งจัดตั้งขึ้นโดยใช้อาคารเก่าของโรงเรียนหรือตั้งอยู่ในชมรมผู้สูงอายุภายในวัด บางหรือบ้านของผู้ริเริ่มก่อตั้งเป็นสถานที่ดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งในระยะแรก อาจเป็นเพียงการรวมกลุ่มพบปะพูดคุยกัน แล้วพัฒนาให้มีรูปแบบชัดเจนขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการของผู้สูงอายุ หรืออาจเป็นการขยายกิจกรรมจากที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว เช่น ศูนย์บริการทางสังคม แบบมีส่วนร่วม (ศาลาส์ร้างสุข) ศูนย์สามวัย ธนาคารความดี เป็นต้น โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถมีรูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ไว้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียนอาจเป็นตลอดปีหรือเปิดเป็นช่วงเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรม ส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมสัปดาห์ละ 1 วัน (กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559)

จากการสนทนากลุ่มโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบตามเกณฑ์การประเมินระดับโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่าโรงเรียนผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์ เพื่อจัดบริการให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจในด้านส่งเสริมสุขภาพ ส่งเสริมอาชีพ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา เทคโนโลยี สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่งเสริมการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งทางด้าน กาย ใจ สังคม และสติปัญญาเสริมคุณค่าทางภูมิปัญญาของผู้สูงอายุให้เป็นที่ประจักษ์และยอมรับ โดยโครงสร้างและกระบวนการในการดำเนินงานของโรงเรียนนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุมีเนื้อหาหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุมุ่งเน้นด้านสุขภาพ ศาสนา ภูมิปัญญา อาชีพ กิจกรรมตามอัธยาศัย การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพทั้งกาย จิต สังคม อารมณ์ ซึ่งสาระการเรียนรู้ ประยุกต์จากชุดความรู้การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุของกรมกิจการผู้สูงอายุซึ่งเป็นเนื้อหากลางที่โรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่งใช้เป็นแนวทางจัดกระบวนการเรียนรู้จำแนกเป็น ความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ควรรู้ และอยากรู้ ประกอบด้วย ความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ความรู้ที่ผู้สูงอายุควรรู้ และความรู้ที่ผู้สูงอายุอยากรู้ เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุเป็นการศึกษาตามความสมัครใจของผู้สูงอายุ มีหลากหลายรูปแบบทั้งการเรียนรู้เพื่อนันทนาการ การ

ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ทำให้ผู้สูงอายุได้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า ลดภาวะซึมเศร้าและมีความสุข โรงเรียนผู้สูงอายุที่ผ่านการประเมินโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบตามเกณฑ์การประเมินระดับโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 3 แห่ง มีสาระสำคัญในจุดเด่น และโอกาสในการพัฒนาต่อเนื่องในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุซึ่งสามารถนำมาประยุกต์หรือเป็นต้นแบบในการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ สรุปได้ดังนี้ มีแนวคิด การตั้งเป้าหมาย ในการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ มีโครงสร้างการทำงานและกำหนดผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบชัดเจน มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน มีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ใกล้เคียงสอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง มีการจัดการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนสามารถนำไปบูรณาการการให้สอดคล้องตามบริบทและสภาพการณ์ของพื้นที่ ตั้งเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้เพื่อการคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ของร่างกาย จิตใจ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี กระบวนการเรียนรู้มีการเคารพในความแตกต่างในปัจเจกบุคคล ยอมรับและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จัดการเรียนรู้เน้นการแก้ปัญหา ลงมือฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ในสถานการณ์จริง มีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ความสนุกสนาน ผ่อนคลาย เป็นมิตร ไม่เป็นทางการ มีเครือข่ายการเรียนรู้และการทำงาน มีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอาชีพและช่องทางหารายได้เสริม โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทุกภาคส่วนให้ความสำคัญ และมีการประเมินผลการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ โดยเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักยภาพทั้งด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัย ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับหลายการศึกษาโดยการศึกษาการถอดบทเรียนตัวอย่างที่ดีของโรงเรียนและชมรมผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ โดย ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ (2560) พบว่าปัจจุบันมีโรงเรียนผู้สูงอายุจำนวนมากทั่วประเทศ ที่มีความหลากหลายทั้งสถานที่ รูปแบบ และวิธีการ ขึ้นอยู่กับบริบทพื้นที่และความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละแห่ง โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นลักษณะกิจกรรมที่หน่วยงานหรือชุมชน จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุผ่านการถ่ายทอดความรู้ อย่างเป็นระบบ ผู้สูงอายุที่ผ่านจากโรงเรียนจะเกิดทักษะด้านการดูแลตนเอง ควบคุมตนเอง และการพึ่งตนเองได้ในระดับมาก นอกนั้นเป็นทักษะในการพัฒนาความสามารถทางกาย จิต สังคม ปัญญา และเศรษฐกิจ หลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย เนื้อหาความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ร้อยละ 50 ควรรู้ ร้อยละ 30 และอยากรู้ ร้อยละ 20 ภายใต้ชั่วโมงเรียนไม่น้อยกว่า 96 ชั่วโมง และมีข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาผู้สูงอายุโดยมีโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นเครื่องมือที่สำคัญคือ คือ ควรกำหนดเป็นนโยบายเพิ่มเป็นภารกิจท้องถิ่นให้รับผิดชอบจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 มาตรา 11 (2) โดยให้ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญด้านการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน การดำเนินงานควรบูรณาการระหว่างกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะหน่วยงานใดในชุมชนเป็นผู้จัดตั้งและบริหารจัดการ และควรพัฒนา ผู้ถ่ายทอดเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการถ่ายทอดความรู้สำหรับผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ., 2560) นอกจากนี้จากการศึกษาการพัฒนาแนว

ทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ (อาชญญา รัตนอุบล และคณะ, 2555) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในประเทศและต่างประเทศที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อเป็นบทเรียนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุของประเทศไทยและศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุของประเทศไทย เพื่อจัดทำรูปแบบและแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ พบว่า กรณีศึกษาที่ดีของประเทศไทยมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ตามแบบวิถีไทย การพัฒนา ส่งเสริม จัดกิจกรรม ให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับผู้สูงอายุ ครอบครัว และชุมชนโดยรวมอย่างแท้จริง มีการบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย มีกิจกรรมเตรียมความพร้อม การพัฒนาตนเองให้มีคุณค่าอย่างต่อเนื่องในด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่กับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุขได้ด้วยตนเอง ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการให้บริการการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในต่างประเทศพบว่าดำเนินการอย่างเป็นระบบ เปิดโอกาสให้สมาชิกและผู้ทรงคุณวุฒิมีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็นและแสดงความต้องการของตนเองในการวางแผนและจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ มีการประเมินผลอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการที่หลากหลายครอบคลุมทุกมิติอย่างต่อเนื่อง สนับสนุนการใช้เวลาว่างอย่างคุ้มค่าและสร้างประโยชน์และความสัมพันธ์ที่ดีแก่สังคมสมาชิกในครอบครัว ลดช่องว่างระหว่างวัย นอกจากนี้กิจกรรมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้ยังสอดคล้องกับบริบทของสังคมและประเทศที่สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและการกลับเข้ามาทำงานหลังเกษียณซึ่งตรงกับตลาดแรงงานที่จ้างแรงงานผู้สูงอายุหลังเกษียณ มีการให้บริการทางการแพทย์สำหรับผู้สูงอายุซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นตลอดจนมีการพัฒนาครอบครัวหรือผู้ใกล้ชิดเพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวได้ ส่วนปัญหา และความต้องการการจัดการศึกษา/การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพทางกาย มีความต้องการการจัดการศึกษา/การเรียนรู้ด้านการจัดการความต้องการด้านสุขภาพร่างกาย มากที่สุด ด้านรูปแบบและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการมากที่สุดคือความรู้ความเชี่ยวชาญของวิทยากร และการช่วยเหลือจากผู้จัด ส่วนปัญหาความต้องการของครอบครัว บุตรหลานและญาติที่อยู่ร่วมกับผู้สูงอายุพบว่าปัญหาและความต้องการการจัดการศึกษา/การเรียนรู้ด้านสุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุมากที่สุด และรูปแบบกิจกรรมต้องการวิทยากร/ผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญ และการจัดการที่เน้นความร่วมมือกับประชาชนและองค์กรต่างๆ ส่วนปัญหาความต้องการการจัดการศึกษา/การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุของบุคลากรทางการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่ามีปัญหาด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดการมากที่สุด ส่วนปัญหาในการส่งเสริมการจัดพบว่ามีปัญหาสุขภาพทางกายมีจำนวนมากที่สุด โดยด้านรูปแบบพบว่าปัญหาเนื้อหาความรู้ที่ได้รับเป็นปัญหาที่มากที่สุด ส่วนในด้านผู้สอน ต้องการให้ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุแสดงความคิดเห็น ด้านหลักสูตรต้องการให้จัดเนื้อหาสาระที่สอดคล้องทั้งทฤษฎี

และปฏิบัติ มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น รูปแบบการเรียนที่ยืดหยุ่นตามโอกาส มีภาคีเครือข่าย ด้านรูปแบบและแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุแบ่งเป็น 5 รูปแบบประกอบด้วย 1.มหาวิทยาลัยวัยที่สาม 2.ศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน 3. เมือง/ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ 4.ชมรม/สโมสรผู้สูงอายุ 5. การรวมกลุ่มตามอัยาศัย ซึ่งทุกรูปแบบเป็นพลวัตรและเกี่ยวพันกัน ส่วนผลการพัฒนาผู้วิจัยได้เสนอแนวทางประกอบด้วย 4 หลักสำคัญคือ 1.การกำหนดเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ 2.การเชื่อมโยงเครือข่าย 3.การจัดสภาพแวดล้อมและสื่อ 4.การวิจัยและพัฒนา (อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2555)

แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

จากการศึกษาปรัชญา แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามในส่วนของสภาพ ความต้องการ โรงเรียนผู้สูงอายุและการสนทนากลุ่มกับบุคคลสำคัญ (Key persons) เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ผลปรากฏว่าควรใช้แนวทาง SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) โดยแนวทางนี้เป็นการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีพหุพลัง เปลี่ยนจากภาระเป็นพลังตามองค์ประกอบ 3 ด้านได้แก่ด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านความมั่นคงปลอดภัย โดยใช้ เนื้อหาหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุที่มุ่งเน้นด้านสุขภาพ ศาสนา ภูมิปัญญา อาชีพ กิจกรรมตามอัยาศัย การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพทั้งกาย จิต สังคม อารมณ์ ซึ่งสาระการเรียนรู้ ประยุกต์จากชุดความรู้การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุของกรมกิจการผู้สูงอายุซึ่งเป็นเนื้อหากลางที่โรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่งใช้เป็นแนวทางจัดกระบวนการเรียนรู้จำแนกเป็น การเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ควรรู้ และที่ผู้สูงอายุอยากรู้ มีการบูรณาการเพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ แนวทาง SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) สอดคล้องและมีผลการศึกษาหลายการศึกษาที่สนับสนุนแนวทาง SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) โดยการศึกษาของอาชัญญาและคณะพบว่าเนื้อหาการเรียนรู้ควรตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุตามความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล และควรนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้ในสถานการณ์ชีวิตที่เป็นจริง แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ด้านเศรษฐกิจและการออม ด้านการเรียนรู้ และด้านสิทธิของผู้สูงอายุตามกฎหมาย วิธีการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ได้แก่ การจูงใจให้ผู้สูงอายุเข้ารับการศึกษาคควรเน้นการประชาสัมพันธ์กิจกรรม โดยเสริมแรงจูงใจเรื่องประโยชน์ผู้สูงอายุจะได้รับหลังจากเข้ารับ

การศึกษา ผู้จัดการศึกษาและผู้สอน ควรเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาผู้สูงอายุในพื้นที่ กิจกรรมการจัดการจัดการศึกษาควรบูรณาการอย่างหลากหลายรูปแบบ ในลักษณะพหุวัยเน้นการอภิปรายหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกันอย่างไม่เป็นทางการ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ควรมีบทบาทสำคัญและใกล้ชิดในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล การประเมินผลควรประเมินตามสภาพจริงด้วยการสังเกต โดยมีการบริหารจัดการในลักษณะที่ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายร่วมกันบริหารจัดการ ใช้งบประมาณสนับสนุนและจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนร่วมกัน (อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2554) และการศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการ และรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน (อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2552) พบว่า สังคมไทยมีอัตราผู้สูงอายุสูงขึ้น ทุกฝ่ายจึงควรเตรียมความพร้อมเรื่องนี้ไว้ และจากการสอบถาม พบปัญหาและความต้องการในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงานในเขตเมืองและเขตชนบท ในแต่ละกลุ่มที่ศึกษามีความแตกต่างกัน การนำเสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน ประกอบด้วยหลักการและกระบวนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน 6 ชั้น ตอน ได้แก่ 1) การสำรวจสภาพ ปัญหาและความต้องการของการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ 2) การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ 3) การกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ 4) การกำหนดกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบ และกิจกรรมการศึกษตามอัธยาศัย 5) การวัดและประเมินผล และ 6) การถอดบทเรียน การใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน ต้องคำนึงถึงปัจจัยเกื้อหนุนและปัจจัยภายนอกผลการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงานไปสู่การปฏิบัติ มี 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการกำหนดนโยบาย 2) ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม 3) ด้านการบูรณาการสู่การจัดการศึกษา 4) ด้านงบประมาณ ส่วนการศึกษารูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรม : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปากแพรก จังหวัดกาญจนบุรี (จำรูญ บริสุทธิ์, ศิริวัฒน์ จิระเดชประไพ, บัญญัติ ยงยวน, และ ผดุงชัย ภูพัฒน์, 2557) การศึกษาภาวะพฤติกรรมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ทำกิจกรรมที่ชอบยามว่างโดยการคุยกับเพื่อนบ้าน งานอดิเรกที่ผู้สูงอายุชอบทำมากที่สุดคือการทำงานบ้าน กิจกรรมการเรียนรู้ส่วนใหญ่คือการดูโทรทัศน์ ด้านสุขภาพ พบว่า

1) สุขภาวะทางกายของผู้สูงอายุส่วนมากภาวะสุขภาพเทียบกับคนในวัยเดียวกันจะแข็งแรงกว่า โรคประจำตัว ที่พบมาก 5 อันดับแรกได้แก่ ความดันโลหิตสูง โรคปวดข้อ เบาหวาน โรคหัวใจ และอัมพฤกษ์อัมพาต

2) สุขภาวะจิตใจ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีเรื่องทุกข์ใจเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพตนเอง รองลงมาคือปัญหาทางการเงิน

3) สุขภาวะทางสังคม พบว่าลูกหลานของผู้สูงอายุกลับมาเยี่ยมบ่อยมาก ลูกหลานพาไปเที่ยว

4) สุขภาวะทางจิตวิญญาณ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงทำบุญตักบาตร ฟังธรรมเป็นประจำ สวดมนต์แผ่เมตตาเป็นประจำทุกวัน

ด้านความมั่นคงในชีวิต ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท แหล่งรายได้จากเบี้ยยังชีพ รองลงมาได้รับจากบุตร และประกอบอาชีพ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้พอใช้แต่ไม่มีเหลือเก็บออม

ด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจ รองลงมาคือชมรม ผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนบ้านในชุมชน ส่วนความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านสุขภาวะโดยต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้มี สุขภาวะทาง กาย ใจ สังคม จิตวิญญาณ ให้เหมาะสมกับวัย โดยทางกายได้แก่ต้องการได้รับ การดูแลเรื่องสุขภาพ การให้ความรู้เรื่อง อาหาร และการออกกำลังกาย ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้ไปออกกำลังกายที่ทางชุมชนจัดสถานที่ไว้ให้ เนื่องจากมีข้อจำกัด ในการเดินทาง ปวดขาเดินไปไม่ไหว เป็นห่วงบ้านกลัวถูกลักขโมยของภายในบ้าน และมีความคิดว่าการที่ทำงานบ้านแล้ว นั้นเป็นการออกกำลังกายไปในตัว สุขภาวะทางจิตใจพบว่าผู้สูงอายุต้องการ ให้นำหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้ามาเยี่ยมเยียนต้องการเพื่อน เพราะมีความเหงาเหงา อยู่คนเดียว คู่ชีวิตเสียชีวิต บุตรหลานไปทำงาน ต่างจังหวัด สุขภาวะทางสังคมพบว่าผู้สูงอายุ ต้องการพบปะติดต่อกับครอบครัว ลูกหลาน และพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สุขภาวะทางจิตวิญญาณพบว่าผู้สูงอายุ ต้องการพระที่มีชื่อเสียง มาเทศน์ สอนวิธีการทำสมาธิ ความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงในชีวิต เรื่องรายได้ พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เสนอแนวทางการพัฒนารายได้ว่าสมควรให้ภาครัฐจัดเบี้ยยังชีพเพิ่มขึ้นให้มากกว่าเดิมเท่ากันทุกคน ความต้องการอาชีพเสริมผู้สูงอายุส่วนมากไม่ต้องการเข้าร่วมฝึกอาชีพเสริมที่ทางเทศบาลจัดให้ เนื่องจาก ไม่สะดวก ในการเดินทาง ด้วยข้อจำกัดของสุขภาพร่างกาย ไม่คุ้มกับค่ายาที่ต้องเสียไป ส่วนความต้องการการมีส่วนร่วมในสังคม ต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ และจากการศึกษาพฤติกรรมเตรียมตัวเพื่อส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านส่งเสริมสุขภาพ ด้านความมั่นคงทางการเงินและที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมประกวดผู้สูงอายุสุขภาพดีโดยวัชรภกร เปาโรหิตย์ (Paorohit, 2011) พบว่า ผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 80ของกลุ่มตัวอย่างสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ดี ช่วยเหลือตัวเองได้ สามารถไปร่วมกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางศาสนา มีการช่วยเหลือบุคคล

อื่นๆ และมีการออกกำลังกายเป็นประจำทุกวัน ในการวางแผนการดูแลสุขภาพพบว่า ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับวางแผนการดูแลสุขภาพตั้งแต่เนิ่นๆตั้งแต่อายุช่วง 40 ปีเป็นต้นมาเพื่อเตรียมความพร้อมซึ่งครอบคลุม การเลือกรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การบริโภคอาหารเสริมและน้ำสะอาด การพักผ่อนให้เพียงพอ การงดบุหรี่ แอลกอฮอล์ การพบแพทย์ตามนัด การเฝ้าระวังความผิดปกติโดยพบว่า ส่วนสำคัญในการที่มีอายุยืนยาวคือลักษณะการรับประทานอาหารเช้า และการออกกำลังกาย โดยการเดิน การนอนแต่หัวค่ำตื่นแต่เช้า การขับถ่ายอย่างสม่ำเสมอ ในส่วนพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพเริ่มจากมีแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของครอบครัวซึ่งเป็นผู้ดูแลเพื่อเตรียมก้าวเข้าสู่พฤติกรรมหลัง ซึ่งการเตรียมเริ่มแต่เมื่อพ้นวัย 40 ปี เป็นต้นมา การเตรียมตัวด้านสุขภาพทางกาย ได้แก่ การออกกำลังกายแบบแรงกระแทกต่ำสม่ำเสมอ การนอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอ การรับประทานผักสดและผลไม้มากขึ้น การรับประทานเนื้อสัตว์และไขมันจากสัตว์ให้น้อยลงแต่รับประทานปลาแทน การดื่มน้ำสะอาดให้เพียงพอ การงดเหล้า บุหรี่ สิ่งเสพติด การเตรียมตัวด้านสุขภาพจิต โดยการทำจิตใจให้สงบด้วยการสวดมนต์ การเดินจงกรม นั่งวิปัสสนากรรมฐาน นั่งสมาธิ ทำบุญ การพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูงอยู่เสมอ การท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆร่วมกับเพื่อนๆ การมองโลกในแง่ดีและการคิดบวก ทำงานอดิเรกที่ชื่นชอบ การเตรียมตัวด้านการเงินและที่พักอาศัย ต้องเริ่มเตรียมตัวตั้งแต่การกำหนดรูปแบบการใช้ชีวิตในวัยเกษียณการทำงาน การออมเงินจากรายได้ประจำไว้เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต การทำประกันด้านสุขภาพ ส่วนการเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคมได้แก่ การไปมาหาสู่เพื่อนและญาติสม่ำเสมอ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรที่ชื่นชอบอย่างต่อเนื่อง การทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มเพื่อน การร่วมสังสรรค์กับสมาชิกในครอบครัว การเป็นที่ปรึกษาในด้านที่ตนเองถนัดและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง(Watcharaporn Paolohit, 2011)

นอกจากนี้แนวทาง **SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R)** ยังสอดคล้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้และอาชีพของผู้สูงอายุ : การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะพหุพลัง (ทงศักดิ์ ยี่งรัตสุข, ภาณุวัฒน์ เชิดเกียรติกุล, และ ปณิตา วรรณพิรุณ, 2557) เพื่อศึกษาความต้องการและปัญหาการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ พัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะพหุพลังสำหรับผู้สูงอายุ ศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะพหุพลังสำหรับผู้สูงอายุ และเปรียบเทียบภาวะพหุพลังของผู้สูงอายุก่อนและหลังเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งการเรียนรู้ ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ไม่รู้วิธีการเรียนรู้ และไม่เคยได้รับการฝึกทักษะในการเรียนรู้ ในด้านความต้องการด้านการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่ต้องการพัฒนาวิธีการเรียนรู้ (60.0%) ไม่ต้องการใช้แหล่งเรียนรู้ (50.0%) ไม่ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง (50.0%) ไม่ต้องการฝึกนิสัยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (50.0%) ไม่ต้องการได้รับการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ (40.0%) แต่มีความต้องการได้รับการพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ (55.0%) รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นคือ โครงการอบรมให้ความรู้แก่

ผู้สูงอายุเรื่องปัญหาสุขภาพจากการทำงาน จากนั้นกลุ่มตัวอย่างนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน โดยมีการหยุดพักหรือเปลี่ยนอิริยาบถระหว่างการทำงานเป็นระยะๆ บางคนเข้าร่วม กิจกรรมออกกำลังกายโดยการรำกระบองทุกวัน เป็นเวลา 1 เดือน ผลการเปรียบเทียบภาวะพฤฒิ พลังพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีภาวะพฤฒิหลังเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ส่วนแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุศูนย์บริการผู้สูงอายุ ดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร (อรอำไพ บุรานนท์, 2554) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง สังกัดกรุงเทพมหานคร ใน 4 ด้าน ได้แก่ ความต้องการด้านร่างกาย จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ และเปรียบเทียบแนวทางการส่งเสริม การเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายুবรวมนปัญหาข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับแนว ทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ พบว่า แนวทางการส่งเสริมการ เรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเรียงจากมากไป หาน้อยได้แก่ด้านความต้องการทางกาย ด้านความต้องการทางด้านจิตใจ ด้านความต้องการทางด้าน สังคม ด้านความต้องการด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ เปรียบเทียบความต้องการแนวทางการส่งเสริม การเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ จำแนกตามตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้ และขนาดครอบครัว พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ คือ ผู้สูงอายุหญิงมีความต้องการแนว ทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการทางกาย ด้านความต้องการทางด้านจิตใจ ด้าน ความต้องการทางด้านสังคม ด้านความต้องการด้านเศรษฐกิจสูงกว่าชาย กลุ่มอายุระหว่าง 60-69 ปี มีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการทางกายสูงกว่ากลุ่มอายุ 70 ปีขึ้นไป กลุ่มที่ไม่เคยเรียนหนังสือและมีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษามีความต้องการแนว ทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการทางจิตใจสูงกว่ากลุ่มที่มีระดับศึกษามัธยม ปลาย/ปวช กลุ่มผู้สูงอายุที่โสดมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความ ต้องการทางกายและสังคมสูงกว่ากลุ่มสมรส หม้าย หย่าร้าง กลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือน 10,001 บาทขึ้นไปมีความต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการทางกายสูงกว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท ผู้สูงอายุที่มีขนาดครอบครัวมากกว่า 3 คน มีความ ต้องการแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการทางกาย ด้านความต้องการ ทางด้านจิตใจ ด้านความต้องการทางด้านสังคม ด้านความต้องการด้านเศรษฐกิจสูงกว่ากลุ่มที่มีขนาด ครอบครัว 1-3 คน ข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุคือควรมาตรวจสุขภาพสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง ชอบ กิจกรรมออกกำลังกายที่มีอยู่แล้ว จัดกิจกรรมที่ให้ลูกหลานได้มามีส่วนร่วมมากขึ้น การจัดกิจกรรม ทัศนศึกษาและท่องเที่ยวทุกเดือน จัดตลาดนัดสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งการศึกษาดังกล่าวช่วยสนับสนุน ยืนยันแนวทาง SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R)

นอกจากนี้งานวิจัยที่สนับสนุนแนวทาง SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) ในการจัดการเรียนรู้เพื่อความสุขของผู้สูงอายุด้านสุขภาพจิตใจ จากการศึกษาแนวทางส่งเสริมการสร้างความสุขของผู้สูงอายุในอาเซียน (จิตตรา มาคะผล, 2559; นวลฉวี ประเสริฐสุข, 2559; นวลฉวี ประเสริฐสุข, อรุณีย์ เกิดในมงคล, และ กัญยารัตน์ สอาดเย็น, 2559) เพื่อศึกษาสภาพความสุขและวิธีการสร้างความสุข ของผู้สูงอายุในอาเซียน และเสนอแนวทางส่งเสริมการสร้างความสุขของผู้สูงอายุในอาเซียนว่าความสุขที่เกิดจากตนเอง เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การมีงานทำ การรับรู้ว่าเป็นคนมีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นที่รู้จัก การพึ่งตนเองได้ การมีสุขภาพแข็งแรง การทำบุญและทำจิตใจให้สงบ การไม่มีห่วง การมีความมั่นคงปลอดภัย การมีความหวังหรือมีเป้าหมายในชีวิต และการมีอิสระ ความสุขที่เกิดจากครอบครัวเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การได้รับการดูแลจากครอบครัว การได้อยู่รวมกันหรือทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว การมีลูกหลานที่ดี และการเป็นที่พึ่งของครอบครัว ความสุขที่เกิดจากสังคม เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การได้รับการยอมรับจากสังคม และการ ได้รับการดูแลจากสังคม วิธีการสร้างความสุขของผู้สูงอายุในอาเซียนมี 8 วิธี เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การทำงาน การทำกิจกรรมทางศาสนา การสังสรรค์กับผู้อื่น การทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในครอบครัว การทำกิจกรรมที่ชอบหรืองานอดิเรก การดูแลตนเอง การทำกิจกรรม ทางวัฒนธรรมประเพณี และการได้ถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ ส่วนแนวทางส่งเสริมการสร้างความสุขของผู้สูงอายุในอาเซียน แบ่งเป็น

1) แนวทางสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้สูงอายุควรหางานทำ พัฒนาตนเอง ด้วยการเรียนรู้ ดูแลตนเองทั้ง ร่างกายและจิตใจ มีการวางแผนหรือมีเป้าหมายในชีวิต มีการเตรียมตัวเพื่อวัยสูงอายุ ทำ กิจกรรมร่วมกับครอบครัวและเพื่อน และเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมประเพณี

2) แนวทางสำหรับครอบครัวผู้สูงอายุ ได้แก่ ครอบครัวควรดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุในด้านต่างๆ อยู่รวมกันหรือทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุ ปฏิบัติตนเป็นคนดี ตระหนักในความสำคัญของ ผู้สูงอายุ เรียนรู้ที่จะเข้าใจธรรมชาติของผู้สูงอายุ ช่วยเหลือแนะนำและส่งเสริมผู้สูงอายุในการ เรียนรู้ และการปรับตัวกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

3) แนวทางสำหรับสังคม ได้แก่ กลุ่ม เพื่อนหรือกลุ่มกิจกรรมควรมีการหากิจกรรมทำร่วมกัน ประชาชนทั่วไปควรเห็นความสำคัญ ของผู้สูงอายุ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้สูงอายุควรมีบทบาทในการ ส่งเสริมการสร้างความสุขให้กับผู้สูงอายุ สถาบันทางศาสนาควรมีบทบาทเป็นที่พึ่งทางใจให้ ผู้สูงอายุ สถาบันการศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมาถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเยาวชน รวมทั้งสร้างองค์ความรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความสุข ภาคประชาสังคมควรมีการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุอย่างครบวงจร ภาคธุรกิจควรมีนโยบายจ้างงานผู้สูงอายุ และ ประชาคม

อาเซียนควรรวมมือกันขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุในอาเซียน เพื่อส่งเสริมคุณภาพ ชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีให้กับผู้สูงอายุ

ส่วนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์แบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในชนบทไทย: ด้านการดูแลสุขภาพจิต (นวลฉวี ประเสริฐสุข และคณะ, 2559) พบว่า สิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุมี ความสุข ความสบายใจ ไม่เครียด 3 อันดับแรกคือ การมีสุขภาพที่แข็งแรง การมีครอบครัวที่อบอุ่น และการมี รายได้เป็นของตัวเอง โดยเรียนรู้จากคนในครอบครัวหรือคนรู้จัก เจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือ อาสาสมัคร และวิทยากรจากการ ประชุมหรือสัมมนา ตามลำดับ ส่วนวิธีการที่ทำให้มีความสุข ความ สบายใจ ไม่เครียด 3 อันดับแรก ได้แก่ การพบปะพูดคุยกับญาติ เพื่อนฝูง การทำกิจกรรมทำเพื่อไม่ให้ อยู่ว่าง และการร่วมกิจกรรม ทางศาสนา ตามลำดับ สำหรับแหล่งที่ผู้สูงอายุ เรียนรู้ 3 อันดับแรก คือ เรียนรู้จากโรงพยาบาล ศูนย์ สุขภาพ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ หอกระจายข่าว อินเทอร์เน็ต และการเข้า ร่วมกิจกรรมในชมรม ผู้สูงอายุ/ประชุม/สัมมนา ผลการศึกษาชุมชนที่เป็นตัวอย่าง การปฏิบัติที่ดีใน การจัดการเรียนรู้ด้านการดูแล สุขภาพจิต พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้การจัดการ เรียนรู้ด้านการดูแล สุขภาพจิตประสบความสำเร็จ ได้แก่ การมีแกนนำที่ดำเนินกิจกรรมอย่างเข้มแข็ง การได้รับการ สนับสนุนงบประมาณและวิชาการ จากองค์กรต่างๆ และลักษณะของกิจกรรมการ เรียนรู้ที่จัดขึ้น จะต้องสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ มีความเหมาะสมกับบริบทและ สภาพแวดล้อม ตลอดจนเป็นการเรียนรู้ตามวิถี ชีวิตของผู้สูงอายุ

จะเห็นได้ว่างานวิจัยดังกล่าวข้างต้นช่วยยืนยันสนับสนุนแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ของโรงเรียนผู้สูงอายุ SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์และ พัฒนาขึ้นซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

S: Significant (มีความสำคัญ จำเป็น)

การจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุต้องตอบโจทย์การที่จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะที่ทำให้ สามารถดำรงชีวิตได้ (Survival Skill) อย่างมีความสุขตามคุณลักษณะ ปัจจัย เจื่อนไขในแต่ละบุคคล เป็น ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (active ageing) ให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจในการเรียนรู้และชี้นำได้ด้วยตนเอง (Self-direct) สิ่งที่คุณจัดการเรียนรู้ได้จัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน ผู้สูงอายุ บนพื้นฐานสิ่งที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ควรรู้ และอยากรู้ ดังนั้นผู้จัดการเรียนรู้ต้องวิเคราะห์ถึงเรื่อง หรือประเด็นที่มีความสำคัญสำหรับผู้สูงอายุในแต่ละบริบทพื้นที่ โดยให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม ซึ่ง Significant (มีความสำคัญ จำเป็น) ตามแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

สอดคล้องกับการศึกษาพฤติกรรมเตรียมตัวเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมด้านส่งเสริมสุขภาพ ด้านความมั่นคงทางการเงินและที่อยู่อาศัย และด้านการมีส่วนร่วมในสังคม ของผู้สูงอายุพบว่า ส่วนสำคัญในการที่มีอายุยืนยาวคือลักษณะการรับประทานอาหาร และมีการออกกำลังกายโดยการเดิน การนอน แต่หิวค้ำตื่นแต่เช้า การขับถ่ายอย่างสม่ำเสมอ ในส่วนพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพเริ่มจากมีแรงจูงใจ และการมีส่วนร่วมของครอบครัวซึ่งเป็นผู้ดูแลเพื่อเตรียมก้าวเข้าสู่พฤติกรรมซึ่งการเตรียมเริ่มแต่เมื่อพ้นวัย 40 ปี เป็นต้นมา การเตรียมตัวด้านสุขภาพทางกาย ได้แก่ การออกกำลังกายแบบแรงกระแทกต่ำสม่ำเสมอ การนอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอ การรับประทานผักสดและผลไม้มากขึ้น การรับประทานเนื้อสัตว์และไขมันจากสัตว์ให้น้อยลงแต่รับประทานปลาแทน การดื่มน้ำสะอาดให้เพียงพอ การงดเหล้า บุหรี่ สิ่งเสพติด การเตรียมตัวด้านสุขภาพจิต โดยการทำให้จิตใจให้สงบด้วยการสวดมนต์ การเดินจงกรม นั่งวิปัสสนากรรมฐาน นั่งสมาธิ ทำบุญ การพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูงอยู่เสมอ การท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆร่วมกับเพื่อนๆ การมองโลกในแง่ดีและการคิดบวก ทำงานอดิเรกที่ชื่นชอบ การเตรียมตัวด้านการเงินและที่พักอาศัย ต้องเริ่มเตรียมตัวตั้งแต่การกำหนดรูปแบบการใช้ชีวิตในวัยเกษียณการทำงาน การออมเงินจากรายได้ประจำไว้เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิต การทำประกันด้านสุขภาพ ส่วนการเตรียมตัวด้านการมีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคมได้แก่ การไปมาหาสู่เพื่อนและญาติสม่ำเสมอ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรที่ชื่นชอบอย่างต่อเนื่อง การทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มเพื่อน การร่วมสังสรรค์กับสมาชิกในครอบครัว การเป็นที่ปรึกษาในด้านที่ตนเองถนัดและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง (Watcharaporn Paolohit, 2011)

นอกจากนี้จากการศึกษาจากการประเมินความต้องการจำเป็นในการบริการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ (สมจินต์ เพชรพันธุ์ศรี, วิไลวรรณ ทองเจริญ, และ สมชาย วิริภิมย์กุล, 2556) เพื่อประเมินและจัดอันดับความต้องการจำเป็นในการบริการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของรพ.สต. พบว่าหมวดการให้บริการในครอบครัว/ชุมชนของผู้สูงอายุ ได้รับการประเมินจากกลุ่มตัวอย่างว่า เป็นความต้องการจำเป็นมากที่สุดในการบริการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ รองลงมา คือ หมวดการเชื่อมโยงส่งต่อผู้สูงอายุที่มีปัญหา หมวดการให้บริการในรพ.สต. และหมวดการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค ตามลำดับ ส่วนการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม (เกรียงศักดิ์ ธรรมอภิพล และคณะ, 2557) เพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม พบว่า การดูแลผู้สูงอายุในลักษณะองค์รวม ควรให้ครอบคลุมการเฝ้าระวังภาวะสุขภาพ โภชนาการที่เหมาะสม และการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะซึมเศร้า การพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุที่มีความต้องการรายได้เพิ่มเติม และการรักษา/ส่งเสริมคุณค่าผู้สูงอายุที่สอดคล้อง ครอบคลุมผู้สูงอายุทุกกลุ่ม/วัย โดยคำนึงถึงความ

แตกต่างระหว่างพื้นที่เมือง-ชนบท และสังคมวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดูแลผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน ภายใต้การจัดการเครือข่ายความร่วมมือของกลไกต่างๆ ทั้งจากในและนอกชุมชน และจากการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำดัชนีชี้วัดด้านศักยภาพของผู้สูงอายุหรือพหุพลังตามกรอบแนวคิดมาประยุกต์ใช้ในประเทศนอกพื้นที่สหภาพยุโรป ผลพบว่า การมีงานทำและมีรายได้ของผู้สูงอายุ การมีชีวิตที่อิสระ ลดการพึ่งพิงเป็นปัจจัยที่สำคัญ ดังนั้นควรที่จะส่งเสริมการจ้างงานในผู้สูงอายุ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางสังคม ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ดำรงชีวิตอย่างอิสระ พึ่งพิงตนเอง ส่งเสริมและพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ (United Nations Economic Commission for Europe, 2012) ส่วนคุณภาพชีวิตและสุขภาพผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีจะเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุข โดยคุณภาพชีวิตที่ดีประกอบด้วย ปัจจัย 3 ประการที่จะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดี ในการดูแลผู้สูงอายุจะต้องมองให้เห็นมิติที่หลากหลาย สุขภาพ หมายถึงความสมบูรณ์ทางกาย จิต สังคม และปัญญา ความสามารถในการทำกิจกรรมทางกายและทำงาน หรือการมีส่วนร่วมในงาน โดยไม่อยู่ว่าง มีกิจกรรมที่ช่วยให้ยังคงรักษาความตื่นตัว ความมีชีวิตชีวา(keep active) ตลอดเวลา เป็นงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคมได้ความมั่นคง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ความปลอดภัย ทรัพย์สิน สิ่งแวดล้อมรอบตัว (ลัดดา ดำริการเลิศ, 2557)

E: Engagement (Community and way of Life) เน้นสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของ

การจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุต้องสร้างให้ผู้เรียนรู้สึกอยากมีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นเจ้าของการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ ในการสร้างความเป็นส่วนหนึ่งอาจกระทำได้โดยการให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมวางแผน การเป็นผู้ถ่ายทอด การสอบถามความต้องการ การทำสัญญาการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง การให้มีส่วนร่วมในการที่จะนำความรู้ ประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่มีออกมาใช้ประโยชน์ให้แก่ชุมชนและผู้สูงอายุด้วยกัน เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากต้นทุนที่มี สอดคล้องตามวิถีการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุและสามารถนำไปประยุกต์ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้รวมทั้งการเปิดพื้นที่ทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ ซึ่ง

Engagement (Community and way of Life) เน้นสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของ ตามแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ สอดคล้องกับการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (จรัญญา วงษ์พรหม, ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์, นวลฉวีประเสริฐสุข, และนิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2558) พบว่า ผู้สูงอายุมีความสุขความพึงพอใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่สามารถสนองตอบต่อคุณภาพชีวิตใน 4 มิติ คือ กาย ใจ สังคม และปัญญา/การเรียนรู้ ผู้สูงอายุเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมสัจจรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมสานวัยใส่ใจผู้สูงอายุที่ผู้วิจัยและกลุ่มปฏิบัติการหลักร่วมดำเนินการกับชุมชน เกิดการบูรณา

การความรู้และกิจกรรมในชุมชนผ่านการสรุปทเรียนจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ร่วมกัน เกิดความยั่งยืนของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนโดยการดำเนินการต่อเนื่องของชุมชน ที่ประกอบด้วย 1. แกนนำผู้สูงอายุ คนวัยอื่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน 2. เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมสัจจรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมสานวัยใส่ใจผู้สูงอายุที่ผู้วิจัยและกลุ่มปฏิบัติการหลักร่วมดำเนินการกับชุมชน 3. เกิดการบูรณาการความรู้และกิจกรรมในชุมชนผ่านการสรุปทเรียนจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ร่วมกัน 4. เกิดความยั่งยืนของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนโดยการดำเนินการต่อเนื่องของชุมชน ที่ประกอบด้วย แกนนำผู้สูงอายุ คนวัยอื่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน การให้การศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ การจัดการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย มีเป้าหมายที่สำคัญคือ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์และมีสุขภาวะที่ดี ผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพที่ดีกับสมาชิกของครอบครัว สามารถปรับตัวเข้ากับชุมชน สังคม สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมีความสุข สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในสังคมได้ (อาชัญญา รัตนอุบล, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, ปาน กิมปี และระวี สัจจโสภณ, 2554)

N: Need ตอบสนองความต้องการ

การจัดการเรียนรู้สำหรับของผู้สูงอายุ ตามหลักสูตรที่มีเนื้อหาความรู้ที่โรงเรียนผู้สูงอายุใช้อ้างอิงตามหนังสือ “ชุดความรู้: การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ” ทั้งการเรียนรู้ในเนื้อหาที่ต้องรู้ ควรรู้ และอยากรู้ ซึ่งมีชุดความรู้ที่มีเนื้อหา สุขภาพ การมีส่วนร่วม ความมั่นคงปลอดภัย เพื่อให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพและดำรงชีวิตได้ (Survival) อย่างมีความสุขตามคุณลักษณะ ปัจจัย เงื่อนไขในแต่ละคน ต้องคำนึงถึงลักษณะและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ในการวางแผนการออกแบบการเรียนรู้ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้หรือจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต้องให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการนำเสนอความต้องการทั้งด้านเนื้อหา วิธีการ ระยะเวลา ระยะเวลาในการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้สึกรับเป็นเจ้าของ สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน (Learn with Real Situation) ผู้เรียนสามารถนำไปบูรณาการการให้สอดคล้องตามบริบทและสภาพการณ์ (Integration) ให้เกียรติและยอมรับในความเป็นปัจเจกชน (respect) ที่มีประสบการณ์และจะเกิดการมีส่วนร่วม (engagement) เรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และเรียนรู้ได้ตลอดเวลา (Re-Learn) ซึ่ง **Need ตอบสนองความต้องการตามแนวทาง** ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุสอดคล้องกับการศึกษาของอาชัญญาและคณะที่พบว่าเนื้อหาการเรียนรู้ควรตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุตามความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล และควรนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้ สถานการณ์ชีวิตที่เป็นจริง แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ด้านเศรษฐกิจและการออม ด้านการเรียนรู้ และด้านสิทธิของผู้สูงอายุตามกฎหมาย วิธีการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ

ได้แก่ การจูงใจให้ผู้สูงอายุเข้ารับการศึกษาควรเน้นการประชาสัมพันธ์กิจกรรม โดยเสริมแรงจูงใจ เรื่องประโยชน์ผู้สูงอายุจะได้รับหลังจากเข้ารับการศึกษา ผู้จัดการศึกษาและผู้สอน ควรเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาผู้สูงอายุในพื้นที่ กิจกรรมการจัดการศึกษาควรบูรณาการอย่างหลากหลาย รูปแบบ ในลักษณะพหุวัยเน้นการอภิปรายหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกันอย่างไม่เป็นทางการ สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ควรมีบทบาทสำคัญและใกล้ชิดในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล การประเมินผลควรประเมินตามสภาพจริงด้วยการสังเกต โดยมีการบริหารจัดการในลักษณะที่ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายร่วมกันบริหารจัดการ ให้งบประมาณสนับสนุนและจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนร่วมกัน(อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ., 2554)

สอดคล้องกับการศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์แบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในชนบทไทย (ศิริปูน จงวุฒิเวศย์, มาเรียม นิลพันธุ์และ วรณภา แสงวัฒนะกุล, 2558) พบว่า การเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของผู้สูงอายุเป็นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่สนุกสนาน เป็นประโยชน์ ตรงตามความต้องการและภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ กิจกรรมที่ทำให้ได้เข้าร่วมกับสังคม และได้แสดงศักยภาพและคุณค่าของตนให้ประจักษ์เรียนรู้ที่ความสุขของคร่อม สามารถเชื่อมโยงไปใช้ในชีวิตให้มีความสุข ความสามารถด้านสุขภาพกาย คือ สามารถรับประทานอาหารและออกกำลังกายได้อย่างเหมาะสม ด้านสุขภาพจิต คือเรียนรู้การปรับตัว ปรับใจมีเจตคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น ด้านอาชีพ คือสามารถพึ่งตนเอง มีความปลอดภัย การทำงานที่เหมาะสม และด้านวัฒนธรรม คือการเป็นผู้มีภูมิรู้ วัฒนธรรม ประเพณี สามารถถ่ายทอด ประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัย รูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้แบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในชนบทไทย ประกอบด้วยหลักการ ทักษะ การเรียนรู้แบบบูรณาการบนพื้นฐานกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาการดูแลสุขภาพกาย สุขภาพจิต อาชีพ การถ่ายทอดวัฒนธรรม แนวคิดความสุขของผู้สูงอายุควรอยู่บนพื้นฐานของความมั่นคง ความสมดุล ความพอเพียง ปัจจัยในการนำรูปแบบการพัฒนาทักษะการเรียนรู้แบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในชนบทไทยไปใช้คือ ความต้องการของผู้สูงอายุ บรรยากาศการเรียนรู้ ความเข้าใจสภาพผู้สูงอายุ เทคนิควิธีการ การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เป้าหมายความสุขของคร่อม การบูรณาการความร่วมมือ การให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ องค์กรความรู้ท้องถิ่นของชุมชน

นอกจากนี้การศึกษาความต้องการตามแนวทางดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดสำคัญที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ โดยแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ที่โนลล์ (Malcolm S. Knowles) ได้สรุปพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ (นันทกา ชัยบาล, 2009) ได้แก่ความต้องการและความสนใจ (Needs and Interests; the learner's need to know)

สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต (Life Situation; The learner's orientation to learning) การวิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis of Experience; The role of learner's Experience) ความต้องการเป็นผู้นำตนเอง และต้องการความเป็นอิสระ (Self-Directing; Self-Concept) ความพร้อมของผู้เรียน (The learner's readiness to learn) แรงจูงใจที่มีต่อการเรียน (The learner's motivation to learn)

I: Integration บูรณาการสภาพจริงที่เป็นอยู่

การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุต้องบูรณาการการเรียนรู้ให้สอดคล้องตามบริบทและสภาพการณ์ของผู้เรียน สถานที่ เวลา บริบททางสังคมวัฒนธรรม การจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุ โดยมีเป้าหมายให้ผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัย มีความสุข สนุกสนาน เน้นให้ความรู้ที่ช่วยพัฒนาทักษะต่างๆให้ผู้สูงอายุเข้าใจ เท้าทันการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตในบั้นปลายให้มีความสุข สามารถพึ่งพาตนเองให้ได้นานที่สุด พัฒนาเสริมสร้างศักยภาพให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งร่างกาย จิต ปัญญา สังคมจิตวิญญาณ การมีส่วนร่วม และความมั่นคง เปลี่ยนภาวะให้เป็นพลังด้วยวิธีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดให้สมาชิกในครอบครัวและชุมชน เป็นผู้สูงอายุที่พร้อมไปด้วยคุณลักษณะของการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เพิ่มพูนความรู้ เกิดการผ่อนคลาย เกิดความสุขทางใจ ร่วมกิจกรรมกลุ่มและเข้าสังคมได้อย่างมีความสุข โดย **Integration บูรณาการสภาพจริงที่เป็นอยู่** ตามแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ สอดคล้องกับการศึกษาของอาชัญญาและคณะพบว่าเนื้อหาการเรียนรู้ควรตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุตามความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล และควรนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้ สถานการณ์ชีวิตที่เป็นจริง แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ด้านเศรษฐกิจและการออม ด้านการเรียนรู้ และด้านสิทธิของผู้สูงอายุตามกฎหมาย วิธีการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ได้แก่ การจูงใจให้ผู้สูงอายุเข้ารับการศึกษาคควรเน้นการประชาสัมพันธ์กิจกรรม โดยเสริมแรงจูงใจเรื่องประโยชน์ผู้สูงอายุจะได้รับหลังจากเข้ารับการศึกษ ผู้จัดการศึกษาและผู้สอน ควรเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาผู้สูงอายุในพื้นที่ กิจกรรมการจัดการศึกษาควรบูรณาการอย่างหลากหลายรูปแบบ ในลักษณะพหุวัยเน้นการอภิปรายหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกันอย่างไม่เป็นทางการ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ควรมีบทบาทสำคัญและใกล้ชิดในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล การประเมินผลควรประเมินตามสภาพจริงด้วยการสังเกต โดยมีการบริหารจัดการในลักษณะที่ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายร่วมกันบริหารจัดการ ใ้ทั้งงบประมาณสนับสนุน และจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนร่วมกัน (อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2554)

O: Ongoing Function (Optimist) เสริมสร้างการเรียนรู้ตามศักยภาพ

เป้าหมายของการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถคงไว้ซึ่งการทำหน้าที่ของร่างกายจิตใจ ตามศักยภาพอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างต่อเนื่องตามศักยภาพที่ทำได้ของแต่ละบุคคลที่มีการเปลี่ยนแปลงตามความสูงอายุทั้งด้านกายภาพ สรีรวิทยา จิตใจ อารมณ์ สังคม การพึ่งพาและความสามารถโดยคำนึงถึงความแตกต่าง ความต้องการ และให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ได้แสดงศักยภาพตามความเหมาะสมกับศักยภาพและสภาพร่างกายที่เอื้ออำนวย ซึ่ง **Ongoing Function (Optimist) เสริมสร้างการเรียนรู้ตามศักยภาพตามแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุสอดคล้องตามแนวคิดทฤษฎี** การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและสรีระร่างกายในผู้สูงอายุที่พัฒนาการทางกายของผู้สูงอายุโดยทั่วไปมีลักษณะเสื่อมและถดถอย ทั้งที่เห็นได้ชัดเจนและไม่ค่อยชัดเจน การเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาเนื่องจากความชราของผู้สูงอายุที่สำคัญ (ประเสริฐ อัสสันตชัย, 2554; ศรีเรือน แก้วกัญวาล, 2553) ได้แก่ ระบบผิวหนัง ผู้สูงอายุผิวหนังจะแห้งและหยาบกร้าน ต่อมเหงื่อลดลง ต่อมไขมันผลิตไขมันลดลง และที่สำคัญการรับรู้ความเจ็บปวดของระบบประสาทบริเวณผิวหนังลดลง ทำให้ผู้สูงอายุมีอาการคันตามผิวหนัง และการบาดเจ็บได้ง่าย ระบบกล้ามเนื้อและกระดูก ระบบหัวใจและหลอดเลือด การเปลี่ยนแปลงทางสรีระวิทยา ระบบกล้ามเนื้อและกระดูกในผู้สูงอายุ เช่น ความแรงในการหดตัวของกล้ามเนื้อลดลง ความสามารถในการรับแรงกระแทกลดลง ทำให้ผู้สูงอายุเสียสมดุล หกล้มได้ง่าย ส่วนระบบระบบหัวใจและหลอดเลือดในผู้สูงอายุจะมีภาวะหลอดเลือดแดงแข็ง (atherosclerosis) เกิดขึ้นตามอายุ ส่งผลให้เกิดภาวะโรคความดันโลหิตสูง อัตราการเต้นหัวใจสูงสุด (maximum heart rate) ลดลง ส่งผลให้ปริมาณเลือดที่ออกจากหัวใจเพื่อไปเลี้ยงร่างกายในเวลา 1 นาที (cardiac output) ซึ่งต้องขึ้นกับปริมาณเลือดที่สูบฉีดออกจากหัวใจในแต่ละครั้ง (stroke volume) เป็นอย่างมาก ผู้สูงอายุที่มีอาการหัวใจเต้นผิดปกติแบบหัวใจเต้นพริ้ว atrial fibrillation (AF) จะมีอาการวูบหมดสติ (syncope) หรือภาวะหัวใจวายได้ง่ายจากปริมาณการสูบฉีดเลือด (cardiac output) ลดลง อีกทั้งความสามารถในการทำหน้าที่ในการการเต้นของหัวใจและความแข็งแรงของหลอดเลือด (vascular tone) ลดลงทำให้ผู้สูงอายุเกิดภาวะความดันโลหิตต่ำจากการเปลี่ยนท่าทาง (postural hypotension) ได้ง่าย ระบบทางเดินอาหาร ผู้สูงอายุจะมีการรับรู้รสชาติอาหารเสื่อมลง สูญเสียการรับรสเค็มและขมส่งผลให้ผู้สูงอายุรับประทานอาหารรสชาติเค็ม การแนะนำให้ผู้สูงอายุลดการรับประทานอาหารเค็มมักไม่ค่อยได้ผลด้วยเหตุผลดังกล่าว อีกทั้งปริมาณของตับ การไหลเวียนเลือดไปตับ (liver blood flow) ลดลงส่งผลให้ความสามารถในกระบวนการเปลี่ยนสภาพของยา (drug metabolism) ลดลง ถ้าผู้สูงอายุขาดความรู้ในการใช้ยาอาจเกิดอันตรายได้ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงของการเคลื่อนไหวและเลือดที่ไปเลี้ยงกระเพาะอาหารและลำไส้ ส่งผลให้การหลั่งกรดในกระเพาะอาหาร

ลดลงด้วย ระบบไตและทางเดินปัสสาวะ ในผู้สูงอายุจำนวนและขนาดของหน่วยไต (nephron) ลดลง ร่วมกับการไหลเวียนเลือดไปที่ไต (renal blood flow) ลดลง ส่งผลให้อัตราการกรองของไต (glomerular filtration rate; GFR) ลดลง การขับน้ำเกินในร่างกายลดลง ประกอบกับกล้ามเนื้อหูด หย่อน ความจุของกระเพาะปัสสาวะลดลง ส่งผลให้ผู้สูงอายุปัสสาวะบ่อย ปัสสาวะเล็ด อุจจาระราด ได้ง่าย ส่งผลให้ผู้สูงอายุขาดความมั่นใจ ไม่ต้องการเข้าสังคมและทำกิจกรรมนอกบ้านเพราะรู้สึก ลำบากและเขินอาย ระบบประสาท ในผู้สูงอายุพบการเปลี่ยนแปลงของน้ำหนักของสมองจะลดลง พบสมองฝ่อ (brain atrophy) และการเสื่อมสลายของนิวรอน (neuron) การสร้างสารสื่อประสาทโดปามีน (dopamine) ลดลง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดเลือดออกในสมอง (subdural hematoma) ได้ง่ายแม้จะได้รับการบาดเจ็บหรืออุบัติเหตุเพียงเล็กน้อย อุบัติการณ์ของโรค พาร์กินสันเพิ่มขึ้นในผู้สูงอายุ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสรีระดังกล่าวยังส่งผลให้ผู้สูงอายุความจำ ลดลงและสูญเสียความจำในการจดจำและการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ระบบภูมิคุ้มกัน ในผู้สูงอายุการ ตอบสนองของระบบภูมิคุ้มกันเสื่อมและลดลง การกระตุ้นการเพิ่มขึ้นของแอนติบอดี (antibody peak titer) จากการฉีดวัคซีนทุกชนิดจะขึ้นไม่สูงนักและลดลงเร็วกว่าวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ในการจัด กระบวนการและการส่งเสริมการเรียนรู้ในผู้สูงอายุจำเป็นต้องตระหนักและเข้าใจหลักการประเมิน ผู้สูงอายุก่อนเพื่อประเมินความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุก่อนการจัดกระบวนการเรียนรู้ การ ประเมินผู้สูงอายุอย่างครอบคลุมและเป็นองค์รวมมีประเด็นสำคัญดังนี้ (ประเสริฐ อัสสันตชัย, 2554) สอดคล้องผลการวิจัยเปรียบเทียบเพื่อพัฒนานโยบาย เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุใน ประเทศไทย โดยสภาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) พบว่า ผู้สูงอายุ มีพื้นฐาน การศึกษาน้อย และมีปัญหาสุขภาพ จะต้องหาวิธีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีพฤติกรรม (active ageing) มีศักยภาพในการดำรงชีวิตตามปกติซึ่งการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถพัฒนาสุขภาพ กายสุขภาพใจ และป้องกันโรคสมองเสื่อมได้ การจัดการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย มีเป้าหมายที่สำคัญคือ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์และมีสุขภาวะที่ดี ผู้สูงอายุมี สัมพันธภาพที่ดีกับสมาชิกของครอบครัว สามารถปรับตัวเข้ากับชุมชน สังคม สามารถดำรงตนอยู่ได้ อย่างมีความสุข สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในสังคมได้ (อาชัญญา รัตนอุบล, และคณะ 2554)

R: Right and Law เอื้อให้ทราบเรื่องกฎหมายและสิทธิ

กฎหมายในชีวิตประจำวันและสิทธิผู้สูงอายุ เป็นชุดการเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ เพื่อเพิ่มพูน ความรู้ความเข้าใจและการเข้าถึงสิทธิต่างๆตามที่กฎหมายกำหนดรวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่

จำเป็นต้องรู้เพื่อป้องกันการถูกเอารัดเอาเปรียบและวางแผนการจัดการด้านทรัพย์สิน การค้าประกัน การโอนมรดกของผู้สูงอายุให้กับบุตรหลานอย่างชาญฉลาดเพื่อการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีในระยะยาวดังนั้น ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต้องสอดแทรกเนื้อหาสาระเพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้สูงอายุทราบเรื่องกฎหมายและสิทธิ ซึ่ง Right and Law เอื้อให้ทราบเรื่องกฎหมายและสิทธิตามแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุมีประเด็นเรื่องกฎหมายและสิทธิหลายอย่างให้ผู้สูงอายุต้องรู้และควรรู้ ที่สำคัญและจำเป็น ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางและต้องการการดูแลและให้ความสนใจ นับตั้งแต่องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้จัดให้มีการจัดการประชุมสมัชชาาระดับโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ ครั้งที่ 2 (the 2nd world Assembly on Ageing) ณ กรุงมาดริด ประเทศสเปน ในปี พ.ศ. 2545 ผลจากการประชุมคราวนั้นได้ก่อให้เกิดพันธกรณีระหว่างประเทศในเรื่องของผู้สูงอายุที่เรียกว่า แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing) ที่ได้กำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนาผู้สูงอายุใน 3 ประเด็นต่อไปนี้ คือ ผู้สูงอายุกับการพัฒนา (Older persons and development) สูงวัยอย่างสุขภาพดีและมีสุขภาวะ (Advancing health and well-being into old age) และการสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม (Ensuring enabling and supportive environment) ซึ่งเป็นพันธกรณีที่ประเทศภาคีองค์การสหประชาชาติจะต้องร่วมยึดถือเป็นเป้าหมายการดำเนินงานผู้สูงอายุ และร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายดังกล่าวร่วมกัน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559)

ประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ ได้จัดทำรายงานผลการดำเนินงานผู้สูงอายุภายใต้พันธกรณีสหประชาชาติดังกล่าว โดยเป็นการประมวลและนำเสนอผลความก้าวหน้าการดำเนินงานผู้สูงอายุระหว่าง พ.ศ. 2545 ถึง พ.ศ. 2559 ที่เป็นผลการดำเนินงานหลักและงานที่มีความโดดเด่นในทิศทางที่สอดคล้องและตอบสนองต่อเป้าหมายของการพัฒนาผู้สูงอายุภายใต้แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (the Madrid International Plan of Action on Ageing) ประเทศไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ (พ.ร.บ) พ.ศ. 2546 เป็น พ.ร.บ ที่ให้ความคุ้มครองและเป็นหลักประกันด้านสิทธิแก่ผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิทธิประโยชน์ต่างๆในการเข้าถึงและได้รับบริการสาธารณะ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ที่เป็นแรงผลักดันงานด้านผู้สูงอายุ รัฐมีการดำเนินการด้านผู้สูงอายุของประเทศไทยตามแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ ระหว่างปี พ.ศ. 2545-2559 พบว่ามีการจัดทำแผนการพัฒนาผู้สูงอายุ (Older person and development) มีการจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ปี พ.ศ. 2552 ที่ขึ้นำทิศ

ทางการพัฒนาและการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุอย่างเป็นองค์รวม ประกอบด้วยเรื่องการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ การคุ้มครองทางสังคม การส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ การบริหารจัดการเพื่อพิจารณางานผู้สูงอายุอย่างบูรณาการ มีการคุ้มครองผู้สูงอายุและประกันสุขภาพโดยให้เงินช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุ มีระบบประกันสุขภาพตามพระราชบัญญัติประกันสังคมสำหรับวัยทำงานเพื่อเป็นการประกันการได้รับการดูแลช่วยเหลือเมื่อสูงอายุ ให้สิทธิลดหย่อนภาษีสำหรับผู้สูงอายุและบุตรที่ดูแลผู้สูงอายุ จัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุให้การสนับสนุนทุนกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพแก่ผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล จัดตั้งกองทุนการออมแห่งชาติ (National saving fund) เพื่อขยายโอกาสด้านการออมแก่วัยทำงานเพื่อเป็นหลักประกันรายได้เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559) รวมทั้งสิทธิและสวัสดิการอื่นๆของผู้สูงอายุ

L: learn with Real Situation เรียนคิดสอดคล้องวิถีชีวิตอย่างชาญฉลาด

การเรียนรู้ของผู้สูงอายุต้องสอดคล้องกับชีวิตจริง ได้ลงมือฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ในสถานการณ์จริง เพื่อให้สามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือสร้างสรรค์งานโดยมีประสบการณ์ชีวิตเป็นฐาน แลกเปลี่ยน เรียนรู้ด้วยตนเองและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่ง learn with Real Situation เรียนคิดสอดคล้องวิถีชีวิตอย่างชาญฉลาดตามแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ อาจดำเนินการได้โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสารสนเทศที่เป็นประโยชน์แก่ผู้สูงอายุซึ่งสอดคล้องกับแผนงานระดับชาติหลายฉบับ เช่น แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ข้อเสนอเชิงนโยบายจากการประชุมสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ ปี พ.ศ. 2553 และปี พ.ศ. 2556, 2558 (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559; คณะอนุกรรมการจัดสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ, 2558) เป็นการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมั่นคงและมีความสุข ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันและความเข้มแข็งให้กับผู้สูงอายุในการดูแลตนเองและปกป้องตนเองจากภัยรอบด้าน ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่ม/ชมรมผู้สูงอายุมีความเข้มแข็งโดยมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ช่วยสร้างเสริมสุขภาพอนามัย สุขภาวะ ความผาสุก และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุควรดำเนินการควบคู่ไปกับมาตรการของอื่นๆรัฐ ภายใต้แนวคิดที่ให้ความสำคัญว่าผู้สูงอายุมีคุณค่า ประสบการณ์ และมีศักยภาพ ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุน ให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง โดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุตามศักยภาพ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะในการดูแลตนเอง โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ เพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มทางสังคม เนื้อหาสาระที่จะให้ผู้สูงอายุเรียนรู้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานศาสตร์การเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ สามารถนำไปใช้ในชีวิตได้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องตามลักษณะธรรมชาติในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง (Self-

directed learning, SDL) ในสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยข่าวสารและข้อมูลต่างๆ ที่อาจมีทั้งความจริงและข้อมูลข่าวสารที่ถูกบิดเบือน ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและการตัดสินใจของผู้คน ผู้ที่สามารถเข้าถึงและมีข้อมูลที่ต้องยอมตัดสินใจต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของการเรียนรู้ด้วยตนเองอาจจะมี ความเกี่ยวข้องกับการรับรู้ข่าวสารและข้อมูลเกี่ยวข้องโดยตรงกับการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง (self-directed learning) ที่จะรับข้อมูลข่าวสารที่ต้องและเป็นจริง การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง เป็นวิธีการจัดการศึกษาที่สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจตามเป้าหมายของตนเองมากกว่าที่จะให้ผู้อื่นกำหนดเป้าหมายให้ ผู้เรียนจะเป็นผู้ควบคุมและจัดการการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเองจึงเป็นวิธีการเรียนรู้หนึ่งที่มีความสำคัญและเป็นสิ่งที่ควรได้รับการส่งเสริมให้มีขึ้นในตัวผู้เรียน เพราะเมื่อผู้เรียนมีใจรัก ที่จะศึกษาค้นคว้าตามความต้องการ ก็จะเกิดการศึกษาค้นคว้าต่อเนื่องโดยที่ไม่ต้องมีคนอื่นมาบอก และมีแรง กระตุ้นให้เกิดการอยากรู้ อยากเห็นอย่างไม่มีสิ้นสุด ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) หรือบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning person) อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการศึกษา (วิจารณ์ พานิช, 2556)

E: Easy and Appropriate (ไม่ฟลาด) ความเหมาะสมและง่าย

ในการส่งเสริมการเรียนรู้ นั้น เนื้อหาสาระการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนและเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพสอดคล้องกับมุมมองจากภาวะเป็นพลังตาม “ชุดความรู้: การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ” ทั้งสิ่งที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ควรรู้ และอยากรู้ ที่โรงเรียนผู้สูงอายุนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะกับบริบทของพื้นที่ซึ่งเนื้อหา สื่อ ระยะเวลา วิธีการ ต้องมีความเหมาะสม เข้าใจง่าย นำไปประยุกต์ใช้ได้กับชีวิตจริง นอกจากนี้เนื้อหา สื่อ ระยะเวลา วิธีการ ที่ง่ายและมีความเหมาะสมกับผู้เรียนแล้วยังต้องคำนึงถึงสถานที่ตั้งของโรงเรียนที่เข้าถึงง่าย เดินทางสะดวก และมีสิ่งอำนวยความสะดวกกับผู้สูงอายุตามความจำเป็นหรือมีบริการรับส่ง ซึ่ง Easy and Appropriate (ไม่ฟลาด) ความเหมาะสมและง่ายตามแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องสอดคล้องกับลักษณะผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ สอดคล้องตามแนวคิดของการเรียนรู้ การเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนาการที่สัมพันธ์กับพัฒนาการด้านต่างๆ ของผู้เรียนที่มีต้นทุนปัจจัยด้านประสบการณ์ทางสังคม อารมณ์ ที่มีผลต่อทัศนคติ ค่านิยมที่อาจส่งผลต่อความสนใจเรียน ซึ่งไม่ใช่มีแต่ทักษะ ความรู้ และความสามารถเท่านั้น หลักการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ที่สำคัญต้องตระหนักเสมอว่าผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้เดิมที่มีผลต่อการเรียนรู้ที่อาจช่วยส่งเสริมหรือขัดขวางการเรียนรู้ แรงจูงใจมีผลต่อพฤติกรรม ความสนใจ และความพยายามในการเรียนรู้ วิธีการจัดระเบียบโครงสร้างความรู้ของผู้เรียนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้เดิมการบูรณาการด้านความรู้และทักษะการปฏิบัติจะส่งผลต่อความชำนาญและ

ความสามารถในการเรียนรู้ การลงมือฝึกปฏิบัติอย่างมีเป้าหมาย ทั้งได้รับคำแนะนำป้อนกลับ (Feedback) อย่างชัดเจน จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ระดับพัฒนาการของผู้เรียนมีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กับสภาพบรรยากาศในชั้นเรียน ทั้งด้านสังคม อารมณ์ สติปัญญา และมีอิทธิพลส่งผลต่อการเรียนรู้ บรรยากาศเชิงลบมีผลขัดขวางการเรียนรู้ บรรยากาศเชิงบวกช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนต้องประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตน

ซึ่งรูปแบบวิธีการเรียนรู้อาจมีหลากหลายวิธีการ เช่นการบรรยาย (lecture) การสาธิต (demonstration) กรณีศึกษา (case study) การแสดงบทบาท (role play) เกม (game) เพื่อนสอนเพื่อน (peer teaching) การทัศนศึกษา (field trip) การศึกษาเป็นกลุ่ม (study group) หรือการเรียนรู้ด้วยตนเอง (self-directed learning) การจะเลือกใช้รูปแบบวิธีการใดนั้นต้องพิจารณาถึงความยากง่ายและความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับการศึกษาแรงจูงใจและการรับรู้ประโยชน์ของโปรแกรมการศึกษาและการเรียนรู้ต่อ เพศ การมีสุขภาพที่ดี การมีรายได้ของผู้สูงอายุ (Miya Narushima, Jian Liu, and Naomi Diestelkamp, 2013) พบว่า โปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุมีผลต่อการมีสุขภาพที่ดี การมีรายได้ ของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีแรงจูงใจ และมีการรับรู้ทางบวก ผู้สูงอายุต้องการให้ยังคงจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุและมีการขยายไปยังพื้นที่ชุมชนทางไกลรวมทั้งเอื้อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวก และไม่มีค่าใช้จ่ายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสภาพดี สามารถดูแลตนเองได้

A: Atmosphere บรรยากาศผ่อนคลายและเป็นมิตร

บรรยากาศแห่งการเรียนรู้ต้องเป็นการร่วมเรียนรู้ ให้โอกาส ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ กระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้แสดงออกซึ่งศักยภาพ ความรู้ ประสบการณ์ ไม่เน้นการแข่งขันและแพ้ชนะ และให้โอกาสผู้เรียนทุกคนได้แสดงออกซึ่งศักยภาพและความสามารถตามความพร้อม บรรยากาศการเรียนรู้ต้องผ่อนคลาย เป็นมิตร ไม่เป็นทางการ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกถูกคุกคาม ไม่ได้ได้รับความสนใจหรืออับอาย การเรียนรู้จะมุ่งเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญว่ามีความพร้อมในการเรียนรู้ (readiness) หรือต้องการเรียนรู้นาน้อยเท่าไรโดยปราศจากการบังคับทั้งเนื้อหาการเรียน การประเมินผลแต่อาจมีการทำข้อตกลงร่วมกันกับผู้เรียน (Learning contract) เรื่องความต้องการเข้าร่วมเรียนรู้ได้แต่ต้องมีความยืดหยุ่น (Flexible) ซึ่ง Atmosphere บรรยากาศผ่อนคลายและเป็นมิตรตามแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ การจัดบรรยากาศและความพร้อม (Readiness) ของผู้เรียนแต่ละคนในการเรียนรู้มีความสำคัญ เนื่องจากบรรยากาศของการเรียนส่งผลต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะในผู้ใหญ่ (Knowles, 1970 อ้างใน ชิตชงค์ ส. นันทนาเนตร, 2560) กิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนกระทำก่อนหรือระหว่างการพบผู้เรียนในครั้งแรก บรรยากาศ การจัดสภาพห้องเรียน วิธีการที่ผู้สอนต้อนรับและแนะนำตนต่อผู้เรียนล้วนมีความสำคัญและอาจส่งผลต่อผู้เรียน

และกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทยต้องมีการผสมผสาน บูรณาการในลักษณะสาระบันเทิง มีการสร้างและส่งเสริมแกนนำผู้สูงอายุ ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ทั้งที่พึ่งตนเองได้ และกลุ่มที่พึ่งตนเองไม่ได้ เนื้อหาการเรียนรู้ต้องสามารถประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริงตามความสามารถในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุแต่ละบุคคล เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี เนื้อหาสาระที่สำคัญแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ด้านเศรษฐกิจและการออม ด้านการเรียนรู้ และด้านสิทธิของผู้สูงอายุตามกฎหมาย (อาชัญญา รัตนอุบล, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, ปาน กิมปี และระวี สัจจโสภณ, 2554) วิธีการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุได้แก่ การจูงใจให้ผู้สูงอายุเข้ารับการศึกษ ควรเน้นการประชาสัมพันธ์กิจกรรม โดยเสริมแรงจูงใจเรื่องประโยชน์ ผู้สูงอายุจะได้รับหลังจากเข้ารับการศึกษ ผู้จัดการศึกษาและผู้สอน ควรเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาผู้สูงอายุในพื้นที่ กิจกรรมการจัดการศึกษาควรบูรณาการอย่างหลากหลายรูปแบบ ในลักษณะพหุวัยเน้นการอภิปรายหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกันอย่างไม่เป็นทางการ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ควรมีบทบาทสำคัญและใกล้ชิดในการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล การประเมินผลควรประเมินตามสภาพจริงด้วยการสังเกต โดยมีการบริหารจัดการในลักษณะที่ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายร่วมกันบริหารจัดการ ให้งบประมาณสนับสนุนและจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนร่วมกัน (อาชัญญา รัตนอุบล, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, ปาน กิมปี และระวี สัจจโสภณ, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติของรัฐบาลไทย

บรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี เป็นบรรยากาศที่เป็นความร่วมมือกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้รับรู้บรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย ทำท่าย ยืดหยุ่น ปราศจากแรงกดดันและความกดดัน (ชิดชงค์ นันทนานนตร, 2561) การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับวัยและระดับของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อที่จะเป็นสิ่งที่สนับสนุนหรือเสริมแรงทางบวกทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกที่อยากเรียนและเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

R: Respect for dignity and Humanity เคารพในสิทธิ์ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การเรียนรู้ต้องเคารพในความแตกต่างในปัจเจกบุคคล ยอมรับและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เคารพและให้เกียรติในฐานะความเป็นผู้อาวุโสและผ่านประสบการณ์ชีวิตมีบทเรียนสำคัญที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ต้องค้นหา ส่งเสริม เคารพ และให้โอกาสผู้สูงอายุที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้อาวุโสในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ทั้งยังเป็นการช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอด บอกต่อ และจะคงอยู่ต่อไปได้ ซึ่ง Respect for dignity and Humanity เคารพในสิทธิ์ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ สอดคล้องตามแนวทางการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุมีพลัง

(Active Ageing) คือกระบวนการ ในการส่งเสริมศักยภาพอันสูงสุดเพื่อให้มีสุขภาวะที่ดี การมีส่วนร่วม มีความมั่นคงปลอดภัย ด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีตามช่วงชีวิตของปัจเจกบุคคล (World Health Organization, 2002) ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะที่ดี (Healthy Aging) มีความสามารถตามสภาวะการเปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนการชราที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม การส่งเสริมสนับสนุนผู้สูงอายุให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพเป็นสิทธิมนุษยชนที่ผู้สูงอายุควรได้รับ (Human right of older adult) เป็นการส่งเสริมการมีชีวิตที่อิสระ (Independence) การมีส่วนร่วม (participation) กับสังคม การมีศักดิ์ศรี (dignity) การได้รับการดูแล (care) การส่งเสริมให้สามารถจัดการชีวิตได้ด้วยตนเอง (self- fulfillment) พยายามพึ่งพาตัวเองให้มากที่สุด เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง มีความเป็นอิสระ (Independence) และมีกิจกรรมร่วมกับสังคม (Activity) เพื่อนำไปสู่การเป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ (Successful Aging) สามารถที่จะคงไว้ซึ่งการมีส่วนร่วมกับสังคม (Active engagement with life) ลดความเสี่ยงและปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคและความพิการ (Low risk of disease & Disease-related disability) คงไว้ซึ่งความสามารถในการทำหน้าที่ของร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์ (High mental & physical function) (Martha R. Crowther, Michael W. Parker, W. A. Achenbaum, Walter L. Larimore, & Koenig, 2002) ในการส่งเสริมการเรียนรู้ต้องยอมรับและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เคารพและให้เกียรติในฐานะความเป็นผู้อาวุโสและผ่านประสบการณ์ชีวิตมีบทเรียนสำคัญที่แตกต่างกันสอดคล้องกับการศึกษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของ ชูติเดช เจียนดอนและคณะ (2554) พบว่าผู้สูงอายุมีความพอใจกับคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย จิตใจ และ ปัจจัยที่สามารถทำนายคุณภาพชีวิตด้านร่างกายมี 6 ปัจจัย ได้แก่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ภาวะสุขภาพ การเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม การศึกษา อาชีพและอายุ โดยสามารถอธิบายคุณภาพชีวิตด้านร่างกายได้ ปัจจัยที่สามารถทำนายคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ 4 ปัจจัย ได้แก่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ภาวะสุขภาพ การเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม และสัมพันธภาพในครอบครัว โดยสามารถอธิบายคุณภาพชีวิตด้านจิตใจได้ ควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัวองค์กรท้องถิ่นควร่วมให้การส่งเสริมกิจกรรมเหล่านี้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของผู้สูงอายุนอกจากนี้หน่วยงานในพื้นที่รวมทั้งต้องกำหนดบทบาทหน้าที่และแผนงานด้านผู้สูงอายุให้ชัดเจนในสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันสอดคล้องกับการศึกษาสถานการณ์ทั่วโลกเกี่ยวกับความเสี่ยง กลยุทธ์ และการป้องกันการกระทำความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ (Karl Pillemer, David Burnes, Catherine Riffin, and Mark S. Lachs, 2016) พบว่าปัจจุบันยังไม่มีประเทศใดที่กำหนดความเสี่ยง กลยุทธ์ และการป้องกันการกระทำความรุนแรงต่อผู้สูงอายุไว้อย่างชัดเจน

N: Networking (peer, group support, self-help group) พัฒนาไม่หยุดสร้างเครือข่ายร่วมทำงาน

การพัฒนาและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้มีความสำคัญจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและการสนทนากลุ่มพบว่าเครือข่ายการเรียนรู้มีส่วนช่วยสนับสนุนกำลังคน งบประมาณ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆทั้งเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างๆนอกจากนี้เครือข่ายเพื่อนร่วมเรียนรู้ การเรียนแบบกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เครือข่ายการเรียนรู้ และกลุ่มการเรียนรู้ตามประเด็น ความสนใจของผู้เรียนมีความสำคัญเพื่อส่งเสริมการเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกันตั้งแต่การเดินทางจนถึงการเรียนรู้ที่สอดคล้องตรงตามประเด็นประสบการณ์ ปัญหา ความต้องการผู้เรียนซึ่งจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และเกิดความต่อเนื่อง พัฒนาต่อยอดประสบการณ์ของเครือข่าย และนอกจากนี้ในการเรียนรู้ด้านอาชีพ เมื่อขยายผลิตภัณฑ์มีรายได้สามารถแบ่งรายได้กลับมาสนับสนุนผู้เรียน กลุ่มเพื่อนหรือชมรม และเป็นสวัสดิการในการดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้

นอกจากเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนแล้วเครือข่ายในการเรียนรู้ของผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ก็มีความสำคัญต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ปัญหาการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เป็นผู้ถ่ายทอดหรือปราชญ์ชาวบ้าน ทั้งยังเป็นการช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการถ่ายทอด บอกต่อ และจะคงอยู่ต่อไปได้ อีกทั้งในส่วนของจัดการกิจกรรมเรียนรู้ศึกษาดูงาน การเยี่ยมเยียนเครือข่ายยังส่งผลทำให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ในสถานการณ์จริงนอกห้องเรียน เพิ่มพูนประสบการณ์ ส่งเสริมสุขภาพจิตด้านนันทนาการและการท่องเที่ยวทั้งยังเป็นและเปิดช่องทางการตลาดในการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์หรือของที่ระลึกที่เกิดจากผลงานของผู้สูงอายุ ซึ่ง Networking (peer, group support, self-help group) พัฒนาไม่หยุดสร้างเครือข่ายร่วมทำงานตามแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ สอดคล้องตามผลการวิจัยเปรียบเทียบเพื่อพัฒนานโยบายเรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยสภาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561) พบว่าการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุประเทศไทย ทั้ง 4 ภาค มีหลายแห่งที่ชมรมผู้สูงอายุร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เปิดโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุในพื้นที่ แต่การส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุไทยยังไม่สามารถจัดได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ผู้สูงอายุจำนวนน้อยที่มีโอกาสได้เรียนรู้สาระการเรียนรู้ต่างๆ ส่วนรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในประเทศที่คิดสรรและให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้แก่ผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ พบว่าทุกประเทศให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ แต่ละประเทศมีจุดเด่นต่างกันไป บางประเทศมีองค์กร

อาสาสมัครซึ่งเป็นภาคเอกชนจัดสอนในรูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม (The Universities of the Third Age - U3A) ซึ่งต่างจากมหาวิทยาลัยทั่วไป เนื่องจากเป็นการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจ งานวิจัยดังกล่าวมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านงบประมาณ การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร องค์กรความรู้ เทคนิค ทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ และควรดำเนินงานแบบบูรณาการร่วมกัน ผู้สูงอายุก็มีโอกาสได้ทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในสังคมเช่นเดียวกับคนวัยอื่นๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ป้องกันภาวะสมองเสื่อม และสามารถมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้กับสังคมได้มากที่สุด และมีข้อเสนอแนะให้ทำการวิจัยเพื่อให้มีข้อมูลความต้องการในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุสำหรับออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม และมีแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) และจากการศึกษาปัจจัยทำนายพฤติกรรมของประชากรเขตเมืองจังหวัดเชียงใหม่ (วิไลพร วงศ์คินี, โรจน์ จินตนาวัฒน์, และ กนกพร สุคำวัง, 2556) โดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม การสนับสนุนทางสังคมเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญ การสนับสนุนทางสังคม สามารถร่วมทำนายพฤติกรรมได้ การมีเครือข่ายในการทำงานยังสอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดนครปฐม (จิตนภา นิมิจินดา, 2555) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดนครปฐม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสุขในชีวิตอยู่ในระดับมาก รายได้ความสามารถในการดูแลตนเอง แรงสนับสนุนทางสังคม พัฒนกิจครอบครัวระยะวัยชรา มีความสัมพันธ์ทางบวก กับความสุขในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ยังพบว่า พัฒนกิจครอบครัวระยะวัยชรา ความสามารถในการดูแลตนเอง และแรงสนับสนุนทางสังคม สามารถร่วมกันทำนายความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดนครปฐมได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย (ขวัญดาว กล่ำรัตน์, ศิริบุณ จงวุฒิเวศย์, ภัทรพล มหาจันทร์, และนวลฉวี ประเสริฐสุข, 2556) พบว่าแรงสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับสูง ปัจจัยที่ส่งผลทางบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติต่อพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ ได้แก่ การชี้แนะตนเอง ความเชื่อด้านสุขภาพ แรงสนับสนุนทางสังคม การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และความเชื่อประสิทธิภาพแห่งตน นอกจากนี้การมีเครือข่ายและการสนับสนุนทางสังคม (พิมพ์สิทธ์ บัวแก้ว และ รติพร ถึงฝั่ง, 2559) ร่วมกันทำนายภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทยได้ การศึกษาดังกล่าวยังเสนอแนะว่าภาครัฐควรที่จะคงไว้ซึ่งนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและปรับปรุงช่องทางการเข้าถึงสิทธิดังกล่าวให้ครอบคลุมและทั่วถึง รวมทั้งส่งเสริม พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัว

E: Evaluated with Formative มุ่งเน้นการประเมินผลอย่างสร้างสรรค์

การประเมินผลอย่างสร้างสรรค์เน้นที่การประเมินเพื่อให้การช่วยเหลือ ปรับเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เพิ่มศักยภาพตามปัจเจกแห่งบุคคล เป้าหมายสำคัญเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอย่างอิสระตามความสามารถไม่เป็นภาระ ในการประเมินต้องกำหนดข้อตกลง กติการ่วมกับผู้สูงอายุ ในประเมินผลการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ยืดหยุ่น ตามสภาพจริง บนพื้นฐานเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักยภาพทั้งด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม และความมั่นคงปลอดภัย ซึ่ง Evaluated with Formative มุ่งเน้นการประเมินผลอย่างสร้างสรรค์ตามแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุสอดคล้องกับการศึกษาของอาชีวศึกษาและคณะพบว่า การประเมินผลควรประเมินตามสภาพจริงด้วยการสังเกต โดยมีการบริหารจัดการในลักษณะที่ส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายร่วมกันบริหารจัดการ ใ้งบประมาณสนับสนุนและจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนร่วมกัน (อาชีวศึกษา รัตนอุบล และคณะ, 2554)

R: Re-Learn and Re-Skill (Lifelong Learning with Life wind) (สารพัน) ให้เวลาและโอกาส

การเรียนรู้ในผู้สูงอายุและผู้ใหญ่เป้าหมายสำคัญอีกประการคือนำไปใช้แก้ปัญหาแต่ด้วยลักษณะการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติเกี่ยวกับร่างกายอาจจะส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ ทักษะ ดังนั้นจึงต้องมีการเรียนรู้ และฝึกทักษะอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และต้องการเวลาในการเรียนรู้ โดยการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและสรีระร่างกายในผู้สูงอายุที่พัฒนาการทางกายของผู้สูงอายุโดยทั่วไปมีลักษณะเสื่อมและถดถอย ทั้งที่เห็นได้ชัดเจนและไม่ค่อยชัดเจน การเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาเนื่องจากความชราของผู้สูงอายุที่สำคัญ (ประเสริฐ อัสสันตชัย, 2554; ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2553) ที่อาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเรียนรู้ได้แก่ ระบบประสาท ในผู้สูงอายุพบการเปลี่ยนแปลงของน้ำหนักของสมองจะลดลง พบสมองฝ่อ (brain atrophy) และการเสื่อมสลายของนิวรอน (neuron) การสร้างสารสื่อประสาทโดปามีน (dopamine) ลดลง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดเลือดออกในสมอง (subdural hematoma) ได้ง่ายแม้จะได้รับการบาดเจ็บหรืออุบัติเหตุเพียงเล็กน้อย อุบัติการณ์ของโรคพาร์กินสันเพิ่มขึ้นในผู้สูงอายุ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสรีระดังกล่าวยังส่งผลให้ผู้สูงอายุความจำลดลงและสูญเสียความจำในการจดจำและการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ (ประเสริฐ อัสสันตชัย, 2554) ในการจัดกระบวนการและการส่งเสริมการเรียนรู้ในผู้สูงอายุจำเป็นต้องตระหนักและเข้าใจเพื่อประเมินความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุก่อนการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้เวลาและโอกาสแก่ผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุ เพราะถึงแม้ว่าจะเป็นวัยสูงอายุแต่ยังคงต้องการด้านการเรียนรู้ ส่งเสริมศักยภาพด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต เหตุผลที่สำคัญที่ผู้สูงอายุยังต้องการการเรียนรู้คือให้มี

สุขภาพกาย ใจที่ดี สามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย สามารถประกอบอาชีพและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและสังคม เพื่อบริหารจัดการใจและกระตุ้นจิตใจลดการสูญเสียความทรงจำ เป็นต้น (สุทธิรา บัวทอง, สุทธิพงศ์ สภาอรรถ, และ ศิริณา จิตต์จรัส, 2558)

โดยสรุปในการใช้แนวทาง SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีพฤฒิพลัง เปลี่ยนจากภาวะเป็นพลังตามองค์ประกอบ 3 ด้านได้แก่ด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านความมั่นคงปลอดภัย โดยใช้ เนื้อหาหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุที่มุ่งเน้นด้านสุขภาพ ศาสนา ภูมิปัญญา อาชีพ กิจกรรมตามอัธยาศัย การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพทั้งกาย จิต สังคม อารมณ์ ซึ่งสาระการเรียนรู้ ประยุกต์จากชุดความรู้การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุของกรมกิจการผู้สูงอายุซึ่งเป็นเนื้อหากลางที่โรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่งใช้เป็นแนวทางจัดกระบวนการเรียนรู้จำแนกเป็น การเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ควรรู้ และที่ผู้สูงอายุอยากรู้ตามวิธีการหรือกลวิธีตามแนวทาง SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) ดังที่กล่าวมาข้างต้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

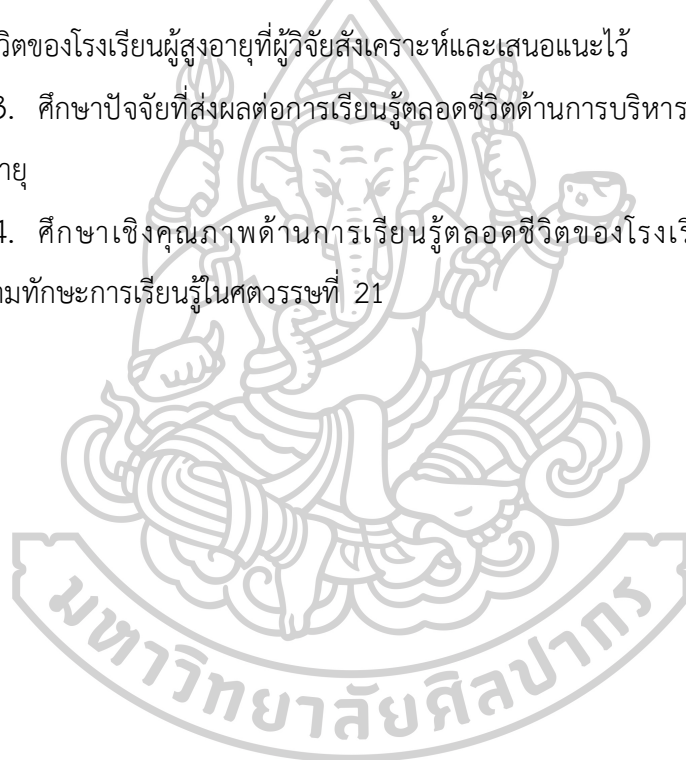
ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1. ผู้กำหนดนโยบาย หน่วยงาน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุควรนำแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุไปปฏิบัติในโรงเรียนผู้สูงอายุ
2. จากการศึกษาสภาพการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุมีปัญหาในการเข้าถึงโรงเรียนผู้สูงอายุเนื่องจากการเดินทางและการคมนาคม ผู้กำหนดนโยบาย หน่วยงาน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรจัดบริการรถรับส่งเพื่อเป็นสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในวันที่มีการจัดการเรียนรู้
3. จากการศึกษาความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่าโรงเรียนผู้สูงมีการจัดการเรียนรู้ด้านอาชีพเพื่อการมีรายได้ของผู้สูงอายุ แต่ช่องทางในการจำหน่ายหรือกระจายผลิตภัณฑ์มีค่อนข้างจำกัด ผู้กำหนดนโยบาย หน่วยงาน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรจัดหาตลาดรับซื้อผลิตภัณฑ์และผลงานผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้เสริมที่มั่นคง แน่นอน ยั่งยืน ทั้งยังเป็นการกระตุ้นการเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของผู้สูงอายุ ปรับเปลี่ยนจากการเป็นภาระกลายเป็นผู้สูงอายุที่มีพลัง

4. แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ SENIOR LEARNER (S-E-N-I-O-R L-E-A-R-N-E-R) สามารถบูรณาการไปกับการเรียนรู้ที่โรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่งใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ทั้ง การเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ควรรู้ และที่ผู้สูงอายุอยากรู้ เพื่อส่งเสริมให้เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ ด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านความมั่นคงปลอดภัย

ข้อเสนอเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาผลของการใช้แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ
2. ศึกษาวิจัยเชิงทดลองเพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลลัพธ์การใช้แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ผู้วิจัยสังเคราะห์และเสนอแนะไว้
3. ศึกษาปัจจัยที่ส่งต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการบริหาร คุณภาพการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ
4. ศึกษาเชิงคุณภาพด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

รายการอ้างอิง

- China Radio International. (2558). จีนเร่งความพร้อม รับสังคมผู้สูงอายุ Retrieved from <http://thai.cri.cn/247/2015/06/08/121s233181.htm>
- Donabedian Avedis. (2005). Evaluating the Quality of Medical Care. *The Milbank Memorial Fund Quarterly*, 83(4), 39.
- Jaime Perales, Steven Martin, Jose Luis Ayuso-Mateos, Somnath Chatterji, Noe Garin, Seppo Koskinen, . . . Josep Maria Haro. (2014). Factors associated with active aging in Finland, Poland, and Spain. *International Psychogeriatrics*, 26(8), 1363-1375.
- Karl Pillemer, David Burnes, Catherine Riffin, & Mark S. Lachs. (2016). Elder Abuse: Global Situation, Risk Factors, and Prevention Strategies. *The Gerontologist*, 56(Suppl2), S194-S205.
- Mauk, K. L. (2010). *Teaching older adults*.
- Miya Narushima, Jian Liu, & Naomi Diestelkamp. (2013). Motivations and Perceived Benefits of Older Learners in a Public Continuing Education Program: Influence of Gender, Income, and Health. *Educational Gerontology*, 39(8), 569-584
- National Statistical Office. (2014). *The 2014 SURVEY OF THE OLDER PERSONS IN THAILAND*. Retrieved from BANGKOK:
- Paorohit, W. (2011). Living Longer : Living as Active Ageing. *Royal Thai Air Force Medical Gazette*, 57(2), 5.
- Pillemer, K., Burnes, D., Riffin, C., & S. Lachs, M. (2016). *Elder Abuse: Global Situation, Risk Factors, and Prevention Strategies* (Vol. 56).
- Pramote Prasartkul. (2016). *Situation of the Thai Elderly 2014*. Retrieved from Bangkok:
- United Nation. (2017). World Population Ageing 2017 Retrieved from <https://population.un.org>
- United Nations Economic Commission for Europe. (2012). *Results of the pilot study of Active Ageing Index in Georgia*. Retrieved from https://www.unece.org/fileadmin/DAM/pau/age/wg5/Presentations/Active_Ageing_Index_pilot_study_in_Georgia.pdf.

- WHO Regional Committee for Europe. (2012). Strategy and action plan for healthy ageing in Europe, 2012-2020. In WHO Regional Committee for Europe (Ed.), *Strategy and action plan for healthy ageing in Europe, 2012-2020*. Denmark: World Health Organization Regional Office for Europe.
- World Health Organization. (2012). Strategy and action plan for healthy ageing in Europe, 2012-2020 Retrieved from http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0008/175544/RC62wd10Rev1-Eng.pdf
- Ya-hui Lee. (2015). Older adult education: new public pedagogy in 21st century Taiwan. *Australian Journal of Adult Learning*, 55(3), 460-476.
- Yuka Minagawa, & Yasuhiko Saito. (2015). Active Social Participation and Mortality Risk Among Older People in Japan: Results From a Nationally Representative Sample. *Research on Aging*, 37(5), 481-499.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559a). คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559b). แผนกลยุทธ์กรมกิจการผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559c). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ปี 2557. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ Retrieved from http://www.dop.go.th/main/knowledge_detail.php?id=63dfbce0763bfefc33c67ab52d2e8732&type=25.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2560). โรงเรียนผู้สูงอายุประเทศไทยรายภาค. Retrieved from <http://www.dop.go.th/th/know/5/44>
- กรมประชาสัมพันธ์. (2542). ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2553). รวมกฎหมาย ประกาศ ระเบียบ ที่ออกตามความในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ระดับกระทรวง กรม และรัฐวิสาหกิจ. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). หลักเกณฑ์และวิธีการปรับใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ. กรุงเทพฯ: อักษรไทย.

- กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559). การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ Retrieved from <http://www.dop.go.th/th/topic/view=54>.
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2561). ยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ (ฉบับปรับปรุง เดือนมีนาคม ๒๕๖๑). Retrieved from กรุงเทพฯ:
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). ยุทธศาสตร์กระทรวง พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ และ ยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวง พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. Retrieved from กรุงเทพฯ:
- เกรียงศักดิ์ ธรรมอภิพล, กุศล สุนทรธาดา, เสาวภา พรสิริพงษ์, วิราพรธณ วิโรจน์รัตน์ , พัทธนี วินิจจะกุล, วราพร ศรีสุพรรณ, & สุพัตรา ศรีวิณิชชากร. (2557). การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวม วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข, 8(2), 120-131.
- เกสร มัยจิน. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อระดับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 23(2), 306-318.
- ขวัญดาว กล่ำรัตน์, ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์, ภัทรพล มหาจันทร์, & นवलวี ประเสริฐสุข. (2556). ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 7(3), 93-103.
- คณะทำงานพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุเขตสุขภาพที่ 5. (2559). คู่มือวิทยากรหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ เขตสุขภาพที่ 5.
- คณะอนุกรรมการจัดสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ. (2558). “สังคมสูงวัย จะสร้างพลังอย่างไร ในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- จรัญญา วงษ์พรหม, ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์, นवलวี ประเสริฐสุข, & ดร.นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2558). การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. *Veridian E-Journal, Slipakorn University*, 8(3), 14.
- จัญญ บิริสุทธิ, ศิริวัฒน์ จิระเดชประไพ, บัญญัติ ยงยวน, & ผดุงชัย ภูพัฒน์. (2557). รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาพณฑลิ่ง : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปากแพรง จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารวิจัยและพัฒนายุทธศาสตร์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 9(1), 9.
- จิตตรา มาคะผล. (2559). รายงานวิจัย การศึกษาแนวทางส่งเสริมการทำงานเพื่อสร้างความสุขของผู้สูงอายุในอาเซียน. นครปฐม: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- จิตนภา นิมิจินดา. (2555). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดนครปฐม (พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยคริสเตียน, นครปฐม.
- จินตนา สุขจามันท์. (2554). การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- จิราพร ทองดี, ดาราวรรณ ร่องเมือง, & ฉันทนา นาคฉัตรีย์. (2555). ภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 22(3), 88-99.
- ชวลิต สวัสดิ์ผล, ธวัชชัย เพ็งพินิจ, เสนานิกรณ์, อ., & วารี ศรีสุรพล. (2560). การดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 5 (ฉบับพิเศษ), 19.
- ชิตชงค์ ส. นันทนานนตร. (2560). ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่. นครปฐม: สีฟ้าสแตชันเนอรี.
- ชื่นฤทัย กาญจนะจินดาและคณะ. (2550). สุขภาพคนไทย 2550 นครปฐม: พิมพ์ลักษณ์.
- ชุตติเดช เจียนดอน, นวรัตน์ สุวรรณผ่อง, ฉวีวรรณ บุญสุยา, & นพพร ไทวธีระกุล. (2554). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท อำเภอลำน้ำเคียว จังหวัดนครราชสีมา. วารสารสาธารณสุขศาสตร์, 41(3), 229-239.
- ญาณี แสงสาย, สุภารัตน์ พิสัยพันธุ์, นันทริยา โลหะไพบุลย์กุล, & กิตติยาพร จันทรชม. (2561). ความต้องการบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดอุบลราชธานี. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, ฉบับพิเศษ(การประชุมพยาบาลครั้งที่ 25), 78-86.
- ดวงเดือน รัตน์มงคลกุล, สมสมัย สังข์มณี, สุธีร์ รัตน์มงคลกุล, วิมลวรรณ เลิศวงศ์เผ่าพันธุ์, & สิริดาภัทร สุขฉวี. (2558). ภาพสุขภาพของผู้สูงอายุผ่านมุมมองพหุพลังในชุมชนจังหวัดนครนายก. *Journal of Medicine and Health Sciences*, 22(2), 12.
- ทองคำกิติ ยิ่งรัตน์สุข, ภาณุวัฒน์ เชิดเกียรติกุล, & ปณิตา วรรณพิรุณ. (2557). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้และอาชีพของผู้สูงอายุ : การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมภาวะพหุพลัง. ชลบุรี มหาวิทยาลัยบูรพา
- ทศนา แหมมณี. (2553). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ กรุงเทพฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไทยรัฐฉบับพิมพ์. (2560). "ซาๆ" เมืองต้นแบบดูแลผู้สูงอายุมีคุณภาพ. ไทยรัฐ. Retrieved from <https://www.thairath.co.th/content/927408>
- ธนายศ ธนธิตี, & กนิษฐา จำารุณสวัสดิ์. (2558). การพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพที่พึงประสงค์ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุตำบลบางเตย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์, 35(3), 57-72.

- ธานีทร์ ศิลป์จารุ. (2560). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS กรุงเทพฯ: บิสมิเนซซาร์แอนด์ดี.
- ธาริน สุขอนันต์, สุภาวัลย์ จาริยะศิลป์, ทศนันท์ ทูมมานนท์, & ปิยรัตน์ จิตรภักดี. (2554). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน จังหวัดชลบุรี. วารสารวารสารสุขภาพศาสตร์, 41(3), 240-249.
- ธีระ สินเดชารักษ์. (2558). ผู้สูงอายุในสังคมจีน: การจัดสวัสดิการ ต้นแบบการดูแล และกิจกรรมทางสังคม. วารสารธรรมศาสตร์, 34 (2), 1-32.
- นริศรา พิงโพธิ์สภ, & ฐาศุภกร จันประเสริฐ. (2555). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องการสังเคราะห์งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางจิตและสังคมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นวลฉวี ประเสริฐสุข. (2559). การศึกษาแนวทางส่งเสริมการสร้างความสุขของผู้สูงอายุในอาเซียน. นครปฐม: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร
- นวลฉวี ประเสริฐสุข, อรุณีย์ เกิดในมงคล, & กันยารัตน์ สอาดเย็น. (2559). การพัฒนาทักษะการเรียนรู้การสร้างสรรค์แบบองค์รวมสำหรับผู้สูงอายุในชนบทไทย: ด้านการดูแลสุขภาพจิต. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 8(2).
- นัตตา อังสุวาทย์. (2550). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาเคมีที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบนำตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. (การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- นันทกา ชัยบาล. (2009). Adult Learning. Retrieved from <http://www.med.cmu.ac.th/secret/meded/MEDE2/Chapter1%20MEDE2.pdf>
- นิสกร กรุงไกรเพชร, อริศรา ฤทธิงาม, & ชรัญญากร วิริยะ. (2559). รูปแบบการขับเคลื่อนชุมชนสุขภาพที่ท่ามะนาว. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 24(3), 13.
- บุญเชิด ชำนิศาสตร์. (2556). การพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(2), 134-146.
- บุญนาค ปัตถานัง, & วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์. (2556). ระบบการส่งเสริมสุขภาพให้เป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพสูงในเขตตำบลโนนอุดมอำเภอเมืองยาง จังหวัดนครราชสีมา. Paper presented at the การประชุมวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปยุตโต, พ. ค. ป. อ. (2556). วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์.
- ประกาศิต ภาวะสิทธิ์. (2557). แนวทางการขับเคลื่อนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). นนทบุรี: สหมิตรปริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

- ประเวศ วะสี. (2557). เครือข่ายอำเภอเพื่อดูแลผู้สูงอายุแบบบูรณาการ (สุพัตรา ศรีวณิชชากร Ed.).
นนทบุรี: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ประเสริฐ อัสสันตชัย. (2554). หลักพื้นฐานทางเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ: ยูเนี่ยน ครีเอชั่น.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2556). สถานการณ์ผู้สูงอายุแนวโน้มน และผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคม
อาเซียน. Retrieved from
http://hp.anamai.moph.go.th/download/%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B8%AA%E0%B8%B9%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%B8/Meeting10_13Dec.2556/12.Dec.2556/3.%E0%B8%AA%E0%B8%96%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%93%E0%B9%8C%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B8%AA%E0%B8%B9%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%B8.%E0%B8%A8.%E0%B8%94%E0%B8%A3.%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B9%82%E0%B8%A1%E0%B8%97%E0%B8%A2%E0%B9%8C.pdf
- ปลื้มใจ ไพจิตร. (2558). คุณภาพในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารวิทยาการ
จัดการ, 2(2), 157-179.
- ปิยภรณ์ เลหาบุตร. (2557). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนหมู่ 7 ตำบลพลูตาหลวง อำเภอสัตตหีบ
จังหวัดชลบุรี (รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารทั่วไป)), มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ปิยะวัฒน์ ตรีวิทยา. (2559). กรอบแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต concept of quality of life. วารสาร
เทคนิคการแพทย์เชียงใหม่, 49(2), 171-184.
- พิมพ์สุทธิ บัวแก้ว, & รติพร ถึงฝั่ง. (2559). การดูแลสุขภาพและภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุไทย. วารสาร
มาคมนักวิจัย, 21(2), 94-109.
- พูนสิทธิ์ ว่องธวัชชัย. (2560). เหลียวหลังสังคัมผู้สูงอายุญี่ปุ่น แลหน้าโอกาสธุรกิจไทย. กรุงเทพธุรกิจ.
Retrieved from <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/642590>
- ภมร ตรุณ, & ณรงค์วิทย์ ขุนพิจารย์. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพและผลลัพธ์
พฤติกรรมสุขภาพของประชาชนวัยทำงาน อำเภอพรเจริญ จังหวัดบึงกาฬ วารสารวิชาการ
สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 9 จังหวัดนครราชสีมา, 22(1), 14-25.
- มนตรี ประเสริฐรุ่งเรือง, & ดุษฎี อายุวัฒน์. (2559). การสร้างทางเลือกในการพึ่งพาตนเองอย่างมีคุณค่า
ของผู้สูงอายุรุ่นใหม่ วารสารประชากร, 4(2), 23.
- มณฑรา ธรรมบุศย์. (2552). สติลาการเรียนรู้ (Learning Style). Retrieved from
<http://portal.edu.chula.ac.th/girl/blog/view.php?Bid=1245038152800790&msite=girl>

- มาลิณี จุโฑปะมา. (2553). จิตวิทยาการดำเนินชีวิตกับการพัฒนาตน *Psychology of life and Self Development*. บุรีรัมย์: เรวัตการพิมพ์.
- มาลิณี จุโฑปะมา. (2554). จิตวิทยาการศึกษา *Educational Psychology*. บุรีรัมย์: เรวัตการพิมพ์.
- มาสริน ศุกปลักษ์, & กรณิธรรัตน์ บุญช่วยธนาสิทธิ์. (2560). องค์ประกอบด้านสุขภาพตามแนวคิดสภาวะพหุพลังของผู้สูงอายุ: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ. วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ, 11(พิเศษ กรกฎาคม-ธันวาคม), 53-63.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2557). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. ๒๕๕๗. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย
- ยูภา โฟผา, สุวิมล แสนเวียงจันทร์, & ทศนีย์ พลฤกษ์ชีวะ. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาปัจจัยเชิงลึกบ้านคลองโยง หมู่ที่ 1. วารสารพยาบาลทหารบก, 18(พิเศษ พฤษภาคม - สิงหาคม), 266-275.
- รศรินทร์ เกรย์, & ณิชวีรา ทองเจริญพงศ์. (2555). ปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ. วารสารประชากร, 3(2), 45-63.
- รศรินทร์ เกรย์, อุมารณณ์ ภักธราณิชย์, เฉลิมพล แจ่มจันทร์, & เรวดี สุวรรณพเก้า. (2556). มโนทัศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุ : มุมมองเชิงจิตวิทยาสังคม และสุขภาพ กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ระวี สัจจโสภณ. (2556). แนวคิดทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาภาวะพหุพลังในผู้สูงอายุ. วารสารเกษตรศาสตร์ (สังคม), 34(3), 471-490.
- เรวดี สุวรรณพเก้า, & รศรินทร์ เกรย์. (2554). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่เฝ้าระวังทางประชากรกาญจนบุรี วารสารประชากร, 2(2), 33-54.
- ลัดดา ดำริการเลิศ. (2557). สถานการณ์ผู้สูงอายุและระบบบริการผู้สูงอายุ. นนทบุรี: สหมิตรปริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- ลัดดาวัลย์ พุทธิรักษา, สนอง โลหิตวิเศษ, รุ่งแสง อรุณไพโรจน์, & พรรณวิภา บรรณเกียรติ. (2556). รูปแบบการพัฒนาผู้ดูแลผู้สูงอายุโดยวิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและการจัดการความรู้ วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 7(2), 16.
- เล็ก สมบัติ, ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, & ธนิษานตศักดิ์ดาพร. (2554). ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในประเทศไทย. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรนุช ตุนทิก. (2553). ความหมายของการศึกษา การจัดการความรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร. Retrieved from <http://www.km.skn.go.th>

- วันชัย ชูประดิษฐ์. (2555). การศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลลำทับ อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่. (รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วารินทร์ รัศมีพรหม. (2542). การออกแบบและพัฒนาระบบการสอน. กรุงเทพฯ ฯ ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). การเรียนรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร. กรุงเทพฯ: เอส.อาร์. ฟรินดิง.
- วิชาญ ชูรัตน์, โยธิน แสงวดี, & สุภาพร อรุณรักษ์สมบัติ. (2555). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะเสี่ยงการมีปัญหাসุภาพจิตของผู้สูงอายุไทย วารสารประชากร, 3(2), 87-109.
- วิไล ตาปะสี, ประไพวรรณ ด้านประดิษฐ์, & สีนวล รัตนวิจิตร. (2560). รูปแบบการจัดบริการการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลวังตะกุงจังหวัดนครปฐม. วารสารเกื้อการุณย์, 24 (1), 13.
- วิไลพร วงศ์คินี, โรจน์ จินตนาวัฒน์, & กนกพร สุคำวัง. (2556). การศึกษาปัจจัยทำนายพฤติกรรมของประชากรเขตเมืองจังหวัดเชียงใหม่ พยาบาลสาร, 40(4).
- เวหา เกษมสุข, & ศิริณา จิตต์จรัส. (2561). พฤติกรรม: มุมมอง ความเข้าใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน, 24(1), 149-161.
- ศรีประภา ชัยสินธพ. (2559). สภาพจิตใจของผู้ใหญ่. Retrieved from <http://rama4.mahidol.ac.th/ramamental/>
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2551). ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2553). จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ. (2555). การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต กรณีศึกษาในต่างประเทศ. วารสารกศน., 5(1), 8-19.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, ภาวณา พัฒนศรี, & ธนิกันต์ ศักดาพร. (2560). รายงานวิจัย การถอดบทเรียนตัวอย่างที่ดีของโรงเรียนและชมรมผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมถ่ายทอดความรู้. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- ศิริณา จิตต์จรัส, กรรรัตน์ พิพัฒน์ผล, จริญญา วงษ์พรหม, มธุวีริญจ์ เกตุสิงห์น้อย, สุทธิพงศ์ สภาพอรรถ, ธนวรรณ สีนประเสริฐ, . . . สุธีรา บัวทอง. (2556). การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในหมู่บ้านคลองโยงตำบลคลองโยง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิริบุรณ์ สายโกสุม. (2548). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2557). ประชากรสูงอายุไทย: ปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (Producer). (2561, 29 มีนาคม 2561). ระบบการดูแลผู้สูงอายุประเทศสวีเดน. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=fRUFF5R7d4A>
- สมคิด อิศระวัฒน์. (2543). การสอนผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงค์การพิมพ์.
- สมจินต์ เพชรพันธุ์ศรี, วิไลวรรณ ทองเจริญ, & สมชาย วิริภิมย์กุล. (2556). การประเมินความต้องการจำเป็นในการบริการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล. *Journal of Nursing Science*, 31(4), 13-22.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2556). ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ส่วนอนามัยผู้สูงอายุ สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย. (2562). การเปลี่ยนแปลงและเตรียมตัวเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ. Retrieved from <http://hp.anamai.moph.go.th/soongwai/statics/health/prepared/topic002.php>
- สัมฤทธิ์ ศรีธำรงค์สวัสดิ์, & กนิษฐา บุญธรรมเจริญ. (2553). รายงานการสังเคราะห์ระบบการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาวสำหรับประเทศไทย. Retrieved from กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2554). สำนักรวบรวมความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุ พ.ศ. 2554 กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ Retrieved from <http://www.nso.go.th/sites/2014/pages/%E0%B8%AA%E0%B8%B3%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%88%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%84%E0%B8%B4%E0%B8%94%E0%B9%80%E0%B8%AB%E0%B9%87%E0%B8%99%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%99/2554.aspx>.
- สายฝน เอกวารงกูร, นัยนา หนูนิล, อรทัย นนทเทพ, & อุษา นุ่มมเพชร. (2561). การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน. *วารสารพยาบาล*, 67(2), 18-26.
- สายสุตา ชันธเวช. (2014). การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed learning). Retrieved from <http://meyawee.blogspot.com/>
- สาสินี เทพสุวรรณ, ณิชฎิรา ทองเจริญพงศ์, & รศรินทร์ เกรย์. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดและความสุขของการดูแลผู้สูงอายุ. *วารสารประชากร*, 4(1), 18.

- สำนักข่าวHfocusเจาะลึกระบบสุขภาพ. (2018). ตั้งเป้าผูกโรงเรียนผู้สูงอายุ 2,600 แห่งทั่วประเทศ ภายใน 3 ปี. Retrieved from <https://www.hfocus.org/content/2018/01/15334>
- สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). รายงานระดับชาติเรื่องสภาพและการพัฒนาการเรียนรู้อะไรและการศึกษาผู้ใหญ่. กรุงเทพฯ: สำนักปลัด กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543a). ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ 21: สหราชอาณาจักร. กรุงเทพฯ: องค์การค่าครูสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543b). ยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). ร่างยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี 2560 - 2579 Retrieved from http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6362
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545a). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา Retrieved from <http://www.mua.go.th/users/he-commission/doc/law/law%20edu%20%202542.pdf>.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545b). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา Retrieved from <http://www.mua.go.th/users/he-commission/doc/law/law%20edu%20%202542.pdf>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). รายงานการวิจัยเปรียบเทียบเพื่อพัฒนานโยบาย เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2553). การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของประเทศไทยตามแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ พ.ศ. 2545 - 2559. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทยของ พ.ศ. 2557 Retrieved from กรุงเทพฯ:
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). รายงานผลเบื้องต้นการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ Retrieved from <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/files/elderlyworkReport57.pdf>.
- สุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2554). รายงานวิจัยการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สุทธิธา บัวทอง, สุทธิพงศ์ สภาพอดด์, & ศิริณา จิตต์จรัส. (2558). ผู้สูงอายุกับเหตุผลในการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ และสิ่งที่ต้องเรียนรู้. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 12(1,2), 6-17.

- สุเทพ เพชรมาก. (2557). องค์กรแห่งการเรียนรู้ ระบบการดูแลผู้สูงอายุของประเทศญี่ปุ่น. จดหมายข่าว (News Letter) สานสัมพันธ์องค์กรเรียนรู้ (Learning Organization Relation), 139(พฤษภาคม).
- สุภจักษ์ แสงประจักษ์สกุล. (2558). ปัจจัยกำหนดระดับบุคลิกของผู้สูงอายุไทย วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 17(มกราคม- ธันวาคม), 17.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2544). รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุมาลี เอี่ยมสมัย, รัตนา เหมือนสิทธิ์, & จริญญา ทองมาก. (2555). รูปแบบการดูแลผู้สูงอายุของอาสาสมัครผู้ดูแลผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลพุกม่วง อำเภอพระพุทธรบาท จังหวัดสระบุรี. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 22(3), 77-87.
- สุรจิตต์ วุฒิการณ์, พิสิษฐ์ จอมบุญเรือง, & ไพศาล สรรสรวิสุทธิ. (2558). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนากจังหวัดพิจิตร. Paper presented at the การประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนอการวิจัยระดับชาติและนานาชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 15, มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์.
- สุวิณี วิวัฒน์วานิช, จิราพร เกศพิชญวัฒน์, & รัชพันธุ์ เขยจิตร. (2551). รายงานวิจัย โครงการสถานการณ์ ความยากจนในผู้สูงอายุและรูปแบบการจัดการเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว)
- เสาวรส มีกุล, เวหา เกษมสุข, รักชนก คชไกร, & สมชาย ปฐมศิริ. (2561). การศึกษารูปแบบการ ให้บริการสุขภาพเคลื่อนที่สำหรับผู้สูงอายุและผู้ป่วยโรคเรื้อรัง. วารสารพยาบาลทหารบก, 19(พิเศษ พฤษภาคม-สิงหาคม), 62-69.
- แสงเดือน กิ่งแก้ว, & นุสรุ ประเสริฐศรี. (2558). ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางสุขภาพและ พฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุที่เป็นโรคเรื้อรังหลายโรค. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข , 25(3), 43-54.
- อนุพร สุวรรณวาทกสิกิจ, นาถ พันธุมานวิน, สาวิตรี รังสิภัทร์, รัตนา อังกสิทธิ์, เมตตา เขยสมบัติ, ปพิชญา จินตพิทักษ์สกุล, & สุปรียา ศิริพัฒนกุลขจร. (2552). การศึกษาผลการดำเนินงานศูนย์ อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

อรอำไพ บุรานนท์. (2554). แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความต้องการของผู้สูงอายุ ศูนย์บริการผู้สูงอายุดินแดง (การศึกษามหาบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่)), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

อัจฉรา สากระจาย. (2557). แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษาตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อัจฉราวรรณ งามญาณ. (2554). อันเนื่องมาแต่สูตรของยามาเน่. วารสารบริหารธุรกิจ, 34(131), 46-60.

อาชญญา รัตนอุบล, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, ปาน กิมปี, & ระวี สัจจโสภณ. (2554). รายงานฉบับสมบูรณ์การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาชญญา รัตนอุบล, สาริพันธ์ สุภวรรณ, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, มนัสวาสน์ โกวิทยา, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, ปาน กิมปี, . . . ระวี สัจจโสภณ. (2555). การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ. วารสารครุศาสตร์, 40(1), 15.

อาชญญา รัตนอุบล, สาริพันธ์ สุภวรรณ, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, มนัสวาสน์ โกวิทยา, วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, ปาน กิมปี, & ระวี สัจจโสภณ. (2555). การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ. วารสารครุศาสตร์, 40(1).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

ชื่อ-สกุล ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย	ความเชี่ยวชาญ
1. ดร.ปาน กิมปี	การศึกษานอกโรงเรียน ผู้สูงอายุ การพัฒนาชุมชน
2. รศ.ดร. วิไลวรรณ ทองเจริญ	ผู้สูงอายุ สรีรวิทยา การศึกษา
3. รศ.ดร. นาริรัตน์ จิตมนตรี	ผู้สูงอายุ
4. ดร. มธูวีริญจ์ เทพกิจ	การศึกษาตลอดชีวิต
5. ผศ.ดร. วิเชียร อุ่นเรือน	โรงเรียนผู้สูงอายุ

ที่ ศธ 6806/ 3612

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี คลองสาน
กรุงเทพฯ 10170

จก สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.ปาน กิมปี

ด้วย นายเวหา เกษมสุข นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ที่วัดและ
การพัฒนาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้สร้างเครื่องมือวิจัยเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง "แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ" และจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจ
เครื่องมือวิจัย

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจ
เครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าว เพื่อให้นักศึกษจะได้นำข้อเสนอแนะที่ได้ไปปรับปรุงคุณภาพการทำ
วิทยานิพนธ์ให้มีความเหมาะสมต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต วิวิธิตย์)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร
จัดการเรียนการสอนบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย คลองสาน

โทรศัพท์ 0 -2849-7502

โทรสาร 0-2849-7503

บัณฑิตวิทยาลัย "มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา"

ที่ ศร 6806/ 3413

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี ดลสิงชั้น
กรุงเทพฯ 10170

๑1 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ ทองเจริญ

ด้วย นายวราท เกษมสุข นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้สร้างเครื่องมือวิจัยเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ" และจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าว เพื่อนักศึกษาระดับนำข้อเสนอแนะที่ได้ไปปรับปรุงคุณภาพการทำวิทยานิพนธ์ให้มีความเหมาะสมต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาอิต นิติตชัย)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร
วิชาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ดลสิงชั้น

โทรศัพท์ 0-2849-7502

โทรสาร 0-2849-7503

ที่ ศธ 6806/ 347๙

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี คลังจัน
กรุงเทพฯ 10170

๑) สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.นาวีรัตน์ จิตมนตรี

ด้วย นายเวหา นามสุข นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดนตรีและ
การพัฒนาบุคลิก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้สร้างเครื่องมือวิจัยเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง "แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ" และจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจ
เครื่องมือวิจัย

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจ
เครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าว เพื่อนักศึกษาจะได้นำข้อเสนอแนะที่ได้ไปปรับปรุงคุณภาพการทำ
วิทยานิพนธ์ให้มีความเหมาะสมต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นีริติชัย)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร
วิชาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย คลังจัน

โทรศัพท์ 0 -2849-7502

โทรสาร 0-2849-7503

ที่ ศก 6806/ 3475

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสกลนคร
22 ถนนบรมราชชนนี คลังชั้น
กรุงเทพฯ 10170

๓๑ สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย
เรียน ดร.มธุวีร์นุช เทพกิจ

ด้วย นายเวหา เกษมสุข นักศึกษาระดับปริญญาโทชั้นปีที่ ๒ สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสกลนคร ได้สร้างเครื่องมือวิจัยเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ" และจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจเครื่องมือวิจัย

ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสกลนคร จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าว เพื่อให้นักศึกษานำข้อเสนอแนะที่ได้ไปปรับปรุงคุณภาพการทำวิทยานิพนธ์ให้มีความเหมาะสมต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นวัตกรรม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นวัตกรรม)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย คลังชั้น
โทรศัพท์ ๐-2849-7502
โทรสาร 0-2849-7503

ปณิธานบัณฑิตวิทยาลัย "มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา"

ที่ ศบ 6806/ 3026

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี ดลิ่งชั้น
กรุงเทพฯ 10170

๘1 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือนิววิจัย

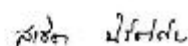
เรียน ดร.วิเชียร ชูนเรือน

ด้วย นายเวทหา เกษมสุข นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้สร้างเครื่องมือนิววิจัยเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ” และจำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจเครื่องมือนิววิจัย

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือนิววิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าว เพื่อให้นักศึกษาจะได้นำข้อเสนอแนะที่ได้ไปปรับปรุงคุณภาพการทำวิทยานิพนธ์ให้มีความเหมาะสมต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นีรัติตย์)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ดลิ่งชั้น

โทรศัพท์ 0 -2849-7502

โทรสาร 0-2849-7503

ที่ ศธ 5806/ 3431

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี ดลิ่งชั้น
กรุงเทพฯ 10170

๑ สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาทดลองเครื่องมือวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูล และสนทนากลุ่ม
เรียน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

ด้วย นายเวหา เกษมสุข นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ ๓ สาขาวิชาการศึกษาดนตรีและ
การพัฒนาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ส่งเครื่องมือวิจัยเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง "แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ" มีความประสงค์จะขอทดลองเครื่องมือวิจัย
เก็บรวบรวมข้อมูล และสนทนากลุ่ม กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อนำข้อมูล
ที่ได้มาใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว

ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความ
อนุเคราะห์แก่นักศึกษาตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา และหากท่านประสงค์จะขอทราบ
รายละเอียดเพิ่มเติม บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาตให้ นายเวหา เกษมสุข หมายเลขโทรศัพท์ 061-591-5549 เป็น
ผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

สีดา นิ่มน้อย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นิมิตต์)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร

รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ดลิ่งชั้น

โทรศัพท์ 0-2649-7502

โทรสาร 0-2649-7503

ปณิธานบัณฑิตวิทยาลัย "มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา"

ภาคผนวก ข

ผลการประเมิน Index of Item Objective Congruence (IOC) แบบสอบถามงานวิจัย

เรื่อง แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

การเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านสุขภาพ (health)

สุขภาพทางกายภาพ	ค่า IOC
1. การส่งเสริมสุขภาพอนามัยและการดูแลตนเอง	0.6
2. การใช้ยาสำหรับผู้สูงอายุและข้อควรระมัดระวังในการดูแลตนเอง	1
3. การตรวจสุขภาพและการตรวจตามนัด	0.6
4. การตรวจสุขภาพด้วยตนเองเบื้องต้น	1
5. อาหารและโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ	1
6. กิจกรรมทางกายและการออกกำลังกายด้วยตนเอง	1
7. การดูแลสุขภาพช่องปาก-ฟัน-เหงือก	0.8
8. การเจ็บป่วยและการปฐมพยาบาล	0.8
9. ข้อจำกัดด้านร่างกาย การป้องกันและการช่วยเหลือตนเอง	1
10. การฝึกสมองและความจำ	1
11. การนวดแผนไทย	0.6
12. การส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันพื้นฐาน	1
13. การส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันที่ซับซ้อน ใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือ	0.6
14. แหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือด้านสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ	1

การเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านสุขภาพ (Health)

สุขภาพทางจิตใจ	ค่า IOC
1. การใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ	1
2. การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ในผู้สูงอายุ	0.8
3. สร้างสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่น	1
4. การจัดการความขัดแย้งและความเครียด	1
5. การส่งเสริมสุขภาพจิตและการบริหารจัดการในวัยสูงอายุ	1
6. คุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ	1
7. การมองโลกในแง่ดี	1
8. การยอมรับการเปลี่ยนแปลงในตนเองและสภาพสังคม	1
9. การประยุกต์ใช้หลักศาสนา ความเชื่อกับชีวิตประจำวัน	1
10. นันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ	1
11. แหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตสำหรับผู้สูงอายุ	0.6
12. การท่องเที่ยวและศึกษารรรมชาติ	1
13. บุคลิกภาพและการดูแลส่งเสริมภาพลักษณ์ตนเอง	1

การเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการมีส่วนร่วม (Participation)

ด้านการมีส่วนร่วม (Participation)	ค่า IOC
1. การมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน กำหนดเนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้	1
2. การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการของผู้สูงอายุ	1
3. การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับผู้สูงอายุ	0.8
4. การมีส่วนร่วมในการจัดและเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆของผู้สูงอายุ	1
5. การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่ชอบในยามว่าง	0.8
6. การส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัว	0.8
7. การส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน	1
8. การส่งเสริมการทำกิจกรรมกับเพื่อนบ้าน	1
9. การจัดและดูแลบ้านร่วมกับลูกหลาน	0.8
10. การส่งเสริมการทำกิจกรรมให้สังคมที่ผู้สูงอายุเป็นสมาชิกหรือเข้าร่วม	1
11. การส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญา องค์ความรู้ด้านต่างๆ	1
12. การส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม	1
13. การส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้ด้านอาชีพ	1
14. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสาและอาสาสมัครต่างๆ	0.6
15. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมงานฝีมือเพื่อเพิ่มรายได้	0.6
16. การมีส่วนร่วมในชมรม กลุ่มอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ	0.8
17. เทคโนโลยีและการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี	0.6
18. แหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือสำหรับผู้สูงอายุ	0.6
19. มีการสื่อสารในกลุ่มผู้สูงอายุผ่านช่องทางต่างๆที่หลากหลาย	1
20. มีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ต่างๆตามสิทธิที่พึงได้รับ	1

การเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความมั่นคงในชีวิต (Security)

ด้านความมั่นคงในชีวิต (Security)	ค่า IOC
1. การเตรียมการและการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ	1
2. ความมั่นคงเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต	1
3. ความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย มีความปลอดภัย	1
4. ความมั่นคงเกี่ยวกับผู้ดูแล ครอบครัว	1
5. การดูแลด้านการรักษาพยาบาลเวลาที่เจ็บป่วย	1
6. การจัดบ้าน ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	0.8
7. การจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยกับผู้สูงอายุ	1
8. อาชีพเสริมและการฝึกอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ	1
9. เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้สูงอายุ	1
10. การเงิน รายได้และการสร้างความมั่นคงทางการเงินสำหรับผู้สูงอายุ	1
11. การทำบัญชี การลดรายจ่ายและการออมสำหรับผู้สูงอายุ	1
12. กฎหมาย สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ เช่นการได้รับเบี้ยผู้สูงอายุตามช่วงอายุ	1
13. การได้รับการดูแลสุขภาพจากบุคลากรด้านสาธารณสุข	0.8
14. มรดกและการจัดการทรัพย์สินเพื่อความมั่นคงในชีวิต	1
15. แหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือด้านความมั่นคงในชีวิต สำหรับผู้สูงอายุ	1

ด้านโครงสร้างของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องหรือเป็นสมาชิก

ด้านโครงสร้างของโรงเรียน	ค่า IOC
1. มีคณะกรรมการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมขับเคลื่อนดำเนินการ	1
2. มีการจัดหางบประมาณจากกองทุนต่างๆ	1
3. มีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ	1
4. มีการจัดหางบประมาณด้วยตนเอง	1
5. มีการจัดเก็บทะเบียนฐานข้อมูลผู้เรียน	0.6
6. ถอดบทเรียน และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง	0.6
7. มีสถานที่จัดกิจกรรมถาวร มีความเหมาะสม เดินทางสะดวก	1
8. มีมุมปฐมพยาบาลเบื้องต้น หรือมีตู้ยาสามัญประจำบ้านไว้บริการ	1

ด้านกระบวนการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องหรือเป็นสมาชิก

ด้านกระบวนการ	ค่า IOC
1. มีวิทยากรจิตอาสา	1
2. มีความร่วมมือขององค์กร หน่วยงาน เครือข่ายในพื้นที่	1
3. ภาคเอกชนและประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ	1
4. มีผู้รับผิดชอบดำเนินการชัดเจน	1
5. มีครูผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงพอ	1
6. มีการกำหนดหลักสูตรการเรียนชัดเจน	0.6
7. มีการกำหนดการเรียนรู้ขั้นต่ำต่อรุ่น	0.6
8. มีการจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์	0.8
9. มีการจัดกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมอาชีพเพิ่มรายได้หรือลดรายจ่ายสำหรับผู้สูงอายุ	1

ด้านกระบวนการ	ค่า IOC
10. มีการให้ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง การออม	1
11. มีการรวมกลุ่มประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ	1
12. มีการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพในวัยสูงอายุ	1
13. มีกิจกรรมส่งเสริมการบริโภคอาหารตามหลักโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ	1
14. มีกิจกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากสำหรับผู้สูงอายุ	0.6
15. มีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเรื้อรัง การป้องกัน การดูแล และภาวะแทรกซ้อนจากโรคเรื้อรัง	1
16. มีกิจกรรมออกกำลังกาย หรือบริหารเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ	1
17. มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตสำหรับผู้สูงอายุ	1
18. มีการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม หรือศาสนา	1
19. มีการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุในชุมชน	1
20. มีการให้ความรู้ด้านกฎหมาย และสิทธิผู้สูงอายุ	1
21. มีการให้ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร / การป้องกันภัยสำหรับผู้สูงอายุ	1
22. มีการจัดกิจกรรมนันทนาการให้ผู้สูงอายุเกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ผ่อนคลายความเครียด	1
23. มีการจัดกิจกรรมด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ	0.8
24. มีกิจกรรมเยี่ยมผู้สูงอายุที่บ้าน	1
25. มีบริการแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุด , มุม IT	1
26. มีการติดตามการดำเนินการของโรงเรียน	1

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามงานวิจัย

เรื่อง แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ
2. เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

คำชี้แจง

1. ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ผู้มีหน้าที่หลักหรือผู้รับผิดชอบหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุ
2. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ ความต้องการ และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยแบบสอบถามประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้
ส่วนที่ 1 แบบสอบถาม ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลและโรงเรียนผู้สูงอายุ
ส่วนที่ 2 แบบสอบถาม สภาพ ความต้องการ และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุประกอบด้วย 5 องค์กรประกอบได้แก่ องค์กรประกอบด้านสุขภาพ องค์กรประกอบด้านการมีส่วนร่วม องค์กรประกอบด้านความมั่นคงปลอดภัย องค์กรประกอบด้านโครงสร้าง และองค์กรประกอบด้านกระบวนการ

หมายเหตุ... ขอความกรุณาโปรดตอบคำถามให้ครบทุกข้อเพื่อประโยชน์ในการนำมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุต่อไป

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

คำชี้แจง กรุณาเติมข้อมูลที่ตรงกับข้อมูลและความเห็นของท่าน

ข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.เพศ ชาย หญิง

2.อายุ

น้อยกว่า 60 ปี 60-69 ปี

70-79 80 ปีขึ้นไป

3.ระดับการศึกษา

ต่ำกว่าประถมศึกษา ประถมศึกษา

มัธยมศึกษา อนุปริญญา

ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี

4.ที่ตั้งของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ท่านปฏิบัติงานหรือมีส่วนร่วม

ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก

ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันตก กทม.

5.สถานะความเกี่ยวข้องของท่านกับโรงเรียนผู้สูงอายุ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ประธานหรือผู้ดำเนินการหรือผู้ประสานงาน ครูผู้สอน (ผู้ถ่ายทอดความรู้)

ผู้สูงอายุ / ผู้เรียน ประธานชมรมผู้สูงอายุ

สมาชิกในครอบครัวของผู้สูงอายุ ศิษย์เก่าโรงเรียนผู้สูงอายุ

อื่นๆโปรดระบุ.....

6.จำนวนระยะเวลาที่โรงเรียนผู้สูงอายุจัดตั้งและดำเนินการมาแล้วนานเท่าใด

น้อยกว่า 1 ปี 1- 5 ปี มากกว่า 5 ปี

7.ระยะเวลาที่ท่านปฏิบัติงานในโรงเรียนผู้สูงอายุ

น้อยกว่า 1 ปี

1- 5 ปี

มากกว่า 5 ปี

8. จำนวนคณะกรรมการที่ดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุจำนวนเท่าใด

- น้อยกว่า 5 คน
 5 – 10 คน
 มากกว่า 10 คน

9. การประชุมของคณะกรรมการที่ดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุต่อเดือน

- 1 เดือนมากกว่า 1 ครั้ง 1 เดือนต่อครั้ง
 2 เดือนต่อครั้ง มากกว่า 2 เดือนต่อครั้ง

10. ค่าตอบแทนของคณะกรรมการที่ดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ

- ไม่มี
 มี เป็นลักษณะใด
 เบี้ยประชุม เบี้ยเลี้ยง
 ค่าตอบแทนรายเดือน อื่นๆโปรดระบุ.....

11. แหล่งที่มาส่วนใหญ่ของงบประมาณที่สนับสนุนโรงเรียนผู้สูงอายุที่ท่านปฏิบัติงาน

- ค่าสมาชิก องค์กร/หน่วยงานเอกชนในพื้นที่สนับสนุน
 องค์กร/หน่วยงานรัฐสนับสนุน อื่นๆโปรดระบุ.....

12. เครือข่ายที่ร่วมสนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- กลุ่มต่างๆที่อยู่ในชุมชน (กลุ่มอาชีพ, เงินออม) องค์กร/หน่วยงานเอกชนในพื้นที่
 โรงเรียนประถมหรือมัธยมที่อยู่ในพื้นที่ ศูนย์/หน่วยงาน กศน.
 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 กลุ่ม/ผู้นำทางศาสนาในพื้นที่ พัฒนาสังคมฯจังหวัด
 กลุ่มจิตอาสา/อาสาสมัคร อื่นๆโปรดระบุ.....

13. จำนวนผู้สูงอายุที่เป็นผู้เรียนในปัจจุบันจำนวนเท่าใด

- น้อยกว่า 25 คน 26 – 50 คน 51 -75 คน
 76 -100 คน มากกว่า 100 คน

- โปรแกรมสำเร็จรูป (power point) อื่นๆโปรดระบุ.....
23. สถานที่ตั้งของโรงเรียนหรือสถานที่จัดการเรียนรู้เป็นประจำ
- มีพื้นที่ของโรงเรียนผู้สูงอายุโดยเฉพาะ สถานที่ตั้งกลุ่มต่างๆที่อยู่ในชุมชน
- สำนักงานองค์กร/หน่วยงานเอกชนในพื้นที่ โรงเรียนประถมหรือมัธยมที่อยู่ในพื้นที่
- ศูนย์/หน่วยงาน กศน.ตำบล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
- สำนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บ้านกลุ่ม/ผู้นำทางศาสนาในพื้นที่
- วัด โบสถ์ มัสยิด สุเหร่า บ้านกลุ่มจิตอาสา/อาสาสมัคร
- อื่นๆโปรดระบุ.....
24. กฎระเบียบ/ข้อกำหนดการเข้าร่วมเรียนรู้ในชั้นเรียนหรือกลุ่มเรียนรู้
- ไม่กำหนด กำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำโดยผู้สอน
- กำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำร่วมกัน ผู้เรียนกำหนดตามความต้องการตนเอง
- กำหนดเกณฑ์ยืดหยุ่นตามอัธยาศัย อื่นๆโปรดระบุ.....
25. การวัดและการประเมินผล
- ไม่กำหนด กำหนดเกณฑ์ตามข้อบังคับ
- กำหนดร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้เรียนกำหนดตามความต้องการตนเอง
- อื่นๆโปรดระบุ.....
26. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ดำเนินการเป็นประจำ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- บรรยาย/อภิปรายโดยผู้เชี่ยวชาญ บรรยาย/อภิปรายถ่ายทอดโดยสมาชิกผู้สูงอายุ
- นิทรรศการให้ความรู้ กิจกรรมท่องเที่ยว
- กิจกรรมสังสรรค์ ศึกษาดูงานแหล่งทรัพยากร/ภูมิปัญญา
- รวมกลุ่มเรียนรู้ตามความสนใจ ให้สื่อความรู้ไปเรียนรู้เองที่บ้าน
- เรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ต่างๆ เกม
- บทบาทสมมุติ สอนสาธิต

- เสียงตามสายหอกระจายข่าวชุมชน อื่นๆโปรดระบุ.....
27. สิ่งที่น่าสนใจที่สุดในโรงเรียนผู้สูงอายุที่ท่านปฏิบัติงานหรือมีส่วนร่วม
- บุคคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
- ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน
- กลุ่มอาชีพเสริม แหล่งเรียนรู้ที่พร้อมและทันสมัย
- อื่นๆโปรดระบุ.....

28. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่นๆ

.....

ส่วนที่ 2

แบบสอบถาม สภาพ ความต้องการ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบได้แก่ องค์ประกอบด้านสุขภาพ องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม องค์ประกอบด้านความมั่นคงปลอดภัย องค์ประกอบด้านโครงสร้าง และองค์ประกอบด้านกระบวนการ

โปรดทำเครื่องหมาย (/) ในช่องว่างตามความเห็นของท่านเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องหรือเป็นสมาชิกตามด้านต่างๆ ในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิก

เกณฑ์การประเมินค่า

- 5 หมายถึง มีสภาพและความต้องการในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีสภาพและความต้องการในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีสภาพและความต้องการในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีสภาพและความต้องการในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีสภาพและความต้องการในระดับน้อยที่สุด

การเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านสุขภาพ (health)

สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้	สุขภาพทางกายภาพ					ความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้				
						1	2	3	4	5
5 4 3 2 1						1	2	3	4	5
					1. การส่งเสริมสุขภาพอนามัยและการดูแลตนเอง					
					2. การใช้ยาสำหรับผู้สูงอายุและข้อควรระมัดระวังในการดูแลตนเอง					
					3. การตรวจสุขภาพและการตรวจตามนัด					
					4. การตรวจสุขภาพด้วยตนเองเบื้องต้น					
					5. อาหารและโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ					
					6. กิจกรรมทางกายและการออกกำลังกายด้วยตนเอง					
					7. การดูแลสุขภาพช่องปาก-ฟัน-เหงือก					
					8. การเจ็บป่วยและการปฐมพยาบาล					

สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้					สุขภาพทางกายภาพ	ความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้				
5	4	3	2	1		1	2	3	4	5
					9. ข้อจำกัดด้านร่างกาย การป้องกันและการช่วยเหลือตนเอง					
					10. การฝึกสมองและความจำ					
					11. การนวดแผนไทย					
					12. การส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันพื้นฐาน					
					13. การส่งเสริมความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันที่ซับซ้อน ใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือ					
					14. แหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือด้านสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ					

การเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านสุขภาพ (Health)

สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้					สุขภาพทางจิตใจ	ความต้องการส่งเสริมการเรียนรู้				
5	4	3	2	1		1	2	3	4	5
					1. การใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ					
					2. การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ในผู้สูงอายุ					
					3. สร้างสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่น					
					4. การจัดการความขัดแย้งและความเครียด					
					5. การส่งเสริมสุขภาพจิตและการบริหารจิตในวัยสูงอายุ					
					6. คุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ					
					7. การมองโลกในแง่ดี					
					8. การยอมรับการเปลี่ยนแปลงในตนเองและสภาพสังคม					

สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้					สุขภาพทางจิตใจ	ความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้				
5	4	3	2	1		1	2	3	4	5
					9. การประยุกต์ใช้หลักศาสนา ความเชื่อกับชีวิตประจำวัน					
					10. นันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ					
					11. แหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือด้านสุขภาพจิตสำหรับผู้สูงอายุ					
					12. การท่องเที่ยวและศิษารธรรมชาติ					
					13. บุคลิกภาพและการดูแลส่งเสริมภาพลักษณ์ตนเอง					

การเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านการมีส่วนร่วม (Participation)

สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้					การมีส่วนร่วม	ความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้				
5	4	3	2	1		1	2	3	4	5
					1. การมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน กำหนดเนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้					
					2. การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการของผู้สูงอายุ					
					3. การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับผู้สูงอายุ					
					4. การมีส่วนร่วมในการจัดและเข้าร่วมทำกิจกรรมต่างๆของผู้สูงอายุ					
					5. การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่ชอบในยามว่าง					
					6. การส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัว					
					7. การส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน					

สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้					การมีส่วนร่วม	ความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้				
5	4	3	2	1		1	2	3	4	5
					8. การส่งเสริมการทำกิจกรรมกับเพื่อนบ้าน					
					9. การจัดและดูแลบ้านร่วมกับลูกหลาน					
					10. การส่งเสริมการทำกิจกรรมให้สังคมที่ผู้สูงอายุเป็นสมาชิกหรือเข้าร่วม					
					11. การส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญา องค์ความรู้ด้านต่างๆ					
					12. การส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม					
					13. การส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้ด้านอาชีพ					
					14. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสาและอาสาสมัครต่างๆ					
					15. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมงานฝีมือเพื่อเพิ่มรายได้					
					16. การมีส่วนร่วมในชมรม กลุ่มอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ					
					17. เทคโนโลยีและการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี					
					18. แหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือสำหรับผู้สูงอายุ					
					19. มีการสื่อสารในกลุ่มผู้สูงอายุผ่านช่องทางต่างๆที่หลากหลาย					
					20. มีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ต่างๆตามสิทธิที่พึงได้รับ					

การเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้านความมั่นคงในชีวิต (Security)

สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้					ความมั่นคงในชีวิต	ความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้				
5	4	3	2	1		1	2	3	4	5
					1. การเตรียมการและการใช้ชีวิตในวัยสูงอายุ					
					2. ความมั่นคงเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต					
					3. ความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย มีความปลอดภัย					
					4. ความมั่นคงเกี่ยวกับผู้ดูแล ครอบครัว					
					5. การดูแลด้านการรักษาพยาบาลเวลาที่เจ็บป่วย					
					6. การจัดบ้าน ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ					
					7. การจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยกับผู้สูงอายุ					
					8. อาชีพเสริมและการฝึกอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ					
					9. เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้สูงอายุ					
					10. การเงิน รายได้และการสร้างความมั่นคงทางการเงินสำหรับผู้สูงอายุ					
					11. การทำบัญชี การลดรายจ่ายและการออมสำหรับผู้สูงอายุ					
					12. กฎหมาย สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุ เช่นการได้รับเบี้ยผู้สูงอายุตามช่วงอายุ					
					13. การได้รับการดูแลสุขภาพจากบุคลากรด้านสาธารณสุข					
					14. มรดกและการจัดการทรัพย์สินเพื่อความมั่นคงในชีวิต					

สภาพการส่งเสริมการเรียนรู้					ความมั่นคงในชีวิต	ความต้องการการส่งเสริมการเรียนรู้				
5	4	3	2	1		1	2	3	4	5
					15. แหล่งประโยชน์ บริการและการช่วยเหลือด้านความมั่นคงในชีวิต สำหรับผู้สูงอายุ					

ด้านโครงสร้างของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องหรือเป็นสมาชิก

สภาพปัจจุบัน					โครงสร้างของโรงเรียน	ความต้องการ				
5	4	3	2	1		1	2	3	4	5
					1. มีคณะกรรมการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมขับเคลื่อนดำเนินการ					
					2. มีการจัดหางบประมาณจากกองทุนต่างๆ					
					3. มีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ					
					4. มีการจัดหางบประมาณด้วยตนเอง					
					5. มีการจัดเก็บทะเบียนฐานข้อมูลผู้เรียน					
					6. ถอดบทเรียน และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง					
					7. มีสถานที่จัดกิจกรรมถาวร มีความเหมาะสมเดินทางสะดวก					
					8. มีมุมปฐมพยาบาลเบื้องต้น หรือมีตู้ยาสามัญประจำบ้านไว้บริการ					

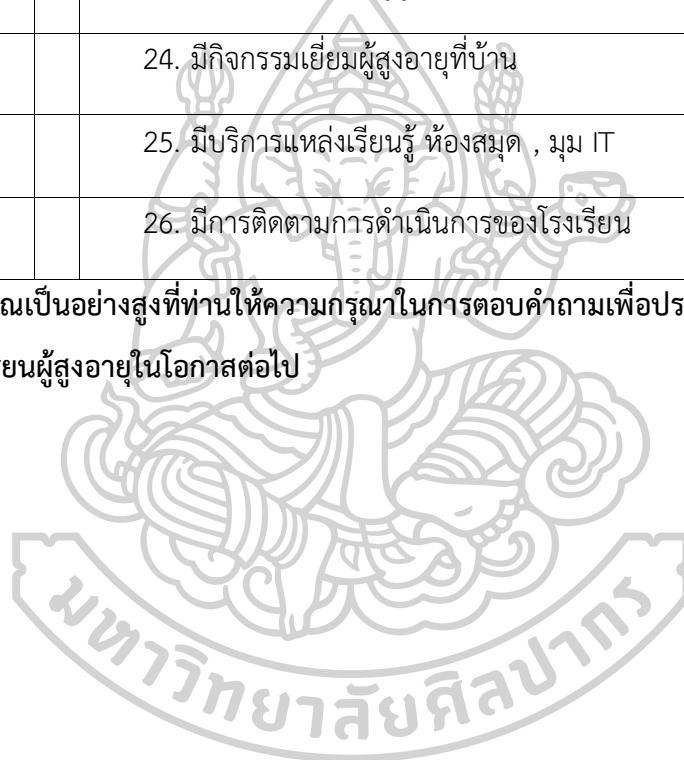
ด้านกระบวนการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องหรือเป็นสมาชิก

สภาพปัจจุบัน					กระบวนการดำเนินงานของโรงเรียน	ความต้องการ				
5	4	3	2	1		1	2	3	4	5
					1. มีวิทยากรจิตอาสา					
					2. มีความร่วมมือขององค์กร หน่วยงาน เครือข่ายในพื้นที่					
					3. ภาคเอกชนและประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ					
					4. มีผู้รับผิดชอบดำเนินการชัดเจน					
					5. มีครูผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงพอ					
					6. มีการกำหนดหลักสูตรการเรียนชัดเจน					
					7. มีการกำหนดการเรียนรู้อันต่ำต่อรุ่น					
					8. มีการจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์					
					9. มีการจัดกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมอาชีพเพิ่มรายได้หรือลดรายจ่าย สำหรับผู้สูงอายุ					
					10. มีการให้ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง การออม					

สภาพปัจจุบัน					กระบวนกรดำเนินงานของโรงเรียน	ความต้องการ				
5	4	3	2	1		1	2	3	4	5
					11. มีการรวมกลุ่มประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ					
					12. มีการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพในวัยสูงอายุ					
					13. มีกิจกรรมส่งเสริมการบริโภคอาหารตามหลักโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ					
					14. มีกิจกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากสำหรับผู้สูงอายุ					
					15. มีกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเรื้อรัง การป้องกัน การดูแล และสภาวะแทรกซ้อนจากโรคเรื้อรัง					
					16. มีกิจกรรมออกกำลังกาย หรือบริหารเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ					
					17. มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตสำหรับผู้สูงอายุ					
					18. มีการจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม หรือศาสนา					
					19. มีการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุในชุมชน					
					20. มีการให้ความรู้ด้านกฎหมาย และสิทธิผู้สูงอายุ					
					21. มีการให้ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร / การป้องกันภัยสำหรับผู้สูงอายุ					

สภาพปัจจุบัน					กระบวนการดำเนินงานของโรงเรียน	ความต้องการ				
5	4	3	2	1		1	2	3	4	5
					22. มีการจัดกิจกรรมนันทนาการให้ผู้สูงอายุเกิด ความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ผ่อนคลาย ความเครียด					
					23. มีการจัดกิจกรรมด้านสภาพแวดล้อมที่ เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ					
					24. มีกิจกรรมเยี่ยมผู้สูงอายุที่บ้าน					
					25. มีบริการแหล่งเรียนรู้ ห้องสมุด , มุม IT					
					26. มีการติดตามการดำเนินการของโรงเรียน					

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านให้ความกรุณาในการตอบคำถามเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา
คุณภาพโรงเรียนผู้สูงอายุในโอกาสต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแนวคำถามสนทนากลุ่ม

แนวคำถามสนทนากลุ่มและการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ของโรงเรียนผู้สูงอายุได้แก่ ผู้เกี่ยวข้อง คณะผู้บริหารและคณาจารย์ (ผู้ถ่ายทอดความรู้) ของโรงเรียนผู้สูงอายุ หน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง สมาชิกโรงเรียนผู้สูงอายุ ครอบครัว แนวทางสนทนากลุ่มและศึกษาเอกสาร ประกอบด้วย

1. โครงสร้างกายภาพและข้อมูลทั่วไป

- ประวัติโดยย่อ ความเป็นมาของการจัดตั้ง
- จุดประสงค์ของการจัดตั้ง
- การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งงบประมาณ คน อุปกรณ์ งบประมาณ (จากไหนบ้าง)
- ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน จำนวนนักเรียน /จำนวนรุ่นที่เปิดสอนแล้ว
- ลักษณะอาคารเรียน การเดินทางมาโรงเรียน สิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ สิ่งแวดล้อมกายภาพ (ความสะอาด การจัดโต๊ะเรียน)
- เครือข่ายที่ร่วมดำเนินการ
- ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน แนวทางการดำเนินงานต่อไปในอนาคต
- ระยะเวลาที่เปิดโรงเรียน (กี่เดือน) / วันที่เรียน เช่น ทุกวันจันทร์ , ทุกวันที่ 10 และ 25 ของเดือน
- กิจกรรมหรือจุดเด่นของโรงเรียน

2. อาจารย์ /วิทยากร /ผู้ถ่ายทอดความรู้

- คุณสมบัติของผู้ถ่ายทอดความรู้
- เนื้อหากระบวนการสอน วิธีการสอน สื่อที่ใช้ การประเมินผล การติดตามผล

3. หลักสูตร /เนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอน

- เอกสารประกอบการสอน และอุปกรณ์การสอน
- การมีส่วนร่วมของผู้เรียน การได้มาซึ่งเนื้อหา
- ประเด็นในการจัดการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนรู้หลักสูตร / กิจกรรมที่จัดในโรงเรียน
- วิธีจัดการเรียนการสอนและการถ่ายทอดความรู้ สื่อ
- กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านสุขภาพ การมีส่วนร่วม ความมั่นคงปลอดภัยของผู้สูงอายุ วิธีการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม

4. ผู้เรียนและครอบครัว

- คุณลักษณะของผู้เรียน ความสนใจ
- การมีส่วนร่วม การเข้ามาเป็นนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุได้อย่างไร
- ประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับ การสนับสนุนจากครอบครัว
- วิชาที่ชอบมากที่สุด เหตุผล
- คิดว่าวิชาที่ได้ประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุมากที่สุด คือวิชาอะไร เหตุผล
- วิธีการสอนที่ผู้สูงอายุคิดว่าทำให้เกิดการเรียนรู้ (จำ เข้าใจ ปฏิบัติได้) มากที่สุด
- นำความรู้ที่ได้จากการมาเรียนที่โรงเรียนผู้สูงอายุ ไปปรับใช้ใน ชีวิตประจำวันอย่างไรบ้าง
- ความคิดเห็นของครอบครัวเมื่อผู้สูงอายุไปโรงเรียนผู้สูงอายุ
- ความเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ

ภาคผนวก ง

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ

ชื่อ-สกุล ผู้เชี่ยวชาญ	สาขาความเชี่ยวชาญ
1. รศ.ดร. นาริรัตน์ จิตมนตรี	ผู้สูงอายุ
2. รศ.ดร. วิไลวรรณ ทองเจริญ	ผู้สูงอายุ สรีรวิทยา การศึกษา
3. ผศ.ดร. ทศนีย์ รวีวรกุล	การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ
4. รศ.ดร. ยุพา จิวพัฒนากุล	การดูแลครอบครัว ผู้สูงอายุ
5. ดร. มธุวีริญจ์ เทพกิจ	การศึกษาตลอดชีวิต
6. ดร. สุรัตน์ เพชรนิล	การศึกษาตลอดชีวิต
7. ดร.เจษฎา พลายชุมพล	การศึกษาตลอดชีวิต
8. ผศ.ดร. อีรศักดิ์ ศรีสุรกุล	การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัย การจัดการศึกษาในชุมชน
9. ผศ.ดร. วิเชียร อุ่นเรือน	โรงเรียนผู้สูงอายุ การพัฒนาชุมชน
10. นางกัญญา ปรีประชา	โรงเรียนผู้สูงอายุ การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
11. นายกเทศมนตรีเมืองหัวหิน	โรงเรียนผู้สูงอายุ

ที่ อว 8606/ ๒๕๖๘

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี ดลิ่งชั้น
กรุงเทพฯ 10170

๒๗ มิถุนายน 2562

เรื่อง ขอเชิญบุคลากรในสังกัดเป็นผู้รับรองแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ
เรียน คณบดีวิทยาลัยราชสุตา มหาวิทยาลัยมหิดล

ด้วย นายเวหา เกษมสุข นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดูแลชีวิตและการพัฒนามนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ” และได้จัดทำแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอเรียนเชิญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล บุคลากรในสังกัดของท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การจัดการศึกษาในชุมชน เป็นผู้รับรองแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุให้นักศึกษา และหากท่านประสงค์จะขอทราบรายละเอียดเพิ่มเติม บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาตให้ นายเวหา เกษมสุข หมายเลขโทรศัพท์ 061-591-5649 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นริตติชัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นริตติชัย)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ดลิ่งชั้น
โทรศัพท์ 0-2849-7502
โทรสาร 0-2849-7503

ปณิธานบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

ที่ อว 8606/๗๕๕๗

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี ดลิ่งชั้น
กรุงเทพฯ 10170

๒๗ มิถุนายน 2562

เรื่อง ขออนุญาตบุคลากรในสังกัดเป็นผู้รับรองแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ
เรียน คณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ด้วย นายเวหา เกษมสุข นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดูแลชีวิตและการพัฒนามนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ” และได้จัดทำแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอเรียนเชิญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ รวีวรกุล บุคลากรในสังกัดของท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นผู้รับรองแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุให้แก่นักศึกษา และหากท่านประสงค์จะขอทราบรายละเอียดเพิ่มเติม บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาตให้ นายเวหา เกษมสุข หมายเลขโทรศัพท์ 061-591-5649 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นิติตัย)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ดลิ่งชั้น
โทรศัพท์ 0-2849-7502
โทรสาร 0-2849-7503

ปณิธานบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

ที่ อว 8606/ ๑๔๕1

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี ดลิ่งชั้น
กรุงเทพฯ 10170

๔๗ มิถุนายน 2562

เรื่อง ขอเชิญบุคลากรในสังกัดเป็นผู้รับรองแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ
เรียน คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ด้วย นายเวหา เกษมสุข นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดูแลชีวิตและการพัฒนามนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ” และได้จัดทำแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอเรียนเชิญ รองศาสตราจารย์ ดร.ยุพา จิวพัฒนกุล บุคลากรในสังกัดของท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการดูแลครอบครัว และผู้สูงอายุ เป็นผู้รับรองแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุให้แก่นักศึกษา และหากท่านประสงค์จะขอทราบรายละเอียดเพิ่มเติม บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาตให้ นายเวหา เกษมสุข หมายเลขโทรศัพท์ 061-591-5649 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นริติศัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นริติศัย)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ดลิ่งชั้น
โทรศัพท์ 0-2849-7502
โทรสาร 0-2849-7503

ปณิธานบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

ที่ อว 8606/ ๗๕๖

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี ตำบลจตุจักร
กรุงเทพฯ 10170

๒๗ มิถุนายน 2562

เรื่อง ขอเชิญบุคลากรในสังกัดเป็นผู้รับรองแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ
เรียน คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยวิทยาศาสตร์การแพทย์เจ้าฟ้าจุฬาภรณ

ด้วย นายเวหา เกษมสุข นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดูแลชีวิตและการพัฒนามนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ” และได้จัดทำแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอเรียนเชิญ รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ ทองเจริญ บุคลากรในสังกัดของท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ พยาธิสรีรวิทยา และการศึกษา เป็นผู้รับรองแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุให้แก่นักศึกษา และหากท่านประสงค์จะขอทราบรายละเอียดเพิ่มเติม บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาตให้ นายเวหา เกษมสุข หมายเลขโทรศัพท์ 061-591-5649 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นริดิศัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นริดิศัย)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ตำบลจตุจักร

โทรศัพท์ 0-2849-7502

โทรสาร 0-2849-7503

ปณิธานบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

ที่ อว 8606/ ๒๕๖๔

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี ดลิ่งชั้น
กรุงเทพฯ 10170

๒๗ มิถุนายน 2562

เรื่อง ขอเชิญบุคลากรในสังกัดเป็นผู้รับรองแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ
เรียน คณะบดีคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ด้วย นายเวหา เกษมสุข นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดูแลชีวิตและการพัฒนามนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ” และได้จัดทำแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอเรียนเชิญ ดร.สุรัตน์ เพชรนิล บุคลากรในสังกัดของท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาตลอดชีวิต เป็นผู้รับรองแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุให้แก่นักศึกษา และหากท่านประสงค์จะขอทราบรายละเอียดเพิ่มเติม บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาตให้นายเวหา เกษมสุข หมายเลขโทรศัพท์ 061-591-5649 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ศาสตราจารย์ ดร. สาทิต นีรติศัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาทิต นีรติศัย)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร

รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ดลิ่งชั้น

โทรศัพท์ 0-2849-7502

โทรสาร 0-2849-7503

ปณิธานบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

ที่ อว 8606/ ๗๕๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี ตลิ่งชัน
กรุงเทพฯ 10170

๒๗ มิถุนายน 2562

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้รับรองแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ
เรียน ดร.มธุวีริญจ์ เทพกิจ

ด้วย นายเวหา เกษมสุข นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดูแลชีวิตและการพัฒนามนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ” มีความประสงค์จะขอเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้รับรองแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา และหากท่านประสงค์จะขอทราบรายละเอียดเพิ่มเติม บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาตให้ นายเวหา เกษมสุข หมายเลขโทรศัพท์ 061-591-5649 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นิรติศัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นิรติศัย)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ตลิ่งชัน
โทรศัพท์ 0-2849-7502
โทรสาร 0-2849-7503

ที่ อว 8606/ ๙๐๕๙

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี ดลิ่งชั้น
กรุงเทพฯ 10170

๔7 มิถุนายน 2562

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้รับรองแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ
เรียน นายเทศมนตรีเมืองหัวหิน

ด้วย นายเวหา เกษมสุข นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดูแลชีวิตและการพัฒนามนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ” มีความประสงค์จะขอเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้รับรองแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา และหากท่านประสงค์จะขอทราบรายละเอียดเพิ่มเติม บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาตให้ นายเวหา เกษมสุข หมายเลขโทรศัพท์ 061-591-5649 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นิรติศัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นิรติศัย)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ดลิ่งชั้น
โทรศัพท์ 0-2849-7502
โทรสาร 0-2849-7503

ปณิธานบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

ที่ อว 8606/ ๒๕๖

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี ดลิ่งชั้น
กรุงเทพฯ 10170

๘7 มิถุนายน 2562

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้รับรองแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ
เรียน ดร.เจษฎา พลายุชุมพล

ด้วย นายเวหา เกษมสุข นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดูแลชีวิตและการพัฒนามนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ” มีความประสงค์จะขอเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้รับรองแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา และหากท่านประสงค์จะขอทราบรายละเอียดเพิ่มเติม บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาตให้ นายเวหา เกษมสุข หมายเลขโทรศัพท์ 061-591-5649 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

สวิต นริติชัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สวิต นริติชัย)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ดลิ่งชั้น
โทรศัพท์ 0-2849-7502
โทรสาร 0-2849-7503

ที่ อว 8606/ ๙๙๕๗

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี ดลิ่งชั้น
กรุงเทพฯ 10170

๒๗ มิถุนายน 2562

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้รับรองแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ
เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร อุ่นเรือน

ด้วย นายเวหา เกษมสุข นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ” มีความประสงค์จะขอเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้รับรองแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา และหากท่านประสงค์จะขอทราบรายละเอียดเพิ่มเติม บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาตให้ นายเวหา เกษมสุข หมายเลขโทรศัพท์ 061-591-5649 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

สาธิต นริติศัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นริติศัย)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ดลิ่งชั้น
โทรศัพท์ 0-2849-7502
โทรสาร 0-2849-7503

ที่ อว 8606/ ๒๐๒๑

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี ดลิ่งชั้น
กรุงเทพฯ 10170

๒๗ มิถุนายน 2562

เรื่อง ขอเชิญบุคลากรในสังกัดเป็นผู้รับรองแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ
เรียน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบางเตย

ด้วย นายเวหา เกษมสุข นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ” และได้จัดทำแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอเรียนเชิญ คุณกัญญา ปรีประชา บุคลากรในสังกัดของท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นผู้รับรองแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุให้แก่นักศึกษา และหากท่านประสงค์จะขอทราบรายละเอียดเพิ่มเติม บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาตให้นายเวหา เกษมสุข หมายเลขโทรศัพท์ 061-591-5649 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

ดร.สาธิต นริตติชัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นริตติชัย)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ดลิ่งชั้น
โทรศัพท์ 0-2849-7502
โทรสาร 0-2849-7503

ปณิธานบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

ที่ อว 8606/ ๒๕๕๘

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
22 ถนนบรมราชชนนี ดลิ่งชั้น
กรุงเทพฯ 10170

๒๗ มิถุนายน 2562

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้รับรองแนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ
เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.นาริรัตน์ จิตมนตรี

ด้วย นายเวหา เกษมสุข นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดูแลชีวิตและการพัฒนามนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ” มีความประสงค์จะขอเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้รับรองแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าว

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา และหากท่านประสงค์จะขอทราบรายละเอียดเพิ่มเติม บัณฑิตวิทยาลัย ขออนุญาตให้ นายเวหา เกษมสุข หมายเลขโทรศัพท์ 061-591-5649 เป็นผู้ประสานงานโดยตรงต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต นิรติชัย)
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยฝ่ายบริหาร
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ดลิ่งชั้น
โทรศัพท์ 0-2849-7502
โทรสาร 0-2849-7503

ปณิธานบัณฑิตวิทยาลัย “มุ่งส่งเสริม สนับสนุน เพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตศึกษา”

ที่ อว 8606(นฐ)/พิเศษ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
พระราชวังสนามจันทร์
อ.เมือง จ.นครปฐม 73000

17 มิถุนายน 2562

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้รับรองรูปแบบงานวิจัย

เรียน

ด้วย นายเวหา เกษมสุข รหัสประจำตัว 59251901 นักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาดนตรีและการพัฒนามนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร กำลังทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง "แนวทางส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ" มีความประสงค์ขอเชิญท่านในฐานะผู้เชี่ยวชาญ
เป็นผู้รับรองรูปแบบงานวิจัย เพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดเป็นผู้รับรองรูปแบบ
งานวิจัยให้กับนักศึกษาดังกล่าวด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดให้ความอนุเคราะห์ จักขอบพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อริกมาส มากจู้)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการและวิจัย

รักษาการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย
นครปฐม โทร.034-218790

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เวหา เกษมสุข
วัน เดือน ปี เกิด	17 กุมภาพันธ์ 2526
สถานที่เกิด	จังหวัดอุบลราชธานี
วุฒิการศึกษา	- พย.บ. มหาวิทยาลัยมหิดล - พย.ม. (การพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน) มหาวิทยาลัยมหิดล - วุฒิปริญญาบัตรปฏิบัติการพยาบาลชั้นสูง (APN/NP) (การพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน) สภาการพยาบาล - ประกาศนียบัตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขา ศาสตร์และศิลปการสอนทางการพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล - ประกาศนียบัตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาการพยาบาลผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยมหิดล - ประกาศนียบัตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาการพยาบาลอาชีวอนามัย มหาวิทยาลัยมหิดล
ที่อยู่ปัจจุบัน	108/226 หมู่ 2 ต.บางเตย อ.สามพราน จ.นครปฐม 73210

